

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Elektronická učebnice:

Evropská unie a euroregiony II

RNDr. Tatiana Mintálová, Ph.D.

Geoinovace

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Obsah

I POLITIKY EU	5
1 PILÍŘOVÁ STRUKTURA POLITIKY EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ	5
1.1 EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ	5
1.2 SPOLEČNÁ ZAHRA NIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA	6
1.3 POLICEJNÍ A JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH	7
2 VYBRANÉ POLITIKY EU	9
JEDNOTNÝ VNITŘNÍ TRH	10
3.1 JEDNOTNÝ VNITŘNÍ TRH EU	10
3.1.1 VOLNÝ POHYB ZBOŽÍ	13
3.1.2 VOLNÝ POHYB SLUŽEB	19
3.1.3 VOLNÝ POHYB OSOB	23
3.1.4 VOLNÝ POHYB KAPITÁLU	25
3.1.5 PÁTÁ SVOBODA - VOLNÝ POHYB POZNATKŮ	26
3.1.6 HOSPODÁŘSKÁ SOUTĚŽ NA VNITŘNÍM TRHU	27
3.1.7 VNITŘNÍ TRH A SPOLEČNÁ MĚNA	28
3.1.8 VNITŘNÍ TRH A DOPROVODNÉ POLITIKY	30
3.1.9 LISABONSKÁ STRATEGIE A VNITŘNÍ TRH	31
3.1.10 VNITŘNÍ TRH PRO 21. STOLETÍ	35
SPOLEČNÉ POLITIKY	36
3.2 SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA EU	36
3.2.1 TVORBA, PRINCIPY A STRATEGIE OBCHODNÍ POLITIKY	37
3.2.2 WTO A OSTATNÍ MEZINÁRODNÍ EKONOMICKÉ ORGANIZACE . 40	
3.2.3 OBCHODNÍ VZTAHY EU SE TŘETÍMI ZEMĚMI	44
3.2.4 PRÁVA K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ	46
3.3 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA	48
3.3.1 POČÁTKY SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	48
3.3.2 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA DO KONCE 80. LET	50
3.3.3 FINANCOVÁNÍ SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	52
3.3.4 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA JEJÍ SLABÁ MÍSTA	54
3.3.5 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA A REFORMY	56
3.3.5.1 Vnitřní a vnější tlaky na reformu Společné zemědělské politiky	56
3.3.5.2 MacSharryho reforma Společné zemědělské politiky z roku 1992	58
3.3.5.3 Agenda 2000	61
3.3.5.4 Reforma SZP z června 2003	62
3.3.5.5 Reforma po rozšíření Unie o 12 nových členských států	64
3.3.5.6 Health Check	65
3.3.6 SPOLEČNÉ ORGANIZACE ZEMĚDĚLSKÉHO TRHU	68
3.4 SPOLEČNÁ DOPRAVNÍ POLITIKA	85
3.4.1 VÝVOJ DOPRAVNÍ POLITIKY	85
3.4.2 CÍLE DOPRAVNÍ POLITIKY	86
3.4.3 PROJEKT TRANSEVROPSKÝCH SÍTÍ TEN	86

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.4.4	HLAVNÍ AKTUÁLNĚ PROJEDNÁVANÁ TÉMATA	88
3.4.5	ZAPOJENÍ ČESKÉ REPUBLIKY	89
3.5	MĚNOVÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	90
3.5.1	POČÁTKY JEDNOTNÉ MĚNY	90
3.5.2	WERNEROVA ZPRÁVA A VYTVOŘENÍ PARALELNÍ MĚNY	91
3.5.3	MECHANISMUS SMĚNNÝCH KURSŮ	93
3.5.4	EVROPSKÝ MĚNOVÝ SYSTÉM V 80. LETECH	95
3.5.5	SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII	98
3.5.6	HOSPODÁŘSKÁ A MĚNOVÁ UNIE A JEDNOTNÁ MĚNA.....	101
3.5.7	PAKT STABILITY A RŮSTU	105
3.5.8	EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA	106
3.5.9	JEDNOTNÁ MĚNA EURO	109
	KOORDINOVANÉ POLITIKY	111
3.6	REGIONÁLNÍ A STRUKTURÁLNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	111
3.7	EVROPSKÁ POLITIKA OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	117
3.8	ENERGETICKÁ POLITIKA EU A JEJÍ NÁSTROJE.....	124
3.9	POLITIKA NA PODPORU VÝZKUMU A TECHNOLOGICKÉHO VÝVOJE.	131
3.10	ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE A ZAHRANIČNÍ POMOC EU	137
II	EUROREGIONY	138
1	TYPY PŘÍHRANIČNÍCH REGIONŮ, EUROREGIONY.....	138
1.1	Typy příhraničních regionů	138
	Struktury přeshraniční spolupráce dle intenzity jejich integrace.....	139
1.2	Euroregion	141
1.2.1	Euroregion – teoretické vymezení	141
1.2.2	Pohled do historického vývoje euroregionů.....	143
1.2.3	Faktory ovlivňující vznik euroregionů:	144
1.2.4	Financování činnosti euroregionů	145
1.2.5	Euroregiony a evropská integrace.....	145
3	PROGRAMY A INICIATIVY PODPORY PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE	146
3.1	Interreg 146	
3.1.1	Vznik, vývoj, zaměření a členění programu Interreg.....	146
3.1.2	Definice a zaměření programů Interreg IIIA, B a C	148
3.1.3	Finanční prostředky určené České republice v rámci iniciativy Interreg.....	148
3.2	Interreg IIIA	149
3.2.1	Cíle programu	149
3.2.2	Územní vymezení.....	150
3.2.3	Financování projektů.....	151
3.2.4	Fond mikroprojektů	152
3.3	Program Interreg IIIB.....	152
3.3.1	Cíle programu	152
3.3.2	Financování.....	153
3.4	Program Interreg IIIC	153

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.4.1 Cíle a témata programu Interreg	153
3.4.2 Vymezení oblasti spolupráce.....	155
3.4.4 Formy spolupráce, financování	156
3.5 CBC Phare.....	156
3.5.1 Vývoj programu CBC Phare v České republice	157
3.5.2 Proces sbližování programu CBC Phare s Iniciativou Interreg	158
3.5.3 Stav programu.....	158
3.6 Phare CREDO.....	159
3.7 Tacis CBC	160
3.8 CARDS	160
3.9 MEDA	161
3.10 LACE	161
4. EUROREGIONY V ČESKÉ REPUBLICĚ	162
4.1 Euroregion Beskydy - Beskidy.....	162
4.1.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	162
4.2 Euroregion Bílé Karpaty - Biele Karpaty.....	163
4.2.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	164
4.3 Euroregion Egrensis	164
4.3.1 Vymezené území a struktura euroregionu:	165
4.4 Euroregion Glacensis.....	165
4.4.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	166
4.5 Euroregion Krušnohoří / Erzgebirge	166
4.5.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	167
4.6 Euroregion Elbe / Labe	167
4.6.1 Vymezené území a struktura euroregionu:	167
4.7 Euroregion Neisse - Nisa – Nysa	168
4.7.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	168
4.8 Euroregion Pomoraví / Jižní morava, Západné slovensko, Weinviertel	169
4.8.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	170
4.9 Euroregion Praděd - Pradziad.....	170
4.10 Euroregion Silva Nortica.....	170
4.10.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	171
4.11 Euroregion Šumava - Bayerischer Wald -Mühlviertel.....	172
4.11.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	172
4.12 Euroregion Těšínské Slezsko - Śląsk Cieszyński.....	173
4.12.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	173
4.13 Euroregion Silesia	173
4.13.1 Vymezené území a struktura euroregionu.....	174
4.14 Hlavní cíle a úkoly všech euroregionů	174
5 Spolupráce v rámci zemí Visegrádu	176
ZÁVĚR.....	179

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

I POLITIKY EU

Evropská unie se někdy přirovnává ke společnému domu, ve kterém evropské národy žijí pod jednou střešou v míru, spolupráci a prosperitě. Struktura této trochu složité stavby se často přibližuje připodobněním Unie k antickému chrámu. Jako každá stavba, která má přetrvat do budoucích věků, i EU potřebuje pevné základy – společné hodnoty a cíle. Z nich vyrůstají tři pilíře, představující jednotlivé politiky Unie. Jejich svorníkem, střešou, pod níž se odehrává život ve společném evropském domě, jsou instituce EU.

1 PILÍŘOVÁ STRUKTURA POLITIKY EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ

1.1 EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ

Evropské společenství (první pilíř) je nejstarším a nejsilnějším pilířem EU. Jeho počátky jsou spjaty se vznikem Evropského společenství uhlí a oceli (Pařížská smlouva z roku 1951), Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro atomovou energii (Římské smlouvy z roku 1957). Cílem Evropského společenství je podle článku 2 Smlouvy o ES podpora harmonického, vyváženého a trvale udržitelného rozvoje hospodářského života, vysoké úrovně zaměstnanosti a sociální ochrany, rovného zacházení s muži a ženami, trvale udržitelného a neinflačního růstu, vysokého stupně konkurenceschopnosti a konvergence ekonomické výkonnosti, vysoké úrovně ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářské a sociální soudržnosti a solidarity mezi členskými státy.

Hlavním nástrojem k dosažení těchto cílů je vytvoření jednotného vnitřního trhu s takzvanými čtyřmi svobodami – volným pohybem osob, zboží, služeb a kapitálu. S vnitřním trhem úzce souvisí vytváření hospodářské a měnové unie. Od roku 1999 používá dvanáct členských zemí EU společnou měnu euro. Do prvního pilíře dále náleží společné politiky v oblasti zahraničního obchodu, zemědělství a dopravy a patří sem i řada dalších, koordinovaných a tzv. podpůrných politik.

Po vstupu v platnost Amsterdamské smlouvy (1999) se ze třetího do prvního pilíře přesunuly záležitosti azylové a přistěhovalecké politiky, celní spolupráce a soudní spolupráce v občanskoprávních věcech. Do rámce EU byly začleněny i takzvané Schengenské dohody z let 1985/1990 o úplném odstranění kontrol na společných hranicích signatářských zemí. ES tak získala mnohem větší pravomoci v oblasti volného pohybu osob.

První pilíř má tzv. supranacionální neboli nadnárodní charakter. To znamená, že členské státy EU delegují na ES/EU část své národní suverenity. V oblastech, které vymezuje Smlouva, jsou pak společné zájmy členských zemí uskutečňovány prostřednictvím orgánů ES/EU. Nejdůležitější z nich jsou Rada, Parlament, Komise a Soudní dvůr. Podle Smlouvy může být většina rozhodnutí přijímána tzv. kvalifikovanou většinou – rozhodnutí jsou schválena i

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

tehdy, když několik členských zemí hlasuje proti. Na rozdíl od jiných mezinárodních organizací tak stát může být někdy vázán pravidlem, pro jehož přijetí nehlasoval. Důležitá rozhodnutí však musí být schválena jednomyslně. ES, narozdíl od EU jako takové, má právní subjektivitu a v některých oblastech může uzavírat mezinárodní smlouvy. Má také vlastní právní řád, pro který se používá francouzský termín *acquis communautaire*. *Acquis* je nadřazen národnímu právu členských zemí.

1.2 SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA

Druhý pilíř zahrnuje všechny oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Od 70. let členské země ES v oblasti zahraniční politiky spolupracovaly prostřednictvím mechanismu tzv. Evropská politická spolupráce, od vstupu v platnost Maastrichtské smlouvy (1993) Evropská unie vytváří Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP). Právním základem SZBP je Hlava V Smlouvy o EU. Podle článku 11 je cílem SZBP zabezpečovat společné hodnoty, základní zájmy, nezávislost a integritu Unie, posilovat její bezpečnost, zachovat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost, podporovat mezinárodní spolupráci a rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát, jakož i respektování lidských práv a základních svobod.

Druhý pilíř EU má mezivládní charakter, rozhodovací i výkonné pravomoci zůstávají v rukou členských zemí. O většině záležitostí se rozhoduje jednomyslně. Hlavním orgánem v rámci SZBP je Rada, která sdružuje ministry zahraničí členských zemí. Strategická rozhodnutí přijímají hlavy členských zemí na zasedáních Evropské rady, tzv. summitech EU.

Amsterdamská smlouva ve snaze posílit koordinaci a prezentaci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU vytvořila funkci Vysokého představitele pro SZBP, který pomáhá Radě s koordinací SZBP a může Unii zastupovat navenek. Od roku 1999 tento post zastává bývalý generální tajemník NATO Javier Solana. Podle článku 17 Smlouvy o EU Evropská unie postupně vytváří společnou obrannou politiku. Šedesátitisícové Síly rychlé reakce EU, které by měly být plně funkční do konce roku 2003, budou plnit tzv. Petersberské úkoly, definované jako humanitární a záchranné mise, mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krize, včetně nastolování míru. Cílem EU je, aby se její Evropská bezpečnostní a obranná politika co nejlépe doplňovala s NATO.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika je jednou z nejmladších společných politik EU. Formálně je zakotvena ve Smlouvě o Evropské unii, jež vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Fakticky však svým obsahem a činností navazuje na přibližně 25 let zkušeností z tzv. Evropské politické spolupráce, které by dále měly být doplněny i společnými aktivitami v zahraniční politice. Smlouva o Evropské unii definovala základní cíle Společné zahraniční a bezpečnostní politiky:

1. zabezpečit ochranu společných hodnot, základních zájmů a nezávislosti Evropské unie
2. posilovat bezpečnost Evropské unie a jejich členských států ve všech směrech

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3. *zajišťovat mír a posilování mezinárodní bezpečnosti v souladu s principy Charty OSN a s principy Helsinského závěrečného aktu a Pařížské charty*
4. *podporovat mezinárodní spolupráci*
5. *rozvíjet a konsolidovat demokracii a úlohu práva, respektovat lidská práva a základní svobody*

Mezi základní nástroje SZBP patří: společný postoj - jestliže jednou Evropská rada zaujme takovýto společný postoj, je pak povinností členských států tento společný postoj implementovat do své zahraniční politiky; společná akce - prováděná na podporu společného postoje členskými státy Evropské unie. O praktických krocích v rámci SZBP se rozhoduje na mezivládní úrovni, na úrovni Evropské rady.

1.3 POLICEJNÍ A JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH

Třetí pilíř, jehož právní základ tvoří Hlava VI Smlouvy o EU, pomáhá při vytváření Evropské unie jako prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Jeho jádrem je policejní a soudní spolupráce v trestních věcech a spolupráce při předcházení a potírání rasismu a xenofobie. Negativní jevy, na které EU v rámci třetího pilíře zaměřuje svoji pozornost, zahrnují organizovanou i neorganizovanou kriminalitu, obchod s lidmi, trestné činy proti dětem, obchod s drogami, obchod se zbraněmi, korupci a další. I třetí pilíř má mezivládní charakter a také v jeho rámci je nejdůležitějším orgánem Rada ministrů. Prostředky, kterými zde Unie dosahuje svých cílů, tvoří spolupráce policejních, celních a justičních orgánů členských zemí, spolupráce prostřednictvím agentur Europol a Eurojust a postupná harmonizace trestního práva. Význam třetího pilíře EU vzrostl po teroristických útocích na New York a Washington z 11. září 2001. Členské státy Unie nyní přikládají mnohem větší důležitost ochraně své vnitřní bezpečnosti společnými silami.

Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech (Police and judicial cooperation in criminal matters)

Amsterodamská smlouva kompletně změnila Hlavu VI Smlouvy o Evropské unii neboli "třetí pilíř" vytvořením prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Tato oblast se původně označovala jako "Justice a vnitro", nyní se o ní hovoří jako o "policejní a soudní spolupráci v trestních věcech". Cílem spolupráce je prevence a potírání následujících problémů:

- *rasismus a xenofobie;*
- *terorismus;*
- *obchodování s lidmi a kriminální činnost páchaná na dětech;*
- *obchodování s drogami;*
- *obchodování se zbraněmi;*
- *korupce a podvody.*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Nová Hlava VI zajišťuje užší spolupráci mezi policejními složkami, celní správou a soudy, a to jednak přímo, dále prostřednictvím Evropského policejního úřadu (Europol) a v nutných případech i přizpůsobením trestního práva v členských státech. Rada hraje v rámci třetího pilíře i nadále klíčovou roli.

Pravomocí mezi EU a členským zeměmi

Při dělbě pravomocí mezi Evropskou unií a členské státy je stále větší důraz kladen na princip subsidiarity. Podle něj mají být rozhodnutí přijímána na co nejnižší úrovni státní správy/samosprávy. V podmínkách EU jde především o tzv. vertikální rozdělení pravomocí mezi Unií a členské státy. To může být nastaveno jedním ze čtyř následujících způsobů:

- V oblastech s tzv. **vylučnými kompetencemi** má Evropská unie v podstatě monopol na tvorbu pravidel. Členské země zde mohou přijímat rozhodnutí jen s povolením EU. Jde především o oblast zahraničního obchodu, cel, měnové politiky (pro země eurozóny) a část problematiky vnitřního trhu.
- V oblastech s tzv. **sdílenými kompetencemi** mohou členské země vydávat vlastní legislativu jen tehdy, pokud zde již neexistuje společná evropská úprava, případně jako doplněk k ní. Sem náleží mj. oblast čtyř svobod vnitřního trhu, zemědělství a rybolov, doprava, sociální politika, ochrana životního prostředí, hospodářská soutěž, daně, občanství Unie, ochrana spotřebitele, politika na podporu hospodářské a sociální soudržnosti a vízová, přistěhovalecká a daňová politika.
- **Doplňující kompetence** má Evropská unie v oblastech, kde svou činností podporuje politiku jednotlivých členských zemí. I když EU v některých oblastech s doplňujícími kompetencemi působí velmi aktivně, jádro pravomocí zde zůstává v rukou národních vlád. Do této kategorie náleží např. hospodářská politika, zaměstnanost, vzdělání, věda a výzkum, ochrana veřejného zdraví, kultura nebo celní spolupráce.
- Ostatní oblasti zůstávají **zcela v kompetenci členských zemí**. Evropská unie v nich nemá právo přijímat rozhodnutí. Členské země například samy rozhodují o své vnitřní organizaci, systému veřejné správy, organizaci svých bezpečnostních složek, justice, zdravotnictví, výši mezd atd.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

2 VYBRANÉ POLITIKY EU

Orgány Evropské unie nemohou přijmout libovolné rozhodnutí jen na základě svého uvážení. Unie působí pouze v oblastech, které vymezuje Smlouva. Těmto oblastem se říká politiky EU. Klíčovou oblastí jsou takzvané **společné politiky**. To jsou oblasti, ve kterých členské státy zcela delegovaly své pravomoci na orgány Evropské unie, resp. Evropských společenství (Radu, Parlament a Komisi). Mezi společné politiky dnes patří společná obchodní politika, společná zemědělská politika, společná dopravní politika a pro 12 členských zemí eurozóny i měnová politika.

Oblastem, kde členské státy přenesly svou působnost na orgány EU/ES jen částečně, jsou nazývány jako **komunitární neboli koordinované politiky**. Mezi ně patří především jednotný vnitřní trh, regionální (strukturální) politika, ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí, energetická politika a podpora výzkumu a technologického rozvoje apod.

Jednotný vnitřní trh EU

- Volný pohyb zboží
- Volný pohyb služeb
- Volný pohyb osob
- Volný pohyb kapitálu

Společné politiky

- Společná obchodní politika
- Společná zemědělská politika
- Společná dopravní politika
- Měnová politika EU

Koordinované politiky

- Kohezní politika
- Sociální politika
- Politika ochrany spotřebitele
- Politika ochrany životního prostředí
- Energetická politika
- Podpora výzkumu a technologického vývoje
- Rozvojová politika EU
- Politika hospodářské soutěže

Ostatní iniciativy, politiky a strategie

- Strategie Evropa 2020
- Fiskální politika a pakt stability
- Finanční perspektiva 2007–2013

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

JEDNOTNÝ VNITŘNÍ TRH

3.1 JEDNOTNÝ VNITŘNÍ TRH EU

Dokument přináší komplexní informace o volném pohybu zboží, služeb, osob i kapitálu v rámci vnitřního trhu Evropské unie. Text rovněž seznamuje se stručnou historií vnitřního trhu, s pravomocemi institucí EU ve vztahu ke správě vnitřního trhu a s ochranou hospodářské soutěže uplatňovanou na vnitřním trhu. Dozvíte se také více o dopadech unijních hospodářských strategií i dalších jednotlivých politik EU na fungování a efektivitu jednotného trhu.

O postavení a významu vnitřního trhu v programu evropské integrace se celkem nevedou velké spory. Téměř všeobecně se přijímá názor, že v ekonomické oblasti vnitřní trh je a zůstane jeho **hlavní součástí a jeho hlavním přínosem**. Pomohl odstranit tradiční, většinou staleté bariéry mezi trhy zúčastněných zemí: celní, obchodní, daňové, technické, administrativní a jiné. Vznikla tak „oblast bez vnitřních hranic, v níž byly propojeny trhy zboží, pracovníků, služeb a kapitálu“. Společným úsilím členských zemí byl vytvořen hospodářský prostor umožňující uplatňovat čtyři svobody : svobodu volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu.

Jako **konečné cíle programu vnitřního trhu** se uvádějí dva, ekonomický a politický:

- **Zvýšit a udržet ekonomickou prosperitu**, a to odstraněním překážek, které brání využití ekonomického potenciálu jeho účastníků, na tomto základě zvyšovat životní úroveň, kvalitu života,
- Přispět ke „**stále užšímu spojení evropských národů**“, jak se říká v Preambuli Římské smlouvy (1957), což pomůže odstranit staleté politické soupeření na evropském kontinentu, jež opakovaně vyúsťovalo v krvavých konfliktech.

Očekávání spojená s vytvořením vnitřního trhu byla velká. Také dnes země usilující o členství v Evropské unii si nejvíce slibují od zapojení do vnitřního trhu.

Celkově můžeme charakterizovat projekt vnitřního trhu jako **program dalekosáhlé liberalizace doprovázený dohodnutými pravidly**. Program vzájemného otevření trhů předpokládal odstranění všech dosavadních omezujících národních bariér, desítek a stovek národních předpisů a na jejich místě zavedení společně dohodnuté evropské úpravy umožňující volný pohyb po celém vnitřním trhu.

Legislativa vnitřního trhu tvoří podstatnou část evropského práva: v roce 2007 šlo o 1628 směrnic a 670 nařízení. Jejich přijetí, zavedení a respektování v domácím právním řádu je závazek, který přebírá každá členská země. A je to také jeden z hlavních domácích úkolů, podle jehož plnění je hodnocena připravenost zemí, které podaly žádost o přijetí do Unie.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

STRUČNÁ HISTORIE VNITŘNÍHO TRHU

Vytvoření vnitřního trhu, jež Římská smlouva zakotvila jako dominantní úkol zakladatelských států, se ukázal jako nadmíru náročný. Původní termín jeho završení za dvanáct let (do konce roku 1969) se ukázal jako neschůdný. V polovině roku 1968 byla sice odstraněna cla a kvóty ve vzájemném obchodě a zaveden společný celní sazebník pro obchod s třetími zeměmi (celní unie), ale obchodu mezi členskými zeměmi nadále bránily především odlišné národní technické předpisy (**tzv. mimotarifní bariéry**). Byl také uvolněn pohyb pracovníků mezi členskými zeměmi zákazem jejich diskriminace, ale zůstal regulovaný přístup k mnoha profesím. Také pohyb služeb přes hranice se uvolnil, ale bylo nutno se přizpůsobit odlišným národním předpisům. Nejmenší pokrok vůbec byl zaznamenán u volného pohybu kapitálu, hlavně z obavy odlivu kapitálu do jiných zemí. Byla sice přijata pravidla na ochranu hospodářské soutěže na vnitřním trhu, ale řada sektorů v členských státech zůstala ve výlučné správě státu, který navíc uděloval podpory vybraným podnikům. Jako pokrok se hodnotilo zavedení daně z přidané hodnoty (1967), ale bez harmonizace daňových sazeb. Přínos byl oprávněně spatřován v rozhodnutí o financování evropského rozpočtu na základě tzv. vlastních zdrojů (1970).

Pokroku při vytváření funkčního vnitřního trhu bránily **tři hlavní bariéry**, které poprvé identifikovala Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu (1985):

1. **Fyzické:** na vnitřních hranicích mezi členskými státy se nadále udržovaly kontroly zboží i osob,
2. **Technické:** značně rozsáhlý rejstřík odlišných národních předpisů, jež brzdily volný pohyb zboží, služeb i pracovníků,
3. **Daňové:** rozdílly vsazbách nepřímých daní, jež nejen deformovaly obchod, ale vynucovaly si kontrolu na hranicích mezi členskými státy

Země Unie si uvědomovaly, že roztržštěná Evropa omezuje její ekonomickou výkonnost, její konkurenceschopnost zejména vůči USA a Japonsku a také její prestiž. V roce 1988 velkou pozornost vyvolala **tzv. Cecchiniho zpráva** (The Cost of Non-Europe), která dokumentovala, jaké ztráty Unie musí nést kvůli nedokončenému vnitřnímu trhu (ročně až 6,5 %HDP).

Bylo zapotřebí nového podnětu. Stalo se tak v roce 1985 s nástupem nové Komise v čele s J. Delorsem a s přijetím zmíněné Bílé knihy, aby mohl být nedokončený program znovu nastartován. Ukázalo se také, že je nutno doplnit Římskou smlouvu. To se stalo přijetím **Jednotného evropského aktu** (1987), který stanovil, že dokončení vnitřního trhu na základě doporučení Bílé knihy (s návrhem téměř 300 směrnic) má být završeno do konce roku 1992 a že k tomu bude upravena rozhodovací procedura v Radě. Legislativa týkající se vnitřního trhu měla být nadále přijímána **kvalifikovanou většinou hlasů**. Jen u malé skupiny právních aktů vztahujících se k vnitřnímu trhu byla k jejich přijetí vyžadována jednomyslnost (daně, volný pohyb osob, vybrané problémy vztahující se k sociální politice). Nové bylo také to, že program vnitřního trhu se rozšířil za rámec čtyř svobod: legislativa vnitřního trhu byla doplněna také o předpisy týkající se sociálních otázek, ochrany životního prostředí, ekonomické a sociální soudržnosti, výzkumu a technického rozvoje a v budoucnosti také hospodářské a měnové unie.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Rok 1993 je tak označován za „**dokončení**“ **vnitřního trhu**, 90 % návrhů Bílé knihy bylo k tomuto datu přijato¹. Výsledkem bylo odstranění kontroly pohybu zboží na vnitřních hranicích (odpadlo vyplňování celních formulářů), vzájemné uznávání diplomů a vysvědčení umožňující volný pohyb pracovníků, svoboda pro usazování podnikatelů a osob svobodného povolání v jiných členských zemích, volný prostor pro poskytování služeb přes hranice (pro banky, pojišťovny aj.), otevření trhu veřejných zakázek, odstranění překážek pro volné přesuny kapitálu mezi členskými zeměmi.

Ve stejném roce byla přijata **Maastrichtská smlouva**, která doplnila program vnitřního trhu o hospodářskou a měnovou unii. Přijetí společné měny je nezbytným a logickým krokem integračního procesu poté, co byl dokončen vnitřní trh. **Společné měna** odstraňuje kolísání měnových kurzů zúčastněných zemí, čímž se snižuje nejistota v obchodě mezi členskými zeměmi. To platí také pro přesun kapitálu mezi nimi. A společná měna umožňuje také snadné porovnávání nákladů a cen v různých členských zemích, což vede ke zvýšení konkurenčních tlaků v celém integrovaném prostoru, tlaku na inovace a strukturální změny.

V 90. letech se liberalizace na vnitřním trhu dotkla také **tzv.sít'ových odvětví**, které až do té doby byly většinou státními monopoly a nebyly vystaveny konkurenci. Šlo o otevření dopravních trhů (nákladní automobilové dopravy, letecké a železniční dopravy), otevření telekomunikačních trhů a trhů v energetice (zemní plyn a elektrická energie). Posléze došlo i na poštovní služby. V roce 1997 byl vnitřní trh obohacen o koordinovanou politiku zaměstnanosti.

Lisabonská strategie vyhlášená v roce 2000 jako program komplexních a radikálních reforem měla z Evropy vytvořit vysoce ekonomicky výkonnou a konkurenceschopnou oblast. Všem bylo jasné, že vytyčené ekonomické reformy nemohou jít mimo program vnitřního trhu. Evropská rada proto doporučila urychleně pracovat na „dobudování vnitřního trhu v některých odvětvích a na zlepšení jeho dosud nízké výkonnosti v jiných“ a tím dospět „k plně funkčnímu trhu“. Nová Komise v čele s J. Barosseem (2005) kriticky zhodnotila dosavadní neuspokojivé výsledky Lisabonské strategie a navrhla upravený program do roku 2010.

Na jaře 2006 se Komise odhodlala k důležitému kroku: oznámila, že provede **celkovou revizi dosavadních přístupů k vnitřnímu trhu**. Podnětem bylo několik okolností: neuspokojivé výsledky Lisabonské strategie, řada kritických zpráv (např. Wim Kokova zpráva, 2004), kritické výtky evropských podnikatelských svazů adresovaných Komisi i členským státům a vyzývající k větší angažovanosti ve věci vnitřního trhu. Evropská rada vyzvala Komisi, aby v druhé polovině 2007 předložila „ambiciózní a komplexní přezkoumání jednotného trhu“, s konkrétními návrhy na opatření. Na tomto základě byl přijat **program vnitřního trhu odpovídající 21.století**.

Termín „dokončení vnitřního trhu“, který se často objevuje v dokumentech EU, nelze chápat jako dosažení jeho konečné podoby. Ve skutečnosti je vytváření vnitřního trhu EU kontinuálním procesem, který nikdy nelze považovat za dokončený. Je tomu tak proto, že program vnitřního trhu musí neustále reagovat na podněty zvenčí (např. globalizace, klimatické změny, závislost na zásobování energií, dopady finanční a hospodářské krize aj.) a také na podněty vnitřní (např. stárnutí populace a také úprava a zjednodušování legislativy).

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.1.1 VOLNÝ POHYB ZBOŽÍ

Jedním z prvotních cílů programu vnitřního trhu bylo vytvořit takové podmínky, aby obchod mezi členskými zeměmi probíhal bez ohledu na hranice mezi nimi. Tak volně jako probíhá uvnitř každé země. Pouze ve jmenovaných případech měla členská země mít právo zakázat dovoz nebo transit zboží, a to tehdy, když takový dovoz mohl ohrozit zdraví, bezpečnost nebo mravnost občanů. O rozsahu a struktuře vzájemného obchodu má rozhodovat výlučně zájem projevený poptávkou těch, kteří výrobky spotřebovávají a užívají.

Mezi nejzávažnějšími překážkami vzájemného obchodu se ukázaly **dvě překážky**:

1. Rozdílné **národní technické požadavky**, které se týkaly průmyslových výrobků a potravin a které měly zabránit možným rizikům pro zdraví a bezpečnost uživatele,
2. Rozdíly **národních sazeb daně zpřidané hodnoty**.

V obou případech si tyto rozdíly vynucovaly zastavovat zboží na hranicích a podrobovat ho kontrole.

Odstranění cel a kvót ve vzájemném obchodě (vytvoření celní unie) byla poměrně bezproblémová záležitost, takže přestaly bránit obchodu už v roce 1968. V mezinárodní obchodní praxi se však vyskytují překážky, které si svými negativními důsledky v ničem nezadají za tradičními bariérami obchodu. Hlavní místo mezi těmito necelními překážkami mají **rozdílné domácí předpisy**, jimž musí dovážené zboží odpovídat. Ve složitých 70. letech si členské země sužované dopady mezinárodních šoků snažily situaci ulehčovat tím, že chránily své domácí trhy nově zaváděnými předpisy, zpětné zavádění cel a kvót ve vzájemném obchodě nepřicházelo už v úvahu. Tento postup hrozil vytvořením nových bariér na vnitřním trhu. Pod tlakem této hrozby se země EU rozhodly přistoupit razantně k odstranění technických překážek obchodu.

Musíme připomenout, že technické překážky obchodu nejsou „vynálezem“ evropské integrace. Jsou uplatňovány ve všech vyspělých zemích a jsou v současnosti považovány za velkou bariéru mezinárodního obchodu. Nejenže omezují vzájemný obchod, ale jsou téměř nepřekonatelnou překážkou pro menší podniky.

Jsou **dva způsoby**, jak s ohledem na to zajistit na vnitřním trhu volný pohyb zboží:

- I přes rozdíly národních předpisů nebránit vzájemnému obchodu, a to tak, že členské země si budou **vzájemně uznávat** rozdílné technické požadavky na různá zboží,
- Pokud takový postup není možný, protože rozdíly technických požadavků jsou veliké a země trvají na jejich dodržování, je řešení ve **sjednocení (harmonizaci) rozdílných technických předpisů**.

K zavedení principu vzájemného uznávání výrobků přispěl **Evropský soudní dvůr** svým průlomovým rozhodnutím v roce 1979. Šlo tehdy o spor, zdali může Německo (nebo jakákoli jiná země) bránit v dovozu francouzského likéru Cassis de Dijon (nebo jakéhokoli jiného výrobku) jen proto, že neodpovídal německým nebo jiným předpisům pro tento druh nápojů nebo jiného výrobku. Od té doby platí ve vzájemném obchodě zásada, že výrobek legálně vyrobený a uvedený na trh v jednom členském státě musí mít **volný přístup i na trhy všech**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

ostatních členských zemí EU, bez ohledu na to, zda odpovídá předpisům těchto členských států. Soud vycházel z toho, že všechny členské státy ochraňují na srovnatelné úrovni zdraví, bezpečnost a životní prostředí svých občanů a že mezi nimi neexistují zásadní rozdíly.

Vzájemné uznávání výrobků se stalo vůdčí zásadou pro uvolnění vzájemného obchodu členských zemí. Podle odhadu kolem poloviny tohoto obchodu probíhá dnes podle těchto zásad. Umožňuje to výrobcům a vývozcům členských zemí vstupovat na trhy ostatních zemí bez obavy, že jejich výrobkům bude odmítnut vstup na tyto trhy.

Členský stát může ovšem zavést a vyžadovat splnění nové národní technické normy, má však povinnost o tom informovat Komisi. Aby členská země nemohla zneužít tohoto postupu k omezování volného pohybu zboží, musí podle nového nařízení (2008) přesvědčivě prokázat, že pouze nový výrobek ochraňuje zdraví nebo životní prostředí.

Jsou-li rozdíly mezi národními předpisy natolik podstatné, že dohoda o vzájemném uznávání výrobků není možná, mohou být na trhy členských zemí uváděny pouze takové výrobky, které splňují společné standardy obsažené ve směrnici schválených Radou na návrh Komise.

S ohledem na ochranu spotřebitele se Společenství v počátku snažilo u vybraných výrobků řešit problém přijímáním závazných společných standardů pro tyto výrobky. Tento **tzv. starý nebo sektorový přístup** se týkal omezeného počtu výrobků (některých druhů potravin, léčiv, motorových vozidel, chemických výrobků), tedy takových, které se bezprostředně dotýkají veřejného zdraví a bezpečnosti spotřebitelů. Směrnice podle tohoto přístupu přijímané Radou vymezují přesné a závazné technické, zdravotní a ekologické požadavky, které tyto výrobky musí splňovat. Zdlouhavé projednávání společných standardů komplikovalo život výrobcům a vývozcům a při neustále rostoucím přílivu nových výrobků se ukázalo jako neudržitelné.

Modernější, **tzv. nový přístup** se uplatňuje od poloviny 80. let. Spočívá v tom, že směrnice pro velké skupiny výrobků (celkem 23 skupin, mezi nimi např. strojní zařízení, plynové spotřebiče, jednoduché tlakové nádoby, stavební výrobky, lékařské přístroje, dětské hračky, výtahy aj.) stanovují pouze omezený počet požadavků týkajících se veřejného zdraví, bezpečnosti spotřebitele a ochrany životního prostředí. **Technické normy** k těmto směrnicím pro konkrétní výrobky jsou zpracovány evropskými nevládními normalizačními institucemi (CEN, CENELEC, ETSI). Směrnice schvalované Radou přecházejí do legislativy členských zemí, evropské technické normy schvalované soukromoprávními institucemi (nejsou součástí Evropské unie) jsou převáděny do soustavy národních technických norem. Přínos je v tom, že rámcové směrnice není nutno tak často upravovat, průběžná úprava technických norem se přesunula na nevládní instituce.

Národní (nevládní) instituce mají za úkol prokázat, že výrobek odpovídá základním požadavkům směrnice. Tzv. **certifikace** prověřuje shodu výrobků s požadavky směrnic a technických požadavků. Nejsou tedy nutné „evropské“ zkušebny, členské státy si důvěřují a výsledky těchto národních testů navzájem uznávají. **Označení CE** na výrobku znamená potvrzení shody. Ani toto potvrzení však nezbavuje výrobce odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Tento způsob otevření trhů podstatně změnil postavení firmy, která může s jistotou využívat výhod rozsáhlého vnitřního trhu (může vyrábět větší série výrobků, snižovat náklady, nabízet zboží za nižší ceny aj.) a uvádět na něj své výrobky, aniž by se dostala do konfliktu s právními předpisy platnými v jiné členské zemi.

Po odstranění celních a technických překážek zůstala poslední obchodní bariéra: **rozdíl v nepřímých daních (daň z přidané hodnoty a spotřební daně)**. Jde o daně užívané ve všech členských zemích: DPH byla ve Společenství zavedena ještě v roce 1967. Společně se spotřebními daněmi mají to, že vstupují do konečné ceny výrobku nebo služeb. Pokud budou existovat velké rozdíly v sazbách nepřímých daní, mohou tím vznikat nerovné soutěžní podmínky ve vzájemném obchodě na vnitřním trhu. Je pravděpodobné, že si budou konkurovat stejné výrobky, avšak s různou cenou, ovlivněnou nikoli kvalitou, ale různou sazbou nepřímé daně. Toho si byli vědomi už zakladatelé evropského sjednocování. Římská smlouva proto obsahuje článek, který počítá s tím, že „v zájmu společného trhu“ bude nezbytné provést sblížení nepřímých daní, protože velké rozdíly mezi členskými zeměmi by narušily „podmínky soutěže na společném trhu“. O **sblížení (harmonizaci)** se však hovoří pouze u nepřímých daní a vzhledem k citlivosti daňové politiky pro suverenitu členských zemí bylo rozhodnuto, že příslušná legislativa musí být přijímána **jednomyslně**. Což předem napovídá o obtížích při sblížování daňové legislativy a o pomalém pokroku.

Harmonizace nepřímých daní v EU se musela vypořádat s dvěma problémy:

1. Jak **sblížit sazby nepřímých daní**, aby se tím nekomplikoval vzájemný obchod,
2. Jak **vybírat nepřímé daně**.

Sblížení sazeb přispělo rozhodnutí z roku 1987, kdy s platností od začátku roku 1993 platí, že na vnitřním trhu EU existují pouze **dvě sazby DPH**: standardní sazba (s minimální sazbou 15 % a horní hranicí určenou v roce 1995 na 25 %). V rámci tohoto rozmezí je na členské zemi, pro jakou sazbu se s ohledem na své hospodářskopolitické priority rozhodne. Nižší (snížená) sazba DPH má jednu nebo dvě úrovně, minimálně na úrovni 5 %, horní sazba není určena, v praxi nepřekračuje 9 %. Tato sazba může být použita pouze u vybraných skupin výrobků a služeb se sociálním dopadem: potraviny, léčiva, hromadná doprava osob, dodávky energie a vody pro domácnosti, knihy a časopisy. Zemím, které předtím umožňovaly prodej určitých výrobků (zejména určených pro děti) bez DPH, bylo umožněno tuto praxi udržet. Nedávno bylo rozhodnuto, že pro podporu zaměstnanosti může být nižší sazba DPH použita také u činností s vysokým podílem lidské práce (kadeřnictví, úklidové služby, pohostinství aj.)

Pokud jde o **způsob výběru**, bylo možno se rozhodnout pro jeden ze dvou možných: buď podle země původu (kde výrobek vznikl) nebo podle země určení (kam byl výrobek vyvezen a prodán). V každém případě si každá členská země při přechodu vnitřních hranic chtěla ponechat „svou“ DPH, což si vynucovalo udržovat kontrolu na hranicích. Při výběru DPH v zemi původu to znamenalo, že se vybraná daň promítne do konečné ceny výrobku, za níž se bude výrobek prodávat jak v zemi původu, tak v zemi určení. Tím ovšem vzniknou nerovné podmínky, pokud země původu nabízí výrobky s vyšší sazbou DPH než je v zemi určení. Což platí také naopak.

Země EU se rozhodly přijmout způsob výběru DPH **podle země určení**, aby se obchod mohl vyhnout vzniku nerovných podmínek soutěže. Výrobek je při přechodu hranic mezi

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

členskými státy osvobozen od DPH a daň je nasazena v zemi, kde je výrobek spotřebován. Tím může výrobek z jiné členské země konkurovat domácím výrobkům, protože je prodáván se stejnou sazbou DPH jako domácí výrobky. Byla tak odstraněna bariéra obchodu na vnitřním trhu vyplývající z různých sazeb DPH. Odpadá kontrola na hranicích, zbývá ovšem administrativně náročné jednání mezi daňovými úřady členských zemí, kdy je nutno potvrdit, že výrobek skutečně přešel hranice a že v zemi určení byla vybrána DPH. Kvůli této proceduře byl tento systém nazván jako „přechodný“ a měl být po roce 1996 nahrazen definitivním systémem, s výběrem v zemi původu. To ovšem předpokládalo, že se dále sblíží sazby DPH. Vzhledem k jednomyslnosti nutné k přijímání daňové legislativy a s ohledem na význam DPH mezi rozpočtovými příjmy členských zemí se zatím ve sblížování sazeb DPH příliš nepokročilo.

Harmonizace spotřebních daní reaguje rovněž na to, že velké rozdíly mezi členskými zeměmi mohou deformovat toky zboží mezi nimi a přinášet obchodní výhody zemím s nižší nebo nulovou sazbou. Spotřební daně jsou staršího data a byly z různých důvodů (motivy zdravotní, ekologické, jako zaručený zdroj příjmů veřejného rozpočtu) zavedeny před vznikem EU. Od konce 80.let se praktikují **minimální sazby spotřebních daní** u tří skupin výrobků: u alkoholu a alkoholických nápojů (s výjimkou vína), u tabákových výrobků a pohonných hmot. Členským zemím se nebrání v tom, aby zavedly vyšší sazby spotřebních daní

Naléhavost **harmonizace přímých daní** je menší, přesto však je určité sblížení zásad přímého zdaňování považováno zejména po roce 1992 za nezbytné. Rozdíly v přímých daních ovlivňují náklady a výnosy kapitálu, takže pohyb kapitálu mezi členskými zeměmi a zakládání podniků v nich může být těmito rozdíly značně ovlivněno.

Pokrok v této sféře je zatím minimální. Zaznamenán byl u společného systému zdanění při slučování nebo dělení podniků z různých členských zemích, při zdaňování mateřských a dceřinných společností činných v různých zemích. Byly přijaty zásady zdanění úroků z vkladů (příjmů z úspor) uložených v jiných členských zemích, bez úspěchu zůstalo zatím jednání o společných zásadách zdanění zisku (nikoli o společných sazbách daní).

Návrh na zavedení evropské daně (2004) jako nového příjmového zdroje evropského rozpočtu byl většinou členských zemí odmítnut.

Odstranění překážek pro volný pohyb zboží se muselo vypořádat **ještě s dalšími problémy**. Mezi ty hlavní patří:

1. **Otevření evropského trhu veřejných zakázek,**
2. **Ochrana průmyslového a duševního vlastnictví na vnitřním trhu,**
3. **Ochrana spotřebitele na vnitřní trhu,**
4. **Podpora malých a středních podniků na vnitřním trhu.**

Pod **veřejnými zakázkami** rozumíme dodávky zboží, služeb a prací veřejnému sektoru: vládě a centrálním úřadům, veřejným institucím (zdravotním a vzdělávacím), regionálním a místním orgánům, poloveřejným a soukromým subjektům činným v dopravě, telekomunikacích, energetice, vodním hospodářství atd. Až do poloviny 80.let bylo běžné, že se tyto zakázky zadávaly přednostně domácím firmám a navíc dodávky do mnoha sektorů byly z veřejné soutěže zcela vyňaty. Veřejné zakázky byly synonymem pro protekcionářství,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

korupci a neefektivní vynakládání veřejných prostředků. Co je důležitější: taková praxe byla v hrubém rozporu se zásadami volného pohybu zboží. Byla to diskriminace na základě státní příslušnosti, kvantitativní omezování obchodu, omezení možnosti podnikat na území jiných členských států, omezování hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Otevření evropského trhu veřejných zakázek bylo proto spojováno s racionálnějším využitím veřejných prostředků, s nabídkou produkce a služeb s vyšší kvalitou za nejlepší cenu, s odstraněním korupce a podporou konkurence.

Evropský trh veřejných zakázek byl otevřen až na začátku 90. let. Byly stanoveny zejména tyto zásady: prahová hodnota veřejné zakázky spojená s povinností včasného oznámení v Úředním věstníku ES, kritéria výběru, povinnost včas informovat o výsledcích soutěže, možnost přezkoumání a žaloby u Evropského soudního dvora. V roce 2004 byla provedena úprava prahových hodnot, byla začleněna také ekologická a sociální kritéria do výběru zakázek a bylo zavedeno elektronické ohlašování zakázek ve všech členských zemích.

Výsledkem je zvýšený počet uveřejněných výběrových řízení, pokles nákladů na veřejné zakázky (např. v železniční dopravě). Přesto však podíl veřejných zakázek realizovaných firmami z jiných členských zemí zůstává malý.

Ochrana průmyslového a duševního vlastnictví řeší dvojaký problém: jednak, aby práva majitele vynálezu, patentu, ochranné známky, autorského práva nebyla ohrožena jednáním subjektů ze zemí EU i mimo ni, jednak, aby z nich měl prospěch co nejširší okruh spotřebitelů a uživatelů. Jinak by to byl zásah do volného pohybu zboží a narušení pravidel hospodářské soutěže. Velký význam má **registrace ochranné známky**, která chrání určitý národní výrobek (nejčastěji jde o potraviny) vyznačující se specifickými vlastnostmi, před uváděním na trh jiným producentem. Česká republika po přijetí do EU úspěšně zaregistrovala a tak ochránila řadu svých domácích výrobků.

Menší pokrok byl v EU zaznamenán u **registrace patentů**. Zatím neexistuje uspokojivá úprava v EU, Evropský patentový úřad se sídlem v Mnichově není spjat s EU. Uznání patentu vyžaduje vedle národní registrace také registraci v dalších členských zemích, což je velmi nákladné a mnohé vynálezce odrazuje. Úsilí o jeden zápis s platností pro celý vnitřní trh zůstalo zatím bez úspěchu, což se nepříznivě odráží na inovační aktivitě zemí EU ve srovnání s USA nebo Japonskem. Evropská komise podala v roce 2000 návrh na vytvoření **komunitárního patentu**, se zvláštním patentovým soudem. Vleklé jednání zatím naráží na to, že se členské země nedovedou shodnout, v jakých jazycích by se měla registrace komunitárního patentu provádět.

Aktuálním problémem EU na úseku ochrany duševního vlastnictví je boj proti padělkům a pirátství, jež doprovází obchod zejména s mimoevropskými zeměmi. EU se musí bránit proti padělkům u hraček, módního oblečení, léků i průmyslových výrobků.

Ochrana spotřebitele je nová politika, kterou jako součást vnitřního trhu zavedla teprve Maastrichtská smlouva. Jejím podnětem bylo na jedné straně to, že proces dokončování vnitřního zboží a odstranění hranic vzájemného obchodu přivedly k obrovské záplavě nových výrobků přicházejících ze všech členských zemí, které však měly různou úroveň ochrany spotřebitelů. Tím na druhé straně vznikalo riziko, že vznikne a bude se udržovat nedůvěra k mnoha neznámým výrobkům, od málo známých výrobců, s nebezpečím, že vzniknou **nové**

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

bariéry volného pohybu zboží. Bylo proto nutno přijmout legislativu, která by přispěla k růstu důvěry spotřebitelů. Ochrana spotřebitele se tak stala novým strategickým cílem EU, její těžiště je však v členských zemích. Její **priority** se zaměřily zejména na:

- Ochranu zdraví a záruku spolehlivých bezpečnostních standardů pro spotřebitele,
- Záruku, že spotřebitel bude náležitě informován,
- Záruku, že spotřebitel se bude moci dovolat svých práv,
- Záruku, že zájmy spotřebitelů budou zahrnuty do relevantních politik EU (dopravní, zemědělské, ochrany životního prostředí, finančních služeb aj.),
- Záruka, že bude udržováno životní prostředí zajišťující kvalitu života.

Tomu souží směrnice průřezového rázu uvolňující volný pohyb zboží a zároveň ochraňující spotřebitele. Sem patří směrnice o všeobecné bezpečnosti výrobků (1992), směrnice o odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku (1985), dále směrnice starého (sektorového) přístupu: zdravotní a bezpečnostní požadavky na vybrané potraviny, léky, motorová vozidla, chemikálie a přirozeně také všechny směrnice tzv. nového přístupu. Zvláštní skupinu tvoří typické spotřebitelské směrnice, které ochraňují hospodářské zájmy spotřebitele (zejména zásilkový a podomní obchod, spotřebitelský úvěr, zřetelné uvedení ceny, ochrana účastníků turistických zájezdů a klientů leteckých společností, regulace reklamy a jiné). Ochrana spotřebitele je zajištěna i aktivitami v dalších sférách: životní prostředí (omezení hluku, čistota vody a ovzduší, ekologicky čisté výrobky), ochrana hospodářské soutěže (cenové a jiné kartely, zneužívání dominantního postavení), veterinářská legislativa.

Vysokou prioritou ochrany spotřebitele se v 90. letech po nemocech, jež postihly dobytek, stala **bezpečnost potravin**.

Pozornost věnovaná v posledním desetiletí **sektoru malých a středních podniků** v rámci programu vnitřního trhu není nahodilá. V tomto sektoru (jde o podniky zaměstnávající méně než 250 osob s ročním obratem nepřekračujícím 50 mil.eur) operuje v zemích EU na 23 milionů podniků, jež poskytují pracovní příležitost více než dvěma třetinám všech osob zaměstnaných v soukromém sektoru. Tato skupina podniků se musí vyrovnat s velkou administrativní a regulační zátěží, má ztížený přístup k financím a jejich pronikání na trhy jiných členských zemí je podle zpráv mnohem obtížnější než je tomu u velkých podniků.

Evropská rada už v roce 2000 přijala **Chartu malých podniků**, která orientovala členské státy na zjednodušení podnikatelského prostředí pro tuto skupinu podniků. V červnu 2008 předložila Evropská komise „Small Business Act for Europe“. Jde o program shrnutý v deseti bodech, který je zároveň návodem činnosti členských zemí s cílem odstranit překážky, jež brání využití potenciálu malých a středních podniků v EU. Záměrem je usnadnit zakládání podniků a jejich start (povolení by mělo být uděleno v době kratší než jeden týden, náklady s tím spojené by měly být sníženy, jedno kontaktní místo by mělo obsloužit potřeby malých a středních podniků), usnadnit pořizování potřebných finančních zdrojů (nabídka mikroúvěrů), usnadnit poskytování státní podpory malým a středním podnikům (bez povinnosti to oznamovat Evropské komisi), prosadit návrh na snížení sazby DPH pro činnosti náročné na práci, snížit administrativní zátěž dopadající na podniky o 25 % do roku 2012. Jak se uvádělo, je nadále neúnosné, aby na 23 milionů malých a středních podniků, jež se v posledních letech

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

zasloužily o 80 % přírůstku zaměstnanosti v EU, dopadaly stejné administrativní požadavky jako na 41 tisíc velkých podniků.

Odstranění fyzických, technických a daňových bariér volného pohybu zboží je **velkou vymožeností integračního procesu v Evropě**. Do minulosti odešel tradiční ekonomický handicap Evropy: roztržitost trhů snižující využití potenciálu, kterým Evropa jako celek disponuje, byly odstraněny hraniční kontroly jako pozůstatek feudální Evropy vynucené rozdílnými národními technickými standardy a rozdíly národních daňových systémů (u nepřímých daní). Podařilo se vytvořit, také v důsledku rozšíření EU, největší ekonomicky homogenní prostor ve světě, přesahující rozsahem USA. U volného pohybu zboží však na vnitřním trhu zůstává řada bariér: vzájemné uznávání výrobků, přeshraniční daňová administrativa u daně z přidané hodnoty.

Pro řešení sporů, které mohou vzniknout při nesprávné aplikaci legislativy vnitřního trhu poškozující spotřebitele nebo podnikatele, byla zřízena celoevropská síť center **SOLVIT**, jež bezplatně k tomu poskytuje své služby.

3.1.2 VOLNÝ POHYB SLUŽEB

Svoboda poskytovat služby na vnitřním trhu EU znamená, že jejich poskytovatel (obchodník, podnikatel, živnostník, zástupce svobodných povolání aj.) může provozovat svou činnost v kterémkoli jiném členském státě, za stejných podmínek jako příslušníci tohoto státu. Tedy: bez diskriminace na základě státní příslušnosti, za stejných podmínek jako příslušníci hostitelského státu. Služba může být poskytována buď usazením v jiném členském státě (např. bankou nebo jinou finanční institucí, zřízením obchodu, hotelu, servisu aj.) nebo přes hranice (poskytováním pojišťovacích služeb, poradenstvím aj.).

Formálně byl pohyb služeb přes hranice **uvolněn v roce 1970**, avšak s jedním velkým omezením: bylo nutno respektovat národní regulační předpisy hostitelské země, zejména pokud jde o přístup k výkonu určitých profesí nebo oprávnění zřizovat a provozovat určité podniky (např. banky a pojišťovny). Překonání bariér s tím spojených vyžadovalo jednak dohodu o uznávání kvalifikace nabyté v jiné členské zemi, jednak harmonizaci podmínek pro zřizování a provoz živností a podniků. Argumentovalo se přitom oprávněným ohledem na spotřebitele, jeho zdraví, bezpečnost a jistotu.

Předpokládalo se **tento postup**: vzhledem k tomu, že je sektor služeb velmi široký a podmínky různých jeho segmentů se dosti liší (např. telekomunikace a cestovní ruch), navrhovalo se nejdříve zrušit nejzávažnější překážky volného pohybu služeb přes hranice (diskriminace na základě státní příslušnosti aj.) a potom pokračovat podle jednotlivých kategorií služeb. V tomto **sektorovém přístupu** měly mít přednost ty služby, které se dotýkají podnikání, které mají přímý vliv na výrobní náklady a jejichž liberalizace měla usnadnit volný pohyb zboží a konkurenci na těchto trzích.

Tento přístup vycházel také z toho, že sektor služeb velmi rychle expanduje, objevují se v něm dříve neznámé služby (např. spojené s informačními technologiemi) a že nabízí značné příležitosti pro přírůstky zaměstnanosti. Dále bylo známo, že sektor služeb je zatížen mnohem

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

větším počtem národních regulačních předpisů, které měly chránit zákazníka, spotřebitele, klienta bank a dalších finančních institucí. Všechny tyto předpisy byly zavedeny v členských zemích dávno před vznikem EU a byly mnohem přísnější a detailnější než na trhu zboží (např. předpisy týkající se bankovníctví, služeb v dopravě, ubytovacích a pohostinských služeb, opravárenských služeb pro podniky i domácnosti). Přitom bylo třeba rozhodnout o tom, které z těchto předpisů budou směrodatné: zda předpisy hostitelské země nebo předpisy země poskytovatele služeb. Ve hře byla spousta ohledů a zájmů: ohled na ochranu spotřebitele a zákazníka, jeho zdraví a bezpečnost, současně však také ohled na zachování pracovních míst při konkurenci z jiné členské země.

Postup podle sektorů se dotkl **tří důležitých segmentů služeb**:

1. **Bankovních a pojišťovacích služeb,**
2. **Dopravních služeb,**
3. **Finančních služeb.**

Otevření trhu **bankovních a pojišťovacích služeb** se muselo vypořádat s tím, že je ve všech zemích vystaven přísnému regulačnímu režimu, jenž detailně upravuje podmínky zřízení a provozu těchto institucí. To je zcela přirozené: je nutno jednak ochránit zájmy střadatelů, jednak zabránit útokům na banky v případě neodpovědného řízení těchto institucí, jež by mohlo přivodit kolaps celého finančního systému. Udělovat oprávnění podnikat v tomto sektoru bylo výlučnou záležitostí každého státu. To sice nebránilo vstupu zahraniční banky, která se však musela přizpůsobit domácím podmínkám. Otázka, kterou musela EU řešit, je tato: lze při liberalizaci bankovního sektoru v zemích EU použít zásadu vzájemného uznávání nebo místo toho zřídit evropskou nadnárodní instituci s právem rozhodovat o udělování licencí k podnikání. Vývoj v EU nešel ani první, ani druhou cestou.

Liberalizace bankovních služeb byla provedena prostřednictvím dvou směrnic (1977 a 1989), jež otevřely příslušný trh takto:

1. Byly **harmonizovány podmínky**, za nichž může být v členském státě banka zřízena a provozována její činnost (tzv. pravidla obezřetného podnikání) a může být udělena licence,
2. Bylo rozhodnuto, že po udělení licence banku bude kontrolovat **orgán domovského státu** (státu, v němž má banka sídlo) a co bude předmětem kontroly,
3. Bylo rozhodnuto, že členské státy si budou **vzájemně uznávat** výsledky kontroly prováděné orgány domovského státu.

Banka se sídlem v kterémkoli členském státě, která získala oprávnění k činnosti ve svém domovském státě, získává **automaticky** toto oprávnění také ve všech ostatních členských zemích („**evropský pas**“), odpadá žádost o vydání nové licence, odpadá adaptace na odlišné národní předpisy. Vydávání licencí k bankovnímu podnikání nevydává nadnárodní orgán, ale členské státy, nebylo nutno zřizovat nové instituce. Konkurence na evropském trhu bankovních služeb značně zesílila, objevily se nové bankovní produkty, otevřel se prostor pro volný pohyb kapitálu.

Velice brzy se však ukázalo, že otevření trhu bankovních služeb a volný pohyb kapitálu může usnadnit **praní špinavých peněz**. Směrnice z roku 1991 zavazuje finanční instituce zjišťovat totožnost klienta při peněžní transakci překračující tisíc eur, vést a uchovávat záznamy po

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

dobu pěti let a zavedla oznamovací povinnost v případě podezření. Podle aktualizace z roku 2001 se tato povinnost rozšiřuje na další subjekty a v každé členské zemi se k tomu účelu zřizuje zvláštní finančně analytický útvar.

Zvlášť obezřetné podmínky stanovené pro **pojišťovnictví** otevřely trh služeb v tomto sektoru. **Otevření trhů dopravních služeb** postupovalo velice pomalu, přestože dopravní propojení členských zemí má klíčový význam pro rozvoj obchodu mezi nimi, který po uvolnění pohybu zboží na vnitřním trhu zesílil. Římská smlouva sice stanovila, že má být zaveden volný přístup k poskytování dopravních služeb uvnitř každého členského státu také dopravcům z jiných členských zemí (odstranění diskriminace) a že mají být dohodnuta společná pravidla pro mezinárodní dopravu mezi členskými státy, ale **bránilo tomu několik bariér**: především existence národních monopolů v železniční a letecké dopravě, obavy z ohrožení bezpečnosti dopravy a také ochrana pracovních míst u domácích firem. Program vnitřního trhu z druhé poloviny 80. let zahrnul do otevírání dopravního trhu další segmenty (zejména leteckou a námořní dopravu) a postupně liberalizoval nákladní automobilovou dopravu, která mezitím získala v dopravním sektoru dominantní místo. Teprve koncem 90. let byly odstraněny kvóty na tomto trhu a otevřen přístup na domácí dopravní trhy subjektům z dalších členských zemí. Maastrichtskou smlouvou byl spuštěn projekt **transevropských sítí (TEN)**, který má na dopravním úseku vzájemně propojit národní sítě a usnadnit přístup k nim.

Liberalizace trhů finančních služeb se ukázal jako velmi náročný a také naléhavý úkol po rozhodnutí o přechodu k jednotné měně, jež zprostředkovala cenovou průhlednost a vytvořila nové příznivější podmínky pro přesuny kapitálu. Elektronický obchod a nové technologie vytvořily nové podmínky pro přeshraniční obchod, objevily se nové bankovní produkty, akciové burzy začaly hrát významnější úlohu a vznikla větší poptávka po finančních službách. Silně vzrostla potřeba přeshraničního zúčtování a vypořádávání transakcí

Všechny tyto okolnosti volaly po tom, aby byl usnadněn **přístup ke kapitálu o celé unii**, zejména také pro malé a střední podniky, aby vznikl jednotný trh pro velkoobchodní finanční služby, s možností získat uložit kapitál a také získat kapitál kdekoli. Což mimo jiné vyžaduje, aby byly harmonizováno minimum informací, které musí o sobě vydávat podnikatelské subjekty. Vyžadovalo to také, aby byl otevřen jednotný trh maloobchodních finančních služeb přes hranice, přístupný pro každého občana, důvěryhodný a ochraňující jeho zájmy. To zase vyžadovalo vytvořit odpovídající pravidla obezřetného podnikání a dozoru nad finančními institucemi.

Většina těchto opatření byla zavedena na základě **Akčního plánu finančních služeb (1999)**, jenž byl posléze začleněn do Lisabonské strategie. Viditelným výsledkem integrace v sektoru finančních služeb je vytvoření Jednotné oblasti pro platby v eurech (SEPA), jež má zajistit, aby platební služby probíhaly uvnitř EU stejně bezpečně, rychle a levně jako uvnitř každého členského státu.

Přes tyto výsledky sektorový přístup k otevírání přeshraničních trhů služeb postupoval pomalu, jak opakovaně upozorňovala Evropská komise ve svých sděleních. Kolem roku 2000 zajišťoval sektor služeb 65 % celkové zaměstnanosti v zemích EU, přispíval z 66 % k tvorbě HDP, čtyři pětiny všech podniků patřily do sektoru služeb, leč ve vzájemném obchodě mezi členskými zeměmi služby zaujímaly jen 20 %. To potvrzovalo, že volný pohyb služeb byl

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

brzděn řadou restrikcí, které měly svůj základ v národních, resp. regionálních nebo dokonce místních úpravách. Volný pohyb služeb se omezoval na vyloučení diskriminace z důvodů státní diskriminace. Poskytovatelé služeb přes hranice se setkávaly s nejistotou, která dopadala nejvíce na malé a střední podniky.

Z tohoto důvodu byl Komisí v roce 2004 předložen návrh směrnice o službách na vnitřním trhu, který usiloval o **vytvoření obecného právního rámce pro volný pohyb služeb** a o odstranění překážek pro liberalizaci trhu služeb, jež byly společné pro různé druhy činností. Tento přístup měl **odstranit dřívější sektorový přístup** a vytvořit právní jistotu jak pro poskytovatele, tak pro příjemce služeb. Návrh se opíral o tyto zásady:

1. **Zjednodušit administrativní postupy** při přeshraničním pohybu služeb a při usazování v jiné členské zemi,
2. **Zavést princip země původu**: poskytování služeb přes hranice mělo podléhat právní úpravě domácí země, nikoli právní úpravě hostitelského státu, v němž se služba poskytuje,
3. **Zavést základní pravidla** týkající se ochrany spotřebitele a mechanismu dohledu.

Průlomovým opatřením byl **princip země původu**. Právě proti této zásadě se zdvihl odpor velké skupiny starých členských zemí, které argumentovaly především nepříznivými sociálními dopady. Podle nich se poskytovatelé ze staré Evropy přesunou do nových zemí a odtud budou poskytovat služby za nižší ceny, což bylo označeno za **sociální dumping**. Důsledkem bude zvýšená nezaměstnanost, tlak na snížení standardů ochrany pracovníků, spotřebitelů i občanů. Evropská rada v roce 2005 rozhodla o přepracování tohoto návrhu.

Výsledkem je definitivní verze směrnice, jejíž hlavní teze lze shrnout takto:

1. **Platí zákonodárství hostitelské země** (úprava pracovních podmínek včetně ochrany zdraví a bezpečnosti na pracovišti),
2. Hostitelské země odstraní většinu administrativních překážek: požadovat povolení činnosti, povinnost být členem profesní komory, povinnost usadit se v hostitelské zemi aj.
3. **„Kontaktní místa“** zřízená v každé členské zemi pomohou odstranit spory a případné nejasnosti mezi členskými zeměmi, čímž bude zajištěna jejich spolupráce,
4. Směrnice zahrnuje velkou část služeb určených spotřebitelům a podnikům obsažených v původní směrnici,
5. **Vyňaty** jsou zejména: služby veřejného zájmu: dodávky vody, elektřiny, plynu, odpadové hospodářství, poštovní služby, jejich rozsah si však určuje každá země sama, dále služby poskytované veřejnou správou: sociální a zdravotní služby, péče o děti, služby pro rodiny, služby spojené svýkonem veřejné moci a některé další.

Směrnice byla schválena v roce 2006 a konec roku 2009 byl stanoven jako termín jejího zavedení.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.1.3 VOLNÝ POHYB OSOB

Zakotvení principu volného pohybu pracovníků (nejdříve) a všech občanů (později) byl v programu vnitřního trhu zcela **revolučním požadavkem**. Žádné integrační seskupení ve světě se k takovému kroku neodhodlalo. V platnosti je od roku 1968. Do té doby překročení hranic předpokládalo mít platný pas a platné vízum, o které bylo nutno žádat a většinou také platit, na hranicích mezi zeměmi existovala kontrola osob a také jejich zavazadel.

Odstranění všech těchto překážek mělo usnadnit hledání lepších pracovních a životních podmínek, zvyšování kvalifikace a bylo spojeno s právem pracovat, usadit se a žít v kterékoli členské zemi. Měla se tím také ulehčit situace na pracovním trhu dvou skupin zemí: těch s nedostatkem a těch s přebytkem pracovních sil. A v neposlední řadě to mělo přispět ke stále užšímu spojení evropských národů, k vzájemnému poznání a porozumění.

Původně se podle Římské smlouvy uvolnění týkalo **pouze ekonomicky činných osob**: zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných osob. Tento okruh se postupně rozšiřoval: Jednotný evropský akt (1987) otevřel tuto svobodu také pro **studenty, důchodce a osoby žijící z nezávislých příjmů**. Maastrichtská smlouva zavedla občanství Unie: každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Prvním příkazem bylo **odstranit diskriminaci pracovníků na základě jejich státní příslušnosti**: při přijímání do práce, při odměňování, přerazování, úpravě pracovních podmínek atd.

Amsterodamská smlouva rozšířila zákaz diskriminace také z důvodů pohlaví, rasového nebo etnického původu, víry nebo světového názoru, invalidity nebo sexuální orientace. Určující zásadou se stalo „národní zacházení“: osoby z kteréhokoli členského státu mají stejná práva a povinnosti jako osoby hostitelského státu. Omezení byla možná pouze ve dvou případech: v případě porušení veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a veřejného zdraví a také v případě zaměstnání ve veřejných službách.

Od roku 1994 se tato svoboda vztahuje také na osoby pocházející z **Evropského hospodářského prostoru** (Norsko, Island, Lichtenštejnsko a nově také na Švýcarsko)

Obsah svobody bychom mohli shrnout takto: každý občan (a jeho rodina) má právo se přesunout do jiné členské země s cílem tam pracovat a usadit se v ní za stejných podmínek jako občané této země.

Zásady uplatňované u volného pohybu pracovníků se vztahují také na právo vstupu a pobytu živnostníků, obchodníků, řemeslníků, podnikatelů a příslušníků svobodných povolání. Svoboda volného pohybu pracovníků se propojuje se svobodou volného poskytování služeb.

Prosazení volného pohybu pracovníků muselo najít odpověď na **dva problémy**:

1. Jak bude vyřešeno **sociální zabezpečení osob** pracujících v jiné členské zemi,
2. Jak se bude uznávat **odborná kvalifikace** získaná v jiné členské zemi.

V prvním případě musela být dána záruka, že s přechodem za prací do jiné členské země nebudou ztracena práva a nároky získané v domovské zemi. Případ byl ošetřen tak, že nároky, po které pojištění trvá, se sčítají, ať pracovník působí v kterékoli členské zemi. Důchody

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

nabyté v kterékoli členské zemi se vyplácí oprávněné osobě, i když pobývá v jiném členském státě.

Uznávání nabytých kvalifikací se ukázalo jako mnohem složitější problém. To je dáno tím, že mezi zeměmi existují rozdíly, pokud jde o požadavky nutné k získání určité kvalifikace a tím i oprávnění vykonávat určitou činnost. V počátečním období (až do konce 80. let) převládal **sektorový přístup**: byly přijímány směrnice stanovující podmínky pro uznávání diplomů a vysvědčení získaných v jiných členských zemích. Šlo hlavně o regulovaná povolání ve **zdravotnickém sektoru**: lékaře, dentisty, veterináře, lékárníky, všeobecné zdravotní sestry, porodní asistentky a také architektky. Členské země si vzájemně uznávaly diplomy na základě předchozí harmonizace.

Od začátku 90.let byl sektorový přístup nahrazen **přijímáním rámcových (obecných) směrnic**. Tak bylo například rozhodnuto o vzájemném uznávání vysokoškolského diplomu o úspěšném zakončení tříletého studia (1990), o vzájemném znávaní vysvědčení o uzavřeném středoškolském nebo odborném vzdělání (1992). Konsolidovaná směrnice s platností od roku 2007 nahradila celkem 15 starších směrnic týkajících se regulovaných profesí. U regulovaných profesí není však uznávání automatické: zaměstnavatel může požadovat šestiměsíční praxi nebo složení zkoušky, pokud se úroveň získané kvalifikace podstatně liší.

Uznávání platí nejen v členských zemích, ale také v Norsku, Lichtenštejnsku a na Islandu a od roku 2002 také ve Švýcarsku. Pohybu pracovníků přes hranice velmi napomohlo **zavedení evropského zdravotního průkazu** poskytujícího přístup k lékařskému ošetření ve všech členských zemích, bez dřívějšího papírování (2005).

Odstranění kontrol osob na hranicích mezi členskými státy je záležitostí až poloviny 90. let, původně na základě mezivládní dohody pěti zemí (Francie, Německo a tři země Beneluxu, Schengenská smlouva). Amsterodamskou smlouvou se **Schengenský prostor** odstraňující kontrolu osob na hranicích mezi členskými státy stal realitou. Schengenská oblast není však totožná s prostorem EU: tvoří ji dnes 25 členských zemí (bez Velké Británie a Irska), plus Norsko a Island (1999) a od roku 2004 také Švýcarsko. Posílení ochrany vnějších hranic EU spolu s úsilím o společnou vízovou, přistěhovaleckou azylovou politiku a posílená spolupráce policejních a soudních orgánů je dalším důsledkem zřízení Schengenského prostoru.

Přes právo ucházet se o práci v jiné členské zemi, přes odstranění diskriminace a jiných bariér je **mobilita pracovníků zemí EU** přes hranice velmi nízká. Podle údajů žilo v roce 2006 v jiném členském státě zhruba 1,5 % občanů EU, přičemž se tento podíl během posledních 30 let nijak nezměnil. Na pracovní trhy zemí EU vstupují spíše občané třetích zemí a jejich počet vysoko převyšuje migranty z členských zemí. Příčiny nízké mobility shrnuje Komise takto: rodinné důvody (61 %), jazykové bariéry (29 %), nedostatek informací o pracovních příležitostech (20 %). Situaci se snaží zlepšit **služba EURES** (od roku 1993) poskytující informace o volných pracovních místech, s údaji o životních a pracovních podmínkách zemí EU a zemí Evropského hospodářského prostoru.

Při rozšíření EU v roce 2004 panovala ve veřejnosti starých zemí EU obava, že dojde k masovému přesunu pracovníků z Východu, což podle těchto představ mělo ohrozit situaci na jejich pracovním trhu. Země EU-15 získaly **právo přechodně omezit příchod pracovníků z nových zemí** maximálně na sedm let (rozdělených na 2+3+2 roky), tedy do roku 2011. V roce

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

2004 tři země plně otevřely své pracovní trhy pro pracovníky z nových zemí: Velká Británie, Irsko a Švédsko. Ostatní země postupně otvíraly své pracovní trhy, takže v roce 2009 zůstaly pouze dvě země - Německo a Rakousko a své pracovní trhy otevřely 1.5.2011.

3.1.4 VOLNÝ POHYB KAPITÁLU

Volný pohyb kapitálu má **klíčové postavení** mezi čtyřmi svobodami: teprve po odstranění všech překážek, které se kladly převodu peněz a přesunu kapitálu lze uvolnit bezbariérový pohyb zboží a služeb mezi členskými zeměmi, zajistit podmínky pro usazování v kterémkoli členském státě, pro pohyb pracovníků a zejména pro plně funkční finanční trhy: celoevropské působení bank, pojišťoven, investičních fondů, operací na trhu akcií.

Konkrétně **volný pohyb kapitálu znamená**:

1. **Volný pohyb plateb**: jde o platby za dovezené zboží a služby, transfery peněz migrujících pracovníků,
2. **Volný pohyb kapitálu**, jenž zahrnuje přímé a portfoliové investice, investice do nemovitostí, operace na finančních trzích (akcie a obligace), kolektivní investování, depozita, úvěry a půjčky, pojištění.

Očekávání od naplnění této svobody byla velická: očekával se **pozitivní efekt pro optimální alokaci kapitálu** nejen uvnitř jedné země, výhodnější uložení úspor a výhodnější podmínky pro získání úvěru, rozšíření investičních aktivit probíhajících v členské zemi za rámec daný objemem domácích zdrojů. Vzniká prostředí pro celoevropské působení bank, pojišťoven, akciových burz a investičních fondů, na němž se posiluje konkurence s přínosem pro spotřebitele, občana i podniky. Pokud jde o členské státy, dalo se očekávat, že jejich měnová a rozpočtová politika bude vystavena prostřednictvím volných finančních trhů většímu tlaku a kontrole, což je bude nutit k tomu, aby prováděly mnohem disciplinovanější a obezřetnější hospodářskou politiku.

Přes tyto očekávané přínosy postupovala liberalizace pohybu kapitálu poměrně pomalu a **úplné uvolnění pohybu kapitálu** mezi členskými zeměmi se datuje až k roku 1994. Souvisí to s tím, že Římská smlouva byla v tomto ohledu velmi opatrná a předpokládala, že liberalizace kapitálu mezi členskými zeměmi bude záviset na hospodářské situaci členských zemí, zejména pak na stavu jejich platebních bilancí. Jako pojistky proti pohybům kapitálu, které mohly vyvolat takové poruchy, se připouštěla „**ochranná opatření**“ proti odlivu kapitálu. Některé země, které tradičně kontrolovaly pohyb kapitálu do zahraničí (Francie nebo Itálie), nebyly připraveny na úplné uvolnění kapitálového pohybu. Silným podnětem k tomu bylo rozhodnutí o dokončení vnitřního trhu ke konci roku 1992 a orientace na přechod k měnové unii.

Úplná liberalizace pohybu kapitálu byla tak přirozeně zakotvena v **Maastrichtské smlouvě**, která výslovně zakazuje všechna omezení pohybu kapitálu mezi členskými zeměmi a také mezi nimi a třetími zeměmi. Zakázána jsou také všechna omezení plateb. Ochranná opatření jsou přípustná jen za výjimečných okolností: když pohyby kapitálu do třetích zemí nebo z

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

těchto zemí působí členské zemi vážné potíže ve fungování hospodářské a měnové unie. K jejich zavedení je ovšem nutný souhlas Rady.

Uvolnění pohybu kapitálu mezi členskými zeměmi si vynutilo harmonizaci bankovních poplatků uvnitř zemí eurozóny (2001) a vytvoření již zmíněné Jednotné oblasti pro platby v eurech (SEPA). Jak už bylo uvedeno, volný pohyb kapitálu si vynutil také opatření proti praní špinavých peněz (1991), jež byla zosřena v roce 2001.

3.1.5 PÁTÁ SVOBODA - VOLNÝ POHYB POZNATKŮ

Hodnocení neuspokojivých výsledků Lisabonské strategie provedené v roce 2004 prokázalo, že v době globalizace, v níž se objevují na světovém trhu noví aktéři s rostoucí ekonomickou silou, v době masového rozšíření nových informačních technologií, závisí postavení zemí v globálním soupeření na zcela nových faktorech. Od té doby se v zemích EU začalo hovořit o tzv. **znalostním trojúhelníku**, který tvoří dosažená úroveň vzdělání společnosti, výsledky vědeckého výzkumu a rychlost zavádění nových poznatků do praxe, inovace. Ve všech těchto oblastech zatím Evropa zaostává, zejména za USA. Jedna z příčin je v tom, že vnitřní trh na zmíněné výzvy reaguje zatím nedostatečně, chybí mu mechanismus, který by podněcoval k větší tvůrčí (inovační) činnosti a který by Evropu posunul na přední místo v ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti.

To je důvod, proč **Evropská rada** na svém zasedání v březnu 2008 navrhla, aby k dosavadním čtyřem svobodám byla dodána pátá: **volný pohyb znalostí**.

V této nové svobodě se odpovídá na novou výzvu, na kterou není orientována žádná ze základních čtyř svobod. **Obsah aktivit**, které nová svoboda zahrne, je zhruba tento:

- Posílit mobilitu vědeckých pracovníků, studentů, akademiků přes hranice členských států, jež má překonat roztržičnost vědeckého úsilí EU a zvýšit jeho výsledky,
- Přitáhnout do Evropy špičkové vědce z třetích zemí,
- Vybudovat moderní vědeckou infrastrukturu zahrnující špičková pracoviště srovnatelná s předními světovými vědeckými centry,
- Zajistit transfer vědeckých poznatků do praxe, zejména propojením univerzit spotřebami podnikové sféry,
- Zajistit volný přístup ke znalostem a inovacím,
- Ochraňovat průmyslové a duševní vlastnictví, zejména také přijetím patentu Společenství.

Pátá svoboda by měla usnadnit Evropské unii přechod ke znalostní společnosti a udržet důstojné postavení v globální soutěži.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.1.6 HOSPODÁŘSKÁ SOUTĚŽ NA VNITŘNÍM TRHU

Pro úspěšné fungování vnitřního trhu nestačí vytvořit prostor pro čtyři (resp.pět) základní svobody. Je nutno navíc zabezpečit, aby ekonomické vztahy mezi členskými zeměmi a zejména jejich vzájemný obchod nebyly omezovány praktikami narušujícími **rovnost podmínek**. Takový stav může vzniknout buď **jednáním podniků nebo zásahy státu**. Pokud tato praxe nebude odstraněna, hrozí, potenciál tržní ekonomiky nebude plně využit. Pouze konkurenční prostředí, které je udržováno dohodnutými pravidly, je zárukou, že zdroje firem budou efektivně využívány, že se zabrání zvyšování cen, že firmy budou inovovat a vycházet vstříc potřebám spotřebitelů.

Všechny moderní státy pečují o ochranu hospodářské soutěže stanovením přísných pravidel. Je přirozené, že se vznikem vnitřního trhu bylo také třeba zakotvit taková pravidla, aby základní svobody nebyly omezeny chováním podniků nebo intervencemi státu, zejména v obchodě mezi členskými státy. Tato **pravidla byla začleněna již v Římské smlouvě**, vztahují se však pouze na případy, kdy došlo k jejich porušení v obchodě mezi členskými státy. Nevztahují se tedy na případy, kdy pravidla hospodářské soutěže jsou porušována uvnitř členské země, má-li toto jednání pouze lokální význam a nejsou-li dotčeny zájmy subjektů v jiných zemích EU. Porušování pravidel hospodářské soutěže v takových situacích řeší **národní protimonopolní úřady**.

Na **dodržování pravidel hospodářské soutěže** dohlíží Evropská komise. Má oprávnění zahájit řízení proti narušiteli hospodářské soutěže vždy, kdy je podána stížnost nebo jestliže sama zjistí, že k porušení pravidel soutěže došlo. Může ukládat peněžité pokuty a zakázat určité jednání. Proti rozhodnutí Komise se může postižený subjekt odvolat k Evropskému soudu prvního stupně, jenž rozhodne s konečnou platností.

Soutěžní pravidla EU se týkají těchto čtyř oblastí:

1. Dohody podniků a jejich sdružení zaměřených na omezení soutěže v obchodě na vnitřním trhu jsou zakázány. Jde o kartely a jiné restriktivní dohody, které se považují od samého začátku za neplatné a jejich účastníci jsou v případě odhalení přisně pokutováni. Konkrétní podoba těchto dohod může být různá:
 1. Přímé nebo nepřímé určování ceny při nákupu nebo prodeji,
 2. Teritoriální rozdělení trhů,
 3. Uplatňování nerovných podmínek vůči obchodním partnerům při jinak stejných operacích aj.
2. V některých případech je uzavírání dohod mezi podniky dovoleno: pokud přispívá ke zlepšení výroby, podporuje technický pokrok a spotřebitel má z dohody prokazatelnou výhodu. Tolerovány jsou také dohody týkající se specializace, spolupráce ve výzkumu apod.
3. Jakékoli zneužití dominantního postavení na vnitřním trhu, ať už jedním podnikem nebo několika podniky, je zakázáno. Taková situace nastává, jsou-li obchodním partnerům vnucovány nepříznivé obchodní podmínky, jsou-li vůči nim uplatňovány nerovné podmínky (např.vazbové podmínky). Zneužití bylo definováno jako jakákoli diskriminace zákazníka nezávisle na podílu výrobce na příslušném trhu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

4. Omezení slučovat podniky. Od roku 1990 se pravidla na ochranu hospodářské soutěže týkají také slučování (fúzí) podniků. To se týká případů, kdy se slučují podniky se sídlem v nejméně dvou členských zemích, pokud souhrnný obrat slučovaných firem překročí stanovený limit (2,5 mld € u tzv. evropská dimenze a 5 mld € v případě tzv. globální dimenze slučování). V ostatních případech je fúze vnitřní záležitostí příslušné země a o jejím povolení rozhoduje národní protimonopolní úřad. Toto pravidlo má zabránit nadměrné koncentraci ekonomické síly a jejímu možnému zneužití na vnitřním trhu. Týká-li se významná fúze podniků ve více zemích, musí být o ní Komise v předstihu informována, aby ji mohla buď schválit nebo zakázat.
5. Zákaz státních subvencí. Státní podpora v nejrůznější podobě (dotace k cenám, úhrada ztráty, zvýhodněný úvěr, daňové úlevy apod.) je na vnitřním trhu zakázána, protože zvýhodňuje určitý subjekt a vytváří na trhu nerovné podmínky. Určité formy státní podpory se přesto připouštějí, jako například státní podpora sociální povahy nebo uhrazení škod způsobených přírodními katastrofami. Jsou i další přípustné formy státní podpory: podpora regionům postiženým vysokou nezaměstnaností, podpora významným projektům v zájmu celé Evropské unie, podpora malým a středním podnikům, podpora výzkumu, ochrana životního prostředí, rekvalifikace, podpora za účelem zachování kulturního dědictví. V poslední době byla státní podpora (zpravidla ve formě zvýhodněných půjček) poskytnuta podnikům nebo sektorům postiženým hospodářskou krizí. Evropská komise však bedlivě sleduje poskytování státní pomoci v jednotlivých členských zemích, může ji zakázat nebo nařídít její úpravu, dojde-li k přesvědčení, že jejím poskytováním jsou porušována pravidla hospodářské soutěže na vnitřním trhu.

Společná pravidla hospodářské soutěže tvoří důležitou součást vnitřní trhu: ochraňují spotřebitele a zajišťují udržení rovných podmínek nutných pro jeho spolehlivé fungování.

3.1.7 VNITŘNÍ TRH A SPOLEČNÁ MĚNA

Vytvoření vnitřního trhu po odstranění fyzických, technických a daňových překážek prohloubilo vzájemnou závislost členských zemí. Zintenzivněly **obchodní vztahy** mezi nimi, velká část obchodu začala probíhat mezi členskými zeměmi. Přitom však každá země prováděla vlastní měnovou politiku: v její pravomoci byla úprava směnného kurzu, devalvace, úrokové sazby. To vnášelo do obchodních vztahů mnoho nejistot. Nepředvídatelné pohyby směnných kurzů komplikovaly vzájemné obchodní styky a také pohyb kapitálu. Zakladatelé evropské integrace si byli vědomi toho, že vývoj v vnitřního trhu si vyžádá spolupráci také v měnové oblasti. Narušení stálých a předvídatelných měnových kurzů **ohrožovalo stabilitu vnitřního trhu**. Kolísání kurzů měn členských zemí představovalo riziko, které mohlo ekonomické subjekty odrazovat od vzájemného obchodu a přeshraničních investic. Přesto Římská smlouva se společnou měnovou politikou a zavedením společné měny nepočítala. Hlavním důvodem bylo, že tehdejší mezinárodní měnové uspořádání dávalo

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

dostatečnou záruku stability v měnových vztazích mezi zeměmi. Upravovat zvláštní měnový systém pro Evropu nemělo smysl.

Vnější podmínky se však brzy změnilly (opuštění systému fixních kurzů, devalvace dolaru, ropné šoky) a EU na ně reagovala: prvním pokusem o měnovou integraci na přelomu 60. a 70. let (Wernerův plán) a zejména **založením Evropského měnového systému (EMS, 1974)**, který měl vytvořit stabilní prostředí nezbytné pro rozvoj vnitroeuropejského obchodu. Záměrem bylo stabilizovat pohyby směnných kurzů měn členských zemí a snížit míru inflace.

EMS si nekladal zavádět společnou měnovou politiku nebo společnou měnu. Tyto úvahy se znovu objevily v druhé polovině 80. let pod vlivem dvou událostí: jednak pod vlivem úspěchů EMS při stabilizaci směnných kurzů, jednak **pod vlivem rozhodnutí o dokončení vnitřního trhu (1985)**. Společná měnová politika a zavedení společné měny se jeví jako **logický krok v integračním procesu**, kterým bude podpořen vývoj vnitřního trhu a odstraněny zbývající měnové překážky. Do Maastrichtské smlouvy byl proto dodán článek, že úkolem Společenství je nejen vytvořit vnitřní trh, ale také „hospodářskou a měnovou unii“. V tomto duchu konstatuje zpráva Evropského parlamentu, že „úspěch vnitřního trhu si vyžaduje konvergenci měnových politik a vnitřní trh v plném smyslu toho slova zahrnuje měnovou unii“. Bez měnové unie, bez společné měny je vnitřní trh **neúplný**.

Mezi vnitřním trhem a měnovou unií se společnou měnou existují **úzké vztahy**:

1. **Vnitřní trh se stabilizoval**, protože odpadla nejistota ohledně vývoje směnných kurzů členských zemí a hrozby devalvací. Odpadl prostor pro spekulace, pokud jde o vývoj směnných kurzů. To mělo pozitivní vliv na rozvoj vnitroeuropejského obchodu a přesuny investic, otevřely se nové odbytové možnosti. Dosavadní výsledky integračního procesu se tím upevnily.
2. Vzájemný obchod získal tím, že **odpadly transakční náklady** spojené s konverzí měn, což je přínos také pro občany jako účastníky turistického ruchu.
3. **Transparentní a srovnatelné ceny** v zemích, které přijaly euro, posilují **konkurenční prostředí**. Všechny subjekty jsou v soutěži na vnitřním trhu postaveny do rovných podmínek, které nejsou ovlivňovány odlišnými měnovými politikami členských zemí.
4. Také **makroekonomické podmínky** na vnitřním trhu byly ovlivněny zavedením společné měny. Vznikla oprávněná naděje na udržení nízké míry inflace, na snížení úrokových měr a tím příznivějších podmínek pro růst HDP, investic a zaměstnanosti.

Euro se vedle dolaru stalo **jednou ze světových měn**. Rozsáhlejší používání eura v mezinárodním obchodě znamená snížení transakčních nákladů pro země eurozóny.

Je ovšem známo, že společná měna je spojena také s určitým omezením, které dopadá na země eurozóny. Země, které přijaly euro, nemohou provádět samostatnou měnovou politiku, nemohou upravovat měnový kurz, devalvovat a ovlivňovat pohyb úrokové míry. Tyto nástroje bývají používány při narušené makroekonomické rovnováze ke zvyšování domácí konkurenceschopnosti a k nápravě situace.

Převládá názor, že přínosy společné měny pro vývoj vnitřního trhu značně převyšují náklady a omezení s tím spojená.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.1.8 VNITŘNÍ TRH A DOPROVODNÉ POLITIKY

Vnitřní trh se nevyčerpává čtyřmi, resp. pěti svobodami. To se ukázalo při dokončování vnitřního trhu v druhé polovině 80. let a odrazilo se také v Jednotném evropském aktu (1987). Vytvoření rozsáhlého hospodářského prostoru bez vnitřních hranic, na který mohly nyní vstupovat subjekty z nejrůznějších členských zemí, si vyžádalo zavést společné postupy také v dalších oblastech. Uvedeme tři nejdůležitější: **sociální politika, politika na ochranu životního prostředí, regionální politika (politika hospodářské a sociální soudržnosti).**

Politika v sociální oblasti je dodnes převážnou měrou doménou členských zemí. S přechodem k vnitřnímu trhu vznikla však nová situace tím, že se otevřel prostor pro neomezené působení tržních sil, pro volný pohyb kapitálu a také pro intenzivnější konkurenci. Nebylo možno vyloučit, že investoři budou přesouvat své hospodářské aktivity do členských zemí s méně náročnou sociální legislativou, aby mohli vyrábět s nižšími náklady. Hrozil tzv. **sociální dumping**. Udržování velkých rozdílů v některých oblastech sociální legislativy mohlo vytvořit nerovné podmínky soutěže na vnitřním trhu.

Odpovědí byla harmonizace **zásad ochrany práce a zdraví pracovníků** v zemích EU (minimální závazné standardy, které nebrání členské zemi zavést přísnější opatření), přijetí **Sociální charty Společenství** se zárukami především na pracovním trhu (1989), která je od Amsterodamské smlouvy zakotvena v evropském právu, minimální požadavky harmonizující **pracovní právo a pracovní podmínky** (např. zásady hromadného propouštění, pracovní smlouvy při převádění podniku, platební neschopnost podniku, zřízení Evropské rady práce aj.). Přijata a používána je zásada **rozvíjení dialogu sociálních partnerů na evropské úrovni** se záměrem nacházet konsensus v citlivých sociálních otázkách.

Politika na ochranu životního prostředí, která původně nebyla pojata do zakladatelských smluv, se dostala mezi prioritní činnosti teprve s přijetím programu vnitřního trhu. Šlo nejen o to zabránit postupující degradaci životního prostředí, zejména vody a ovzduší. Neméně pádný důvod byl v tom, že ekologicky rozdílné standardy v členských zemích mohly nepříznivě ovlivňovat soutěžní prostředí a vytvořit tím **nerovné podmínky na vnitřním trhu**. Posílení konkurenčních tlaků na vnitřním trhu mohlo u některých podnikatelů vyvolat sklon snižovat své náklady tím, že „ušetří“ na technologiích, které nebyly zrovna ohleduplné k životnímu prostředí. Tak se objevil problém **„ekologického dumpingu“**. Schůdným řešením se ukázala opět **harmonizace standardů** ochrany životního prostředí mezi členskými zeměmi. Tak byla přijata velká řada směrnic chránící jednotlivé složky životního prostředí: ovzduší, vodu, půdu, přírodní zdroje, faunu a flóru, nakládání s odpady. Velkým průlomem bylo přijetí zásady o posuzování vlivů na životní prostředí u všech větších investičních projektů.

Také s **regionální politikou** Římská smlouva nepočítala. Program vnitřního trhu vyvolal však obavy, že propojený trh s volným pohybem kapitálu může vést k dalšímu prohlubování rozdílů mezi členskými zeměmi a jejich regiony. Vycházelo se z toho, že kapitál má přirozenou tendenci se usazovat především v oblastech s rozvinutou infrastrukturou a vybavených kvalifikovanou pracovní silou. Velké rozdíly, zejména mezi novými zeměmi a „jádrom“ EU jsou výsledkem vývoje, který trval mnoho desítek let. Velice pravděpodobným

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

výsledkem čistě tržního přístupu mohlo být další zvětšení rozdílů se všemi nepříznivými politickými a sociálními důsledky.

Tak se objevila nová priorita vnitřního trhu (poprvé zakotvená v Jednotném evropském aktu): **ekonomická a sociální soudržnost**, která se od té doby stala trvalou součástí politiky EU. Jejím cílem je snížit velké rozdíly v ekonomické úrovni členských států a jejich regionů prostřednictvím výdajů z tzv. strukturálních fondů, jež jsou součástí evropského rozpočtu. Bohatší členské země projeví solidaritu se zeměmi na nižším stupni ekonomického rozvoje. V roce 1989 bylo stanoveno pět prioritních cílů regionální politiky, později přeformulovaný do tří cílů, byl vymezen obsah termínu „**problémový region**“, kterým se kvalifikuje pro podporu z evropských fondů. Objem prostředků k dosažení tohoto cíle se opakovaně zvyšoval a v současnosti se již stal největší výdajovou položkou evropského rozpočtu. Regionální politika pomáhá stimulovat růst celého Společenství, je v zájmu všech jeho členů, stala se trvalou součástí vnitřního trhu.

Jsou ještě **další aktivity**, které „doprovázejí“ projekt vnitřního trhu. Stručně je zmíníme: **politika na podporu výzkumu a technologického rozvoje**, na jejímž základě od roku 2000 vznikl Evropský výzkumný prostor, **politika na podporu zaměstnanosti**, na jejímž základě po zakotvení v Amsterodamské smlouvě vznikla „koordinovaná strategie zaměstnanosti“, jež vytyčuje Hlavní směry této politiky a jejíž těžiště však zůstává v členských státech. Vedle již zmíněných politik (na ochranu spotřebitele, na podporu malých a středních podniků) nutno uvést také další aktivity, bez nichž by byl obraz vnitřního trhu neplný. Sem patří **tzv. právo společnosti**: pokud vnitřní trh měl poskytnout neomezenou svobodu pro usazování podniků z různých členských zemí a jejich spolupráci, musely se sblížit odlišné národní předpisy týkající se činnosti společností. **Harmonizace** práva společností zajistila rovnou míru ochrany zájmů akcionářů, věřitelů, zaměstnanců, třetích osob uzavírajících se společností smlouvy. Toho bylo dosaženo zavedením minima společných pravidel, kterými se podařilo odstranit překážky rozvoje podnikání na celoevropské úrovni (harmonizace informační povinnosti společností, účetních předpisů, kvalifikace auditorů a zejména přijetí statutu evropské společnosti (2004).

3.1.9 LISABONSKÁ STRATEGIE A VNITŘNÍ TRH

Konec devadesátých let a vstup do nového tisíciletí postavily Evropskou unii před mnoho nových výzev. Byly odrazem toho, že ve světě probíhají **intenzivní globalizační procesy** urychlené pokrokem informačních technologií a jejich všestrannou aplikací. Nové podmínky přesouvají těžiště hospodářské politiky do jiných sfér: vyžadují jinou kvalifikaci pracovníků, která musí být upravována po celý život, zásadně se zvyšují požadavky na úroveň znalostí, vyžaduje se široký prostor pro inovační činnost podniků. Tomu se musí přizpůsobit nejen ekonomické prostředí, ale také systém vzdělávání a systém sociálního zabezpečení.

Evropská unie se mohla na konci 90.let pochlubit **řadou pozitivních výsledků**. Měla za sebou poměrně dlouhé období růstu s nízkou inflací, vyrovnanými veřejnými rozpočty a vyrovnanou platební bilancí, s „dokončeným“ vnitřním trhem. Zvládla úspěšně přechod ke

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

společné měně. Bylo odstraněno politické rozdělení Evropy a o členství v EU se hlásila řada nových uchazečů ze střední a východní Evropy. Na druhé straně byla také „**pasíva**“: Evropa nebyla s to odstranit obrovskou nezaměstnanost (15 mil.osob bez práce), vnitřní trh měl mnoho slabin v obchodě se službami mezi členskými státy, kritická byla situace ve výzkumu s nízkým objemem výdajů na výzkum a slabou inovační činností. To všechno oslabovalo ekonomickou výkonnost a konkurenceschopnost Unie vůči hlavním obchodním rivalům, USA a Japonsku. Hrozilo nebezpečí, pokud EU včas a razantně nebude reagovat na tyto trendy, že se její konkurenční schopnost ve světě dále zhorší a že bude oslabena také její globální pozice.

Hlavní příčiny chabého ekonomického výkonu byly přitom dosti přesně identifikovány:

1. V Evropě je **málo lidí vtaženo do pracovního procesu**: míra zaměstnanosti vUSA je vyšší než vEU (81,7 % proti 63,4 % v roce 1999). Také zaměstnanost žen je vEvropě nižší,
2. Evropa má **problém s vývojem produktivity práce**: od poloviny 90.let jsou americké přírůstky vyšší, což souvisí spomalým zaváděním nových technologií vEvropě, malým objemem výdajů na výzkum, slabou inovační aktivitou a překážkami v podnikání. Nová znalostní ekonomika se zatím vEvropě nestala tahounem ekonomického růstu,
3. **Evropa méně pracuje**: v roce 2002 se vUSA vprůměru ročně odpracovalo 1815 hodin, kdežto například vHolandsku jen 1340 hodin.

Evropská rada zasedající na jaře 2000 z toho vyvodila závěr, že je nutná „**radikální transformace evropské ekonomiky**“. Evropa potřebuje obnovit vysokou ekonomickou dynamiku, vysokou konkurenceschopnost opřenou o znalosti. Schválená **lisabonská strategie** (2000) měla mít **tři pilíře**: ekonomický, sociální a ekologický (po roce 2001).

Byly navrženy tyto **směry nápravy**:

1. **Zvýšit přírůstky zaměstnanosti** tak, aby k roku 2010 dosáhla míra zaměstnanosti v EU v průměru 70 %,
2. **Vytvořit znalostní ekonomiku** a znalostní společnost všeobecným přístupem k internetu (ve veřejné správě, školách a v podnikání), zvýšením výdajů na výzkum a vývoj (cíl:3 % do roku 2010) a podporou inovací,
3. **Provádět ekonomické reformy**: vytvořit plně funkční vnitřní trh, liberalizovat síťová odvětví (energetiku, telekomunikace, dopravu a pošty), odstranit překážky podnikání, zlepšit soutěžní prostředí a přesměrovat státní podpory,
4. **Modernizovat evropský sociální model** zejména zpružněním trhu práce, reformou penzijního a zdravotního systému,
5. **Pečovat o kvalitu života a udržitelný rozvoj**: týká se nakládání s přírodními zdroji, emise skleníkových plynů, udržitelné dopravy.

Původní záměr lisabonské strategie můžeme shrnout takto: zvýšit ekonomický růst a dosáhnout vyšší míry zaměstnanosti, a to prostřednictvím znalostí a jejich aplikace (vědy, vzdělání, inovací a ekonomických reforem, aniž by byly ohroženy sociální soudržnost a dosažená úroveň ekologických standardů.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Realizace nové strategie se měla obejít **bez vytváření nových institucí**. Evropská rada měla každoročně na svém jarním zasedání zhodnotit průběh strategie, přičemž měla být posílena iniciativní úloha Komise. Pro sledování a hodnocení strategie měla být každoročně vypracována zpráva (Scoreboard) a vedle toho zpráva o konkurenčním postavení EU ve světě. Na konci roku 2004 předložila skupina odborníků pověřená Komisí hodnotící zprávu za prvních pět let strategie (Wim Kokova zpráva). Byla velmi kritická a hovořila o „promarněných šancích“ a „zklamání nad vývojem evropské ekonomiky“. Konstatovala, že se sice podařilo zvýšit počet nových pracovních míst, ale cíl do roku 2010 je pro EU jako celek nespelnitelný. Postup ke znalostní ekonomice byl ohrožen tím, že podíl výdajů na výzkum a vývoj v HDP stagnoval a také postup v ekonomických reformách byl pomalý. Příčiny neúspěchu nové strategie byly sice nalezeny ve zhoršených podmínkách světové ekonomiky, ve vytyčení mnoha cílů, které si často protiřečily, hlavně však v tom, že většina členských zemí nevzala strategii za svou a že ji **podporovala ji pouze verbálně**. Přesto Wim Kokova zpráva označila lisabonskou strategii za správnou odpověď na výzvy, jimž EU musí čelit s tím, že její naléhavost je v roce 2004 větší než byla v roce 2000. Obchodním rivalem už nejsou jenom USA, ale také Čína a Indie. Navrhla, aby se EU poučila z nedostatků a nastartovala lisabonskou strategii znova.

Nový start lisabonské strategie je spojen s nástupem nové Komise v čele s J. Barosseem v roce 2005, jež se pokusila odstranit nedostatky původní strategie. Bylo provedeno **jednoznačné vymezení priorit**: strategie dostala pouze dva cíle: dosáhnout vyššího a trvalého růstu a vytvářet více pracovních míst a také lepší pracovní místa. To je klíčem pro splnění záměrů také v sociální a ekologické oblasti. Vlády členských zemí dostaly nový úkol: zpracovat a každoročně předkládat **Národní program pro růst a zaměstnanost**, do čehož mají být vtaženy také národní parlamenty.

Přesto slabé výsledky žádná evropská instituce, žádná vláda členské země, žádná organizace evropských sociálních partnerů nezpochybnila záměr lisabonské strategie, která dosti přesně identifikovala slabiny evropské ekonomiky. Diskuse se vedou o tom, proč se až doposud lisabonské strategii nedařilo a o nové strategii, která by oživila evropskou ekonomiku v situaci, která je tíživější a složitější, než byla v roce 2000.

Svědčí o tom četné návrhy, které přicházejí z mnoha míst a které usilují o formulaci evropské strategie po roce 2010. Evropská rada na svém zasedání na jaře 2010 schválila tematické priority **strategie Evropa 2020**, což je dlouhodobá hospodářská koncepce EU nahrazující předchozí Lisabonskou strategii.

Vnitřní trh a Lisabonská smlouva

Hlavní změny obsažené v Lisabonské smlouvě se **netýkají ekonomické integrace**, ale institucí EU (včetně nově zřizovaných), jejich funkcí (rozšíření pravomoci Evropského parlamentu), nového způsobu hlasování v Radě (dvojitá většina, nahrazení práva veta zhruba v 50 oblastech), vtažení národních parlamentů do jednání o nových legislativních návrzích. Přestože kapitoly a články týkající se evropské ekonomické integrace zabírají podstatnou část

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

textu, jsou změny v nich obsažené **minimální**. To platí i pro články týkající se vnitřního trhu a doprovodných politik, v nichž se vesměs přebírá znění z předchozích smluv.

Závažnou inovací Lisabonské smlouvy, která však má širší význam, je **zpřesněné rozdělení pravomocí mezi Unii a členské státy**. Pravomoci rozděluje Lisabonská smlouva do tří úrovní: na pravomoci výlučné, sdílené a takové, které zahrnují činnosti, jimiž Unie pouze podporuje, koordinuje nebo doplňuje činnosti členských států, aniž by je nahrazovala.

Výlučná pravomoc znamená, že v určité oblasti je Unii svěřena výlučná působnost přijímat závazné právní akty, takže členské státy tak mohou činit pouze tehdy, jsou-li zmocněny Unií nebo provádějí-li akty přijaté Unií. Lisabonská smlouva vyjmenovává celkem **pět sfér** s výlučnou pravomocí Unie: celní unie, stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování vnitřního trhu, měnová politika pro členské země, jejichž měnou je euro, společná obchodní politika a zachování biologických mořských druhů v rámci společné rybářské politiky. Pomineme-li poslední případ, zjistíme, že čtyři z těchto výlučných pravomocí se týkají vnitřního trhu: celní unii a společnou obchodní politiku spojuje to, že obsahují společný celní sazebník sjednocující shodné podmínky pro vstup subjektů z třetích zemí na vnitřní trh EU. Bez společných pravidel hospodářské soutěže a bez pravidel společné měnové politiky nemůže vnitřní trh fungovat.

Pravomoci sdílené znamenají, že v určitých přesně vyjmenovaných oblastech mají jak Unie, tak i členské státy pravomoc přijímat závazné právní akty. Výčet zahrnuje tyto oblasti: vnitřní trh, sociální politika (v oblastech vymezených smlouvou), hospodářská, sociální a územní soudržnost, životní prostředí, ochrana spotřebitele, oblast výzkumu a technologického rozvoje a dále také zemědělství a rybolov, dopravu, transevropské sítě, energetiku, prostor svobody, bezpečnosti a práva, veřejné zdraví, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc.

Členské státy v tomto případě vykonávají svou působnost v rozsahu, v jakém ji nevykonala Unie nebo se rozhodla přestat ji vykonávat. Jak je patrné, záležitosti vnitřního trhu a doprovodných politik mají v tomto výčtu velkou váhu.

Do oblastí, v nichž Unie svou pravomocí a činností **podporuje, koordinuje nebo doplňuje činnosti členských států**, aniž by je přitom nahrazovala, Lisabonská smlouva započítává: ochranu a zlepšování lidského zdraví, průmysl, kulturu, cestovní ruch, všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání, mládež a sport, civilní ochranu a správní spolupráci. Jde vesměs o činnosti, jimiž se program vnitřního trhu zabývá jen okrajově.

Pokud jde o články týkající se základních svobod **vnitřního trhu** (o páté svobodě se nehovoří), Lisabonská smlouva přebírá dřívější znění, prakticky beze změn. Zásadně zavádí používání termínu „vnitřní trh“ místo často používaných pojmů „společný trh“ a „jednotný trh“. Změny lze nalézt spíše u doprovodných politik. Tak například v kapitole o sociální politice se zdůrazňuje koordinace, nikoli harmonizace činností, kapitola o životním prostředí spojuje ekologii s klimatickými změnami, nově byla zařazena kapitola o energetice, o evropském výzkumném prostoru, o vesmíru. Zmínit se musíme o tom, že mezi cíli Unie není uvedeno vytváření systému, aby „na vnitřním trhu nebyla narušována soutěž“ (na zásah z francouzské strany), což však bylo vyváženo zvláštním protokolem o vnitřním trhu a hospodářské soutěži.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.1.10 VNITŘNÍ TRH PRO 21. STOLETÍ

Na jaře 2006, zejména pod tlakem neuspokojivých výsledků lisabonské strategie, se Komise rozhodla provést celkovou revizi dosavadních přístupů k vnitřnímu trhu a zhodnocení jeho výsledků. V souhrnu kritické zprávy čteme toto:

- Vnitřní trh EU v mnoha oblastech dodnes **neexistuje**. Roztříštěnost trvá na trhu služeb, vdopravě, energetice, telekomunikacích, vdrobném bankovníctví, pojišťovnictví, veřejných zakázkách, duševním vlastnictví, volném pohybu pracovníků, malé a střední podniky mají potíže vpřeshraničním obchodě,
- Éra **globalizace** zásadně mění podmínky fungování evropské ekonomiky. Ekonomické, sociální a regulační systémy Evropské unie nejsou na tyto změny připraveny,
- **Rychlý technologický pokrok**: přírůstky produktivity a zaměstnanosti závisí na inovacích a otevřenosti trhů, vnitřní trh není na tyto podmínky dostatečně připraven,
- **Výzvy zevnitř EU**: veřejnost i politikové v původní patnáctičlenné Unii berou vnitřní trh jako víceméně hotový, což podporuje jejich odpor vůči reformám a oživuje protekcionismus.

Zajímavý je závěr zprávy: „Zatímco vnitřní trh přispěl k postupu integrace, což do určité míry platí také pro konkurenční prostředí v EU, jeho potenciál není plně využit. Původní očekávání, že vnitřní trh se stane odrazovým můstkem pro dynamičtější, inovativnější a konkurenceschopnější ekonomiku ve světovém měřítku, nebylo splněno“.

Obrysy vnitřního trhu pro 21.století zpracované Komisí byly přijaty Evropskou radou na jaře 2008. Obsahují tyto priority:

- Vzhledem kváze sektoru služeb v moderní ekonomice bude předpokladem růstu prosperity a produktivity v 21.století **dokončování vnitřního trhu vtomto sektoru a využití nových technologií vdalších oborech**. Vytvoření vnitřního trhu znalostí zahrnujícího i ochranu duševního vlastnictví musí být součástí těchto kroků,
- Vnitřní trh musí reagovat nejen na **požadavky znalostní ekonomiky**, ale také na klimatické změny, na závislost na dodávkách energie a na stárnoucí populaci
- Pravidla vnitřního trhu musí brát v úvahu **globální prostředí**: vytvářet podmínky pro trvalou adaptaci podniků a pro nezbytné přesuny produkce, podporovat výzkum a inovace, prosazovat regulaci na globálním trhu vsouladu se standardy Evropské unie,
- **Rozšiřování Unie** přináší nové příležitosti pro rozvoj vnitřního trhu, ale zároveň se zvětšuje jeho heterogenita. Schvalování legislativy vnitřního trhu se může setkávat snovými překážkami,
- **Zjednodušování a zeštíhlování legislativy vnitřního trhu** je trvalým úkolem (program „Better regulation“),
- Důležitým prvkem nového programu zůstává: **včasná a přesná implementace** a důraznější prosazování legislativy vnitřního trhu.

Je dobré, že Komise přišla s touto iniciativou, i když možná trochu pozdě. V každém případě na nové vizi vnitřního trhu závisí úspěch lisabonské strategie, která má být nově nastartována po roce 2010.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

SPOLEČNÉ POLITIKY

3.2 SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA EU

Česká republika se vstupem do EU připojila k celní unii, která na dovozy a vývozy z a do třetích zemí uplatňuje jednotné úpravy obchodních vztahů, závazné pro všechny členské státy EU. Evropská unie všemi dostupnými nástroji zajišťuje výhodný přístup unijního zboží na trhy třetích zemí a otevírá svůj trh pro zahraniční zboží, přičemž důsledně sleduje dodržování mezinárodních pravidel obchodu a v případě jejich porušování přijímá opatření na ochranu svých zájmů.

- ***Tvorba, principy a strategie obchodní politiky***
- ***WTO a ostatní mezinárodní ekonomické organizace***
- ***Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi***
- ***Přístup na trhy třetích zemí (Market Access Strategy)***
- ***Obchodně politická opatření***
- ***Práva k duševnímu vlastnictví***

Po vstupu do Evropské unie se ČR formálně vzdala práva uskutečňovat vůči třetím zemím samostatnou obchodní politiku, ale neznamená to, že by rezignovala na zájmy, jež na třetích trzích má. ČR se vstupem do EU připojila k celní unii, která na dovozy a vývozy z a do třetích zemí uplatňuje jednotné úpravy obchodních vztahů, závazné pro všechny členské státy EU.

Podle **článku 207** Smlouvy o fungování Evropské Unie (tzv. Lisabonská smlouva), bývalý čl. 133 Smlouvy o založení Evropského společenství, je společná obchodní politika ve výlučné pravomoci Společenství a zakládá se na jednotných principech, zejména pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání preferenčních obchodních dohod týkajících se obchodu zbožím a službami, obchodní aspekty duševního vlastnictví, přímé zahraniční investice, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a opatření na ochranu obchodu, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování.

Evropská unie všemi dostupnými nástroji zajišťuje výhodný přístup unijního zboží na trhy třetích zemí a otevírá svůj trh pro zahraniční zboží, přičemž důsledně sleduje dodržování mezinárodních pravidel obchodu a v případě jejich porušování přijímá opatření na ochranu svých zájmů.

Společná obchodní politika má tři dimenze:

- **multilaterální** dimenzi (Světová obchodní organizace a další mezinárodní organizace),
- **bilaterální** dimenzi (dohody o volném obchodu, regionální dohody) a
- **autonomní** dimenzi (systém všeobecných celních preferencí, ochranná opatření).

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.2.1 TVORBA, PRINCIPY A STRATEGIE OBCHODNÍ POLITIKY

Z pohledu institucionálního je rozhodujícím orgánem pro provádění společné obchodní politiky Rada EU, která rozhoduje na základě návrhů předložených Evropskou komisí. Nejen při sjednávání obchodních dohod Komisi pomáhá konzultacemi zvláštní výbor ustavený Radou (Výbor pro obchodní politiku). Dalšími fóry pro obhajobu a prosazování národních zájmů členských států jsou samostatné formace Výboru pro obchodní politiku (pro oblast služeb a investic, textilu, oceli a dalších vybraných průmyslových sektorů) a teritoriálně i zbožíově zaměřené pracovní skupiny Rady.

Na pravidelných zasedáních **Výboru pro obchodní politiku**, řízeném představitelem země předsedající Radě EU, diskutují zástupci všech členských států s Evropskou komisí o celém spektru mnohostranných i bilaterálních obchodně politických témat, od strategických záměrů až k jednotlivým opatřením a potížím při vývozu jednotlivých výrobků.

Tvorba a provádění obchodní politiky se v EU uskutečňuje efektivním a transparentním způsobem, zainteresováni jsou také představitelé zájmových skupin a občanské společnosti vč. představitelů průmyslu, sociálních partnerů, odborových svazů a nevládních organizací, a to např. formou plenárních setkání, specializovaných pracovních skupin i jednání ad hoc.

Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím

- Tvorba a provádění české obchodní politiky prošly po vstupu do Evropské unie zásadními věcnými i institucionálními transformacemi. Změnila se nejen úprava obchodních vztahů s členskými státy EU, které se nyní realizují v rámci pravidel jednotného vnitřního trhu.
- Česká republika postupuje jinak i jako obchodní partner třetích zemí. Formálně se vzdala práva uskutečňovat vůči nim samostatnou obchodní politiku, ale neznamená to, že by rezignovala na zájmy, jež na třetích trzích má. Naopak, ČR má šanci je aktivně prosazovat prostřednictvím struktur EU, prostřednictvím společné obchodní politiky EU.
- Společná obchodní politika je hlavní složkou a nejvíce integrovanou součástí komplexu vnějších vztahů EU. ČR se vstupem do EU připojila k celní unii, která na dovozy a vývozy z a do třetích zemí uplatňuje jednotné úpravy obchodních vztahů, závazné pro všechny členské státy EU. Podle článku 207 Smlouvy o fungování Evropské Unie, bývalý čl. 133 Smlouvy o založení Evropského společenství, je společná obchodní politika ve výlučné pravomoci Společenství a zakládá se na jednotných principech, zejména pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod týkajících se obchodu zbožím a službami, obchodní aspekty duševního vlastnictví, přímé zahraniční investice, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a opatření na ochranu obchodu, jako jsou opatření pro

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

případ dumpingu a subvencování. Společná obchodní politika je prováděna v rámci zásad a cílů vnější činnosti Unie.

- Evropský parlament a Rada přijímají řádným legislativním postupem formou nařízení opatření vymezující rámec pro provádění společné obchodní politiky.
- V případě sjednávání dohod se třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi Evropská komise podává doporučení Radě, která ji zmocňuje k zahájení potřebných jednání, vydává směrnice pro jednání, dává zmocnění k podpisu dohod a uzavírá je. Rada a Komise odpovídají za to, že sjednané dohody jsou slučitelné s vnitřními politikami a vnitřními předpisy Unie. Komise při vedení výše uvedených jednání konzultuje zvláštní výbor, který určí Rada, aby jí v tomto úkolu napomáhal, a řídí se směrnicemi, které jí Rada může poskytnout. Komise podává zvláštnímu výboru, konkrétně Výboru pro obchodní politiku a Evropskému parlamentu pravidelně zprávu o stavu jednání.
- Na pravidelných zasedáních Výboru pro obchodní politiku, řízenému představitelem země předsedající Radě EU, diskutují zástupci všech členských států s Evropskou komisí o celém spektru mnohostranných i bilaterálních obchodně politických témat, od strategických záměrů až k jednotlivým opatřením a potížím při vývozu jednotlivých výrobků. Dalšími fóry pro obhajobu a prosazování národních zájmů členských států jsou samostatné formace Výboru pro obchodní politiku (pro oblast služeb a investic, textilu, oceli a dalších vybraných průmyslových sektorů) a teritoriálně i zbožíově zaměřené pracovní skupiny Rady. Zástupci členských států se scházejí rovněž v řadě poradních a asistenčních výborů pro obchodní otázky, které napomáhají Evropské komisi při výkonu jejích pravomocí.
- Gesci nad pracovními orgány EU pro společnou obchodní politiku zajišťuje Ministerstvo průmyslu a obchodu a jejich jednání se pravidelně zúčastňuje jeho představitelé, případně zástupci spolugestorských resortů — Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva zemědělství, nebo pracovníci úseku obchodní politiky bruselského Stálého zastoupení ČR při EU. Jejich úkolem je sledovat příslušná jednání pracovních orgánů EU a podle instrukcí předem schválených v interním i meziresortním rozhodovacím procesu prezentovat na těchto jednáních výslednou pozici ČR k projednávaným otázkám. Zásadní pro vytvoření a úspěšné uplatnění české pozice, zejména pokud se rozchází s předloženým návrhem Evropské komise nebo většiny členských států, je především jasná, argumenty podložená a dostatečně přesvědčivá představa o tom, jaké má ČR ve společné obchodní politice zájmy.

Globální Evropa – konkurenceschopnost na světovém trhu

V rámci Evropské unie byla pro období let 2000-2010 přijata tzv. Lisabonská strategie, která byla motivována mj. nutností reakce na postupující globalizaci, a jejím cílem bylo zvýšení konkurenceschopnosti evropských firem, celkový hospodářský růst a tvorba dostatečných pracovních příležitostí pro obyvatele EU. Časový horizont Lisabonské strategie v roce 2010 vyprší a ta bude nahrazena tzv. strategií "Evropa 2020".

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

V roce 2005 proběhlo mid-term review Lisabonské strategie, v jehož průběhu bylo konstatováno, že ne všechny cíle se daří náležitě naplňovat a byly hledány další cesty, jak tento stav napravit.

Jako jedna z dosud nedostatečně akcentovaných oblastí, která má na vývoj konkurenceschopnosti významný vliv, byla identifikována oblast obchodní politiky.

Bylo konstatováno, že otevřená obchodní politika má přímý pozitivní vliv na snižování nákladů výroby (ceny vstupů – suroviny, energie) a také příznivě ovlivňuje odbytové možnosti výrobců, což přináší zvýšení prodejů, potažmo možnost zvýšení produkce a vytváření nových pracovních míst. Lze rovněž pozorovat, že firmy vystavené vyšší konkurenci v důsledku liberální obchodní politiky jsou pružnější v procesu inovací a zavádění výsledků výzkumu a vývoje.

Proto byla v rámci EU zpracována, projednána a posléze schválena iniciativa „Global Europe: Competing in the World,“ která se z pohledu EU zaměřuje na liberalizaci podmínek mezinárodního obchodu. Základním východiskem je nutnost dokončení jednotného vnitřního trhu EU a zlepšení přístupu na trh jak pro evropské zboží mířící na zahraniční trhy, tak přístupu zahraničního zboží na trh EU.

Základní platformou uvedené liberalizace i nadále zůstává probíhající kolo mnohostranných obchodních jednání v rámci Světové obchodní organizace (tzv. Doha Development Agenda – WTO DDA). Velmi významnou komplementární metodou usnadňování přístupu evropských podnikatelů na zahraniční trhy je sjednávání bilaterálních/regionálních obchodních dohod, a to jak s tradičními tak s perspektivními obchodními partnery. Dalšími součástmi jsou nová Market Access Strategy, nová strategie vůči Číně, revize uplatňování nástrojů na ochranu obchodu (TDIs) a strategie pro lepší vymahatelnost práv k duševnímu vlastnictví.

Jednotlivé agendy „Global Europe: Competing in the World“ postihují uvedené okruhy obchodních bariér následujícím způsobem :

- WTO DDA – výsledkem bude snížení celních sazeb, omezení netarifních překážek, zlepšený přístup na trh služeb;
- bilaterálních/regionální dohody – přinese větší liberalizaci podmínek obchodu nad výsledky DDA WTO vůči vybraným partnerům ve vybraných druzích zboží a služeb, navíc umožní se zaměřit i na další oblasti (netarifní bariéry, investice, duševní vlastnictví, veřejné zakázky, regulatorní rámce apod.);
- nová Market Access Strategy – je nástrojem pro operativní každodenní spolupráci mezi podnikateli na jedné straně a Evropskou komisí a vládami jednotlivých členských zemí EU na druhé straně, která má pomoci zejména malým a středním podnikům při překonávání obchodních bariér na zahraničních trzích;
- revize TDIs – zlepšení přístupu na trh EU, zlevnění vstupů;
- nová strategie vůči Číně – uzavření nové dohody o partnerství a spolupráci umožní postihnout řadu palčivých problémů na čínském trhu (zejména investiční podmínky, ochrana práv k duševnímu vlastnictví) a má významnou ingerenci v rámci prosazování principu fair trade;
- lepší vymahatelnost práv k duševnímu vlastnictví – naplňování principu fair trade, bude zaměřena na široký okruh obchodních partnerů a širokou škálu praktik.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.2.2 WTO A OSTATNÍ MEZINÁRODNÍ EKONOMICKÉ ORGANIZACE

Otázky mnohostranných vztahů jsou v současné době reprezentované zejména problematikami projednávanými na půdě Světové obchodní organizace (WTO), v čele s Rozvojovým programem z Dohá (DDA). Zároveň jsou ale mnohostranné vztahy rozvíjeny i na dalších fórech mezinárodních organizací. Z nichž mezi nejznámější patří Organizace pro ekonomickou obnovu a rozvoj (OECD). Níže lze nalézt základní informace o těchto organizacích a zapojení ČR do jejich činnosti a zároveň také aktuální informace z jejich dění.

WTO

Světová obchodní organizace (WTO) je jedinou globální mezinárodní organizací projednávající pravidla obchodu mezi státy. Jejím srdcem jsou dojednané mezinárodní dohody, které byly sjednány, podepsány a ratifikovány většinou obchodujících zemí světa. Cílem WTO je napomoci výrobcům zboží a služeb, exportérům a importérům účinněji vykovávat svoje obchody. Níže jsou uvedeny základní informace o WTO a o právě projednávaném Rozvojovém kole z Dohá (DDA).

Podepsáním Dohody o zřízení Světové obchodní organizace v Marrakeši dne 15. dubna 1994 bylo završeno mnohaleté úsilí o doplnění a přeměnu Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) v mezinárodní organizaci, která byla zřízena od 1. ledna 1995. Zároveň byly přijaty výsledky tzv. Uruguayského kola mnohostranných obchodních jednání (19 dohod, 24 rozhodnutí, 8 ujednání a 3 deklarace), tvořící náplň činnosti Světové obchodní organizace (World Trade Organization – WTO). Česká republika se stala jedním z původních členských států WTO, v současné době má WTO 153 členů a několik zemí jedná o svém přístupu k ní. WTO je mezivládní organizace. Členy nemusí být vždy státy, ale jednotná celní území (tedy celní unie nebo přímo celní území).

Struktura WTO

Struktura WTO je kromě zastřešující Dohody o ustavení WTO, postavena na obsahu Dohod, tvořících tzv. tři pilíře WTO a dále na dvou horizontálních aktivitách WTO. Jsou to: Dohoda GATT pokrývající oblast obchodu s nezemědělským a zemědělským zbožím, Dohoda GATS pokrývající oblast obchodu se službami a Dohoda TRIPS pokrývající otázky práv duševního vlastnictví. K horizontálním aktivitám, doplňujícím základní rámec, na kterém fungují hlavní principy WTO, patří Ujednání o řešení sporů a Mechanismus přezkumu obchodních politik členů WTO. Bližší informace o shora uvedených dohodách a horizontálních aktivitách naleznete níže v této rubrice, informace o oblasti práv duševního vlastnictví jsou pak umístěny v samostatné sekci na webu MPO: <http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/pravo-dusevni-vlastnictvi/>.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Základní cíle a funkce Světové obchodní organizace (World Trade Organization – WTO)

- zvýšení životní úrovně, dosažení plné zaměstnanosti a vyšší a stále rostoucí úroveň reálného důchodu a efektivní poptávky a na zvýšení výroby a obchodu se zbožím a se službami, což umožní optimální využití světových zdrojů v souladu s cílem trvalého rozvoje;
- prostředkem k dosažení je sjednání mnohostranně závazných pravidel mezinárodní obchodu, jeho liberalizace (odstraňování překážek), zajištění transparentnosti a stability obchodu mezi členy WTO. Organizace je místem pro obchodní vyjednávání mezi členy, řešení sporů vyplývajících z obchodu a konfliktních zájmů v rámci organizace.

Základní principy jednání ve WTO

- zásadou pro rozhodování všech pracovních orgánů je konsensus, tedy jednomyslné přijetí řešení všemi členy;
- při liberalizaci a vytváření pravidel obchodu jsou dodržovány základní principy, na kterých je vybudována organizace. Patří mezi ně zásady nediskriminace (princip doložky nejvyšších výhod — pro všechny členy WTO je poskytováno stejné zacházení), národního zacházení (v přístupu na trh není činěn rozdíl mezi domácími a zahraničními dodavateli), předvídatelnosti, stability a transparentnosti (obchodní partneři musí mít možnost spolehnout se na právní závaznost a dlouhodobou neměnnost obchodních pravidel). Závažný je rovněž tzv. rozvojový princip, který v zásadě znamená podporu rozvoje a ekonomických reforem (v současné době využíván jako asymetrický ve prospěch rozvojových a nejméně rozvinutých zemí).

Dohody a ujednání WTO, závazky členů

- mnohostranné dohody (cca 60 dohod) jsou právními texty závaznými pro všechny členy WTO, které pokrývají spolupráci v oblasti obchodu s nezemědělským zbožím (dohoda GATT 1994), se zemědělským zbožím (Dohoda o zemědělství), se službami (Všeobecná dohoda o obchodu se službami), právy k duševnímu vlastnictví (Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví). Dalšími typy dohod jsou texty zabývající se možnostmi přijetí ochranných opatření, stanovením pravidel obchodu, prověrek obchodní politiky, řešení sporů a řady dalších oblastí;
- mnohostranné dohody jsou doplněny tzv. listinami koncesí, které obsahují závazné podmínky pro přístup na trh každého člena WTO. V oblasti zboží se jedná o stanovení celní ochrany a povolené míry exportních subvencí, v oblasti služeb jde o možnosti zahraničních dodavatelů obchodovat se službami;
- rovněž byly sjednány dvě vícestranné dohody WTO (pro obchod s civilními letadly a o vládních zakázkách), jejichž smluvními stranami jsou na základě dobrovolnosti jen některé členské státy WTO. Česká republika se stala smluvní stranou těchto dohod teprve po svém vstupu do Evropské unie.

Orgány WTO

- nejvyšším orgánem WTO je Konference ministrů, scházející se jednou za dva roky. Rozhoduje o jakýchkoli otázkách týkajících se mnohostranných obchodních dohod;

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- v období mezi konferencemi řídí WTO Generální rada, která se skládá z představitelů jednotlivých členských zemí. Má v zásadě stejné pravomoci jako Konference ministrů;
- jednotlivými oblastmi obchodu se zabývají pracovní orgány, jako jsou např. Rada pro obchod se zbožím, Rada pro obchod se službami, Rada pro obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví. Výkonnými orgány jsou jednotlivé výbory a pracovní skupiny, které se zabývají jednotlivými specializovanými součástmi obchodu (např. výbory pro zemědělství, pro přístup na trh, sanitární a fytosanitární opatření, technické překážky obchodu, subvence a vyrovnávací opatření, antidumping, celní hodnocení, pravidla původu zboží, licence, investiční opatření a ochranná opatření, pro obchod a rozvoj a další);
- sekretariát WTO poskytuje administrativní a technické zázemí uvedeným orgánům. V čele sekretariátu stojí generální ředitel WTO, volený členy na 4 roky. V současné době vykonává tuto funkci francouzský zástupce Pascal Lamy (bývalý komisař EU pro obchod);
- sídlem WTO je Ženeva.

Postavení České republiky ve WTO

Československo bylo zakládajícím členem GATT a nikdy z organizace nevystoupilo, i když se do r. 1989 aktivně nezapojovalo do její činnosti. Po rozdělení na Českou republiku a Slovenskou republiku se oba státy staly členy GATT. Česká republika je zakládajícím členem WTO. Dohody a ujednání WTO jsou základním smluvním rámcem, v němž realizujeme svou obchodní politiku, a to i po vstupu do Evropské unie.

Po 1. 5. 2005 se změnilo postavení České republiky ve WTO. Nadále zůstává členským státem, v souladu se zásadami společné obchodní politiky EU však přestala samostatně jednat a vystupovat. EU je z hlediska zásad WTO považována za celní unii, za EU vystupují ve WTO zástupci Evropské komise. Společné přístupy EU k jednání WTO jsou formulovány v Bruselu, příp. na koordinačních schůzkách v Ženevě. Mandát pro EK pro jednání je schvalován Radou GAERC. Konkrétními otázkami se před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost zabývaly Výbor 133, COREPER a Rada GAERC.

Vstup Lisabonské smlouvy v platnost (1. prosince 2009) ovlivnil i postavení společné obchodní politiky v rámci Evropské unie. Společná obchodní politika byla rozšířena o problematiku přímých zahraničních investic a nově se stala součástí Vnější činnosti Unie, která je dle Lisabonské smlouvy vytvářena Radou pro zahraniční věci (FAC). Zároveň v souvislosti se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost došlo k přejmenování Výboru 133 na Výbor pro obchodní politiku.

Současná jednání WTO

Na základě právních dokumentů ze IV. Konference ministrů v Doha, konané v listopadu roku 2001, byla zahájena mnohostranná jednání o tzv. „Rozvojové agendě z Doha“ (Doha Development Agenda — DDA). Zahrnují celou řadu vyjednávacích oblastí a měla by propojit problematiku zlepšení přístupu na trh (vlastní liberalizace obchodu) s upřesněním, resp. sjednáním nových mnohostranných pravidel obchodu.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Mezi nejvýznamnější problematiky DDA patří agrární reforma, tzv. NAMA (liberalizace obchodu s nezemědělskými výrobky), liberalizace obchodu se službami, některé prvky Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Dohoda TRIPS), problematika obchodu a životního prostředí, usnadňování obchodu (celní procedury), pravidla mnohostranného obchodu (antidumping, preferenční dohody a subvence a vyrovnávací opatření). Nedílnou součástí jsou tzv. „implementační otázky“ (úpravy nebo výklad některých ustanovení stávajících dohod a ujednání WTO).

Všechny problematiky společně prolíná tzv. „rozvojový aspekt“ – poskytnutí větších výhod rozvojovým a nejméně rozvinutým zemím s cílem jejich urychlení jejich hlubšího zapojení do systému světového obchodu.

Další doplňující informace lze získat v publikaci Understanding the WTO, kterou lze nalézt na: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/tif_e.htm.

OECD

Další důležitou mezinárodní organizací je bezesporu Organizace pro ekonomickou obnovu a rozvoj (OECD). Její hlavní současnou činností je spolupráce na programech a analýzách při využití kvalitních statistických dat. Smyslem OECD je na základě zkušeností členských zemí hledat řešení, jak zlepšit jednotlivé vládní politiky. Obecně lze říci, že posláním OECD je ekonomický rozvoj ekonomik členských zemí.

Stručná charakteristika Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Organizace má v současné době 34 členů, představující ekonomicky vyspělé, demokratické státy. Česká republika se stala členem OECD dne 21. prosince 1995. Okamžikem vstupu deklarovala převzetí naprosté většiny instrumentů a závazků plynoucích ze členství v OECD. V současné době patří ČR mezi standardní členy OECD. Zastoupení v OECD, avšak bez hlasovacího práva, má i Evropská unie, reprezentovaná Evropskou komisí.

V roce 2010 došlo k významnému rozšíření organizace o 4 nové členy, Chile, Izrael, Slovinsko a Estonsko. U posledně jmenovaných tří států však není dosud ukončen proces ratifikace přístupových dokumentů. Mezi uchazeče o členství patří od roku 2007 rovněž Ruská federace, jejíž přístupový proces probíhá pomaleji. Vzhledem k měnícímu se charakteru světové ekonomiky a rostoucímu globálnímu významu některých rozvojových zemí se OECD snaží o užší spolupráci s Čínou, Indií, Brazílií, Indonésií a Jihoafrickou republikou v rámci procesu tzv. Posílené spolupráce s výhledem na možné členství.

Hlavní činností organizace je dlouhodobá snaha o prosazování tržních principů v řadě oblastí ekonomického života. OECD slouží také jako fórum pro hledání nejnvhodnějších řešení pro společné problémy členských států formou vzájemné výměny názorů, zkušeností a osvědčených řešení pro jednotlivé vládní politiky. Základní oporou činnosti OECD je analytická činnost Sekretariátu OECD využívající kvalitní data poskytovaná vládami členských států. Neformálně se OECD označuje za centrum pro zkoumání globálních procesů.

Záběr OECD je velmi široký – sahá od ekonomické a fiskální politiky přes sociální politiku a trh práce, zemědělství a politiku životního prostředí až po obchod, investice či

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

vědeckotechnickou politiku. OECD jako sdružení ekonomicky nejvýznamnějších zemí světa hraje výraznou úlohu při rozvoji mezinárodních ekonomických vztahů a mezinárodního obchodu.

Obecně lze říci, že posláním OECD je ekonomický rozvoj ekonomik členských zemí:

- zejména dosažení dlouhodobě udržitelného ekonomického růstu;
- vyšování zaměstnanosti a životní úrovně v jednotlivých členských zemích při současném zachování vnitřní i vnější finanční rovnováhy;
- z pohledu obchodní politiky je důležité, že poslání OECD rovněž zahrnuje rozšiřování světového obchodu na mnohostranném a nediskriminačním základě v souladu s přijatými mezinárodními závazky.

Nejvyšším orgánem OECD je Rada OECD, kterou tvoří velvyslanci členských zemí a schází se zpravidla 2x měsíčně, aby řešili operativní a strategické otázky řízení organizace. Kromě toho se jednou ročně, zpravidla v květnu či červnu, koná zasedání Rady OECD na úrovni ministrů (tzv. ministerská konference), kde ministři diskutují zásadní koncepční otázky a udávají organizaci dlouhodobý směr. Věcné otázky projednávají diplomaté a úředníci státní správy členských států v přibližně dvou stovkách výborů a pracovních skupin, které spadají pod 14 direktorátů a několik dalších zvláštních útvarů. K OECD patří i dvě energetické agentury se zvláštním statutem, Mezinárodní energetická agentura (IEA) a Jaderná energetická agentura (NEA).

K nástrojům, kterými se OECD snaží ovlivňovat chování svých členů, ale i nečlenů, patří: kodexy liberalizace, deklarace, úmluvy, instrumenty, doporučení, směrnice. Tyto nástroje mají, stejně jako závěry analýz a studií, převážně doporučující charakter.

Jedním z nejsledovanějších výstupů OECD jsou tzv. ekonomické přehledy, které v pravidelných intervalech zveřejňují analýzy makroekonomického a strukturálního vývoje ekonomik členských států i OECD jako celku.

Ostatní Mezinárodní organizace - Součástí mnohostranných obchodních vazeb jsou i další svým významem nikterak menší organizace, jako Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD), Evropská hospodářská komise OSN (UNECE) a Mezinárodní obchodní centrum (ICT).

3.2.3 OBCHODNÍ VZTAHY EU SE TŘETÍMI ZEMĚMI

Dvoustranný rozměr obchodních vztahů EU charakterizuje velký počet preferenčních dohod a ujednání, meziregionálních iniciativ a dalších dohod.

Mezi preferenční bilaterální dohody sjednávané EU patří **Dohody o volném obchodu** (FTAs). Těmito dohodami jsou odstraněna cla a jiné omezující úpravy obchodu mezi stranami dohody se zbožím pocházejícím z území smluvních stran. Dohody se netýkají ale pouze vzájemného obchodu, řeší například i práva duševního vlastnictví a služby. V souladu se

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

strategií „**Global Europe Competing in the World**“ byla v roce 2007 zahájena jednání o FTA nové generace s Jižní Koreou, Indií, státy uskupení ASEAN (JV Asie), zeměmi Střední Ameriky a Andského společenství. V roce 2008 bylo zahájeno jednání o tomto typu dohody také s Ukrajinou. Sjednávány jsou i další dohody tohoto typu, například s Kanadou.

Zvláštní místo mezi preferenčními dohodami EU mají **Dohody o ekonomickém partnerství** se zeměmi skupiny **AKT** (Afrika, Karibik, Tichomoří), které zároveň tvoří důležitý pilíř vnější rozvojové pomoci EU. Dohody jsou zaměřeny na problematiku rozvoje států AKT v celé její šíři, vycházejí ze stávajících regionálních integračních iniciativ v rámci států AKT a fungují v souladu s postupy, které jimi byly schváleny. V dohodách je zohledněna úroveň rozvoje a sociálněekonomické dopady obchodních opatření na státy AKT a jejich schopnost přizpůsobit se liberalizačnímu procesu. Dohody zahrnují také ustanovení o oblastech volného obchodu mezi EU a státy AKT.

Vybraným méně rozvinutým zemím (143 nezávislých zemí a 36 závislých zemí a území) EU poskytuje zvýhodněný obchodní režim pomocí **Všeobecného systému preferencí (GSP)**. Systémy celních preferencí jsou obchodně politická opatření, v jejichž rámci poskytují rozvinuté země či jejich uskupení rozvojovým zemím a územím jednostranně zvýhodněný přístup na vlastní trhy.

Přístup na trhy třetích zemí (Market Access Strategy)

Market Access Strategy je strategie Evropské unie zaměřená na odstraňování obchodních překážek na trzích třetích zemí, tj. mimo EU. Zahrnuje široké portfolio aktivit a nástrojů obchodní politiky. Strategie je založena na spolupráci unijních podniků, Evropské komise a administrativ a ekonomické diplomacie členských států. Užitečným informačním zdrojem a komunikačním kanálem je Databáze překážek MADB (Market Access Database).

Informace o antidumpingových, protisubvenčních a ochranných opatřeních třetích zemí vůči EU jsou uvedeny v následující kapitole „Obchodně politická opatření“.

Obchodně politická opatření

EU disponuje širokou škálou autonomních a specifických smluvních nástrojů a aktivit Společné obchodní politiky sloužících k ochraně zájmů a zajištění potřeb jejích podniků.

Na straně dovozu

Na straně dovozu se jedná o nástroje umožňující dočasnou autonomní korekci dovozních cel, a to buď směrem dolů – v případě potřeby zlevnění dovozu surovin, komponentů či polotovarů, nebo směrem nahoru – v reakci na praktiky dumpingu a subvencování nebo v ochraně před zvýšenými dovozy ze třetích zemí ohrožujícími výrobu v Unii. Dovozy

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

některých citlivých výrobků, zejména ocelářských a textilních a oděvních, jsou monitorovány, případně podléhají i množstevním omezením.

- Autonomní celní suspenze a celní kvóty
- Nové žádosti o suspenze cel a kvóty – možnost podat připomínky
- Průvodce dumpingem
- Průvodce subvencemi
- Platná antidumpingová a protisubvenční opatření
- Antidumpingová a protisubvenční řízení – aktuality
- Ochranná opatření (safeguards)
- Opatření při dovozu ocelářských výrobků
- Opatření při dovozu textilních a oděvních výrobků

Na straně vývozu

Na straně vývozu EU monitoruje opatření třetích zemí a dostupnými prostředky usiluje o odstranění překážek či zmírnění jejich dopadu na unijní vývozce. V případě legitimních nástrojů na ochranu obchodu (antidumpingová, protisubvenční a ochranná opatření dohlíží na jejich korektní aplikaci a poskytuje podnikům poradenství a asistenci při obhajobě jejich zájmů. K odstranění nedovolených překážek obchodu mohou unijní podniky a asociace využít tzv. Trade Barriers Regulation.

Průřezovou množinu aktivit zaměřenou na zlepšení přístupu na mimounijní trhy představuje Strategie přístupu na trh.

- Antidumpingová, protisubvenční a ochranná opatření třetích zemí proti dovozům z EU
- Trade Barriers Regulation (TBR) – obrana proti nedovoleným překážkám obchodu

3.2.4 PRÁVA K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ

Problematika ochrany práv duševního vlastnictví (**IPR**) nabývá s ohledem na rozvoj high-tech a inovací, které jsou nedílnou součástí mezinárodního obchodu s přibývajícím věkem na stále větším významu. To je podloženo např. skutečností, že nově byla zahrnuta tato problematika do nově otvíraných negociačních dohod DCFTA tzv. **Deep and Comprehensive Free Trade Agreements**. Níže jsou uvedeny informace o všech aspektech ochrany IPR v rámci mezinárodních vztahů.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Ochrana a vynucování práv k duševnímu vlastnictví v ČR

Ochrana a vynucování práv k duševnímu vlastnictví v ČR byl v uplynulém období nejvíce spojeno se zařazením ČR na tzv. Watchlist, tedy Zprávu „Special 301“, kterou vydává každoročně Úřad obchodního představitele USA/Office of the United States Trade Representative (USTR). Jedná se o výslednou výroční Zprávou o adekvátnosti a efektivnosti ochrany práv k duševnímu vlastnictví (IPRs) u amerických obchodních partnerů. ČR byla v uplynulých letech opakovaně zařazena na Watchlist, zejména s ohledem na prodej pirátského zboží na příhraničních tržnicích s Rakouskem a Německem. Pro rok 2010 byla po značném úsilí Meziresortní komise pro potírání nelegálního jednání proti právům k duševnímu vlastnictví z Watchlistu odstraněna.

- Odstranění ČR z Watchlistu
- Výsledná výroční zpráva USTR pro rok 2009/2010
- Akční plán vlády ČR proti pirátství a padělatelství

TRIPS

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) je nejdůležitější normou, která upravuje ochranu práv k duševnímu vlastnictví ve vztahu k mezinárodnímu obchodu, a která je administrativně spravovaná WTO.

- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví
- Východiska dohody TRIPS
- Notifikace podle Dohody TRIPS

ACTA

Plurilaterální dohoda proti padělatelství (ACTA, Anti-Counterfeiting Trade Agreement) je vícestranná mezinárodní obchodní dohoda, která by měla vytvořit nový mezinárodní nástroj k potírání pirátství a padělatelství a zavést vyšší standardy v oblasti vynucování práv duševního vlastnictví.

- Základní informace o dohodě ACTA
- Veřejná konzultace

OECD a právo duševního vlastnictví

V roce 2005 byl Direktorátem pro vědu, technologii a průmysl (STI) Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) spuštěn Projekt k pirátství a padělatelství. Jeho cílem je zmapovat vliv a reálné dopady porušování práv k duševnímu vlastnictví (IPR) s ohledem na výrobce a spotřebitele a rovněž posoudit zdravotní, sociální a bezpečnostní rizika způsobená padělaným a pirátským zbožím dle definice Dohody TRIPS WTO.

- Projekt OECD k padělatelství a pirátství

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.3 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA

Obsáhlý dokument, v němž najdete řadu informací o Společné zemědělské politice (SZP) od jejího založení až po současnost. Jedná se například o systém financování společné zemědělské politiky, o reformní pokusy z konce osmdesátých let nebo možné směry dalšího vývoje SZP. Zároveň se dozvíte jaké existují mechanismy regulace trhů jednotlivých komodit (rostlinné produkty, živočišné produkty, víno, ovoce, zelenina) a jak se tyto trhy vyvíjejí.

Společná zemědělská politika (SZP) je nejstarší politikou Evropského společenství. Její začátky spadají do roku 1962 a po celou dobu byla nejdůležitější politikou Společenství. Jeden údaj mluví za vše: V roce 1979 představovaly výdaje na evropské zemědělství 75 procent rozpočtu tehdejšího Evropského hospodářského společenství. V současné době je vynakládáno na Společnou zemědělskou politiku z rozpočtu Evropské unie okolo 45 procent, což v roce 2006 činilo přibližně 50 miliard eur.

Je zřejmé, že zemědělství je a přes všechny snahy o reformu Společné zemědělské politiky i v blízké budoucnosti zůstane klíčovým a nejnákladnějším odvětvím evropské integrace. Zemědělská politika je také oblastí, kde Evropská unie vyvíjí největší legislativní aktivitu, o čemž vypovídá fakt, že z celkového počtu 80 tisíc stránek komunitárního práva jich přibližně polovina připadá na Společnou zemědělskou politiku.

3.3.1 POČÁTKY SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY

Římská smlouva z roku 1957 stanovila pro zemědělství několik základních cílů. Všechny z nich byly po čtyřiceti letech fungování Společné zemědělské politiky splněny. Bylo dosaženo soběstačnosti v zásobování potravinami, Evropská unie se dokonce stala druhým největším vývozcem zemědělských produktů na světě, byly zajištěny stabilní příjmy zemědělců a eliminovány velké výkyvy na trhu. To prospělo i spotřebitelům, kteří se mohli těšit ze stabilních cen. Evropské zemědělství se zásadním způsobem zmodernizovalo a přispělo k růstu blahobytu v západní Evropě.

Společná zemědělská politika však trpěla mnoha neduhy a musela tak projít od svého vzniku v padesátých letech minulého století několika změnami. Před rokem 1990 ji definovala zejména snaha zaručit soběstačnost v produkci základních potravin. Výsledkem ovšem byla nepružná politika podpor vedoucí k nadprodukcí. Dnes je však velké množství přebytečného masa a másla či mléka minulostí. V některých komoditách je dokonce EU již několik let čistým dovozcem. Teprve reformy, které byly zahájeny v 90. letech představovaly pro SZP vážný pokus o její přestavbu. Nejdůležitější se tak stala reforma v roce 2003.

Vytvoření společného trhu pro zemědělské výrobky bylo obtížnější než v případě výrobků průmyslových. Společná zemědělská politika (SZP) byla v zárodku obsažena již v Římské

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

smlouvě, kterou Německo, Francie, Itálie a země Beneluxu podepsaly dne 25. července 1957. Na její přijetí vyvíjela tlak zejména Francie. Ve francouzském zemědělství pracovala v padesátých letech ještě pětina průceschopného obyvatelstva, což mělo výrazný ekonomický a sociální dopad. O volební hlasy zemědělců se také výrazně hlásili tamní politikové.

Země galského kohouta byla nejvýznamnějším zemědělským producentem mezi zakládajícími státy Evropského hospodářského společenství a zamýšlela přebytek své produkce vyvážet na trhy svých obchodních partnerů. Stejný zájem sdílela i Itálie a především Nizozemí, které započalo s budováním vysoce konkurenceschopného intenzivního zemědělství orientovaného na vývoz. Přijetím společné zemědělské politiky také Francie podmiňovala svůj souhlas se zavedením volného trhu s průmyslovými výrobky. Obavy z konkurenceschopnosti vlastních podniků tak byla vyvážena nadějí, že se najdou nová odbytiště pro francouzské rolníky.

Francouzská pozice byla v určitých aspektech odlišná od záměrů Německa. To naléhalo na vytvoření společného trhu s volným pohybem zboží. Zároveň by nic nenamítalo proti tomu, kdyby vznik Společné zemědělské politiky, o němž rozhodla Římská smlouva, nabral větší zpoždění. Německu se příliš nezamlouvalo zavedení principu komunitární preference v této oblasti. Vznik Německé demokratické republiky odřízl západní Němce od úrodných obilnářských oblastí na východě, v důsledku čehož muselo Německo nakupovat obilí na zahraničních trzích, kde ale byly ceny obilí nižší než ve Francii. Zavedením vysokých cel na ochranu evropského trhu by byla těmto dovozům zasazena smrtelná rána a Bonn by se musel přeorientovat na nákup dražšího francouzského obilí. Francouzské ceny však byly zároveň nižší než německé, a vzhledem k zeměpisné blízkosti obou zemí by mohly dodávky od francouzských rolníků znamenat tvrdou konkurenci pro německé kolegy. To, že nakonec bonnská vláda s výslednou podobou Společné zemědělské politiky souhlasila, byl jasný ústupek, který byl vyvážen zrušením cel na průmyslové výrobky. Vznik Společné zemědělské politiky je tak prvním příkladem jednání po tzv. „balících“, které by mělo zajistit vyváženost zájmů jednotlivých států ve všech fázích jednání.

Všichni zakládající členové Evropského hospodářského společenství měli ve skutečnosti v oblasti zemědělství i některé shodné zájmy. Jejich hlavním záměrem bylo rozvíjet zemědělskou výrobu, aby si zajistili potravinovou soběstačnost a odlehčili deficitům svých obchodních bilancí. Evropské zemědělství bylo velmi rozdílné a v mnoha oblastech se vhodně doplňovalo. Každá země měla komparativní výhodu, jejímž využitím si mohla zajistit místo na slunci. Francouzské obilné přebytky mohly nalézt odbytiště v Německu. Itálie byla v roce 1958 jediným středomořským státem s typicky jižním zemědělstvím a Nizozemí mohlo zásobovat společný trh masem a masnými výrobky za nízké ceny. Evroptí státníci se také shodovali v názoru na budoucnost zemědělství. Měla být zajištěna jeho modernizace, což by uvolnilo nezbytné pracovní síly pro prudce se rozvíjející průmysl.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Účastníci mezivládní konference z let 1956–1957 měli k dispozici podrobné zprávy o výkonnosti amerického zemědělství. Ty hovořily jasnou řečí: zatímco v zemích budoucího Evropského hospodářského společenství pomáhalo 17,5 miliónu zemědělců na 65 miliónech hektarů živit 150 miliónů obyvatel, v USA se více než 200 miliónů lidí mohlo spolehnout na pouhé 4 milióny zemědělců, kteří hospodařili na 400 miliónech hektarů. Zaostalost evropského zemědělství nemohla být vyjádřena jasněji. Bylo třeba zajistit nárůst investic. Farmáři museli mít zajištěnu jejich návratnost, což bylo na trhu se silnými výkyvy cen nemyslitelné bez státních intervencí. S tím neměl žádný ze zakládajících států větší problém. Každý z nich totiž již dříve zemědělství finančně podporoval. Nestačilo přitom pouhé zavedení vysokých cel vůči zemědělským dovozům ze třetích zemí. Protože zemědělský obchod uvnitř Společenství měl být stejně jako obchod průmyslový osvobozen od cel a kvót, musely být národní systémy nahrazeny systémem podpor jednotným pro celé území Společenství. Jen tak mohly být zajištěny rovné podmínky konkurence pro všechny.

Jednání však byla velmi obtížná, jak o tom svědčí i články Římské smlouvy, které se týkají zemědělství. Dohoda o detailním fungování Společné zemědělské politiky byla sysifovským úkolem. Smlouva neobsahuje konkrétní ustanovení o tom, jak bude zemědělství v Evropském hospodářském společenství podporováno. Byl stanoven pouze cíl, základní principy a časový rámec, kdy měl být celý systém vytvořen. Článek 39 (nyní článek 33 konsolidované verze) definoval pět základních cílů, které by měla Společná zemědělská politika zachovávat, a mezi něž patří zvýšení produktivity zemědělství, zajištění odpovídající životní úroveň zemědělské komunity, stabilizace trhů, zajištění plynulého zásobování a zajištění dodávek spotřebitelům za rozumné ceny.

Některé z těchto cílů byly vzájemně obtížně slučitelné. Například zajištění životní úrovně zemědělců předpokládalo dotace a vyšší ceny výrobků, zatímco spotřebitelé by dali přednost nízkým cenám. Tyto cíle však jasně odrážejí vůli tvůrců smlouvy: vybudovat moderní a soběstačné zemědělství s regulovaným trhem zajišťujícím stabilitu cen potravin a příjmů farmářů. Pro jejich splnění smlouva zmiňovala i dva nástroje. Počítalo se s vytvořením společných organizací trhu pro jednotlivé zemědělské komodity a se založením – jednoho nebo více – finančních fondů. Konkrétním naplněním těchto ustanovení však byly pověřeny až instituce budoucího Společenství. Smlouva určila také přesný časový rámec: do začátku druhé etapy přechodného období – 1. ledna 1962 – měla být Společná zemědělská politika již na stole.

3.3.2 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA DO KONCE 80. LET

Vzhledem k časové tísni se Evropská komise dala ihned do práce. Pro komisaře pro zemědělství Sicco Mansholta se jednalo o důležitý test, který měl prokázat schopnosti uvést do praxe první společnou politiku. V červenci 1958 proběhla v italské Strese konference ministrů zemědělství, expertů a organizací hájících zájmy zemědělců. Na základě jejich závěrů vypracovala Komise první návrhy a v roce 1959 je předložila členským státům. Na

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

konci roku 1961 však stále nebylo dosaženo dohody a jednání uvízla v mrtvém bodě. Přesto se státy chtěly dohodnout. To dokazovalo i "zastavení hodin", k němuž přistoupila Rada 31. prosince 1961 až do té doby, dokud nebylo v průběhu maratónu trvajícího do 14. ledna dohody skutečně dosaženo. Hlavní podíl na úspěchu jednání měl postoj německého kancléře Adenauera, který nakonec přistoupil na zavedení dovozních dávek zdražujících dovozy ze zahraničí.

Dohoda z ledna 1962 upřesnila, jak bude společná zemědělská politika v praxi fungovat. Byl zaručen volný pohyb zboží i pro zemědělské komodity. Pro každou skupinu výrobků se počítalo s vytvořením společné organizace trhu, která byla založena na systému garantovaných cen. Rada měla každoročně stanovit orientační cenu. Ta určovala ideální cenovou úroveň na trhu. V případě zhroucení trhu poskytovalo společenství zemědělcům cenovou záruku. Pokud by se ceny na trhu dostaly pod stanovenou intervenční cenu, otvíraly se před zemědělci lákavé možnosti intervenčních skladů, které měly povinnost výrobky za tuto cenu odkoupit. K cenové záruce tak přibyla i neomezená odbytová záruka. Kombinace obou záruk eliminovaly rizika na trhu a zaručovaly zemědělcům pohodlná odbytíště. Vysoké ceny oproti světovým trhům měly zemědělcům zaručit dostatečné příjmy a poskytnout zdroje pro investice cílené na zvyšování produktivity. Ty zpětně podporovala i stabilita na trhu, zaručující bezpečnou návratnost vložených prostředků. V roce 1967 měly být vytvořeny společné organizace trhu s obilninami, vepřovým masem, vejci, drůbeží a olejninami. O rok později se předpokládal vznik organizací trhu s mlékem a hovězím masem. Ve všech zemích měla platit stejná pravidla: to byl princip jednoty trhu. Ceny byly určovány na úrovni Společenství a platily ve všech zemích stejně. Problémem, který jednotu cen znesnadňoval, byly kursové pohyby měn mezi sebou. Bylo proto třeba přijmout opatření známá jako zemědělská měnová vyrovnání.

Ve vztahu k třetím zemím byl zaveden princip komunitární preference. Jelikož se většina zemědělských výrobků prodává na světových trzích za nižší ceny, byly na jejich dovoz uvaleny klouzavé dávky. Ty dorovnávají jejich cenu na úroveň orientačních cen a umožňují tak udržet úroveň cen ve společenství na podstatně vyšší úrovni, než na světových trzích. Aby bylo možné zajistit vývoz svých vlastních produktů, poskytuje společenství vývozcům vyrovnávací dávky při vývozu. Tyto subvence umožňují srazit jejich cenu na světovou úroveň. V oblasti financování bylo přijato pravidlo finanční solidarity. Rada Evropského hospodářského společenství založila Evropský orientační a záruční zemědělský fond. Úkolem jeho záruční sekce, která polykala největší část rozpočtu, bylo vyplácení vývozních dávek a financování výkupu zboží do intervenčních skladů. Kromě toho má fond ještě orientační sekci, jejímž cílem je podporovat strukturální reformy evropského zemědělství. Do 30. června 1965 finanční prostředky fondu pocházely z národních příspěvků. Po tomto datu mělo být rozhodnuto o zavedení vlastních zdrojů Společenství.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.3.3 FINANCOVÁNÍ SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY

Právě neshody okolo financování Společné zemědělské politiky způsobily krizi ve společenství v roce 1965, která byla vyřešena tzv. lucemburským kompromisem. Brzy však vyšlo najevo, že otázka Společné zemědělské politiky byla pouze zástupnou zámkou širšího problému, v němž se střetla Francie se svými partnery v otázce hlubšího politického směřování společenství. V březnu 1965 vypracovala Evropská komise návrh na definitivní řešení problému financování Společné zemědělské politiky. Ambiciózní plán předpokládal, že Evropské hospodářské společenství získá vlastní zdroje peněžních prostředků. Do bruselské pokladny měly plynout peníze z klouzavých dovozních dávek a velké části cel uvalených na průmyslové výrobky. Navrhovaná výše získaných prostředků v dané chvíli převyšovala potřeby rozpočtu. Komise vedená svým předsedou W. Hallsteinem však šla ještě dále a navrhla, aby bylo rozpočtové řešení doplněno posílením pravomocí nadnárodních orgánů Evropského hospodářského společenství. Na tom by nejvíce vydělala samotná komise a také parlamentní shromáždění, což byl předchůdce pozdějšího Evropského parlamentu. Tento návrh se ukázal pro Francii jako nepřijatelný. Odmítla jej podpořit také Itálie a Nizozemí. Cílem Komise bylo s největší pravděpodobností spojit otázku Společné zemědělské politiky, která měla silnou francouzskou podporu, se snahou o posílení nadnárodních prvků na úkor mezivládní spolupráce v Evropském hospodářském společenství. Pokud však Komise kalkulovala právě takto, prohrála na celé čáře. Ve vztahu k Francii se návrh jevil jako zřejmá provokace. Tehdejší francouzský prezident Charles De Gaulle dal již dříve několikrát najevo, že vývoj Evropského hospodářského společenství k nadnárodní federaci je pro něj nepřijatelný. De Gaulle se v této otázce střetl se svými partnery a v roce 1963 zamítl, aby se Velká Británie ucházela o členství v Evropském hospodářském společenství.

Zatímco při jednání o podobě společné zemědělské politiky v roce došlo k "zastavení hodin" a jednalo se dál, v roce 1965 bylo všechno jinak. 30. června odvolal De Gaulle francouzské zástupce z orgánů společenství a zahájil obstrukci jeho činnosti. Tím vyjevil také skutečný důvod své neústupnosti. Nebyla jím problematika Společné zemědělské politiky, ale snaha o ústup od ustanovení Římské smlouvy, podle níž měla od počátku třetí etapy v roce 1966 přijímána většina rozhodnutí kvalifikovanou většinou. Tato politika "prázdné židle" byla vyřešena až v lednu 1966 přijetím lucemburského kompromisu. Pravilo se v něm, že jakmile některá ze stran považuje projednanou záležitost za klíčovou záležitost národního zájmu, bude se hlasovat jednomyslně. Jednalo se o faktickou revizi Římské smlouvy, která zarazila vývoj společenství k nadnárodní integraci na dalších 20 let. Pro financování společné zemědělské politiky to znamenalo jediné: po vzniku první společné organizace trhu s obilninami v roce 1967 byly výdaje nadále financovány z příspěvků jednotlivých států. Až po odchodu De Gaulla z vysoké politiky přijala v roce 1970 Rada nařízení o vlastních zdrojích společenství. Byly stanoveny tři hlavní zdroje příjmů:

- zemědělské dávky (prémie, přírážky a vyrovnávací dávky, které jsou uvaleny na obchod zemědělskými produkty se třetími státy)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- cla vybíraná na základě společného celního sazebníku ES v obchodě se třetími státy
- příjmy z daně z přidané hodnoty vybírané v členských státech, zpočátku až do úrovně 1 procenta výnosu daně. Po přistoupení Španělska a Portugalska v roce 1986 byla tato hranice zvýšena na 1,4 procent.

V roce 1988 byl zaveden tzv. čtvrtý zdroj rozpočtu společenství, který se vypočte jako podíl každého státu na hrubém domácím produktu společenství. Příjmová stránka rozpočtu sloužila samozřejmě k financování všech výdajů společenství. Ty od 80. let zaznamenávaly rychlý růst, na kterém se podílely i ostatní politiky společenství. Od přistoupení iberských zemí v roce 1986 zaznamenaly silný růst především výdaje na regionální politiku, které se v letech 1980 a 1990 zvýšily téměř čtyřikrát. Jak ale dokazuje následující tabulka, zemědělská politika byla vždy největší položkou rozpočtu. Výdaje na ni v absolutních číslech po celou dobu rostly, i když jejich poměrné zastoupení zaznamenalo od roku 1980 pokles.

Strukturu rozpočtu ES/Evropské unie v letech 1958 až 2001 (v miliónech zúčtovacích jednotek (do r. 1970), evropských zúčtovacích jednotek (do r. 1980, ECU od roku 1990) naznačuje následující tabulka:

	1958	1960	1970	1980	1990	1994
Celkové výdaje Z toho	8,6	82,3	5 448,4	16 057,1	46 604,6	70 013,5
Zemědělský fond	-	-	5 228,3	11 596,1	27 233,8	40 222,0
Sociální fond	-	-	64,0	502,0	3 212,0	5 819,0
Regionální fond	-	-	-	751,8	4 554,1	7 701,9
Průmysl	-	-	-	212,8	1 738,7	2 593,0
Správa	8,6	23,4	114,7	938,3	2 298,1	2 428,1
Ostatní	0	4,9	41,4	2 056,1	7 567,9	11 249,6

Zdroj: Evropská unie od A do Z, Karolinum, Praha, 1997

Pokud pomineme první léta fungování Společenství, činila v roce 1980 výše podílu Společné zemědělské politiky 72,3 procent všech výdajů evropského rozpočtu, což se v návaznosti se stále rostoucí výší finančních prostředků plynoucích do zemědělství stalo neudržitelným. Od počátku 80. let se vlády členských zemí snaží o zastavení tohoto trendu a postupné snižování tohoto podílu. To se skutečně podařilo, v roce 1990 poklesl podíl zemědělství na 58,4 procent všech výdajů rozpočtu. Klesající tendence se projevuje i v současnosti. V roce 2006 absorbovala Společná zemědělská politika méně než polovinu celkových výdajů evropského rozpočtu. Úspěch však nesmí zastřít skutečnost, že v absolutních číslech se veřejné prostředky plynoucí do evropského zemědělství neustále zvyšovaly. K velkému navýšení došlo především mezi léty 1980 a 1990. Právě tehdy vyvstala nutnost komplexní reformy Společné zemědělské politiky, která se stala obětí svého vlastního úspěchu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.3.4 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA JEJÍ SLABÁ MÍSTA

Když na počátku 80. let představitelé Evropského společenství srovnali cíle Římské smlouvy a dosažený stav zemědělství, pocítili jisté zadostiučinění. Zvýšení produktivity, což byl první stanovený cíl, překonalo všechna očekávání. Evropské zemědělství prošlo razantní modernizací. Přestože jeho podíl na celkovém HDP výrazně klesl a sektor opustily milióny osob, došlo k výraznému zvýšení produktivity. Díky politice intenzivního hnojení zemědělské půdy bylo dosaženo vysokých výnosů v rostlinné výrobě, racionální organizace chovu dobytka zlepšila hospodářskou užitkovost zvířat. Rovnice byla jednoduchá: lepší výnosy s využitím menšího množství pracovní síly umožnily snížení cen a zvýšení příjmů zemědělcům, kteří tuto oblast hospodářství neopustili. Modernizace však nebyla řízena pouze trhem, ale také silnou intervencí veřejných prostředků. Ty zaručily zemědělcům, že jejich příjmy nevykazovaly prudké výkyvy v závislosti na situaci na trhu, ale získaly jistou stabilitu díky centrálně stanoveným intervenčním cenám. Byla tak zajištěna stabilita trhů a odpovídající životní úroveň zemědělské komunity, což byly další dva cíle stojící u zrodu společné zemědělské politiky.

Pokud jde o dodávky spotřebitelům za rozumné ceny, celkový vývoj produktivity práce nejen v zemědělství, ale v celém národním hospodářství, umožnil postupný pokles podílu výdajů na potraviny v rodinných rozpočtech. Zatímco v padesátých letech bylo společenství jako celek závislé na dovozu klíčových zemědělských produktů, jako např. obilniny, situace se od 80. let začala silně měnit. Právě tehdy začala domácí nabídka obilnin převyšovat domácí poptávku. Přebytků začalo být již dříve dosahováno u mléka a hovězího masa. Hlavní skupinou produktů, u nichž má až dodnes Evropa strukturální deficit, jsou především olejniny. U všech ostatních došlo k výraznému růstu produkce. Přispěly k nim i dvě vlny rozšiřování společenství v 70. a 80. letech. Ta první přivedla do Evropského hospodářského společenství v roce 1973 Velkou Británii, Dánsko a Irsko, tedy země, jež se specializují na pěstování polních plodin a živočišnou výrobu, především produkci mléka a hovězího masa. Další rozšíření společenství se v roce 1986 týkalo Španělska a Portugalska a znamenalo vytvoření nové rovnováhy s větším podílem typicky jižních produktů (olivy, víno, tabák).

Z hlediska Římské smlouvy šlo o jednoznačné úspěchy. Z pohledu daňového poplatníka se však úspěch Společné zemědělské politiky jevil v mnohem černějších barvách. Právě v roce 1980 dosáhl podíl společné zemědělské politiky 72,3 procent všech výdajů rozpočtu. Rostoucí finanční nenasytnost Společné zemědělské politiky se stala předmětem oprávněné kritiky a problémem, jehož řešení začalo zabírat stále více času na evropských schůzkách. Nebyla přitom kritizována ani tak podpora zemědělství jako taková. Ostatně i USA, jejichž liberalismus je Evropě dáván často za příklad, své zemědělství vždy silně podporovaly. V tehdejším Evropském společenství se však jeho další podpora začala jevit jako krajně neproduktivní. Jejím důsledkem už nebyla zdravá podpora výrobní schopnosti farmářů, ale subvencování přebytečné výroby, která nenacházela odbytiště a končila v evropských skladech.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Nejhorší situace byla na trhu s mlékem. V roce 1968 byla souběžně s tržním řádem hovězího masa zavedena i společná organizace trhu s mlékem. V ní sdělovala Evropská komise zemědělcům jediné: zaručujeme vysoké ceny mléka a v případě odbytových potíží se o nadbytečné množství mléka postarají evropské intervenční sklady. Zemědělce tak nikdo nenutil, aby svou výrobu přizpůsobovali poptávce. Důsledky takto výhodné nabídky na sebe nedaly dlouho čekat. Již v roce 1975 Evropská komise oznámila, že celkové množství uskladněného mléka na intervenci dosáhlo miliónu tun. To přimělo evropské orgány jednat. Byla zavedena finanční spoluúčast zemědělců v případě, že výroba mléka převýšila stanovenou hodnotu. Tato zvláštní daň, jejímž smyslem bylo pokutovat za nesplnění závazků výrobce jako celek, se však minula účinkem. Na počátku 80. let hovořila většina evropských novin o horách másla a záplavách mléka v evropských skladech. A nebyly daleko od pravdy. V roce 1983 dosáhlo totiž množství uskladněného másla hranice 700 tisíc tun a v případě mléka dokonce 1,1 miliónů tun.

V roce 1984 proto přijala Rada klíčové opatření a zavedla systém mléčných kvót, které celou situaci radikálně změnil. Tento systém je v Evropské unii v platnosti dodnes. Na celoevropské úrovni bylo stanoveno celkové množství mléka, které se podle daných kritérií dále rozdělilo mezi členské státy. Hlavní inovace však spočívala v tom, že kontrola výroby se neuskutečňovala na úrovni státu nebo regionu, ale přímo u výrobce. Každému zemědělcovi byla podle kritérií platných po celém území společenství přidělena individuální mléčná kvóta, za jejíž dodržení byl přímo zodpovědný. Ta se dále dělila na kvótu na mléko dodávané mlékárnám a kvótu na mléko používané k jiným účelům. Pokud stanovené množství mléka překročil, musel do evropského rozpočtu zaplatit pokutu. Její výše byla stanovena tak, aby zemědělec nedodržení kvóty citelně finančně pocítil. Zavedení mléčných kvót bylo jedním z prvních případů, kdy si situace na trhu vyžádala výrazný zásah do dosud prakticky neomezeného systému podpor.

Společná zemědělská politika se do určité míry úspěšně vyrovnala se svými původními úkoly: zajistit vysokou produktivitu v zemědělském sektoru a zajistit tak bezpečné zásobování potravinami. Společenství je už dávno soběstačné ve výrobě obilovin, mléka, másla, hovězího, telecího i vepřového masa, drůbeže a cukru. Ze zemí EU se stal druhý největší vývozce zemědělských produktů. Růst produktivity v zemědělství byl obrovský, i když zásluhu na tom má také vývoj technologií, používaných zemědělci. Obchod zemědělskými výrobky na vnitřním trhu EU se několikanásobně zvýšil. Ceny potravin sice stouply, ale ceny spotřebitelského zboží rostly výrazněji. Současně však váha zemědělství ve všech zemích EU dramaticky poklesla (podíl zemědělství na tvorbě HDP se snížil z 5% v roce 1973 na 1,3% v roce 2005). To je ovšem pouze jedna stránka SZP. Ta druhá stránka jejích výsledků se stala trvalým terčem kritiky. Mnozí z ní vyvozovali, že se SZP přežila, je anachronická a že jediným řešením je ji buď plně opustit, nebo velice rázně reformovat. Nejčastějšími argumenty kritiků Společné zemědělské politiky byla neefektivní alokace zdrojů, kdy vysoké intervenční ceny umožňovaly obdělávat okrajové pozemky a udržovat pracovně náročnou výrobu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Společná zemědělská politika vyvolává spory mezi členskými zeměmi, protože v závislosti na objemu zemědělské produkce z ní mají některé větší výhody než jiné. Členské země se tak rozdělují na čisté plátce a čisté příjemce finanční podpory. Nejvíce přispívá na SZP Německo, Holandsko, Belgie, Itálie a Švédsko, zatímco Francii, Španělsku, Řecku a Irsku plynou z fondů SZP velké příjmy. SZP díky intervencím umožňuje přežít drobným zemědělcům vyrábějícím s vysokými náklady, což zvyšuje ceny. Podle studie OECD jsou ceny potravin v zemích EU v průměru minimálně o 20 % vyšší než na světovém trhu. Zaručené ceny podněcují zemědělce k vyšší produkci, která musí být vykoupena a skladována a vyváží se s dodatečnými náklady. Dotace dostávají největší producenti: kolem 80% finanční podpory se dostává 20% zemědělců, takže SZP podporuje ty prosperující. Zemědělský trh je sice stabilizovaný a bohatě nasycený, ale při relativně vysoké ceně potravin. Spotřebitelé jsou znevýhodněni hned dvakrát: jednou jako plátcí daní, z nichž část jde do evropského rozpočtu, který zemědělské dotace financuje, podruhé vysokými cenami potravin. Spory však vznikají i mezi státy EU a velkými vývozci zemědělské produkce (zejména USA), kteří obviňují SZP z porušování pravidel mezinárodního obchodu. SZP je obrovsky nákladná, přihlédně-li se k váze zemědělské produkce v HDP a počtu zemědělského obyvatelstva v zemích EU. Výdaje na SZP tvoří v současné době kolem 45 % evropského rozpočtu. Oproti začátku osmdesátých let, kdy přesahovaly 70%, sice výrazně poklesly, ale SZP je stále největší výdajovou položkou evropského rozpočtu.

3.3.5 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA A REFORMY

Na reformu Společné zemědělské politiky působily Vnitřní a vnější tlaky a MacSharryho reforma Společné zemědělské politiky z roku 1992 byla tedy prakticky nevyhnutelná. V roce 2003 následoval další balíček reformy a v roce 2007 byl představen plán modernizace společné zemědělské politiky, který spočívá v „kontrolě stavu“, tzv. Health Check, který má zdokonalit, zmodernizovat, zjednodušit a zefektivnit zemědělskou politiku Unie na základě zkušeností získaných z předchozích let a přizpůsobit ji vyššímu počtu členských států Unie.

3.3.5.1 Vnitřní a vnější tlaky na reformu Společné zemědělské politiky

Na sklonku 80. let začalo být zřejmé, že společná zemědělská politika potřebuje změnu celkové filozofie. V některých sektorech, zejména v oblasti pěstování obilnin a chovu jatečního dobytka, nastávala opět kritická situace, obdobné té, jakou společenství muselo řešit o několik let dříve v sektoru mléka. V roce 1991 mělo Evropské společenství ve svých skladech více než 15 miliónů tun obilí, které nenalézaly odbytiště, a celkové výdaje na podporu farmářů přesáhly původně plánovaný předpoklad. Tento vnitřní důvod reformy Společné zemědělské politiky však nebyl jediným. Na změnu koncepce subvencování evropského zemědělství tlačil také i významný vnější vliv. Tím byla jednání v rámci Uruguayského kola GATT, kde tvořily otázky obchodu se zemědělskými výrobky významnou část agendy.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Obecná dohoda o clech a obchodu (GATT) vznikla v roce 1948 a signatářské státy si v ní stanovily cíl postupné liberalizace světového obchodu. Vzhledem k politické a ekonomické závažnosti projednávaných otázek se jednání uskutečňovala formou tzv. kol, která trvala vždy několik let. Liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky byla formálně součástí dohody, ve skutečnosti se však po dlouhá léta na pořad jednání téměř nedostala. Jednání se vždy soustředily na pokles cel v obchodě s průmyslovými výrobky a v zemědělství byly projednávány pouze okrajové otázky. Některé však měly i výrazný dopad na vzájemný obchod Evropského hospodářského společenství s ostatními státy. Například v roce 1962 se Evropské hospodářské společenství na konci tzv. Dillonova kola zavázalo, že sníží cla na zemědělské výrobky uplatňované na dovoz ze třetích zemí. Ve stejné době společenství souhlasilo s požadavkem USA, že na dovoz olejnin nebudou uvalována žádná dovozní cla. Oblast olejnin tak byla v Evropě na rozdíl od obilnin od samého počátku výrazně liberalizována. To způsobilo i problémy evropským producentům obilnin. Nulová cla na dovoz olejnin a některé druhy náhražkových krmiv způsobila, že tyto komodity vytlačovaly díky nízkým cenám a vysoké výživnosti evropské obilí na domácím trhu krmiv pro hospodářská zvířata. Zvýšená konkurence ze zámoří přispívala k růstu neprodejných zásob obilnin v evropských skladech. Přes liberalizaci v oblasti olejnin se uvolnění obchodu se zemědělskými výrobky nestalo předmětem komplexního jednání v rámci GATT. V 70. letech USA stále více napadaly evropskou ochrannou politiku, nepodařilo se jim však až na pár ústupků docílit podstatnějších změn.

K zásadnímu obratu došlo až v roce 1986. Právě tehdy bylo zahájeno Uruguayské kolo jednání GATT. V počáteční deklaraci ministrů průmyslu a obchodu (či odpovídajícího ekvivalentu) byl položen zvláštní důraz na liberalizaci obchodu se zemědělstvím. Útok proti evropskému systému podpor vedly především USA podporovány tzv. Cairnskou skupinou. USA se obávaly ztráty světových trhů ve prospěch evropských farmářů a je nepochybné, že tyto obavy měly reálný základ. Díky tomuto systému podpor poskytovaných vlastním zemědělcům zvýšily státy Evropského hospodářského společenství výrazně svůj podíl na světovém trhu s obilninami ze 14 procent v roce 1981 na 20 % v roce 1991. Podíl USA ve stejném období výrazně poklesl ze 47 na 32 %, přesto si však udržovaly dosud dominantní postavení. Z jejich pohledu však byly rozhodující tendence, a nikoli dosažený stav. USA podporované spojenci z Cairnské skupiny vznesly nejprve na jednáních požadavek na odbourání všech ochranných cel a veškerých podpor poskytovaných unijním zemědělcům, což bylo pro evropské země nepřijatelné. Společenství bylo ochotno přijmout navržené principy liberalizace, ale za podmínky, že k jeho aplikaci bude docházet postupně.

Toto kolo zpochybnilo základní nástroje Společné zemědělské politiky, mezi něž patřily podpora vývozu zemědělských výrobků do třetích zemí a vysoké celní zatížení na dovoz vybraných zemědělských produktů do Evropské unie. Pokud by však Evropské hospodářské společenství přistoupilo na zrušení vývozních podpor, stalo by se její zemědělské zboží vzhledem k vysokým domácím cenám na světových trzích neprodejným. Zrušení dovozních cel a dávek zase hrozilo záplavou komunitárního trhu mnohem levnějšími produkty ze

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

zahraničí. Evropské země se však mohly obávat i z jiného důvodu. V rámci jednání Uruguayského kola byl totiž také projednáván systém, struktura a výše finančních prostředků určených z unijního rozpočtu farmářům. Obzvláště nevýhodný se v nové konstelaci pro Evropu ukazoval dosavadní model podpor založený na garanci výkupních cen určitých zemědělských komodit. Ceny hlavních zemědělských komodit, jež každý rok určovala Rada ministrů, byly často výrazně vyšší, než ceny dosahované na světových trzích.

Po několika neúspěšných jednáních bylo nakonec mezi Evropským společenstvím a USA dosaženo dohody v Blair House v roce 1992. Oficiálně byl kompromis posvěcen podpisem závěrečné dohody v Marakeši v roce 1994, která formálně uzavřela Uruguayské kolo GATT a založila Světovou obchodní organizaci (WTO). Tyto dohody obsahovaly několik klíčových ustanovení o zemědělství. Jejich ustanovení byla platná pro všechny signatářské země a významně ovlivňovaly a stále ovlivňují současnou i budoucí podobu evropského zemědělství.

Redukce vývozních dávek: Signatářské státy se dohodly, že do roku 2000 sníží množství poskytovaných vývozních podpor o 21 procent. Vyjádřeno jejich hodnotou šlo o pokles o 36 procent. Přístup na trhy: Podpisem dohody se státy zavázaly k celkové změně filozofie ochrany domácího trhu. Napříště byly zakázány klouzavé dávky uvalené na dovážené zboží, které budou nahrazeny systémem fixních cel. To postihovalo výrazně dosavadní systém Společné zemědělské politiky, kde byly klouzavé dávky klíčovým prvkem ochrany domácího trhu v rámci tzv. komunitární preference.

Redukce domácích podpor: Spolu se změnou přístupu na trh šlo o nejvýznamnější ustanovení, které si vynutilo celkovou reformu Společné zemědělské politiky. Signatářské státy se zavázaly, že musí dojít ke snížení domácích podpor poskytovaných zemědělcům o 20 procent v porovnání s referenčním obdobím 1986–1988. Fakticky to znamenalo, že se Evropská unie zavázala k postupnému odbourávání subvencí. Tento krok by způsobil šok pro dosud chráněné evropské zemědělce. Proto si Evropská unie vymohla výjimku z povinného snižování subvencí pro přímé platby zemědělcům. Právě tudy vedla cesta k přijatelné reformě Společné zemědělské politiky, která spočívala v přechodu od systému podpor závislých přímo úměrně od množství produkce k systému vyplácení přímých plateb, které jsou poskytovány zemědělcům nezávisle na množství produkce, které je schopen dodat na trh (kritériem je např. výměra orné půdy nebo počet kusů poráženého dobytka).

3.3.5.2 MacSharryho reforma Společné zemědělské politiky z roku 1992

Reforma z roku 1992 nebyla prvním návrhem na zásadní změnu poměrů v evropském zemědělství. Již v roce 1968 navrhl tehdejší komisař Evropské komise pro zemědělství Sicco Mansholt plán, jehož cílem mělo být zvýšení konkurenceschopnosti farem. Plán předložený členskými státy obsahoval radikální opatření na likvidaci začínajících přebytků. I když obsahoval řadu námětů jdoucích nepochybně správným směrem, vyvolal znepokojené reakce zemědělské veřejnosti. V mlýnici protichůdných zájmů z něj nakonec po hlasování v Radě v

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

roce 1972 zbylo pouze torzo. K zásadním reformám nebyla silná vůle jistě i proto, že navrhovaná opatření přicházela v době, kdy krize dosavadního modelu Společné zemědělské politiky nebyla ještě tak silně pocíťována.

O dvacet let později byla situace zcela jiná. Podnětů k reformě bylo velmi mnoho, a i když stoupající finanční náročnost zemědělství byla dlouhodobě předmětem kritiky, bezprostředním důvodem reformy se stala nutnost přizpůsobit se požadavkům jednání v GATT. To však bylo ve vnitropolitické diskusi spíše zakrýváno, aby se u mnoha kriticky naladěných zemědělců nevzbudil dojem, že Evropa v jednáních podlehla liberalizačním požadavkům USA. Ve skutečnosti si byla většina států Evropského hospodářského společenství (a později Evropské unie) vědoma, že postupná liberalizace je nezbytná. Tuto cestu podporovalo především Nizozemí, jehož výkonné zemědělství si od liberalizace slibovalo možnost další expanze na zahraniční trhy. V každém případě se další izolace Evropské unie v zemědělském obchodě považovala za ekonomicky i politicky kontraproduktivní. S tímto vědomím posvětilo nakonec reformu i Německo s Francií.

V roce 1992 tak byl přijat balíček opatření k zásadní reformě Společné zemědělské politiky, tzv. MacSharryho reforma. Cílem přijatých změn bylo zvýšit konkurenceschopnost evropského zemědělství na světových trzích, omezit rostoucí finanční náročnost Společné zemědělské politiky a přetnout dlouhodobé trendy vedoucí k vytváření přebytků. Mezi tyto změny patřilo snížení centrálně stanovených intervenčních cen se současnou kompenzací tohoto snížení zemědělcům vyplácením přímých plateb tak, aby nebyly dotčeny jejich příjmy. Přímé platby měly navíc tu výhodu, že nespádaly pod závazek povinného snížení poskytovaných podpor, k němuž dala Evropská unie souhlas v rámci jednání GATT. V oblasti pěstování obilnin bylo poskytování podpor podmíněno povinným ponecháním části orné půdy ladem. Jednalo se o radikální krok, který měl vést k omezení orné půdy a celkové nabídce obilnin na trhu. Zároveň mělo dojít k využívání zemědělské půdy k jiným účelům, jako je zalesňování či agroturistika a ke snižování výrobních kvót u mléčných výrobků. Důležité kroky byly podniknuty zejména v oblastech, kde byly náklady nejvyšší, a situace si žádala výraznou změnu. Pěstování obilnin a produkce hovězího masa vedla k vytváření největších přebytků. Oba sektory tradičně byly a i po reformě Společné zemědělské politiky zůstávají nejnákladnější položkou společné zemědělské politiky současnosti. Jakákoli změna musela být proto započata právě zde.

Tato tabulka ukazuje podíl výdajů Společné zemědělské politiky v rámci EAGGF fondu:

Garanční část EAGGF	1998 (v mil. ECU)	1998 (v %)
Rostlinná výroba	26 503,0	65,5
- polní plodiny	17 255,0	42,7
(z toho obilniny)	(17 102,0)	(42,3)
-cukr	1 674,0	4,1

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Garanční část EAGGF	1998 (v mil. ECU)	1998 (v %)
-olivový olej	2 256,0	5,6
-ovoce a zelenina	1 921,0	4,8
-víno	806,0	2,0
-tabák	995,0	2,5
-přadné rostliny	870,0	2,2
-sušená píce	374,0	0,9
-ostatní	352,0	0,9
Živočišná výroba	10 742,0	26,6
-mléko a mléčné výrobky	2 976,0	7,4
-hovězí maso	5 786,0	14,3
-ovce, kozy	1 413,0	3,5
-vepřové maso	329,0	0,8
-ostatní	238,0	0,6
(z toho vejce a drůbež)	(86,0)	(0,2)
Jiné výdaje garanční sekce	3 192,0	7,9

Zdroj: J. Loyat, Y. Petit, *La politique agricole commune, Paris, 1999, převzato z údajů Evropské komise*

Z tabulky je zřejmé, že jednotlivé oblasti produkce byly v Evropské unii podporovány rozdílnou měrou. Ne všechny tržní řady mohou být předmětem kritiky za jejich finanční nenasytost, která polyká stále více prostředků z unijního rozpočtu. Největší díl podpor v rámci Společné zemědělské politiky bylo vyčleněno na obilniny – v roce 1998 to bylo celkem 42,3 procent. Od prvních realizací společných tržních řádů mezi nimi byly ostatně velké rozdíly. Nikdy nebylo zcela pravdou, že všichni zemědělci společenství měli zaručenou neomezenou garanci cen a odbytu svých produktů. Pro některé společné organizace trhu tato politika nebyla nikdy zavedena a od 80. let byla postupně omezována i u nejsilněji intervenčně orientovaných (obilniny, hovězí maso a mléko).

Intervenční mechanismus se stal pružnějším, často se intervnuje jen tehdy, pokud se tržní cena pohybuje zřetelně pod stanoveným prahem. Pro některé komodity bylo stanoveno maximální množství, na které se vztahuje nabídka intervenčního nákupu. Od roku 1992 byla navíc podmiňována i splněním nevýrobních opatření, např. uvedením části zemědělské půdy (15 procent) do klidu, splnění podmínek v oblasti životního prostředí nebo důrazem na extenzifikaci výroby. Agro-environmentální programy zavedené v rámci reformy motivují zemědělce, aby zajišťovali environmentální služby, které přesahují běžně uplatňované správné zemědělské postupy a základní právní normy shrnuté v jedné konkrétní ose politiky rozvoje venkova pro období 2007–2013. Zemědělcům, kteří dobrovolně písemně potvrdí svůj

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

závazek uplatňovat pravidla agro-environmentálního zemědělství po dobu alespoň 5 let (případně déle, v závislosti na přínosu pro životní prostředí), může být vyplacena finanční podpora. Členské státy mají povinnost nabídnout zemědělcům možnost se do takových programů zapojit, což samo o sobě vyjadřuje politickou důležitost, která je uvedeným programům přikládána.

Reforma Společné zemědělské politiky z roku 1992 splnila svůj hlavní účel. Evropská unie mohla splnit své závazky přijaté v rámci jednání kola GATT a zároveň došlo k výraznému snížení zásob intervenčních skladů. K tomu napomohly nejen výsledky reformy, ale také mimořádně příznivá konjunktura na mezinárodních trzích v polovině 90. let, zejména na trhu s obilím, kde silná poptávka a vysoké ceny umožnily vývoz unijního obilí. Zásadní novinkou bylo to, že se finanční podpora začala přesouvat od plošné podpory na přímé kompenzační platby, které mají zamezit zvyšování zemědělské produkce. Podpora farmářů není od této chvíle nutně vázaná na produkci. Finanční náročnost SZP však nedoznala významných změn.

3.3.5.3 Agenda 2000

Přes dosažené úspěchy po reformě Společné zemědělské politiky z roku 1992 byl z dlouhodobého hlediska její výsledek nejistý. Výdaje na Společnou zemědělskou politiku v roce 1994 stále dosahovaly výše okolo 40 miliard eur. Krize nemoci šílených krav v sektoru hovězího masa, která v Evropě vypukla ve dvou vlnách v roce 1996 a 1999, si vyžádala další nepředvídané výdaje v řádu několika miliard eur. Razantní opatření přijatá na znovuzískání důvěry spotřebitelů zahrnovala povinné testování porážených kusů dobytka na výskyt BSE a likvidaci celých stád v případě zjištění nákazy. Prudký pokles poptávky tím však zastaven nebyl. Proto v roce 2000 přijala Evropská unie rozhodnutí o výkupu zdravých kusů dobytka k likvidaci, neboť o tak vysokou produkci hovězího masa nebyl zájem, což vedlo k růstu unijních výdajů na zemědělství o 5,7 procent v roce 2001 a navrhovaný rozpočet přesáhl 43 miliard eur. Společná zemědělská politika se stala terčem silné kritiky ze strany občanů a spotřebitelů. Jacques Rupnik se vyjádřil ve smyslu, že "produktivní systém Společné zemědělské politiky se stal natolik výkonný, že sám zešilel".

Všem bylo zřejmé, že je potřeba přijmout další rozhodnutí, které nasměrují evropské zemědělství cestou větší ohleduplnosti k životnímu prostředí a porozumění zdravotním obavám obyvatelstva. Krize okolo nemoci šílených krav ostatně nebyla jedinou. V Belgii byla ve stejné době objevena kuřata obsahující jedovaté dioxiny a v Rakousku se zase přišlo na to, že tamní farmáři krmili chované vepře zakázanými hormony. Takové události nezpochybňovaly jen evropskou zemědělskou politiku jako celek, ale poukázaly také na nelegální praktiky některých zemědělců, kteří neváhali sáhnout po nedovolených prostředcích.

Otázky dopadu na veřejné zdraví navíc nesouvisí pouze s kvalitou potravin a jejich nezávadností, ale již dnes Evropě způsobují velké komplikace v obchodních vztazích s USA.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Geneticky modifikované potraviny se v USA již staly nedílnou součástí zemědělství, a lze si představit, jakou nespokojenost Američanů může Evropská unie vyvolat, pokud by se v budoucnu snažila o omezení exportu ze zámoří s odvoláním na obavy z rizikovosti tohoto druhu potravin. Již dnes ostatně USA vedou s Evropskou unií velký obchodní spor o dovoz hovězího masa pocházejícího z dobytka krmeného hormony, které Evropská unie již před lety zakázala. Američtí experti ovšem se stanoviskem svých evropských kolegů zásadně nesouhlasí. Pro ně jsou takto krmená zvířata pro spotřebitele naprosto bezpečná. V roce 1996 se případ "hovězího s hormony" dostal až před orgán urovnávání sporů Světové obchodní organizace. Bylo to poprvé, co WTO řešila obdobný případ, kde proti sobě stálo právo na volný pohyb zboží na jedné straně a obavy ze zdravotních dopadů na straně druhé. Rozhodčí výrok konstatoval, že evropský postoj není dostatečně podložen vědeckým názorem, který by jednoznačně prokázal míru rizika a dal tak nakonec částečně za pravdu USA. Jelikož Evropská unie následně nezrušila zákaz dovozu do roku 1999, jak to po ní bylo požadováno, dala WTO USA právo uvalit na dovoz evropského zboží sankce ve výši 116 miliónů dolarů ročně. Právě tak vysokou škodu způsobil totiž podle WTO zákaz dovozu "hovězího s hormony" americkým zemědělcům. Rozhodnutí WTO se v Evropské unii stalo předmětem silné kritiky. Je zřejmé, že tento typ sporů v mezinárodním obchodě bude ve 21. století stále častější.

Nová strategie pro zemědělský sektor byla předložena roku 1997 v dokumentu Agenda 2000, který se zaměřil na finanční období 2000–2006 a je pokračováním reformy z roku 1992. Definitivní verze reformy byla přijata v Berlíně v březnu 1999. Hlavními prvky reformy jsou snižování intervenčních cen u významných komodit (o 15 % u obilí, 20 % u hovězího masa a od roku 2005 u mléka o 15 %), které je kompenzováno vyššími přímými platbami, které nejsou vázány na produkci, dále podpora tržního chování zemědělců, což by mělo zlepšit jejich postavení v mezinárodním obchodě, dále větší důraz na nezávadnost a kvalitu potravin, na zvýšenou ochranu životního prostředí a zacházení se zvířaty. SZP se také začala zabývat agroenvironmentálními otázkami a problematikou venkova jako součástí kulturního dědictví. Jak je patrné, SZP se zaměřuje na neekonomické aspekty, jako je ochrana životního prostředí, kvalita a nezávadnost potravy, dobré zacházení se zvířaty či rozvoj venkova.

3.3.5.4 Reforma SZP z června 2003

26. června 2003 přijali ministři zemědělství členských států EU zřejmě nejzásadnější reformu SZP, která zcela změnila způsob podpory zemědělců v Evropské unii. Nová SZP je více přizpůsobena spotřebitelům a daňovým poplatníkům. Farmáři se budou moci řídit poptávkou na trhu a většina subvencí bude vyplácena nezávisle na objemu produkce. Nová podoba SZP by měla farmáře přimět k větší konkurenceschopnosti a orientaci na tržní produkci, ale zároveň jim zaručit jistou úroveň příjmů. Zdůrazňovány jsou zemědělské programy dbající na ekologickou produkci, dobré zacházení se zvířaty a kvalitu výroby. Díky reformě by měla mít Evropská unie lepší pozici při jednáních s WTO.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Mezi hlavní zásady reformované SZP patří především respektování standardů na úrovni farmy, které se týkají ochrany životního prostředí, kvality a bezpečnosti potravin, pohody zvířat a dobré zemědělské praxe (cross compliance). Reforma stanovila osmnáct standardů v oblasti životního prostředí, bezpečnosti potravin, zdraví zvířat a plodin, dobrého zacházení se zvířaty, které musí zemědělec dodržovat. Při porušení jsou možné sankce, členské státy si mohou podržet 25% získaných pokut. Dále byl zaveden zemědělský poradenský systém, který jsou členské státy povinny zavést tak, aby ho mohli zemědělci využívat od roku 2007. Účast farmářů v něm bude dobrovolná, od roku 2010 možná povinná. Nově byly zavedeny jednotné platby na farmu (single farm payment) s tím, že odbourání přímých plateb bude od r. 2005 standardem, nejpozději do roku 2007. Zemědělský výrobce bude v budoucnosti získávat jednu platbu namísto několika plateb. Nároky na platby lze uskutečnit, pouze pokud budou odpovídat oprávněné hektarové rozloze. Členské státy si mohou vybrat, zda budou všechny platby, které nebudou vázány na produkci, vyplácet jako paušální platbu na hektar na národní nebo regionální bázi. Členské státy mohou rozlišovat mezi pastvinami a ornou půdou. Zároveň došlo k odstranění vazby podpor na zemědělskou produkci (decoupling) a k vyjmutí půdy z produkce (set aside), které bude rotační. Osvobozeny z povinnosti vyjmutí určitého procenta z produkce budou zemědělská hospodářství, která provozují ekologické zemědělství. Na takto vyčleněné půdě se budou moci pěstovat plodiny, které neslouží k lidské spotřebě. Další novinku představuje přesun části plateb do fondů venkovského rozvoje, tzv. modulace, která se týká farem, jimž jsou poskytovány přímé platby nad 5.000 eur. Farmy pobírající platby do 5.000 eur ročně jsou od snižování plateb výše uvedenými procenty osvobozeny. Modulace se nevztahuje na nové členské státy do té doby, než dosáhnou jejich přímé platby stejné úrovně, jaká je v současných členských státech. Nově bude podle mechanismu, který vstoupí v platnost až od 2007, dodržována finanční disciplína snižování prostředků pro SZP. Podle reformy budou zavedena nová opatření týkající se venkovského rozvoje, kde budou podporovány nové technologie pro zpracování potravin, bude kladen důraz na kvalitu výroby, blahobyt zvířat, podporu mladých farmářů, atd. Od roku 2007 musí členské státy nabídnout farmářům, kteří obdrží podporu více než 15 eur přímé podpory ročně, dobrovolný poradenský systém, který by měl sloužit ke sledování zachování požadavků správného hospodaření na farmě (cross-compliance).

Co se týká konkrétních surovin, největší dopad měla reforma na obiloviny (úroveň intervenční ceny na obilí zůstala zachována, o 50% se snížila tzv. měsíčními příplatky k této ceně), tvrdou pšenici (snížil se příplatek pro tzv. tradiční oblasti, zavedla se prémie na kvalitu), žito (budou zrušeny intervenční nákupy), rýži (intervenční cena na rýži bude snížena o 50%), bílkovinná krmiva (dosavadní příplatek ve výši 9,5 eur/t se mění na podporu ve výši 55,57 eur/ha, ale jen v rámci maximální zaručené plochy 1, 4 mil. ha), škrob (minimální cena na brambory na škrob zůstává zachována, z přímé platby na škrob zůstane 60 % vázáno na produkci, 40 % součástí jednotné platby), sušenou píci (zavedena specifická výrobková podpora), ořechy (zavedena specifická paušální výrobková sazba) a mléčné výrobky (kvótní režim byl prodloužen do r. 2014/15).

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.3.5.5 Reforma po rozšíření Unie o 12 nových členských států

Další reforma Společné zemědělské politiky byla úzce spjata s procesem rozšíření Evropské unie o 10 nových členských států (Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko) dne 1. května 2004 a o Bulharsko a Rumunsko dne 1. ledna 2007. K původní populaci 6 milionů zemědělců původních 15 členských států přibýlo dalších 7 milionů zemědělců. S 12 novými členskými státy se navíc původní plocha zemědělské půdy v zemích EU–15 o rozloze 130 milionů hektarů zvětšila o dalších přibližně 55 milionů, tedy o 40 %. Nárůst produkce v zemích EU–27 se však u řady produktů navýšil jen přibližně o 10–20 %, což potvrzuje domněnku, že obrovský zemědělský potenciál nových členských států zdaleka není využíván v plné míře. Zemědělci z nových členských států mají přístup na jednotný trh EU a těží z jeho relativně stabilních cen, přímých plateb (které postupně porostou až na úroveň EU) a opatření přijatých v rámci politiky rozvoje venkova.

Navzdory pozitivnímu vývoji při modernizaci a restrukturalizaci zemědělského odvětví v nových členských, k němuž došlo v posledních letech, zůstává hlavní výzvou rozvoj prosperity zemědělství a venkovských společenství jako celku. Dalším důvodem je, že téměř 60 % obyvatel 27 členských států EU žije ve venkovských oblastech, které pokrývají 90 % území Unie. Zemědělství a lesnictví jsou obory s největším využitím půdy a jako takové mají pro venkovská společenství zásadní význam. Jsou základem jejich silné sociální struktury, ekonomické životaschopnosti i dobré správy přírodních zdrojů a krajiny.

Často zveřejňované rozdíly mezi prosperitou v zemích EU–15 a v nových členských státech – v roce 2001 45 % úrovně zemí EU–15 (HDP na 1 obyvatele v přepočtu na paritu kupní síly) – jsou na venkově ještě výraznější v důsledku nižších příjmů a vyšší míry nezaměstnanosti oproti městským oblastem (tyto rozdíly jsou v nových členských státech větší než v zemích EU–15). Na tuto výzvu již EU zareagovala přijetím nových opatření v rámci politiky rozvoje venkova, která mají řešit konkrétní situaci v nových členských státech. Ze všech členských států přijímá nejvíce dotací na zemědělství tradičně Francie (22%), následuje Španělsko (15%), Německo (14%), Itálie (12%) Velká Británie (9%), Řecko (6%) a Irsko (4%). Na ostatních dvacet členských států zbývá pouze osmnáct procent rozpočtu.

Evropské strategické směrnice pro rozvoj venkova byly vytyčeny v únoru 2006. Byla posílena politika rozvoje venkova tak, aby mohly venkovské oblasti lépe reagovat na hospodářské, sociální a ekologické problémy 21. století. Nový právní rámec a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) zdůrazňují nutnost stimulování růstu a vytváření nových pracovních míst v těchto oblastech s cílem zlepšení udržitelného rozvoje v souladu s lisabonskou strategií a závěry zasedání Evropské rady v Göteborgu.

Politika rozvoje venkova v období 2007–2013 uskutečňována prostřednictvím fondu EAFRD se zaměřuje na podporu aktivit vedoucích ke zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

lesnictví (tzv. osa I), na zlepšování životního prostředí a krajiny (tzv. osa II), podpory kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikaci hospodářství venkova (tzv. osa III) a opatření založené na místních strategiích rozvoje v rámci mikroregionů Leader (tzv. osa IV). Jedním z významných opatření osy II je opatření zaměřené na podporu znevýhodněných oblastí (LFA – Less Favoured Areas), kde by v následujících letech mělo dojít k zásadním změnám v přístupu k vymezení tzv. ostatních LFA. Další zdroje pro rozvoj venkova budou získány snížením přímých plateb zemědělským podnikům a věnováním získaných prostředků na opatření zaměřená na rozvoj venkova (postup známý jako modulace). Proto je třeba, aby začaly členské státy modulaci uplatňovat, což znamená snížení (od roku 2007 ve výši 5%) všech přímých plateb vyšších než 5 000 EUR ročně. Nejvíce prostředků z fondu EAFRD bude v letech 2007–2013 použito na osa II (55,2 %), osa I (22,39 %), osa III (16,93 %), osa IV (5 %) a zbývajících 0,48 % je určeno na technickou pomoc.

Zemědělcům a ostatním obyvatelům venkovských oblastí se poskytuje podpora například na školení o nových zemědělských technikách a řemeslech provozovaných na venkově; pomoc mladým zemědělcům při zakládání zemědělských podniků; pomoc starším zemědělcům při odchodu do důchodu; modernizaci budov zemědělských podniků a jejich strojního vybavení; pomoc zemědělcům při plnění přísných norem EU, např. v oblasti životního prostředí, blahobytu zvířat a veřejného zdraví; pomoc při instalaci zařízení na zpracování potravin, díky němuž mohou zemědělci navýšit zisk ze svých produktů zvýšením jejich přidané hodnoty; zvyšování kvality produktů a podporu jejich prodeje; zakládání skupin výrobců v nových členských státech; podporu zemědělské činnosti v hornatých nebo jinak znevýhodněných oblastech; obnovu vesnic a venkovských zařízení; podporu cestovního ruchu; ochranu a zachování dědictví venkova; agro-environmentální opatření za účelem zlepšení životního prostředí; strategie rozvoje zavedené místními akčními skupinami.

Situace v zemědělství České republiky se od jejího vstupu do EU zlepšila, zemědělství je více tržně orientované, je více v souladu s mezinárodními závazky, především WTO a je šetrnější k životnímu prostředí. Pro české zemědělce znamenalo připojení k EU řadu výhod, zejména ve formě zvýšení příjmů a životní úrovně, vyšších výkupních cen a rozšíření možnosti exportu. Přínos byl i pro společnost obecně, a to ve formě lepšího životního prostředí, vyšších standardů kvality a bezpečnosti potravin a v neposlední řadě i ve tvorbě nových pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu.

3.3.5.6 Health Check

V roce 2007 byl představen plán modernizace společné zemědělské politiky, který spočívá v „kontrolě stavu“, tzv. Health Check, který má zdokonalit, zmodernizovat, zjednodušit a zefektivnit zemědělskou politiku Unie na základě zkušeností získaných od reformy roku 2003 a přizpůsobit ji vyššímu počtu členských států Unie.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Cílem kontroly bylo zahájit rozsáhlé šestiměsíční konzultace s členskými státy, a to v následujících otázkách: jak zefektivnit a zjednodušit režim přímých podpor; jak přizpůsobit nástroje na podporu trhu koncipované původně pro Společenství o šesti členech tak, aby měly smysl také dnes; a jak se postavit novým výzvám od změny klimatu přes biopaliva a vodohospodářství až po ochranu biodiverzity.

Dohody mezi ministry členských států bylo dosaženo v listopadu 2008. Kontrola stavu by tak měla díky omezení restrikcí umožnit zemědělskému sektoru řídit se tržními signály a čelit výzvám jako je změna klimatu.

Dohoda mimo jiné ruší povinné vynětí orné půdy z produkce, které má být z ekologického hlediska nahrazeno dodržováním některých existujících Zásad správné zemědělské praxe, Zároveň dochází ke zrušení hektarové podpory pěstování energetických plodin. Ministři se také dohodli na zvýšení modulace, které umožní snížit přímé platby zemědělcům a převést finanční prostředky do fondu pro rozvoj venkova. Bude tak možné lépe reagovat na nové výzvy a příležitosti, před nimiž evropské zemědělství stojí.

Bylo schváleno odstranění kvót na mléko a mléčné výrobky do roku 2015 s tím, že zemědělci mohou navyšovat stávající kvóty o 1 % do roku 2013 a členské státy mohou poskytovat do konce března 2014 svému mléčnému sektoru limitovanou státní pomoc. Zemědělci, kteří mléčné kvóty překročí o více než 6 %, budou muset uhradit dávku o 50 % vyšší, než činí běžná sankce.

Reforma SZP oddělila přímou podporu zemědělcům od produkce, některé členské státy si však ponechaly některé platby vázané, tj. spojené s produkcí. Tyto zbývající vázané platby budou nyní od produkce odděleny a přesunuty do režimu jednotné platby, s výjimkou prémie na krávy bez tržní produkce mléka a prémie na kozy a skopové maso, u kterých členské státy mohou zachovat stávající míru vázané podpory.

Začne platit tzv. opatření podle článku 68. Členské státy si v současnosti mohou ponechat podle odvětví 10 % vnitrostátních rozpočtových stropů na přímé platby používané na environmentální opatření nebo na zlepšování jakosti a uvádění produktů v daném odvětví na trh. Finanční prostředky už nebude nutno využívat ve stejném odvětví, ale bude je možno využít na pomoc zemědělcům produkujícím mléko, hovězí, kozy a skopové maso a rýži, kteří působí ve znevýhodněných oblastech nebo provozují zemědělskou činnost vystavovanou rizikům či je bude možno využít na podporu opatření v oblasti řízení rizik, např. na programy pojištění proti přírodním katastrofám a vzájemné fondy pro choroby zvířat. Tento režim budou moci využít i země provozující režim jednotné platby na plochu.

Členské státy EU uplatňující zjednodušený režim jednotné platby na plochu jej budou moci využívat i nadále až do roku 2013, takže nebudou nuceni přejít na režim jednotné platby do roku 2010. Zemím EU-12 bude přiděleno 90 milionů EUR, aby mohly snadněji využívat

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

ustanovení článku 68 do doby, než budou jejich zemědělcům postupně zavedeny přímé platby.

Členské státy používající režim jednotné platby budou moci momentálně nečerpané prostředky z národního finančního rámce buď využít na opatření podle článku 68 nebo převést do fondu pro rozvoj venkova. V současnosti se všem zemědělcům získávajícím přímou podporu převyšující 5 000 EUR snižují platby o 5 % s tím, že se tyto finanční prostředky přesouvají do rozpočtu na rozvoj venkova. Do roku 2012 se tato částka zvýší na 10 %. U plateb převyšujících 300 000 EUR ročně se uplatní další snížení o 4 %. Takto získané finanční prostředky mohou členské státy využít k posílení programů v oblasti změny klimatu, obnovitelné energie, hospodaření s vodními zdroji, biologické rozmanitosti a inovací, která je s těmito oblastmi spojena, a na doplňková opatření v odvětví mléka a mléčných výrobků. Takto převedené finanční prostředky bude EU spolufinancovat ze 75 % a v konvergenčních regionech s nižším průměrem HDP z 90 %.

Investiční podpora pro mladé zemědělce v rámci rozvoje venkova bude zvýšena z 55 000 EUR na 70 000 EUR.

Podpora zemědělcům je spojena s požadavkem na dodržování norem v oblasti životního prostředí, dobrých životních podmínek zvířat a jakosti potravin. Zemědělcům, kteří tato pravidla nedodržují, se podpora snižuje. Tato tzv. podmíněnost bude zjednodušena odstraněním norem, které nejsou pro odpovědnost zemědělců relevantní a ani s ní nejsou spojeny. Budou doplněny nové požadavky na zachování environmentálních výhod vynětí půdy z produkce a na lepší hospodaření s vodními zdroji.

Opatření pro zajištění nabídky na trhu by neměla snižovat schopnost zemědělců rychle reagovat na tržní signály. Intervenční cena bude u vepřového masa zrušena a u ječmene a čiroku bude nulová. U pšenice budou intervenční nákupy možné během intervenčního období za cenu 101,31 EUR za tunu až do výše 3 milionů tun. Nad rámec tohoto množství budou nákupy realizovány prostřednictvím nabídkového řízení. U másla tento limit činí 30 000 tun a u odstředěného mléka 109 000 tun s tím, že nad rámec těchto množství budou intervenční nákupy uskutečňovány formou nabídkového řízení.

Health Check představuje především úpravu stávajících mechanismů SZP. Neřeší tedy otázku budoucnosti SZP a jejího financování (včetně vývozních subvencí, přímých plateb a požadavků ze strany Světové obchodní organizace) po roce 2013, pouze vyzývá k tomu, aby se tím v následujícím období Komise i Rada vážně zabývaly. Rada proto zahájila diskusi o budoucnosti SZP po roce 2013 na svém zasedání v listopadu 2008. Obecným trendem výdajové složky rozpočtu SZP bude přesun prostředků od tradičních politik na politiky moderní zaměřené na posilování dlouhodobě udržitelného rozvoje a konkurenceschopnosti. Na straně příjmů bude muset taktéž dojít ke změnám.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Ve svém Sdělení z března 2009 o zjednodušení společné zemědělské politiky je Komise EU přesvědčena, že do roku 2012 splní svůj závazek ke snížení administrativní zátěže v zemědělství o 25 procent, čímž se evropské zemědělské hospodářství stane konkurenceschopnějším. Akční plán pro zjednodušení SZP je prosazován od roku 2005. Zaměřuje se na rušení zastaralých předpisů, zavádění reforem a vylepšování postupů pro tvorbu právních předpisů a systémy informačních technologií, zefektivnění pravidel týkající se podmíněnosti, pravidelnější přezkum právních předpisů a možné změny v politice jakosti EU, včetně obchodních norem a systému zeměpisných označení.

3.3.6 SPOLEČNÉ ORGANIZACE ZEMĚDĚLSKÉHO TRHU

Cílem společné organizace trhu je regulovat nabídky výrobků takovým způsobem, aby nedocházelo ke kolísání nabídky. Společné organizace trhu se týkají jednotlivých prvovýrobků a výrobků po prvním zpracování. V rámci rostlinné výroby jde především o obilniny a olejninu, u živočišné výroby o hovězí maso, vepřové maso, drůbeží maso a o mléko a mléčné výrobky. Z dalších zemědělských produktů se týká vína, dalšího ovoce a zeleniny.

Cílem společné organizace trhu je regulovat nabídky výrobků takovým způsobem, aby nedocházelo ke kolísání nabídky. Společné organizace trhu se týkají jednotlivých prvovýrobků a výrobků po prvním zpracování. V rámci rostlinné výroby jde především o obilniny a olejninu, u živočišné výroby zejména o hovězí maso, vepřové maso, drůbeží maso a o mléko a mléčné výrobky. Z dalších zemědělských produktů se týká hlavně vína, dalšího ovoce a zeleniny.

Jedním z hlavních mechanismů SZP jsou takzvané společné organizace trhu (SOT), které se týkají jednotlivých prvovýrobků a výrobků po prvním zpracování. Podstatou SOT je regulovat nabídky výrobků takovým způsobem, aby nedocházelo ke kolísání nabídky a tím i cen vyplácených zemědělským výrobcům, ale ani ke kolísání cen, které platí zpracovatel nebo konečný spotřebitel za nákup těchto výrobků. K tomuto účelu se využívají různé nástroje jako například produkční kvóty, intervenční nákupy a podpora soukromého skladování, kvóty pro dovoz či vývoz, exportní subvence nebo záruky. V červenci 2008 byla založena Společná organizace zemědělských trhů, která sdružuje 21 původních SOT.

V roce 2004 se na celkové zemědělské produkci podílela živočišná výroba 28,6 % (hovězí maso 9,8 %, vepřové 9,1 %, drůbež 4,3 %, ostatní zvířata 5,4 %), mléčný sektor zaujímal 13,8 %, odvětví vína 5,6 % a rostlinná výroba 52 % (obilniny, olejninu, píče 37,6 % ovoce a zelenina 14,4 %).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Rostlinná výroba

Obilniny a olejniny

Obilniny, olejniny a sušená píce patří k nejdůležitějším sektorům rostlinné výroby. V Evropské unii se pěstují na 57 milionech hektarů. Jsou nejvýznamnější položkou financování Společné zemědělské politiky. Je pro ně vyčleněna vysoká částka 17 miliard eur, což odpovídá 40 procentům všech výdajů Evropského orientačního a garančního fondu. Proto jsou všechny změny, ke kterým na trhu s nimi dojde, vždy velmi citlivou otázkou. Nejvýznamnějším producentem jsou Francie, Polsko, po nichž následuje Německo a Španělsko.

Obilniny

V roce 2007 sklidili evropští zemědělci celkem 260 miliónů tun obilnin, z toho připadalo 120 miliónů tun na pšenici a 57 miliónů tun na ječmen. Celkem byly obilniny pěstovány na ploše 57 miliónů hektarů. Průměrný výnos dosáhl 4,8 tun na hektar. Toto číslo je ve světovém měřítku mimořádně vysoké: ve srovnání se svými evropskými kolegy dosahují američtí zemědělci průměrného výnosu 2,5 t/ha a australské 1,5 t/ha. Tento stav je důsledkem mimořádně výhodných klimatických podmínek v zemích Evropské unie. Výrazně k tomu přispěla i celková orientace Společné zemědělské politiky, která byla až do částečného obratu v roce 1992 orientována na používání hnojiv a intenzifikaci výroby.

Od počátku 80. let převýšila celková produkce obilnin v Evropské unii domácí spotřebu. Došlo k tomu i přesto, že se celková zemědělská plocha určená k pěstování obilnin snížila od 70. let o 3 milióny ha. Hlavním hybatelem růstu výroby se tak stalo zvyšování výnosů. Například výnosy pšenice se zvýšily z 2,1 t/ha v roce 1962 na 5,2 t/ha v roce 1992. Oproti všeobecně rozšířenému názoru není většina sklizně obilnin určena pro lidskou spotřebu. Na potravinářské účely se spotřebuje okolo jedné čtvrtiny veškeré produkce. Naopak více než polovina sklizně je používána na výkrm dobytka a zbytek je určen na průmyslové účely a setbu.

Právě v použití vlastních vyprodukovaných obilnin pro výkrm dobytka zaznamenala Evropská unie výrazné výkyvy, a to i přesto, že celková spotřeba krmiv rostla. Bylo tomu tak proto, že na evropský trh se z USA a Asie dostávaly náhražková krmiva, jejichž cena byla mnohem nižší. Evropská unie se tak ocitla v paradoxní situaci: každoročně sklidila více obilnin, než mohla spotřebovat a zároveň dovážela stále více náhražková krmiva, na něž v rámci dohod GATT již od 70. let nemohla uvalit dovozní cla. Tato situace vedla k mimořádnému nárůstu zásob obilí, které intervenční agentury od zemědělců nakoupily. V roce 1991 měla Evropská unie více než 25 miliónů tun zásob obilí, pro něž neexistovalo domácí odbytiště. Tuto situaci se vlády a Evropská komise snažily řešit vývozem. Ceny v Evropské unii však byly mnohem vyšší na světových trzích: v roce 1992 tento rozdíl činil

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

téměř 50 dolarů na tunu. Bylo proto třeba doplácet vyrovnávací dávky při vývozu. Spolu s náklady na skladování to vedlo k výrazné zátěži pro unijní rozpočet. Situace na trhu v oblasti obilnin se proto stala přímým impulsem k reformě Společné zemědělské politiky v roce 1992 a následně k reforma v roce 2003. Reforma měla největší dopad na obiloviny (úroveň intervenční ceny na obilí zůstala zachována, o 50 % se snížila tzv. měsíčními příplatky k této ceně), tvrdou pšenici (snížil se příplatek pro tzv. tradiční oblasti, zavedla se prémie na kvalitu), žito (došlo ke zrušení intervenčních nákupů), rýži (intervenční cena na rýži byla snížena o 50 %), bílkovinná krmiva (příplatek ve výši 9,5 eur/t se změnil na podporu ve výši 55,57 eur/ha, ale jen v rámci maximální zaručené plochy 1, 4 mil. ha), škrob (minimální cena na brambory na škrob zůstala zachována, z přímé platby na škrob zůstává 60 % vázáno na produkci, 40 % je součástí jednotné platby), sušenou píci (zavedena specifická výrobová podpora). Od marketingového roku 2009/10 nebude kukuřice podléhat žádné intervenci a v marketingových letech 2007/08 a 2008/09 mohou intervenční agentury nakoupit pouze omezené množství (1 500 000 tun v r. 2007/08 a 700 000 tun v r. 2008/09).

Pro sklizeň obilovin v roce 2008 je charakteristické dosažení rekordních výnosů, sklizeň překonala všechna očekávání. Pokud si porovnáme průměrné hektarové výnosy obilovin dosažené v roce 2008 s průměrem dosaženým za posledních pět let v EU–27, došlo k nárůstu o 16 %. Celková produkce v roce 2008 je 306 mil. tun, což je o 51,9 mil. tun více než v roce 2007. Průměrný výnos pšenice byl ve Francii 7,4 t/ha, v Německu 7,3 t/ha a ve Velké Británii 7,9 t/ha. Průměrný výnos ječmene dosáhl v Německu 5,9 t/ha, ve Francii 6,5 t/ha, ve Velké Británii 6,1 t/ha. Oproti tomu Dánsko, Slovensko a Nizozemsko hlásí v porovnání s předchozím rokem pokles výnosů. U kukuřice se v rámci EU předpokládají výnosy o 20 % vyšší. V Rumunsku se očekává výnos zrna kukuřice vyšší o 122 %, v Bulharsku o 193 %, v Maďarsku o 94 %. Naopak Polsko očekává pokles o 14,5 %. Z celoevropské bilance je zřejmé, že přetlak obilovin je na celém území Evropské unie. V porovnání s rokem 2007 je vyšší zůstatek obilovin pro vnitřní trh o 22,4 milionů tun a pro vnitrokomunitární obchod zůstává 67,8 mil. tun. To vysvětluje současnou stagnaci ve vývozu obilovin a s tím i související výrazný pokles cen za obiloviny. Současné ceny obilovin na světovém a evropském trhu v posledních dvou letech prodělaly neočekávaně velké změny. K velkým změnám došlo v průběhu posledních let také v České republice, kde ceny v podstatě kopírují ceny dosahované v EU.

Podle předpovědi vývoje ceny pšenice ve Spojených státech a v EU není výhled nijak optimistický, protože pokud se naplní, tak až v roce 2012 a 2013 je možné očekávat navýšení ceny

Mechanismy regulace trhu s obilninami

Pokles intervenčních cen: Bylo rozhodnuto, že v období mezi zemědělským rokem 1993–1994 a 1995–1996 dojde ke snížení intervenčních cen o 33 procent. Jelikož i po tomto snížení byly evropské ceny v průměru vyšší než světové, mělo v roce 2000 v rámci Agendy 2000

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

dojít k jednorázovému snížení cen o 20 procent. S ohledem na nespokojenost zemědělců s tímto návrhem byla nakonec výsledná opatření přijatá Evropskou radou v Berlíně v roce 1999 mírnější. Zatímco v roce 1999 dosahovala intervenční cena obilnin 119,19 eur/t, pro obilnářskou kampaň v sezóně 2000/2001 to již bylo pouze 110,25 eur/t, v současnosti je to 101,31 eur/tunu. Celkem se jedná o pokles intervenční ceny obilnin o 15 procent. I za těchto podmínek však zůstává intervenční cena vyšší než tržní. Intervenční agentury jsou povinny vykoupit od zemědělců obilí pouze v měsících, které jsou určeny pro jednotlivé členské státy. Další podmínkou výkupu je dodržení stanovených minimálních standardů kvality, které se týkají např. vlhkosti dodávaného obilí nebo míry obsažených nečistot. V případě horší kvality jsou výkupní ceny odpovídajícím způsobem sníženy.

Přímé platby zemědělcům: Ušlý zisk ze snížení intervenčních cen bylo třeba zemědělcům nějakým způsobem kompenzovat. Evropská rada proto rozhodla o zavedení přímých plateb. Po reformě trhu v roce 1992 byla stanovena průměrná kompenzace ve výši 54 eur za tunu. Po dalších změnách Agendy 2000 je další pokles intervenčních cen kompenzován zvýšením přímých plateb na 63 eur za tunu. Přímé platby jsou vypláceny na hektar a jejich výše závisí na daném typu plodiny, základní obdělávané ploše a kompenzačních platbách. Každý členský stát předložil Evropské komisi ve stanoveném období regionální plán, který zohledňuje velikost obdělávané plochy a místní podmínky pro pěstování obilnin. Plán stanovuje rozlohu základní obdělávané plochy, vypočítané jako celkový počet hektarů, který byl ve členském státě nebo stanoveném regionu obděláván nebo uveden do klidu v období 1989 až 1991. Základní plocha tedy není stanovena individuálně pro každého zemědělce, ale pro celý region, což umožňuje určitou flexibilitu. Přímé platby jsou vypláceny pouze v rozsahu základní plochy. V případě jejího překročení dochází k úpravě vyplácených plateb. Cílem opatření je přibrzdit další růst produkce, ke kterému by jinak nepochybně ve větším měřítku došlo. Konečná výše vyplacené platby na hektar je násobkem koeficientu, který vyjadřuje průměrný výnos sklizně daného regionu.

Uvedení půdy do klidu: Každý zemědělec, který chce dostávat přímé platby, je povinen uložit určité procento zemědělské půdy do klidu. Toto opatření, vedle stanovení základní obdělávané plochy, by mělo sloužit k dalšímu omezení výroby s cílem zabránit nadprodukcí. Výše kompenzace se pro rok 2001 pohybovala ve výši 63 eur/ha. Povinnost uvádět půdu do klidu se netýká drobných zemědělců, a to v případě, že rozloha obdělávané orné půdy nepřesahuje výměru nezbytnou k produkci maximálně 92 tun obilnin. V praxi jsou tak například ve Francii vyjmuti z této povinnosti všichni zemědělci, kteří pěstují obilniny na méně než 15 hektarech. Výměru půdy uloženou do klidu lze rozšířit i nad povinný rámec, a to na bázi dobrovolnosti. Také v tomto případě náleží zemědělcům kompenzace.

Ochrana vnitřního trhu Evropské unie: Obilniny patří k plodinám, kterým je poskytována největší ochrana trhu v rámci tzv. komunitární preference. Závěry Uruguayského kola GATTU však způsobily, že ochrana již není absolutní. Pohyblivé vyrovnávací dávky při dovozu byly nahrazeny pevnými dovozními cly. Základem pro výpočet cla je intervenční

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

cena zvýšená o 55 procent, od které se odečte průměrná světová cena. V rámci GATT se Evropská unie také v roce 1992 zavázala, že na část domácího trhu, která odpovídá 5 procentům celkové spotřeby, musí být připuštěny dovážené komodity za výhodnějších celních podmínek. V rámci tohoto režimu tak Evropská komise stanovila kvóty pro dovoz obilnin se sníženými cly. Aby podpořila vývoz evropských obilnin, poskytuje Evropská unie i nadále vyrovnávací dávky při vývozu. Vzhledem ke snížení intervenčních cen však zatěžují unijní rozpočet každý rok méně. Jejich poskytování je navíc limitováno množstevním omezením na vývoz subvencovaných obilnin z Evropské unie. Také k němu se Evropské unie zavázala v dohodě z roku 1992.

Olejniny

Pěstování olejin se v Evropském hospodářském společenství výrazně rozvinulo po roce 1973. Dlouhá léta se Evropské hospodářské společenství spoléhala na dovoz těchto plodin ze zahraničí, právě v tomto roce však USA rozhodly o omezení vývozu sóji, což v Evropě vyvolalo kritickou situaci. Olejnin (např. řepka, sója a slunečnice) se používají převážně pro potravinářské účely, neboť z jejich semen jsou vyráběny oleje a rostlinné tuky. Stále více jsou však určeny i pro výživu dobytka a pro průmyslové účely. Jejich celková osevní plocha stoupla z 1 miliónu ha v roce 1973 na 7,5 miliónu hektarů v roce 2006. Celková produkce olejnatých semen dosáhla v roce 2006/7 20,3 miliónů tun, ve srovnání s předchozím rokem to představuje 2,8% nárůst. Přes toto zvýšení produkce však Evropské unie stále není v pěstování olejin soběstačná. Zatímco v případě řepky pokrývá produkce téměř domácí spotřebu, u sóji je situace mnohem horší, neboť unijní soběstačnost zde nedosahuje ani 10 procent. V obchodní bilanci se zemědělským zbožím je dovoz olejnatých semen třetí finančně nejnáročnější položkou po jedlém ovoci a skupině výrobků zahrnující kávu, čaj a koření.

V současné době dochází k nárůstu produkce olejin pro výrobu energie. V zemích bývalé patnáctky EU produkce olejin klesla asi o 5,3 % na 14,989 mil. t, zatímco v deseti nových členských se proti předchozímu roku zvýšila o 5 % na celkem 5,366 mil. t. Nejzřetelnějším trendem současného období je rozšiřování ploch plodin pro energetické využití, přičemž v tomto vývoji zaujímají klíčovou pozici olejnin. V roce 2006 byl zaznamenán vzestup produkce olejnatých semen pro energetické účely – v celé EU–25 se jejich produkce zvýšila proti předchozímu roku o 62 % na celkem 2,603 mil. t, přičemž se současně snížila produkce pro potravinářství. Osevní plocha olejin určených pro výrobu energie se proti roku 2005 zvýšila o asi 74,5 %.

Tržní řád olejin je mnohem liberálnější než v případě obilnin. Hlavním důvodem je neexistence intervenční ceny olejin, které byly v průběhu devadesátých let zrušeny. Hlavním důvodem tohoto kroku byly výroky rozhodčího panelu GATT, které na podnět USA opakovaně prohlásily stanovení intervenčních cen u olejin za neslučitelné se závazky GATT. Svou produkci tak zemědělci prodávají za tržní ceny, jejichž výše je v Evropské unii

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

srovnatelná s cenami dosaženými na světových trzích. Vývozcům z Evropské unie se tedy při exportu vzhledem k vyrovnanosti vnitřních a vnějších cen neposkytují exportní dotace. Také ochrana trhu Evropské unie byla zrušena. Dovoz olejnin se totiž uskutečňuje bezcelně. Tato situace, spojená s nízkou soběstačností Evropské unie u některých olejnin, vytváří příznivé podmínky pro dovoz ze třetích. Výpadek příjmů, který zemědělcům vznikl v důsledku zrušení intervenčních cen, je kompenzován stejně jako v případě obilovin přímými platbami.

Živočišná výroba

Hovězí maso

Odvětví hovězího masa se na celkové zemědělské výrobě Evropské unie podílí asi 10 procenty. V roce 2007 dosáhla celková hmotnost poráženého dobytka v Evropské unii 8,2 miliónů tun. Toto odvětví prošlo velkou krizí v roce 1996 v souvislosti s nemocí BSE. Evropská unie je po USA druhým největším producentem hovězího masa na světě. Největšími producenty jsou v Evropské unii Francie, Německo, Itálie a Velká Británie. Tyto země zajišťují více než dvě třetiny celkové výroby Evropské unie. Sektor hovězího masa není možné posuzovat samostatně, jelikož je úzce provázán s odvětvím výroby mléka. Jedním důvodů je i existence smíšených stád. Po zavedení kvót v sektoru mléka po roce 1984 se v Evropské unii snižovaly počty dojených krav a zároveň docházelo ke zvyšování počtu jatečných krav a skotu. Přes nárůst specializovaných stád vysoce užitkového jatečného skotu pochází dosud dvě třetiny celkové porážené hmotnosti v Evropské unii z dojných stád.

Krise BSE byla pro toto odvětví významným předělem. V první polovině 90. let činila průměrná spotřeba hovězího masa v Evropské unii 20 kg na obyvatele, oproti 40 kg spotřeby vepřového a 19 kg drůbežního masa. Již v roce 1996 se však evropští spotřebitelé začali od hovězího masa odvracet a spotřeba klesla na 18,5 tun. Pokles se nezastavil ani po přijetí opatření proti dalšímu šíření nemoci BSE. Epidemie BSE měla dopad na vývoz hovězího masa, který významně poklesl. V roce 1996 bylo v Evropské unii spotřebováno o 10 až 15 % hovězího masa méně než o rok dříve. I když o dva roky později situace zlepšila, na přelomu tisíciletí došlo k druhé krizi BSE na kontinentu. V Německu poklesla poptávka po hovězím masu o 37 procent, ve Francii dokonce o 40 procent. Celý sektor hovězího masa se tak ocitl v krizi a produkce výrazně převyšovala nabídku. Evropská unie musela vykoupit statisíce tun hovězího masa, které pak ležely ve skladech, protože se pro ně nenašla odbytíště. Pomoc farmářům však byla nutná, neboť problémy s odbytem zasáhly více než čtvrtinu všech evropských farem. V posledních letech se sektor hovězího masa navrátil do relativně normálního stavu.

Celkové finanční náklady však výrazně postihly unijní rozpočet. Evropská komise vykupovala hovězího maso, likvidovala masokostní moučku a jednorázově kompenzovala výrobce bílkovinných směsí. Pozitivem této situace byla větší orientace SZP na kvalitu a bezpečnost potravin. Některá opatření byla přijata až s velkým časovým skluzem, neboť se

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

členské státy nedokázaly včas shodnout. Zatímco veterinární správa České republiky přijala zákaz zkrmování kostních a masokostních mouček, vyrobených z přežvýkavců, přežvýkavcům již v roce 1991, v Evropské unii k tomu došlo až v roce 1994. Krmení dobytka masokostními moučkami bylo dlouho finančně výhodné, neboť cena těchto směsí byla vždy výrazně nižší, než u krmiv rostlinného původu. Krize okolo šílených krav se tak stala příležitostí ke změně filozofie Společné zemědělské politiky. Její prosazení v sektoru hovězího masa totiž přestalo být volbou, ale stalo se nutností.

Situace na trhu hovězího masa se po krizi šílených krav vrátila do normálu a spotřeba hovězího a telecího masa převýšila v roce 2003 produkci poprvé za posledních 20 let. Očekává se, že tento trend bude v následujících letech pokračovat, protože produkce by měla klesat až na 7,6 miliónů tun v roce 2012 spolu se snižováním počtu dojnic. Nízká domácí nabídka hovězího masa a konstantní poptávka by tak měly udržet relativně vysoké ceny masa, což by přilákalo dovozce, především z Jižní Ameriky. EU taktéž odstranila povinnost mít na vývoz hovězího masa bez vývozních náhrad licenci, což v důsledku snížilo náklady pro hospodářské subjekty.

V přepočtu na obyvatele vyprodukovala ČR v roce 2007 7,7 kg hovězího masa, což ji řadí na 21. místo v rámci EU 27 s průměrem 16,6 kg/obyvatele. Produkce Irska ve stejném roce byla 581 tis. tun hovězího masa, což je až 6. místo v EU, v přepočtu na obyvatele však dosahuje extrémní hodnoty 134,7 kg/obyvatele. Druhým extrémem je Bulharsko, jehož produkce byla pouze 0,8 kg hovězího na obyvatele.

EU předpokládá, že celková spotřeba masa v následujících letech poroste z 87,4 kg/obyv. v roce 2004 na přibližně 89 kg/obyv. v roce 2012. Nejoblíbenějším masem mezi evropskými spotřebiteli se stalo vepřové maso (50% na celkové spotřebě masa), následuje drůbež s asi 27 % a potom hovězí a telecí maso.

Organizace trhu s hovězím masem: silná intervence Evropské unie

Společná organizace trhu s hovězím masem byla zavedena v roce 1968 souběžně s regulací trhu s mlékem. V roce 1992 byla provedena jeho reforma, která znamenala především zrušení automatického výkupu hovězího masa na intervenci. Další významné změny nastaly v souvislosti s opatřeními přijatými v rámci Agendy 2000 a řešením krize BSE, následně pak reforma v roce 2003.

Až do reformy v roce 2003 byly farmářům vypláceny přímé platby. Nešlo o jednu platbu, ale o více premií. Jejich vyšší počet byl dán různorodostí podmínek chování dobytka v jednotlivých oblastech Evropské unie. Tyto přímé platby za kus měli zemědělcům nahradit výpadek příjmů, ke kterým docházelo v důsledku poklesu intervenčních cen. Reforma nově zavedla jednotné platby na farmu (single farm payment) s tím, že k odbourání přímých plateb dojde do roku 2005, nejpozději do roku 2007. Zemědělský výrobce tak v současnosti získává

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

jednu platbu namísto několika plateb. Nároky na platby lze uskutečnit, pouze pokud odpovídají oprávněné hektarové rozloze. Některé členské státy si ponechaly některé platby vázané, tj. spojené s produkcí. Tyto zbývající vázané platby by měli být od produkce odděleny a přesunuty do režimu jednotné platby, s výjimkou prémie na krávy bez tržní produkce mléka a prémie na kozí a skopové maso, u kterých členské státy mohou zachovat stávající míru vázané podpory. Členské státy EU uplatňující zjednodušený režim jednotné platby na plochu jej budou moci využívat i nadále až do roku 2013, takže nebudou nuceni přejít na režim jednotné platby do roku 2010.

Pokles intervenčních cen

Hlavním principem současné organizace trhu je snižování intervenčních cen. Zatímco v prvním pololetí roku 2000 dosahovaly výkupní ceny 3475 EUR/t, Evropská unie se dohodla, že od roku 2002 bude za tunu evropským zemědělcům na intervenci vypláceno pouze 2224 EUR. Od roku 2002 bude také spuštěn tzv. mechanismus "záchranné sítě" jestliže během 2 týdnů průměrná cena na trhu s hovězím masem v některém státě nebo regionu sestoupí pod 1560 EUR/t, přistoupí Evropská komise k intervenčním nákupům.

Cílem snižování intervenčních cen je přizpůsobit evropské ceny situaci na světovém trhu. Evropská unie také musí splnit závazky GATT, které snižují míru vnitřní podpory zemědělství a předpokládají postupný přechod ze systému cenové záruky na systém přímých plateb. Přes přijatá opatření zůstávají však evropské ceny stále vyšší než světové. Vývoz hovězího masa je tak možný pouze při poskytnutí vyrovnávacích dávek při vývozu. To bude i nadále vyvolávat tlak na unijní rozpočet. Ochrana domácího trhu je zajištěna vysokými cly. I zde však Evropská unie bude muset splnit závazky GATT a dbát na to, aby nepřekročila množstevní limit celkových subvencovaných vývozů.

Vepřové maso

V roce 2007 dosáhla celková produkce vepřového masa v Evropské unii 22,8 miliónů tun. Ve stejném roce vyprodukovala ČR 35 kg vepřového masa na obyvatele, což je 13. místo v rámci EU 27. Největšími producenty vepřového masa v rámci EU jsou Dánové s rekordními 331 kg vepřového masa na obyvatele za rok, druhým extrémem je Bulharsko s 5,4 kg vepřového na hlavu. Na počátku 70. let přitom evropští zemědělci dodali na trh pouhých 8,2 miliónů tun. Postupné rozšiřování tehdejšího Evropského hospodářského společenství a vzestup domácí poptávky však způsobil rychlý nárůst chovu prasat. Domácí spotřeba je tím nejdůležitějším faktorem, který způsobuje růst produkce. Zatímco v roce 1973 spotřeboval průměrný Evropan pouze 31,6 kg vepřového masa, v roce 2007 už se jednalo o téměř 44 kg. Důvod, který vede k upřednostňování vepřového masa na úkor hovězího, je přitom prostý. Vepřové mělo dlouhodobě nižší ceny a nebylo nikdy postiženo obdobnou krizí, které způsobila nemoc šílených krav hovězímu masu. Neznamena to však, že by se nemoci prasatům vyhýbaly. V polovině devadesátých let bylo mnoho zemí Evropské unie postiženo morem prasat, který

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

vedl k likvidaci celých stád. Tato nemoc, která není přenosná na člověka, způsobuje přesto z veterinárních důvodů značné škody chovatelům dobytka. V roce 1997 vypukla tato choroba v nizozemských chovech. Nizozemí má v Evropské unii nejvýkonnější farmy na chov jatečných prasat s největší koncentrací těchto zvířat. Není proto divu, že škody pro zdejší zemědělství byly obzvláště vysoké. V nakažených chovech bylo utraceno celkem 600 tisíc vepřů a stejný osud postihl z preventivních důvodů dalších 800 tisíc prasat. Prasečí mor postihl i Německo, kde je veřejnost obzvláště citlivá na zdravotní nezávadnost potravin. Evropská unie proto věnovala větší pozornost zlepšení pohody zvířat při jejich chovu a dopravě. Problémem však také je, že zemědělci vždy nerespektují zákazy a krmí zvířata zakázanými produkty. Na sklonku 90. let museli rakouští zemědělci čelit velkému skandálu. Vyšlo totiž najevo, že krmili prasata zakázanými hormonálními přípravky. Krize kolem nemoci šílených krav ukázala, že spotřebitelé vyžadují zásadní změny nejen v oblasti hovězího masa, ale i u ostatních druhů. V roce 2000 přijala Evropská unie dočasný zákaz krmení všech zvířat masokostními moučkami. Zákaz byl přijat i přesto, že se vědecky neprokázalo šíření nemoci BSE i na nepřezvýkavce.

V střednědobém horizontu se očekává nárůst produkce i spotřeby vepřového masa, i když podstatně pomalejším tempem než v posledním desetiletí. Zřejmě dojde ke zvýšenému objemu obchodu mezi novými a starými členskými státy EU.

Společná organizace trhu s vepřovým masem

Na rozdíl od organizace trhu s hovězím masem jsou administrativní zásahy na trhu s vepřovým nepatrné. Konkurence mezi chovateli je silná, což vede ke zvyšování produktivity v celém odvětví. Zatímco v jižním Německu najdeme dosud malé chovy prasat, jejichž chovatelé se zaměřují i na dobytek, stále více se prosazuje model intenzivních chovů. Takové jsou například v Nizozemí, francouzské Bretani nebo italské Lombardii. Tyto velkochovy mohou znamenat i vysokou zátěž pro životní prostředí.

Rada Evropské unie každoročně stanoví základní cenu za tunu vepřového masa, která má za cíl stanovit rovnováhu na trhu. V případě nadměrné nabídky by Evropská komise mohla přistoupit i k nákupům vepřového masa za nižší ceny, než je cena základní. Prakticky se však již intervenční nákupy od roku 1971 téměř neuskutečňují. Evropská unie mnohem více výrobce finančně podporuje v případě nepředvídatelné události, jako je například vypuknutí epidemie prasečího moru. Přestože za rok Evropská unie vyprodukuje více než dvakrát tolik vepřového masa než hovězího, veřejné výdaje na jeho podporu jsou nesrovnatelně nižší.

Jedním z opatření EU na trhu vepřového masa je podpora soukromého skladování prostřednictvím finanční podpory, kdy se uzavírají smlouvy s Intervenčními agenturami. Základním závazkem je uskladnění vepřového masa po stanovenou dobu. Účelem této podpory je stažení přebytků vepřového masa po stanovenou dobu z trhu. Tento zásah je považován za mimořádné intervenční opatření, které může Evropská Komise vyhlásit na

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

základě dlouhodobě nepříznivé situace. Výše podpory soukromého skladování může být poskytnuta buď na základě nabídkového řízení, nebo je stanovena paušální sazbou předem.

U žadatelů o podporu exportu se vyžaduje mj. zkušenost se zahraničním obchodem, nepodporují se restaurace a obchodníci s malými objemy vyváženého zboží. Na doložení vážnosti záměru se skládá nevratná kauce za každých 100 kg zamýšleného exportu, která při neuskutečnění obchodu propadá ve prospěch intervenčního fondu.

Drůbeží maso

Sektor drůbeže zaznamenal v posledních desetiletích v Evropské unii silný růst. V 70. a 80. letech rostla produkce ročně desetiprocentním tempem. Mezi lety 1990 a 2003 se tempo růstu pohybovalo kolem tří procent, od roku 2004 je produkce drůbežího masa víceméně konstantní, a to necelých 11 miliónů tun. Hlavním hybatelem růstu výroby byla vzrůstající poptávka. Občané členských zemí Evropského hospodářského společenství spotřebovali v roce 1960 4,8 kg drůbežího masa ročně. V současnosti je to již kolem 22 kg ročně. Prokazuje tak sílící oblibu tohoto druhu masa na úkor hovězího. Tento trend byl umocněn vypuknutím první krize nemoci šílených krav v roce 1996. Ani sektor drůbeže však není imunní vůči zdravotním rizikům. V druhé polovině 90. let vypukla v Belgii aféra kuřat, ve kterých byly objeveny jedovaté dioxiny. Jednou z možných příčin může být nevhodná struktura výroby, kdy je stále více drůbeže chováno v intenzivních velkochovech. Určitý vliv může mít i používání vysoce účinných, avšak umělých krmiv. Evropská unie reagovala přijetím legislativy zaměřenou na pohodu zvířat, jež se u drůbeže projevila povinností členských států zavést modernější a vůči drůbeži šetrnější klecové systémy.

Organizace trhu s drůbežím masem

Nárůst počtu drůbeže umístěných ve velkochovech v zemích Evropské unie vyplývá ze samotné struktury trhu, poznamenávan občasnými výkyvy, kterým jsou schopny čelit pouze silné a integrované podniky. Tlak na snižování cen nutí k zavádění restrukturalizačních opatření. Přes velmi silnou konkurenci jsou drůbežářské podniky zemí Evropské unie schopny se prosadit i na světovém trhu.

Sektor vajec a drůbeže je jedním z nejméně subvencovaných v Evropské unii. Nejsou stanoveny intervenční ceny či intervenční nákupy a opatření. Ceny výrobků se odvíjejí pouze od situace na trhu. Hlavní nákladovou položkou unijního rozpočtu jsou dotace pro export vajec a drůbežího masa. V roce 1998 Evropská unie na tyto účely vyčlenila 86 miliónů ECU. Lze konstatovat, že ve srovnání s ostatními živočišnými produkty klade sektor drůbeže nejmenší nároky na unijní rozpočet.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Mléko a mléčné výrobky

Sektor mléka a mléčných výrobků je v Evropské unii nejvýznamnějším odvětvím zemědělství, pokrýval v roce 2004 13,8 % zemědělské produkce, což představovalo 43 miliard Euro. Podíl výroby mléka na celkové zemědělské produkci se v jednotlivých zemích velmi liší, pohybuje se mezi 5,8 % (Španělsko) a 33,5 % (Estonsko). Česká republika je se svými 18 % uprostřed pomyslné stupnice. V roce 2005 vyprodukovala Evropská unie 135 miliónů tun kravského mléka, což ji zajistilo první pozici ve světě. Více než 93 procent veškerého mléka je dodáváno ke zpracování mlékárnám (mléko určené ke spotřebě – 31,6 %, sýry – 37,3 %, máslo – 16,2 % sušené odstředěné mléko – 4,7 % miliónů tun a sušené neodstředěné mléko – 3,8 %). Zbývající část je určena na výrobu krmných směsí pro zvířata nebo k místnímu prodeji čerstvého mléka. V Německu, Francii, Itálii a Nizozemí se vyrábí 70 % z celkové produkce sýrů EU.

Počet krav v ČR klesl od roku 1993 do roku 2007 o 31,5 % na 569 tis. kusů. Průměrná roční dojivost jedné krávy vzrostla ve stejném období o 71,3 % na 6 548 litru mléka. Přesto výroba mléka za posledních patnáct let klesla o 19,9 % na 2 684 mil. litrů mléka. Produkce mléka klesla mezi roky 1996 a 2006 v ČR o 7,0 % na 233,0 kg mléka na obyvatele.

Výroba a skladování mléka mají některé zvláštnosti. Jde o rychle se kazící výrobek, který není možné skladovat v původním stavu. V Evropské unii proto intervenční sklady vykupují pouze dvě hlavní složky mléka, které nepodléhají zkáze: tukovou složku (máslo) a bílkovinnou složku (sušené odstředěné mléko).

Některé trendy v odvětví mléka jsou zjevné: spotřeba másla klesá již několik let, zatímco spotřeba sýrů roste a její růst se předpokládá i nadále. Mezi lety 1995 a 2004 vzrostla výroba sýrů o téměř 15 %, spotřeba na obyvatele roste tempem 1,5 % ročně. Spotřeba sušeného mléka má sestupnou tendenci, která se očekává až do roku 2012, ale trh dalších mléčných výrobků, jako např. čerstvé mléčné výrobky nebo speciální mléčné proteiny pro potravinářství, roste, v některých případech velmi rychle. Podle nedávných odhadů Evropské komise, dojde v následujících letech k mírnému nárůstu produkce mléka při nižším počtu kusů dobytka, díky vyšší dojivosti krav. V nových členských státech, ze kterých pochází 15 % celkové produkce mléka, se očekává stabilní produkce a přesun od spotřeby na farmě a přímého prodeje mléka k dodávkám mléka k následnému zpracování. Do roku 2012 se v situaci mléčného sektoru samozřejmě promítnou výsledky jednání Katarského kola Světové obchodní organizace. Proti očekávání však poslední jednání nepřineslo žádný pokrok.

Společná organizace trhu s mlékem

Klesající spotřeba mléka nebyla v Evropské unii následována odpovídajícím poklesem výroby. Bylo tomu dokonce právě naopak. Od 70. let se sektor mléka a mléčných výrobků potýkal se stále větší nadprodukcí, která se stala jedním z největších problémů evropského

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

zemědělství. Důvodů tohoto vývoje bylo několik. Hlavní spočíval ve stoupající výkonnosti dojnic. Za použití lepších šlechtitelských metod a krmiv se nepřetržitě zvyšovala dojivost krav. Druhou příčinou byla samotná společná zemědělská politika. V roce 1968 byla souběžně s tržním řádem hovězího masa zavedena i společná organizace trhu s mlékem, jež ve svém principu zaručovala vysoké ceny mléka, a v případě odbytových potíží se o nadbytečné množství mléka měly postarat evropské intervenční sklady. Zemědělce tak nikdo nenutil, aby svou výrobu přizpůsobovali poptávce. Důsledky takto výhodné nabídky na sebe nenechaly dlouho čekat. Již v roce 1975 Evropská komise oznámila, že celkové množství uskladněného mléka na intervenci dosáhlo miliónu tun. To přimělo evropské orgány jednat. Byla zavedena finanční spoluúčasť zemědělců v případě, že výroba mléka převýšila stanovenou hodnotu. Tato zvláštní daň, jejímž smyslem bylo pokutovat za nesplnění závazků výrobce jako celek, se však minula účinkem a na počátku 80. let došlo k masivnímu přebytku másla a mléka (množství uskladněného másla v roce 1983 dosáhlo 700 tisíc tun a mléka dokonce 1,1 miliónů tun).

V roce 1984 proto přijala Rada klíčové opatření a zavedla systém mléčných kvót, které celou situaci radikálně změnilo. Tento systém je v Evropské unii v platnosti dodnes. Na celoevropské úrovni bylo stanoveno celkové množství mléka, které se podle daných kritérií dále rozdělilo mezi členské státy. Hlavní inovace však spočívala v tom, že kontrola výroby se neuskutečňovala na úrovni státu nebo regionu, ale přímo u výrobce. Každému zemědělici byla podle kritérií platných po celém území společenství přidělena individuální mléčná kvóta, za jejíž dodržení byl přímo zodpovědný. Ta se dále dělila na kvótu na mléko dodávané mlékárnám a kvótu na mléko používané k jiným účelům. Pokud stanovené množství mléka překročil, musel do evropského rozpočtu zaplatit pokutu. Její výše byla stanovena tak, aby zemědělec nedodržení kvóty citelně finančně pocítil. Od poloviny 80. let tak evropský rozpočet obsahuje i položku pokut za nedodržení kvót.

Na počátku fungování SZP byly ceny mléka stanoveny především rozhodnutím SZP. Díky reformám mléčného sektoru, především té z roku 2003, se ceny mléčných výrobků v současné době odvíjejí především od nabídky a poptávky na trhu EU, od světových cen mléčných výrobků, směnných kurzů, požadavků na kvalitu, ale zároveň jsou ovlivněny systémem podporou SZP.

Zásadní reforma mléčného sektoru proběhla v rámci reformy SZP v roce 2003. Podle reformy se politika mléka zaměřuje na tři oblasti: podpora vnitřního trhu, využívání dovozních a vývozních nástrojů a přímé platby farmářům. V rámci reformy 2003 došlo ke snížení intervenčních cen pro máslo (o 25 %) a sušené odstředěné mléko (o 15 %). Součástí reformy SZP z roku 2003 je původní návrh Komise na dodatečné dvouprocentní zvýšení kvót nad rámec zvýšení o 1,5 %, které již bylo schváleno pro jedenáct členských států v programu Agenda 2000. Rada toto dodatečné zvýšení schválila, takže od dubna 2003 se mléčné kvóty v důsledku rostoucí poptávky v EU i na světových trzích zvyšuje o 2 %. Zvýšení o celkovém objemu 2,84 milionu tun by bylo rozděleno rovnoměrně mezi všech 27 členských států. Toto

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

zvýšení nemá vliv na probíhající hodnocení trhu s mlékem a mléčnými výrobky, které je součástí Health Checku SZP v rámci níž Komise navrhla postupné zvyšování kvót v období do 31. března 2015, kdy úplně skončí jejich platnost.

Program Health Check schválil odstranění kvót na mléko a mléčné výrobky do roku 2015 s tím, že zemědělci mohou navyšovat stávající kvóty o 1 % do roku 2013 a členské státy mohou poskytovat do konce března 2014 svému mléčnému sektoru limitovanou státní pomoc. Zemědělci, kteří mléčné kvóty překročí o více než 6 %, budou muset uhradit dávku o 50 % vyšší, než činí běžná sankce. Nicméně díky masivnímu propadu cen mléka a mléčných výrobků v roce 2008 donutili EU ke zvláštním opatřením pro sektor mléka, v rámci nichž byly obnoveny vývozní podpory pro máslo, sýry a sušené odtučněné mléko, což by mělo přispět ke stabilizaci tohoto odvětví do doby uplatnění nástrojů Health Checku.

Česká vláda po dohodě se zemědělci dorovnává přímé doplňkové platby TOP UP téměř na maximální možnou výši, jako reakci na krizi mléka byly v krátké době připraveny garanční programy ve výši 2,6 mld. korun, které budou spuštěny v dubnu 2009. Zároveň se připravuje opatření na platbu za pohodu zvířat a zaměřeno bude přímo na dojený skot.

Víno

S roční produkcí vína kolem 175 mil. hl je Evropská unie světovou jedničkou na trhu s vínem. Nalézá se zde 45 % všech světových vinic a její podíl na světové výrobě a spotřebě vína představuje 57 %. Evropská unie zajišťuje také 70 % celkového světového vývozu. Vzhledem k rozdílnosti klimatických podmínek se víno nepěstuje na celém území Evropské unie. K nejseverněji položeným producentům patří dosud Lucembursko, Rakousko a Německo. Tyto tři členské země však vyrobí ročně pouze 7,4 procenta z celkového množství unijního vína. Největší velmoci evropského vinařství je třeba hledat jinde: ve Francii, Itálii a Španělsku. Srovnání těchto zemí však ukazuje, že jejich struktura je velmi odlišná. Ve Francii najdeme 27 procent vinic, které vyrobí 34 procent z celkového množství vína, což činí dokonce 49 procent hodnoty evropské produkce. Vysoká přidaná hodnota ukazuje na značný podíl kvalitních vín, které symbolizují taková jména pěstitelských oblastí, jako je Champagne, Burgundsko nebo Bordeaux. Naopak ve Španělsku, kde je osázená plocha vinic větší (34 %) než ve Francii, se tamní vinařství podílí na hodnotě evropské produkce pouze 9 procenty. Podíl méně kvalitních odrůd a pěstitelských postupů zde vedou k převážné orientaci na levná stolní vína.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Země	Podíl na ploše osázených vinic v Evropské unii	Podíl na množství vína vyrobeného v Evropské unii	Podíl na hodnotě vinařské produkce v Evropské unii
Francie	27,0	34,0	49,0
Španělsko	34,0	16,5	9,0
Itálie	25,0	36,0	25,0
Portugalsko	7,4	4,1	4,5
Německo	3,0	6,0	10,0

Tyto rozdíly představují nemalé překážky při vytváření společné organizace trhu s vínem. Ta musí brát v úvahu nejen rozdílné klimatické podmínky v jednotlivých zemích, ale také množství použitých odrůd a tradiční postupy při výrobě vína. Vzhledem k nadprodukcí na evropském a světovém trhu je konkurence mezi pěstitelskými oblastmi relativně silná. Nejvyšší intenzity dosahuje na trhu s nejlevnějšími a nejméně kvalitními stolními víny. Zatímco poptávka po levných stolních vínech klesá, spotřebitelé stále více upřednostňují kvalitní vína z konkrétní zeměpisné oblasti. Ze 4 milionů hektarů klesla plocha vinic v Evropské unii v roce 1987 na 3,4 milióny v roce 1997. O 20 procent se také ve stejném období snížilo vyrobené množství vína. To je dáno i tím, že se stále více preferuje výsadba kvalitnějších odrůd, které mají nižší výnosy. Přesto však vzestup zájmu spotřebitelů o kvalitní vína nevyplnil dostatečně výpadek ve spotřebě stolních vín. Od 90. let musí členské země Evropské unie navíc čelit na světovém trhu obchodní ofenzívě australských, amerických i středoevropských vín. Ta se prosazují stále více v Evropské unii, mimo jiné i proto, že obchodní dohody uzavřené v rámci GATT usnadnily jejich přístup na evropský trh.

Společná organizace trhu s vínem

Současná podoba společné organizace trhu s vínem byla vytvořena při reformě v roce 2008, která reagovala na neustále přebytky vína a na obrovské množství peněz, které musela EU vynakládat na jejich likvidaci. Předchozí reforma z roku 1999 omezující mimo jiné rozšiřování vinic se ukázala jako nedostatečná. Evropská unie se delší dobu potýká s nadprodukcí vína, proto je až do roku 2010 zakázáno rozšiřování vinic. Od 1. ledna 2016 budou veškerá omezení na výsadbu vína zrušena a konkurenceschopní pěstitelé vína tak budou moci zvýšit svoji produkci. Některé státy mohou zachovat jistá omezení až do roku 2018. V současné době je povolena pouze opětovná výsadba na obnovu vinic. Zákaz byl převážně namířen proti dalšímu rozšíření vinic produkujících nekvalitní stolní vína. Každý členský stát Evropské unie totiž získal práva na novou výsadbu pro kvalitní vína stanovené pěstitelské oblasti, pro něž poptávka vykazuje rostoucí trend. Zvláštní pozornost je věnována začínajícím mladým producentům, EU zároveň finančně podporuje odchod z vinohradnické činnosti či poskytuje náhradu ušlých ztrát při zachování krajiny. Členské státy mohou také iniciovat projekty, které povedou k přechodu od

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

vinic k jinému způsobu hospodaření. Ty mohou zahrnovat i přechod na kvalitnější produkci díky přeměně odrůdové skladby a zlepšení pěstitelských metod.

Podle nové reformy mají členské státy možnost samy přizpůsobit opatření na svém území konkrétním situacím. Jedná se například o propagaci vín ve třetích zemích, podpora inovací, restrukturalizace či modernizace, krizový management, atd.

Kvalita vyráběného vína je v Evropské unii již dlouhou dobu středem pozornosti. Mezi opatření na podporu politiky kvality patří mj. soubor daných enologických pravidel, jež je třeba zachovávat při výrobě vína. Týkají se například přidávání látek do vína nebo zvyšování stupně alkoholu atd. Dále se jedná o ochranu zeměpisných označení výrobních oblastí, koncept jakostních vín je založen na vínech s chráněným zeměpisným označením a chráněným označením původu, zákaz mísení evropských a dovážených vín či zákaz lisování vinných kalů (usazenin), které zhoršují výslednou kvalitu vína.

V kategorii stolních vín, kde dosud byla garance odbytu poměrně vysoká, což vedlo k akumulaci přebytků, přistoupila Evropská unie k postupnému snižování intervenčních opatření. Výroba vína je ze své povahy velmi závislá na klimatických podmínkách. Množství a kvalita sklizně hroznového vína se mohou rok od roku výrazně lišit. Evropská unie proto reguluje trh podporou soukromého skladování, dále přiznáváním destilační prémie pro tu část sklizně hroznů, z níž se nevyrobí víno. Evropská unie zavedla i tzv. krizové destilační opatření v případě výjimečného narušení trhu následkem značných přebytků. To bude postupně ukončeno podle uvážení členských států v letech 2011–2012.

Ke snížení přebytku vína a k dramatickému poklesu produkce především konkurence neschopného vína přispívá dobrovolný režim klučení, který potrvá po dobu tří let. Cílovou rozlohou pro klučení je sto sedmdesát pět tisíc hektarů vinic. Byla odsouhlasena určitá kritéria pro stop stav v jednotlivých členských státech. Doslazování je povoleno, oproti předchozím obdobím je snížena jeho maximální míra. O její zvýšení mohou členské státy za mimořádných okolností požádat.

Současná politika má za cíl zvýšit konkurenceschopnost evropských vinařů, zlepšit pověst evropských vín a zvýšit podíl evropských producentů vína jak uvnitř EU, tak v zahraničí. Zároveň usiluje o zjednodušení pravidel a jejich větší transparentnost a efektivnost, aby tak došlo k vyrovnání nabídky a poptávky. Důležitou součástí reformy je snaha o zachování tradice vinařství a jeho environmentální role ve venkovských oblastech.

Ovoce a zelenina

Evropská unie je s 10 procentním podílem třetím největším producentem ovoce a zeleniny na světě po Asii (47 procent) a zemích Latinské Ameriky a Karibského moře (12 procent). Situace uvnitř Evropské unie je však značně rozdílná v závislosti na pěstitelských tradicích a

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

přírodních a klimatických podmínkách. Zatímco na celkové zemědělské výrobě se ovoce a zelenina v Itálii a ve Španělsku podílí 26–27 procenty, například v Dánsku je to pouhých 2,7 procent. Dopad fungování společného trhu se tak silně liší podle jednotlivých zemí a regionů. Na rozdíl od jiných zemědělských aktivit je pěstování ovoce a zeleniny vysoce intenzivní a vzhledem k celkové hodnotě výroby zabírá poměrně malou část zemědělské půdy.

Společná organizace trhu se zeleninou a ovocem

Pěstování ovoce a zeleniny pokryté společnou organizací trhu se podílí na celkové hodnotě zemědělské produkce Evropské unie více než 15,8 procenty. Je to mnohem více, než v případě obilnin (9,3 procent) a hovězího masa (9,8 procent). Přesto není sektor ovoce a zeleniny považován za nejdůležitější. Je to dáno tím, že pokrývá velké množství nejrůznějších druhů, která mají každá specifická pravidla. Rozpočtové výdaje na tento sektor jsou také nižší, než by odpovídalo poměrnému zastoupení na výrobě. Neznamená to však, že patří k nejmenším. Společná organizace trhu s ovocem a zeleninou prošla v roce 2008 zásadní a rozsáhlou reformou, která by měla toto odvětví sblížit s ostatními oblastmi reformované společné zemědělské politiky (SZP). Reformami se zlepší konkurenceschopnost a tržní zaměření odvětví ovoce a zeleniny, sníží výkyvy ve výnosech spojené s krizemi, podníti spotřeba (čímž se přispěje ke zlepšení veřejného zdraví) a zlepší se ochrana prostředí. Reforma má za cíl podnítit pěstitele ke vstupu do organizací producentů (OP); poskytnout OP větší škálu nástrojů krizového řízení; umožnit začlenění odvětví ovoce a zeleniny do režimu jednotné platby; požadovat minimální úroveň výdajů vyčleněných na environmentální opatření; zvýšit finanční podporu EU pro ekologickou produkci a propagační opatření a odstranit vývozní subvence u ovoce a zeleniny.

Organizace producentů: OP získají větší pružnost a jejich pravidla se zjednoduší. Doplňková podpora (60 % spolufinancování Společenstvím, nikoli 50 %) se bude poskytovat v oblastech, kde produkce spadající pod OP činí méně než 20 %, a zejména v nových členských státech na podporu vytváření OP. Členské státy a OP vypracují operační programy na základě celostátní strategie.

Krizové řízení: Krizové řízení se bude organizovat prostřednictvím organizací producentů (50 % bude financováno z rozpočtu Společenství). Mezi nástroje bude patřit sklizeň/nesklizení zelené úrody, propagační a komunikační nástroje v době krize, školení, pojištění sklizně, pomoc při zajišťování bankovních úvěrů a financování administrativních nákladů na zřizování vzájemných fondů. Stažení produktů může provést OP s 50% spolufinancováním. Stažení produktu z oběhu za účelem jeho bezplatné distribuce ve školách atd. bude Společenství hradit ze 100 %. Podpora Společenství pro OP zůstane omezena na 4,1 % celkové hodnoty produkce uváděné na trh za podmínky, že se přebytek použije pouze na předcházení krizím a na krizové řízení. Po dobu tří let se může poskytovat státní podpora na rozšíření opatření

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

krizového řízení na nečleny, kteří navážou kontakt s OP. Náhrada pro nečleny nepřesáhne 75 % podpory Společenství, kterou dostávají členové OP.

Zařazení ovoce a zeleniny do režimu jednotné platby: Na půdu na pěstování ovoce a zeleniny se začnou vztahovat platební nároky v rámci režimu podpory oddělené od produkce, který se uplatňuje v jiných zemědělských odvětvích. Veškeré stávající podpory pro zpracované ovoce a zeleninu se oddělí od produkce a zvýší se vnitrostátní rozpočtové stropy pro režim jednotné platby. Celková částka převedená do režimu jednotné platby je přibližně 800 milionů EUR. U rajčat bude členským státům povoleno používat přechodné platby během čtyřletého přechodného období (2008–2011), pokud poměrná část platby, jež je vázána na produkci, nepřesáhne 50 % vnitrostátního stropu. U jiných než jednoletých plodin bude členským státům povoleno používat přechodné platby po dobu pěti let za podmínky, že po 31. prosinci

2010 poměrná část platby, jež je vázána na produkci, nepřesáhne 75 % vnitrostátního stropu. Členské státy mohou na základě vlastní volby odložit distribuci nároků u ovoce a zeleniny až na dobu tří let.

Environmentální opatření: Zařazení ovoce a zeleniny do režimu jednotné platby znamená, že pro zemědělce, kteří přijímají přímé platby, bude povinné pravidlo podmíněnosti (tj. kogentních environmentálních norem). Kromě toho musejí OP na environmentální opatření vyhradit alespoň dvě velké akce nebo 20 % výdajů v každém operačním programu. Míra spolufinancování Společenství pro ekologickou produkci bude v každém operačním programu 60 %.

Podněcovat vyšší spotřebu: Jedním z cílů, které Komise stanovila v Bílé knize o výživě (zveřejněné v květnu), byla vyšší spotřeba ovoce a zeleniny. OP bude moci zařadit do svých operačních programů propagaci spotřeby ovoce a zeleniny. Je stanovena položka dalších 6 milionů EUR z titulu obecné úpravy propagace na propagaci za účelem podněcování spotřeby ovoce a zeleniny u dětí ve vzdělávacích zařízeních. Na bezplatnou distribuci ovoce a zeleniny ve školách, nemocnicích a charitativních zařízeních bude vyčleněn rozpočet 8 milionů EUR, přičemž tato distribuce bude ze 100 % financována Společenstvím až do stropu 5 % množství uváděného na trh danou OP. Rada požádala Komisi o vypracování studie proveditelnosti o vytvoření programu distribuce ovoce a zeleniny na školách. Tato práce začne co možná nejdříve.

Přechodné platby za bobuloviny: Aby se mohli producenti jahod a malin určených ke zpracování přizpůsobit tržním podmínkám, budou dostávat přechodnou přímou platbu ve výši 230 EUR na hektar po dobu maximálně pěti let na stanovený počet hektarů. Členské státy mohou vyplatit vnitrostátní doplňkovou platbu, pokud celková částka nepřesáhne 400 EUR na hektar.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Samostatná platba týkající se ovoce a zeleniny u zemí uplatňujících režim jednotných plateb na plochu: Země uplatňující režim jednotných plateb na plochu budou moci zavést pro dosavadní producenty ovoce a zeleniny platbu na ovoce a zeleninu oddělenou od produkce. Budou muset do dne 1. listopadu 2007 stanovit částku odečítanou od položky RJPP na úhradu této samostatné platby a stanovit kritéria pro poskytnutí platby na ovoce a zeleninu.

3.4 SPOLEČNÁ DOPRAVNÍ POLITIKA

V Evropské Unii dochází k trvalému nárůstu dopravy, což představuje velkou zátěž pro evropské dopravní systémy, které jsou roztříštěné. Důsledkem je přetížení silnic a leteckých cest, což vede ke snížení hospodářské účinnosti a ke zvýšení spotřeby paliva a znečištění životního prostředí. Proto je potřeba neustále vytvářet společná pravidla pro dopravní politiku v členských zemích EU a harmonizovat dopravní předpisy s ohledem na životní prostředí.

Úkol je to složitý, neboť sektor dopravy tvoří silniční, železniční, letecká a námořní doprava a doprava po vodních cestách, které se od sebe významně odlišují. Mnohé aspekty dopravní politiky spadají do kompetence vlád jednotlivých států, Evropská Unie však usiluje o jednotnou dopravní infrastrukturu. Dopravní politika patří spolu s obchodní, zemědělskou a měnovou (platí pro 12 členských zemí eurozóny) politikou mezi společné politiky EU, což znamená, že členské státy zcela delegovaly své pravomoci na orgány Evropské unie, resp. Evropských společenství (Radu, Parlament a Komisi).

3.4.1 VÝVOJ DOPRAVNÍ POLITIKY

Základy dopravní politiky jsou obsaženy již v Římských smlouvách, které zavádějí společná pravidla mezinárodní dopravy, volný přístup k poskytování dopravních služeb pro všechny členské státy či zákaz diskriminace jednotlivých dopravních odvětví. Římská smlouva se týkala jen vybraných odvětví dopravy a dopravy na vnitřních vodních cestách, nezahrnovala námořní a leteckou dopravu. Až do zahájení společného vnitřního trhu však nebyl ve společné dopravní politice zaznamenán žádný významnější pokrok. Členské státy bránily své národní zájmy a dotovaly některé dopravní odvětví, především železnice a leteckou dopravu. V silniční dopravě přetrvávaly různé národní kvóty zvýhodňující domácí přepravce až do začátku 80. let, dopravní infrastruktura nebyla budována s ohledem na potřeby Unie a námořní a letecká doprava zůstávala mimo společnou dopravní politiku.

Situace se začala měnit až od poloviny 80. let 20. století. V roce 1986 byla do společné dopravní politiky zapojena námořní doprava a v roce 1987 letecká doprava. Liberalizovaná letecká doprava přinesla zvýšení konkurenceschopnosti a nižší tarify a také lepší spojení mezi členskými státy. Po letech vyjednávání podepsala Unie v roce 2007 dohodu se Spojenými

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

státy o „otevřeném nebi“, díky které může každá letecká společnost z EU provozovat lety z kteréhokoli letiště v EU do kteréhokoli města v USA.

V roce 1988 došlo k liberalizaci nákladní automobilové dopravy, na níž v zemích EU spočívá hlavní tíha přepravy nákladů. V důsledku toho mohou nákladní automobily provozovat dopravu i v jiných zemích než ve své vlastní, takže se už nevracejí prázdné z mezinárodních cest. V roce 2003 otevřel první liberalizační balíček asi 70-80 % dálkové nákladní železniční dopravy hospodářské soutěži.

3.4.2 CÍLE DOPRAVNÍ POLITIKY

Základními dokumenty evropské dopravní politiky jsou Bílá kniha a itinerář Doprava 2050, které přijala Evropská komise na konci března 2011. Tyto dokumenty nastiňují základní strategické vize, jež by měly být v nadcházejícím období naplňovány v sektoru dopravy. Cílem komplexní strategie je zavést v Evropě konkurenceschopný dopravní systém, který zvýší mobilitu, odstraní největší překážky v klíčových oblastech a podpoří růst a zaměstnanost. Dramaticky by se také měla snížit závislost Evropy na dovozu ropy a emise uhlíku v dopravě by měly klesnout do roku 2050 o 60 %.

K dosažení tohoto cíle bude třeba transformovat současný dopravní systém v Evropě. Hlavní cíle, jichž je třeba dosáhnout do roku 2050, jsou následující:

- žádná vozidla s konvenčním palivem ve městech;
- 40% využívání udržitelných nízkouhlíkových paliv v letecké dopravě; nejméně 40% snížení emisí z lodní dopravy;
- 50% přesun cest na střední vzdálenosti v meziměstské osobní a nákladní dopravě ze silniční dopravy na železniční a vodní dopravu;
- uvedená opatření do roku 2050 přispějí k 60% snížení emisí z dopravy.

3.4.3 PROJEKT TRANSEVROPSKÝCH SÍTÍ TEN

Po přijetí Maastrichtské smlouvy v roce 1993 začala Evropská unie rozvíjet aktivity v nové oblasti nazvané transevropské sítě. Jedná se o vybudování sítí v dopravě, telekomunikacích a energetice, včetně ropovodů a plynovodů. Projekt transevropských sítí je dovršením úkolu vytvořit prostor bez vnitřních hranic, usnadnit propojení různých částí Unie a zkrátit přepravní vzdálenosti.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Projekt transevropských sítí si vedle základního poslání, kterým je fungování společného trhu, vytýčil i další cíle:

1. Přispět k sociální a ekonomické soudržnosti bohatších regionů Unie s méně vyspělými regiony. Spolehlivější komunikace a snadnější a lacinější doprava mezi těmito oblastmi má urychlit ekonomický rozvoj zaostalých regionů a snížit rozdíly v HDP na obyvatele.
2. Stanovit priority při rozvíjení infrastruktury, což má příznivě ovlivnit především odlehlejší a méně vyspělé regiony Unie.
3. Upevnit konkurenceschopnost Unie, vytvořit nové trhy a nové pracovní příležitosti.
4. Vytvořit potřebné spojení s přidruženými zeměmi střední a východní Evropy a se zeměmi Středomoří.

Mezi významné projekty transevropské sítě patří odstranění problémových míst na hlavní východozápadní vnitrozemské vodní cestě spojující Rýn, Mohan a Dunaj, dále program na regulaci dopravy na rušných plavebních cestách u pobřeží EU a modernizace několika severojižních a východozápadních železničních tras.

Investice potřebné k dokončení a modernizaci transevropské dopravní sítě, přesahují možnosti veřejných finančních prostředků. Na období 2007–2013 se potřebné investice do infrastruktury transevropské sítě odhadují celkem na přibližně 300 miliard EUR. Nedostatek finančních prostředků ve veřejném sektoru bude doplněn soukromými investicemi do velkých projektů infrastruktury.

V únoru 2009 zveřejnila Komise zelenou knihu „TEN-T: Přezkum politiky. Směrem k lépe integrované transevropské dopravní síti ve službách společné dopravní politiky“. Dokument naznačuje možnosti, jak propojit stávající projekty transevropských sítí s problematikou boje proti klimatickým změnám a posílením vazeb na sousedy EU. Důraz je kladen také na realizovatelnost jednotlivých opatření. Projekt TEN-T běží zhruba patnáct let bez větších změn. Zelená kniha by měla napomoci jej „aktualizovat“, resp. přizpůsobit jej potřebám dnešních unijních politik, protože po rozšíření EU v letech 2004 a 2007 došlo pouze k navýšení počtu prioritních projektů TEN-T, což vedlo k tomu, že v současnosti je TEN-T sumou sedmadvaceti samostatných sítí a ne jednou evropskou.

Transevropské sítě se mají skládat z 95 700 km silnic, 106 tis. km železnic, 13 tis. km vnitrozemských vodních cest, 411 letišť a 404 námořních přístavů. V současnosti nicméně chybí vybudovat či zrekonstruovat zhruba 20 tis. km silnic a 600 km vnitrozemských vodních cest - v celkové hodnotě 500 mld. €. Transevropské sítě by měly být integrovány tak, aby kombinovaly všechny druhy dopravy, využívaly inteligentních interoperabilních dopravních systémů a propojovaly nové dopravní a energetické technologie. Ve výsledku by to mělo vést i k posílení potenciálu železniční dopravy, a to především nákladní.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Klíčovým termínem zelené knihy je „komodalita“, tedy možnost propojení různých druhů dopravy do jednoho dopravního řetězce. Proto zelená kniha klade důraz např. na inovaci vybavení přístavů, propojení železničních koridorů s tzv. zelenými koridory, odstranění „zúžení“ na hlavních dopravních tazích a v neposlední řadě i na možnost nových cenových politik za účelem dosažení vyšší efektivity infrastruktury, včetně např. jízdenek s možností využití více druhů dopravy najednou. Zelená kniha počítá jak s finančními, tak i nefinančními pobídkami.

3.4.4 HLAVNÍ AKTUÁLNĚ PROJEDNÁVANÁ TÉMATA

Euroviněta

Směrnice Euroviněta stanoví pravidla, kterými se musí členské státy řídit při zavádění systémů zpoplatnění těžkých nákladních vozidel, ať už ve formě dálničních známek nebo mýtného, a stanovování výše těchto poplatků. Primárním cílem novely této směrnice je umožnit členským státům zahrnout do výše těchto poplatků některé externí náklady (náklady vyplývající z negativního dopadu dopravy na životní prostředí). Konkrétně se jedná o náklady způsobené znečištěním ovzduší, hlukem a přetížením dopravy.

Silniční balíček

Součástí takzvaného silničního balíčku jsou tři návrhy nařízení, které vymezují podmínky pro přístup na trh v mezinárodní nákladní a autobusové dopravě a pro povolání silničního dopravce. Mimo jiné stanoví pravidla pro provádění vnitrostátní nákladní silniční dopravy dopravcem, který není v dané zemi usazen (takzvanou kobotáž).

Směrnice 2002/15

Směrnice 2002/15 stanovuje minimální požadavky ohledně pracovní doby, doby pracovní pohotovosti, noční práce a jiných aspektů pracovního práva s cílem zlepšit ochranu zdraví a bezpečnost řidičů a ostatních členů osádek v silniční dopravě.

Jednotné evropské nebe

Clem programu Jednotné evropské nebe vytvořeného na základě čtyř právních předpisů je napomáhat rozvoji harmonizovaného systému řízení letového provozu. Nové uspořádání vzdušného prostoru do funkčních bloků bez ohledu na vnitrostátní hranice do budoucna sníží zpoždění, náklady a emise a zároveň zajistí vyšší úroveň bezpečnosti. Návrh revize těchto předpisů se snaží reagovat na přetrvávající problémy při realizaci tohoto programu.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Projekt SESAR

Cílem tohoto projektu je vytvořit evropský systém nové generace pro uspořádání letového provozu v Evropě, který je nezbytný pro udržitelný růst letecké dopravy v Evropě v příštích dvaceti letech. SESAR je technologickou součástí programu Jednotné evropské nebe.

Novela nařízení 216/2008 o Evropské agentuře pro bezpečnost civilního letectví (EASA).

EASA je jednou z agentur Evropského společenství. Hlavním úkolem agentury je zajišťování vysoké a jednotné úrovně letecké bezpečnosti v Evropě. Za tímto účelem vydává agentura sama nebo prostřednictvím národních leteckých úřadů licence, oprávnění, a průkazy způsobilosti. Cílem návrhu je stanovit jednotná pravidla pro certifikaci letišť a pro systémy řízení letového provozu

Evropské družicové navigační programy

Evropské družicové navigační programy jsou programy EGNOS (zesílení signálů amerického systému GPS a ruského systému GLONASS) a Galileo. Galileo představuje první evropský kosmický program financovaný a řízený Evropskou unií společně s Evropskou kosmickou agenturou. Od tohoto programu se očekává, že přispěje k vývoji četných aplikací v oblastech přímo či nepřímo spojených s oblastmi politiky EU jako jsou doprava (určování polohy a měření rychlosti vozidel), pojištění, výběr dálničních poplatků, vynucování práva, výběr cel a spotřebních daní a další.

3.4.5 ZAPOJENÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Při modernizaci dopravní infrastruktury v České republice se přihlíží k projektu transevropských sítí a jsou využívány zdroje nabídnuté Evropskou unií. To se týká mimo jiné výstavby dálnic a modernizace železničního koridoru spojujícího Českou republiku s Německem a Rakouskem. Finanční podpora z fondů Evropské unie pro sektor dopravy v České republice bude pro období 2007-2013 realizována zejména prostřednictvím Operačního programu Doprava.

Roli Řídícího orgánu pro tento operační program vykonává Ministerstvo dopravy. Operační program Doprava je největší operační program v České republice - připadá na něj 5,774 mld. EUR, tj. zhruba 22 % ze všech prostředků pro ČR z fondů EU pro období 2007-2013. Operačním programem Doprava jsou realizovány zejména dopravní aspekty hlavních strategických cílů Národního rozvojového plánu. OP Doprava je zaměřen na sledování priorit evropského a nadregionálního významu, přičemž je v jejich plnění komplementární s

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

dopravními intervencemi v rámci Regionálních operačních programů. Naplňování priorit a cílů bude provázáno i respektováním cílů udržitelného rozvoje.

Specifickými cíli operačního programu Doprava jsou:

- výstavba a modernizace sítě transevropských sítí a sítí na ně navazujících
- výstavba a modernizace regionálních sítí železniční dopravy
- výstavba a rozvoj dálniční sítě a sítě silnic I. třídy mimo transevropských sítí
- zlepšování kvality dopravy a ochrany životního prostředí z hlediska problematiky dopravy
- výstavba a modernizace důležitých dopravních spojení na území hl. m. Prahy

Podpora z EU pro sektor dopravy prostřednictvím OP Doprava přímo navazuje na podporu realizovanou v období 2004 – 2006, kdy byla pro sektor dopravy poskytována podpora z fondů EU zejména prostřednictvím Fondu soudržnosti 2004-2006 a Operačního programu Infrastruktura 2004-2006.

3.5 MĚNOVÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE

3.5.1 POČÁTKY JEDNOTNÉ MĚNY

Rok 2002 přinesl do fungování Evropské unie nový a významný prohlubující integrační prvek – společnou měnu euro. Samotná Smlouva o EHS se do projektu jednotné měny odvážila jít jen málo. „Konjunkturální politika“ a měnové kursy byly považovány za „otázky společného zájmu“ (články 103 a 107). Měla být koordinována hospodářská politika (články 105 a 1545). Společenství však v té době nedisponovalo žádným nástrojem, které by to umožňovalo a procedury přijímání rozhodnutí o těchto otázkách byly nedostatečné. Rada o nich musela hlasovat jednomyslně a jak ukázala praxe, vlády se byly schopny shodnout jen na jediné věci, totiž že půjdou svojí vlastní cestou. Smlouva o EHS o samotné měnové politice nehovořila, pouze odrážela skutečnost, že mezi členskými fungoval tzv. Brettonwoodský systém. Ten vázal všechny měny členských států na dolar a dolar na zlato, přičemž flukтуаční pásmo jednotlivých měn vůči dolaru bylo velmi úzké. Krátce po vytvoření EHS požádal Jean Monnet profesory Roberta Triffin a Pierra Uriho o vypracování hlavních zásad Evropského měnového systému. Triffin byl v mezinárodních měnových otázkách autoritou. Patřil mezi tvůrce Evropské platební unie, vytvořené v období Marshallovy pomoci s cílem obnovit v poválečné Evropě fungování systémů mezinárodních plateb. Triffinovy návrhy počítaly v první etapě existence Společenství nejdříve s vytvořením Evropského rezervního fondu. Budování měnové unie mělo být završeno zavedením jednotné evropské měny a založením evropské měnové instituce.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Monnetův Akční výbor pro Spojené státy evropské, který sdružoval leadery hlavních demokratických stran a odborů šesti členských států EHS, přijal Triffinův návrh na vytvoření rezervního fondu a podpořil ho ve své deklaraci z listopadu 1959 a z června 1961. Výbor dále navrhl vytvoření Evropského rezervního fondu jako prvního kroku k evropské měně a ke společné měnové politice, která umožní Společenství získat patřičný vliv na mezinárodní měnový systém, stejně jako to umožňuje společná obchodní politika v případě světového obchodního systému. Výbor také poukázal na to, že Velká Británie (usilovala o vstup v roce 1961) by již mohla v případě přijetí předpokládaných návrhů vstupovat do „hospodářské a měnové unie“. Monnet, který viděl v možném členství Británie možnost posílit celé Společenství, byl také prvním, kdo vyhlásil politiku „prohlubování“ současně s „rozšiřováním“, která se posléze stala trvalou součástí úvah o rozšíření Společenství.

Evropská komise v roce 1962 předložila ve svém Akčním programu pro druhou etapu zásadní návrhy na měnovou integraci. Program předpokládal do konce přechodného období zavedení pevných devizových kursů mezi měnami členských zemí a vytvoření evropské rezervní měny. Mezitím měly být uskutečněny některé skromnější kroky. Mezi ně patřily konzultace o měnové politice, vzájemná pomoc při problémech s platební bilancí, další liberalizace pohybu kapitálu nad rámec již dohodnutých opatření a ustavení výborů, které by měly tuto spolupráci usnadňovat.

Tlaky na měnovou koordinaci zemí EHS se zvyšovaly již od 50. let také kvůli problémům uvnitř brettonwoodského systému. V roce 1961 způsobil např. deficit americké platební bilance vedoucí k oslabení dolaru krizi na trhu zlata. Další znepokojení nad fungováním mezinárodního měnového systému přinesla revalvace německé marky a nizozemského guldenu v r. 1961. Triffin upozorňoval na skutečnost, že s rostoucí integrací obchodu se projeví také větší nutnost koordinace hospodářské a měnové politiky. Ta by umožnila držet rovnováhu mezi členskými zeměmi. Tyto úvahy vedly tehdy myslence na optimální měnovou oblast, založené na názoru, že pro vysoce závislé ekonomiky budou přínosy z měnové unie vyšší než ztráty.

3.5.2 WERNEROVA ZPRÁVA A VYTVOŘENÍ PARALELNÍ MĚNY

60. léta však prohlubování ani rozšiřování Společenství příliš nepřála. Proti byl především francouzský prezident de Gaulle. Byl to právě on kdo v roce 1963 jednostranně přerušil jednání o vstupu Velké Británie do Společenství. I přesto byl ale z podnětu Evropské komise v roce 1964 založen Výbor guvernérů centrálních bank. Zpočátku měl jen konzultativní charakter. Guvernéři se scházeli 1x měsíčně v Basileji, kde projednávali společné zájmy centrálních bank. K 1. červenci 1968 došlo k významnému integračnímu posunu vpřed – byla zrušena cla uvnitř Společenství a zavedeny vnější celní tarify. Vytvoření celní unie znamenalo, že žádný stát nemůže stanovit vlastní cla při dovozu zboží ze třetí země. V první etapě se společná cla vztahovala na průmyslové zboží, od 1. ledna 1970 pak také na zemědělské výrobky.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Nové naděje na další kroky k hlubší integraci přišly s nástupem Georgesa Pompidoua do prezidentského úřadu ve Francii a Willyho Brandta do křesla německého kancléře. V roce 1969 se v Haagu konal vrcholný summit představitelů EHS. Výsledkem setkání bylo stanovení jasného cíle - vytvoření měnové unie. Na schůzce o rok později se Rada dohodla, že v cílové etapě měnové integrace by měla existovat společná měna. Každý chtěl ale k tomuto cíli směřovat jinak. Francouzi podporovali cestu trvale fixovaných devizových kursů a nekladli takový důraz na předchozí koordinaci hospodářské politiky. Vycházeli z představy, že budou-li jednou stanoveny mezi měnami pevné kursy, budou se jim muset hospodářské politiky přizpůsobit, aby dosáhly rovnováhy mezi jednotlivými ekonomikami. O tomto přístupu se také hovořilo jako o „teorii lokomotivy“: nejprve jednotná měna jako tažný kuň vývoje konvergence (spolu s Francií, ho podporovala Belgie a Komise).

Naopak Němci viděli v definitivním stanovení parity devizových kursů konečný cíl měnové integrace, kterému mělo předcházet dosažení rovnováhy mezi jednotlivými ekonomikami na základě harmonizace hospodářských politik. Podle jejich názoru by stanovení pevných devizových kursů hned na počátku vystavilo vztahy mezi zeměmi nadměrnému tlaku. Na základě zkušenosti dvou poválečných hyperinflací se přirozeně obávali zejména toho, že předčasné spojení s ekonomikami s vyšší inflací by oslabilo jejich schopnost takové inflaci zabránit. Německý ministr financí Schiller navíc tvrdil, že pro zajištění dostatečně efektivního rámce pro měnovou unii by bylo potřeba doplnit Smlouvu o EHS ve smyslu většinového hlasování o těchto otázkách v Radě a v zájmu demokracie by bylo potřeba přesunout také některé pravomoci na Evropský parlament. Tento přístup, podporovaný vedle Německa Nizozemím, byl označován jako korunovační teorie: nejprve hospodářská konvergence, potom jednotná měna). Tento zřetelně federalistický koncept nebyli však ochotni přijmout ani de Gaullovi následovníci.

Protože nebylo možné se shodnout na dalším postupu, byla vytvořena pracovní skupina pod vedením ministerského předsedy Lucemburska Pierra Wenera. Jejím úkolem bylo vypracování analýzy stávajících názorů a nalezení sporných otázek v budování měnové unie. „Wenerova zpráva“ definovala atributy hospodářské a měnové unie: neodvolatelná konvertibilita měn členských zemí, volný pohyb kapitálu a pevně stanovené devizové kursy mezi měnami členských zemí, nebo náhrada jednotlivých měn měnou jednotnou. Tohoto cíle mělo být dosaženo nejdříve v roce 1980. I přesto, že byla zpráva z obavy z reakce Francie velmi opatrná, narazila v zemi galského kohouta z důvodu obavy ztráty národní identity na tuhý odpor. Po dlouhých diskusích se Rada v zásadě shodla na etapovitém budování hospodářské a měnové unie – první etapa měla koncepci experimentálně ověřit, a pokud jde o zbytek, nikdo se k ničemu nezavázal.

Experiment však skončil zásadním neúspěchem. Snaha o udržení devizových kursů měn členských zemí s užším rozpětím přišla bohužel v době vážné krize mezinárodního měnového systému. Ta vedla k rozpadu bretton-woodského měnového systému a vyspělé země se tak vrátily k systému plovoucích kursů. Další pokus podniklo Společenství v roce 1972. Rada v

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

březnu dohodla, že měny členských zemí budou fluktuovat v rozmezí celkem 2,25 % (po 1,125 % na obě strany) od své parity k dolaru ve srovnání s rozmezím 4,5 %, které přijaly ostatní členské státy Mezinárodního měnového fondu. Toto uspořádání je známé pod názvem „had v tunelu“ jako jednoduchá charakteristika toho, že užší rozpětí se vlastně pohybovalo uvnitř rozpětí širšího. V březnu 1973 dochází k uvolnění pevného kurzu US dolaru, čímž „tunel“, tvořený maximálním rozpětím jeho směnného kurzu přestává existovat. Mechanismus „směnného hada“ však přetrvává dalších sedm let a to vytvořenou formou vnitřní evropské dohody směnných kursů za účasti jak členských, tak i nečlenských zemí. Období „směnného hada“ se vyznačovalo všeobecným kolísáním měn zúčastněných států, jakož i jejich dočasným nebo trvalým opouštěním tohoto mechanismu (Velká Británie, Francie). Přesto se v této fázi vytváří základy postupů vzájemné spolupráce, v nichž je zužování flukтуаčního pásma přijímáno jako jasný indikátor měnové integrace.

Jedním z důsledků tohoto nepříznivého vývoje byly opětovné úvahy o optimální měnové oblasti. Jedna skupina názorů, reprezentována neoklasiky, se klonila k názoru, že rozdíly v hospodářských výsledcích zemí jsou způsobeny hlavně rozdílnou makroekonomickou politikou. Konvergence, nutná k vybudování hospodářské a měnové unie, je tedy z tohoto pohledu věcí politické vůle. Optimální měnová oblast by byla ta, v níž by se vlády rozhodly provádět politiku vedoucí ke stabilitě. Další skupina názorů tvrdila, že rozdíly v ekonomických výsledcích jsou způsobeny rozdílnými strukturami ekonomik, zejména na trzích práce. Faktory jako síla a chování odborů vedly v jednotlivých zemích k rozdílnému sklonu k inflaci, a dokud budou tyto výrazné rozdíly přetrvávat, nebude možné dospět k trvalému stanovení kursů mezi měnami či k vytvoření jednotné měny. Tento způsob uvažování vedl k návrhu přiblížit se k měnové unii vytvořením paralelní měny, která by fungovala vedle měn jednotlivých zemí jak pro oficiální účely, tak ve funkci rezervní měny a prostředku pro zúčtování i na soukromé devizových a kapitálových trzích. Její význam by postupně rostl, jednotlivé ekonomiky by se na její používání adaptovaly a nakonec by mohla nahradit měny členských zemí jako jednotná měna. Tuto myšlenku převzala také Komise a v Evropském měnovém systému vytvořeném v r. 1979 začala některé z těchto funkcí plnit Evropská měnová jednotka (ECU).

3.5.3 MECHANISMUS SMĚNNÝCH KURSŮ

Koncem sedmdesátých let procházelo EHS stagnací. V roce 1977 se předsedou Komise stal Roy Jenkins. Jeho snaha o nastartování dalšího prohlubování EHS vyvrcholila přednáškou v říjnu 1977, v níž představil očekávané ekonomické přínosy hospodářské a měnové unie a vyslovil přesvědčení, že tento projekt „přeneseme Evropu přes politický práh“. Reakce na ni nebyly příliš příznivé, nicméně později se mu dostalo podpory z nejvýznamnějších států EHS – Francie a Německo. Tehdejší spolkový kancléř Helmut Schmidt Jenkinsovi řekl, že si přeje zásadní krok směrem k měnové unii. Schmidt také později přiznal, že právě Jenkinsovy názory hluboce ovlivnily jeho názor na Evropskou měnovou unii. K prohloubení jeho úmyslu začít pracovat na měnové unii přispěla také mezinárodní situace. Vysoký deficit americké

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

platební bilance oslabil v r. 1977 dolar, který poklesl v období od října 1977 do února 1978 o desetinu a do podzimu 1978 pak o další desetinu. Slabost dolaru byla pravidelně provázena posilováním německé marky, což negativně ovlivnilo německý vývoz. Americká vláda vyvíjela na Němce silný tlak v tom směru, aby zvýšili stav oběživa v ekonomice. Německá ekonomika by tak převzala úlohu „lokomotivy“ a táhla by za sebou vzhůru světovou poptávku a pomohla by tak korigovat deficit platební bilance Spojených států. Schmidt se ale obával nebezpečí inflace, jako i snahy Američanů přenést své problémy na Německo. Spolkový kancléř nakonec souhlasil s tím, že by jeho země převzala úlohu „lokomotivy“ - pouze však za předpokladu, že se na ní budou podílet i další Evropané, především pak Francouzi.

Tehdejší prezident Francie Giscard patřil mezi přátele německého kancléře, což přirozeně usnadňovalo spolupráci jak obou mužů tak také práci na samotném projektu měnové unie. V dubnu 1978 na schůzce Evropské rady v Kodani oba podpořili projekt na vytvoření společného rezervního fondu v podobě Evropského měnového fondu a na širší využití předchůdce Eura, resp. ECU – Evropské zúčtovací jednotky (EUA). Bylo zřejmé, že se práce soustředí spíše na mechanismus stabilizace devizových kursů než na otázky společného rezervního fondu, a Mechanismus směnných kursů (Exchange Rate Mechanism – ERM) se také stal ústředním prvkem Evropského měnového systému (EMS), o jehož vytvoření bylo rozhodnuto v prosinci 1978 na schůzce Evropské rady v Bruselu. Evropský měnový systém, jehož cílem je vytvoření zóny měnové stability v Evropě stejně jako ochrana proti kolísání dolaru, představuje kvalitativní posun v koordinaci měnové politiky uvnitř Společenství a to jak zavedením přísnějších měnových pravidel, tak i intervenčních povinností a rovněž vytvářením společných devizových rezerv a vzájemně výhodných úvěrových podmínek.

Mechanismus směnných kursů znamenal, že ke změnám parit mohlo dojít pouze „vzájemnou dohodou“ států, účastnících se na ERM a Komise. Devizové kursy se mohly pohybovat pouze uvnitř „mřížky“ a nesměly se odchýlit o více než +/- 2,25 % od směnného kursu k evropské měnové jednotce, která byla váženým průměrem měn EMS. Na tomto základě bylo určováno pásmo povolených výkyvů mezi každými dvěma měnami navzájem. Pokud reálný kurs dosáhl hranice povoleného rozpětí, musely instituce zodpovídající za vývoj příslušné měny začít intervenovat, aby svou měnu udržely v požadovaném rozpětí. Již na počátku nebyl postoj k EMS jednotný. Vlády se slabšími měnami (Francie, Itálie a Velká Británie) byl proti mřížkovému systému. Podle jejich názoru totiž zvýhodňoval silnější měny, zejména marku. Intervence ve prospěch slabých a silných měn byly podle jejich tvrzení asymetrické. Argumentovaly tím, že rozsah intervence ze strany slabších zemí (nákupem vlastní měny za cizí měnu v případě, že kurs dosáhne spodní hranice rozpětí) bude omezen výší jejich devizových rezerv a ještě před vyčerpáním těchto rezerv budou vlády muset přistoupit k deflačnímu zvýšení. Silnější země budou naproti tomu moci i nadále prodávat své vlastní měny a zvyšovat donekonečna své devizové rezervy, aniž by byly nuceny recipročně snížit své úrokové sazby.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Vlády zemí se slabšími měnami si tak nakonec vymohly dvě významné úlevy:

- tzv. ukazatel divergence – v případě, že kursová odchylka mezi dvěma měnami navzájem dosáhla tří čtvrtin povoleného rozpětí, měly obě zainteresované země zareagovat změnou své politiky. Slabší země tak doufaly, že toto opatření přesune větší část břemene, spojeného s politikou adaptace, na silnější země. širší kursové rozpětí ve výši +/- 6 %. To platilo nejdříve jen pro Itálii, po vstupu do ERM také pro Španělsko a Velkou Británii.

Přestože EMS podporovali vůdcové dvou největších a nejvýznamnějších zemí EHS, nebyla podpora užší měnové spolupráce zdaleka jednoznačná. V Německu se proti stavěli křesťanští demokraté, negativní postoj zaujal také finanční sektor. Bundesbanka nakonec vybojovala okleštění Schmidtovy myšlenky rezervního fondu na minimum –

- tzv. Evropský fond měnové spolupráce. Namísto definitivních převodů, které by byly eventuálně umožnily provádění intervencí, zde byla poskytnuta pouze možnost tříměsíčních swapů v ECU proti složení jedné pětiny zlatých a devizových rezerv členských zemí.

Evropská rada vyslovila souhlas s vytvořením Evropského měnového fondu do r. 1981 a s používáním ECU jako rezervního a zúčtovacího prostředku. Rostoucí nestabilita mezinárodního měnového systému spojená především s další ropnou krizí zabránila vládám v realizaci toho, na čem se původně dohodly. I přes tuto nepřízeň se Schmidtovi podařilo nad svými oponenty zvítězit.

3.5.4 EVROPSKÝ MĚNOVÝ SYSTÉM V 80. LETECH

Evropský měnový systém napomohl v 80. letech stabilizovat devizové kursy měn. Ve srovnání s obdobím v letech 1975 – 1979 byly jejich výkyvy mezi roky 1979 – 1985 poloviční a v období 1986 – 1989 se snížily o další polovinu. Platilo to jak pro kursy nominální, v nichž se realizují devizové transakce, tak pro reálné kursy očištěné od vlivu rozdílných měr inflace. Devizové kursy i úrokové míry získaly na stabilitě, částečně proto, že prováděná politika poskytovala pro transakce důvěryhodnější prostředí, ale částečně také proto, že Francie a Itálie tlumily i nadále potencionální výkyvy pomocí devizových restrikcí. Byly omezeny případy nesprávného stanovení parity – déletrvající odchylky od rovnovážného devizového kursu.

Tato nová stabilita by nebyla možná, kdyby současně neexistovala vůle konvergovat makroekonomiky jednotlivých států. EMS byl vytvořen v době, kdy prioritou monetární politiky západních ekonomik byl boj proti inflaci. Účastníci EMS tak svoji politiku

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

přizpůsobovali Německu – zemi s nejsilnější měnou. Výjimkou v tomto přístupu byla Francie. Její expanzivní politika vyvolala vznik deficitu platební bilance v takovém rozsahu, jež vyžadoval rychlou a adekvátní reakci. Navrhovány byly dvě: ustoupení od evropské integrace zavedením dovozních omezení a uvolnění franku z EMS. Druhou navrhoval tehdejší francouzský ministr financí J. Delors – spočívala v uplatnění restriktivní makroekonomické politiky, což by umožnilo v ERM zůstat. Také tehdejší francouzský prezident F. Mitterand, který si cenil vztahů s ES a se Spolkovou republikou Německo, tento jeho názor v podstatě podpořil. S postupující konvergencí hospodářských politik si měnové instituce účastnických zemí zvykly spolupracovat. Centrální banky úzce koordinovaly při intervencích na udržení kursů v rámci povoleného rozpětí. Stanovení parit, od nichž se odvíjelo povolené rozpětí, bylo v kompetenci ministrů financí, nikoliv bank. Tento rozhodovací proces se ovšem nevztahoval na tři země EU – Velkou Británii, Řecko a Portugalsko. Tyto země zůstaly během 80. let mimo EMS. Velká Británie se připojila až v říjnu 1990. Soukromé trhy v londýnské City se však nechovaly tak zdrženlivě ve vztahu k jinému produktu EMS – ECU, a jeho použití pro privátní účely. Londýn zaujímal v užívání ECU vedoucí místo a ECU se tak dostala mezi čtyři až pět nejpoužívanějších měn v určitých sektorech mezinárodních trhů (např. trh s obligacemi nebo mezibankovní transakce). K vybudování trhu ECU napomohlo počátkem r. 1990 i britské ministerstvo financí emisí státních pokladničních poukázek v hodnotě 2,8 mld. ECU, čímž velmi podstatně přispělo k celkové veřejné emisi ECU v Británii, Francii a Itálii. Můžeme říci, že právě úspěch v 80. letech byl výrazným stimulem nového úsilí o etapovitý postup k jednotné měně nebo k trvalému stanovení parit mezi měnami členských zemí.

Jednotný evropský akt přinesl ve prospěch kursového prvku v měnové integraci řadu pozitiv. Především zařadil EMS, který do té doby existoval v podstatě mimo Společenství, do rámce komunitárních smluv a tak zkonsolidoval jeho právní základnu – hospodářská a měnová unie byla zařazena mezi cíle Smlouvy o EHS. Dále pak uvolnil pohyb kapitálu a integraci trhů finančních služeb. Program jednotného trhu pomohl také legislativnímu procesu tím, že zredukoval harmonizaci zákonů a předpisů na minimum nutné pro zdraví, bezpečnost a ochranu spotřebitele. U ostatních předpisů postačovalo vzájemné uznání norem a předpisů druhé strany. V oblasti finančních předpisů je ekvivalentem vzájemného uznávání tzv. kontrola domovské země, při níž podléhá firma poskytující služby kdekoli na území Společenství zákonům té členské země, v níž je registrována. Zákonodárství Společenství je uplatňováno pouze do té míry, že tyto národní zákony musí splňovat minimální standard považovaný orgány Společenství za nezbytný.

Legislativa potřebná k dokončení jednotného trhu finančních služeb byla velmi složitá a bylo pravděpodobné, že se dostane do sporu s podobně zaměřenými předpisy a tedy i s institucemi členských zemí. Do konce r. 1991 se však podařilo pokročit přes všechny problémy a těžkosti velmi daleko. Významným příkladem pokroku byla druhá bankovní směrnice, schválená v r. 1989, která povolovala řádně registrovaným úvěrovým ústavům zřizovat pobočky nebo poskytovat služby na celém území Společenství. Byl to tzv. „evropský pas“ pro banky, který

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

umožňoval poskytovat integrované služby v měřítku celého EHS. Značného pokroku bylo dosaženo také v legislativě týkající se pojišťovacích služeb a cenných papírů.

Dalším významným problémem, který omezoval hladké fungování jednotného trhu byly devizové restrikce. Smlouva o EHS si vytyčila za cíl odstranění překážek pro volný pohyb kapitálu (článek 3), ale zvláštní ustanovení se týkala pouze pohybu kapitálu „v rozsahu nezbytném k zajištění řádného fungování společného trhu“ (článek 67). Soudní dvůr později rozhodl, že tento článek není „bezprostředně aplikovatelný“, tzn. že Soud sám nemůže rozhodnout, zda je zmíněný předpis o devizových restrikcích skutečně pro společný trh nezbytný – nejdříve by měla Rada přijmout opatření, které by vymezilo principy, podle nichž se má tato záležitost posuzovat. Radě se to však nepodařilo. Mnoho devizových restrikcí zůstalo tedy v platnosti – šlo především o Francii a Itálii, kde byly považovány za vhodný prostředek k utlumení devalvačních tlaků. Jednotný evropský akt začlenil volný pohyb kapitálu do programu jednotného trhu, který měl být dokončen do konce r. 1992 (čl. 13 JEA).

Krátce po podepsání JEA navrhl předseda Evropské komise J. Delors, aby úplná liberalizace kapitálových trhů byla ještě více urychlena. V té době se značně zmenšily deficity platebních bilancí a řada zemí tak byla ochotna jeho hlasu naslouchat. Kromě této skutečnosti také radikální inovace na finančních trzích snížily účinnost jakýchkoliv administrativních opatření a zároveň zvýšily náklady s tím spojené. Dynamičtější subjekty na těchto trzích se také chtěly stát součástí globální „vesnice“, ve kterou se mezinárodní společenství pomalu měnilo. Obávaly se, že pokud budou jejich činnost brzdit restrikce, skončí někde na okraji tohoto společenství. Vlády samozřejmě nemohly tuto skutečnost ignorovat.

Cecchiniho zpráva odhadla přímé úspory ve finančním sektoru v důsledku snížení cen finančních produktů vlivem rostoucí konkurence po otevření trhů na 22 mld. ECU, což je asi pětina celkového přínosu z dokončení jednotného trhu. Pokud by se vzal navíc do úvahy dopad snížení úrokových sazeb na celé hospodářství, přineslo by to ještě další řádově stejný zisk ve výši 1,5 % celkového hrubého domácího produktu Společenství. Tyto odhady stimulovaly úsilí o zvýšení konkurenceschopnosti jak průmyslových, tak i finančních podniků, které by obstály v podmínkách jednotného finančního trhu, kde nebude existovat devizová restrikce. Odstranění devizových omezení zmírnilo také tlaky na dokončení dalšího potřebného prvku – jednotné měny nebo pevného stanovení devizových kursů. Občas totiž dojde na finančním trhu k poruchám a v takové situaci se při neexistenci devizových restrikcí zvýší pohyb kapitálu z jedné země do druhé. Výsledkem je tlak na devizové kursy. Stabilita ERM tak může být ohrožena, pokud jí nečelí koordinované makroekonomické politiky účastnických zemí.

Tato koordinace je dalším důležitým prvkem EMU. Nezávislost politik členských zemí je rovněž omezována integrací kapitálových a finančních trhů, takže přínos ze společné kontroly může být vyšší než ztráta z obětování možnosti podniknout samostatnou akci. Má-li být autonomie v této oblasti omezena, vzniká otázka, zda by nebylo moudřejší čelit hrozbě

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

nestability devizových kursů přímo definitivním zřeknutím se práva na jejich změnu. Kursová stabilita si získala mezi účastníky ERM velkou popularitu. Objevila se otázka – proč nevyužít tohoto příznivého momentu a nevyložit riziko jednou provždy, dříve než postupující integrace kapitálových trhů tuto výhodu zlikviduje? Podobné ekonomické argumenty jako tento, spojené opět s politickými motivy, napomohly k tomu, že se projekt se EMU dostal koncem 80. let na první místo v jednacím pořádku Společenství.

3.5.5 SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII

Nejdůležitější z ekonomických argumentů ve prospěch doplnění volného pohybu kapitálu také trvalým fixováním devizových kursů se týkal Francie a Itálie. Míra inflace se v těchto zemích v r. 1988 dostala na úroveň blízkou Německu. Obě země sice úspěšně sblížily své politiky s politikou SRN, nebyly však příliš ochotny tolerovat skutečnost, že by Německo mělo mít právo hrát vůči nim v koordinaci makroekonomických politik vedoucí úlohu. Jednotnou měnu by neřídila Bundesbanka, která prostřednictvím silné marky dominovala v EMS, ale společné instituce Společenství, ve kterých by všichni účastníci získali příslušný vliv. V celém procesu hrála významnou roli tradiční obava ze stále sílícího sebevědomí Německa. Udržení německé síly v mezích daných Společenstvím byl úkol evidentně snazší než pokusy o totéž v systému suverénních a nezávislých států. Vycházelo ze stejné logiky jako v padesátých letech, kdy se rodil Schumanův plán. Tentokrát to měl být projekt EMU, který měl být schopen udržet Bundesbanku pevněji ve struktuře Společenství. Velmi silně se v tomto angažovala Francie, zejména s blížící se perspektivou sjednoceného Německa.

Když Delors v r. 1986 vyzval k urychleným krokům směřujícím k uvolnění pohybu kapitálu, nastartoval tak proces, který již mohl vyústit ve vytvoření měnové unie. V r. 1988 byl připraven spustit projekt Evropské měnové unie a dával stále více najevo, že to považuje za hlavní krok k federálnímu Společenství. S podporou Francie se mu podařilo prosadit tuto otázku na pořad dne při schůzce Evropské rady, která se sešla za německého předsednictví v Hannoveru v červnu 1988. Na této schůzce bylo dohodnuto vytvoření výboru, který byl složen z guvernérů centrálních bank členských států a v jehož čele stál právě Delors. Úkolem takto vytvořeného výboru bylo prostudovat a navrhnout jednotlivé etapy vedoucí k vytvoření hospodářské a měnové unie. Výbor předložil Zprávu o hospodářské a měnové unii v Evropském společenství v dubnu 1989. Evropská rada ji v Madridu v červnu schválila jako Strategii Evropské hospodářské a měnové unie. Pojetí EMU v Delorově zprávě se příliš nelišilo od pojetí Wernerova plánu: úplná liberalizace kapitálových transakcí a plná integrace finančních trhů, úplná a neodvolatelná konvertibilita měn, odstranění rozpětí, v němž se mohly kursy měn členských zemí pohybovat, a neodvolatelné stanovení parit jednotlivých měn. Zpráva konstatovala, že stanovení pevných parit nemusí nutně znamenat nahrazení měn členských států jednotnou měnou, nicméně doporučila přejít k tomuto kroku co nejdříve. V podmínkách úplné liberalizace, integrace a konvertibility by měny členských zemí s pevně stanovenými kursy byly stejně pouze jinak vyjádřenými jednotkami společné měny.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Delorsova zpráva byla značně ovlivněna politikou Bundesbanky. Tehdejší prezident Bundesbanky Karl Otto Pöhl trval na tom, že Společenství by mělo mít pravomoc omezovat rozpočtové deficity členských zemí v EMU, protože v rozsahu, praktikovaném dříve některými členy jako Itálie, by to znamenalo hrozbu inflace pro celé Společenství. Zpráva tak navrhovala snižování deficitů. Některé země byly ale proti. Považovaly to za porušení svých daňových suverenit. Kromě toho se domnívaly, že o tom, zda půjčit peníze vládě, by měl rozhodovat trh, samozřejmě za podmínky, že exekutivám nebudou na trzích poskytována žádná zvláštní privilegia a že centrální banky nebudou moci tisknout další peníze na pokrytí deficitu.

Ve svém vlastním dokumentu publikovaném v březnu 1990 se i Komise vyjádřila pro jednotnou měnu z důvodu závaznější neodvolatelnosti kursů a také proto, že jednotná měna by vyloučila jakékoli náklady. Rozdílnost mezi oběma zprávami byla především v tom, že J. Delors se o institucích Evropské měnové unie vyjádřil mnohem jasněji než Werner. Předseda Evropské komise navrhoval, aby měnové otázky řídil Evropský systém centrálních bank (ESCB), označovaný ve zprávě jako Eurofed, rozhodnutí o měnové politice by přijímala Rada, složená z guvernérů centrálních bank a členů Výboru ESCB, která by byla zodpovědná za dohled nad prováděním politiky Rady. Ta by podle vzoru německé Bundesbanky byla nezávislá na národních vládách. Její úkolem by bylo udržování cenové stability a v závislosti na této prioritě podporování hospodářské politiky Společenství. Praktická realizace politiky Rady měla spočívat na centrálních bankách členských zemí. Rada měla být za svoji činnost zodpovědná Evropské radě a Evropskému parlamentu.

Již v prosinci 1989 pak šéfové států a vlád svolali konferenci vlád a států, požadovanou v Delorsově zprávě, a to na 14. - 15. prosince do Říma. Tento velmi časný termín byl zvolen také pod vlivem rýsujícího se německého sjednocení. Zatímco se spolková vláda ocitla pod tlakem dokumentovat svoji integrační politiku, projevila zejména Francie rostoucí zájem zavázat sjednocené Německo co nejrychleji a neodvolatelně. Německé sjednocení tedy celý proces budování HMU urychlilo. Dalším faktorem, který výrazně ovlivnil tehdejší situaci, byl vývoj ve střední a východní Evropě. Ten znamenal, že výrazně stoupl počet žadatelů na členství v Evropském společenství. Tento vývoj sice tehdejší ES uvítalo, zároveň se však obávalo, že rozšíření by mohlo být na úkor prohloubení integračního procesu. Během jednání v Římě se dospělo k základní jednotě o konečném stavu Evropského měnového institutu. Již na počátku roku 1990 ministři financí schválili statut Evropské centrální banky. Jejím úkolem mělo být především zajišťování stability měny a politická nezávislost. Sporným bodem zůstávala strategie, kterou se tohoto konečného stadia mělo dosáhnout. Jednota panovala v tom, že měnový institut by se měl vytvořit na počátku druhého stupně. Kontroverzní byla však diskuse o úkolech, které by se na toto zařízení měly převést v přechodném stupni.

Zde na sebe znovu narážely protikladné strategické postoje: Velká Británie se podle očekávání exponovala jako velmi rozhodný odpůrce měnové unie. Přitom rozhodující význam mělo to, že se britská peněžní politika neuskutečňovala nezávisle na vládě v míře požadované

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

na vytvoření měnové unie. Británie tak měla přirozeně zájem na tom, aby se politický vliv vlády zachoval přinejmenším na druhém stupni. Francie nejdříve vycházela podle svého národního uspořádání a v příkrém rozporu s Německem ze silného vlivu vlády na peněžní politiku. Spolu s Banca d'Italia a s Komisí chtěla Francie přenést na ECB již na druhém stupni více úkolů (např. intervence ECB na devizových trzích vůči třetím zemím). Spolu s Nizozemím, které tradičně uplatňuje ekonomistickou koncepci, spatřovala v tomto Spolková republika Německo snahu některých partnerů v ES, získat si již na druhém stupni co největší vliv na politiku zemí se stabilní měnou.

Jednání vyústila ve Smlouvu o EU, která byla po zasedání Evropské rady 11. – 12. prosince 1991 v Maastrichtu dojednána a 7. února podepsána. Podle jejího znění znamená Hospodářská a měnová unie „neodvolatelně stanovit vzájemné měnové kursy měn členských států a zavést jednotnou měnu ECU, jakož i stanovit a provádět jednotnou peněžní a kursovou politiku“, přičemž „přednostním cílem obou politik je cenová stabilita“.

V člancích 102a – 109m Smlouvy jsou stanoveny

- zásady pro koordinovanou hospodářskou politiku,
- stupňovitý plán vybudování HMU,
- podmínky členství v HMU,
- rozhodovací postup.

Na úseku hospodářské politiky Rada na doporučení Komise formuluje kvalifikovanou většinou Zásady pro hospodářskou politiku členských států a Společenství (čl. 103 odst. 2 Smlouvy o ES). Ty jsou zaměřeny na „otevřené tržní hospodářství s volnou soutěží“ (čl. 102 a). Konečnou kompetenci pro hospodářskou politiku mají nadále jednotlivé členské státy, avšak Smlouva obsahuje nástroje, jež mají zajistit, aby se národní politiky těsně koordinovaly a vedly k „trvalé konvergenci hospodářských výkonů členských států“ (čl. 103 odst. 3 Smlouvy o EHS). Proti státům, které nedodržují doporučení ohledně snižování státního rozpočtu, může ES použít sankce. Rada může své doporučení zveřejnit, a tím vykonávat na členský stát politický tlak. Může také požadovat, aby příslušný stát předložil dodatečně údaje o své finanční situaci. Evropská investiční banka může být pověřena přezkoumáním úvěrové politiky členského státu. Rada může od příslušného státu požadovat bezúročný vklad přiměřené velikosti, než se deficit upraví, nebo uložit peněžní pokutu.

HMU vzniká ve třech stupních. Stupeň I započal v roce 1990. V tomto období byly sledovány tyto cíle: liberalizace pohybu kapitálu (Španělsko, Portugalsko a Řecko získaly zvláštní úpravu), těsnější sladování ve výboru guvernérů centrálních bank a účast všech členských států v kursovém mechanismu Evropského měnového systému. Poté nastoupil druhý stupeň, a to 1. ledna 1994. K tomuto datu byl ustaven Evropský měnový institut (EMI). Příslušná národních centrálních bank pro peněžní politiku však zůstává formálně nedotčena. EMI připraví třetí stupeň po procedurální a instrumentální stránce. Podporuje členské státy při

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

vytváření předpokladů pro přechod ke třetímu stupni, a to na základě stanovených kritérií konvergence. Do 1. ledna 1997 mají být národní centrální banky nezávislé na národních vládách. Měny budou neodvolatelně zvázeny v koši ECU. Třetí stupeň začne nejdříve 1. ledna 1997 (ve skutečnosti začal o dva roky později). Bude ustaven Evropský systém centrálních bank (ESCB) a na základě EMI vznikne Evropská centrální banka, která má být také nezávislá. Členové jejích rozhodovacích orgánů nesmějí dostávat pokyny od žádných orgánů Společenství a od žádné vlády. Šestičlenné direktorium se volí na 8 let. Opětovné zvolení jeho členů se vylučuje.

Ve snaze zajistit společnou měnovou politiku budou do HMU přijaty pouze ty země, které splňují čtyři následující podmínky:

- Nové roční zadlužení nesmí být větší než 3 % hrubého domácího produktu (HDP). Celkové zadlužení nesmí překročit 60 % HDP
- Míra inflace členského státu smí být maximálně o 1,5 % nad průměrnou inflací tří zemí s nejnižší inflací.
- Nominální dlouhodobá úroková sazba nesmí překročit průměr tří zemí s nejvyšší mírou inflace o více než 2 %.
- Nejméně dva roky nesmí od členského státu vycházet žádné silné napětí pro kursový mechanismus EMS.0

3.5.6 HOSPODÁŘSKÁ A MĚNOVÁ UNIE A JEDNOTNÁ MĚNA

Hospodářská a měnová unie (HMU) je oblast jednotné měny v rámci jednotného trhu EU, kde se lidé, zboží, služby a kapitál pohybují beze všech omezení. HMU tvoří rámec hospodářského růstu a stability, který má oporu v působení nezávislé centrální banky a v zákonné povinnosti zúčastněných členských států sledovat zdravou hospodářskou politiku a pečovat o její koordinované uplatňování.

Cesta k jednotné měně Euro nebyla vůbec jednoduchá a jednoznačná. Dynamika, kterou projekt Evropské měnové unie (EMU) získal v r. 1990, byla do jisté míry důsledkem odhodlání Francie, které vyplývalo z přání nahradit poručnictví Bundesbanky společnou kontrolou měnové politiky a obecně z přání posílit strukturu Společenství tak, aby si poradily s růstem síly Německa. Francouzi tak stejně jako v r. 1950 učinili ze své politiky ve vztahu k Německu evropskou politiku, kterou pak přijaly z různých důvodů za svou i některé další členské státy, zejména Belgie, Itálie a Španělsko. Federalisticky orientována byla i velká část Evropského parlamentu, reprezentována většinou v něm zastoupených politických

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

stranických skupin a významnými politiky jako např. Giscard a Schmidt. Stejně cíle sdílela i Komise, jejíž předseda Delors sehrál při tvorbě projektu rozhodující úlohu.

Nutno dodat, že se projekt EMU se těšil i výrazné podpoře ze strany průmyslových a finančních okruhů. Podnikatelé dokonce založili **Sdružení pro Evropskou měnovou unii**. V jeho čele stanul prezident společnosti Philips, jeho zástupcem byl prezident Fiatu. Od tohoto projektu se očekávalo, že kromě zisku z liberalizace finančních trhů, odhadovaného v Cecchiniho zprávě na více než 40 mld. ECU ročně, ušetří měnová unie dalších minimálně 15 miliard na transakčních nákladech, vyvolaných nutností konvertovat finanční prostředky z jedné měny do druhé. Pro průmysl je důležitým argumentem ve prospěch HMU jistota, s níž by podniky mohly dlouhodobě plánovat investice a obchod v rámci Společenství. Průmysl byl taky motivován přetrvávající obavou z toho, že by měnové problémy mohly narušit program jednotného trhu, zatímco měnová unie by takové nebezpečí úplně vyloučila. Pro soukromý sektor vytváří Euro rámec, v němž se evropské firmy mohou stát plnohodnotnými hráči v mezinárodním finančním systému. Na politické úrovni mělo Euro posílit jednací pozici Společenství vůči dolaru a jenu, podobně jako ji svého času v oblasti obchodu posílil společný celní tarif.

Hospodářská a měnová unie měla samozřejmě i své odpůrce. Podle některých obav byly slabší země těsným napojením na německou marku v měnové oblasti poškozeny. Němci se na druhé straně obávali, že by k nim mohla být z partnerských zemí přenesena inflace i když byly centrální banky a ministerstva financí naladěny ke spolupráci, pracovali v nich také lidé, kteří nebyli ochotni rozloučit se s kompetencemi v makroekonomické politice. Mezi politiky byla největším odpůrcem tohoto projektu britská ministerská předsedkyně Margaret Thatcherová.

Především úspěch **Mechanismů směnných kursů** (fungující bez britské účasti) přispěl k tomu, že nakonec neměla sílu nastartovaný vývoj zvrátit. Thatcherová podobně jako vláda Johna Majora doufala, že jejich návrhy na rozvoj neinflační „tvrdé ECU“ jako paralelní měny odvede ostatní členské od úmyslu vytvořit EMU s jednotnou měnou a federální bankou. Schopnost britských vlád změnit směr tehdejšího vývoje závisel z velké části na tom, jak je na projektu zainteresováno Německo. Bundesbanka byla EMU v zásadě nakloněna. Výhrady měla ke konkrétním krokům směrem k měnové integraci do té doby, než budou ostatní země stejně úspěšné v potírání inflace jako Německo. Podpora myšlenky společné měny zůstávala v Německu nadále velmi silná a po dokončeném sjednocení vlastní země zdůrazňovala německá vláda nutnost politické unie, která by držela v Evropě stabilitu. Politickou unii podporovala také Francie. Jejím cílem bylo přirozeně také ukotvení nového a silného Německa.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Hospodářská a měnová unie (HMU)

Úspěch evropského měnového systému znamenal, že jednání o evropské měnové unii, které bylo obnoveno po roce 1985, probíhalo za velmi pozitivní situace, kdy se HMU stále zřetelněji jevila jako nutný krok k dobudování jednotného trhu. Na zasedání Evropské rady v roce 1988 v Hannoveru byl ustaven výbor pod vedením tehdejšího předsedy Evropské komise Jacquesa Delorse, který měl za úkol navrhnout konkrétní fáze přechodu k HMU. Delors doporučil třífázový plán, v němž se počítalo s větší koordinací hospodářské a měnové politiky, jež měla směřovat k vytvoření evropské měny a založení Evropské centrální banky. Na základě Delorovy zprávy bylo na madridském zasedání Evropské rady v roce 1989 rozhodnuto, že první fáze zavádění HMU začne v červenci 1990. Následně pak Evropská rada na zasedání v Maastrichtu v prosinci 1991 rozhodla, že Evropa bude mít jednotnou měnu do roku 2000. Maastrichtská smlouva stanovila podmínky a harmonogram zavádění evropské měny.

EMS, který byl vyhlášen v roce 1979, v žádném ohledu nebyl měnovou unií. Pomohl však vytvořit pro ni podmínky tím, že zajistil větší vzájemnou stabilitu měn a větší koordinovanost a sblížení hospodářské a měnové politiky jednotlivých členských států. Srdcem EMS byl **mechanismus směnných kursů (ERM)**, který zajistil „stálé ale přizpůsobitelné“ směnné kursy mezi měnami. Znamenalo to, že se směnné kursy mohly vůči sobě pohybovat jen v rámci určitých omezených výkyvů. Když byly tyto limity překročeny, orgány odpovídající za dané měny byly vyzvány, aby na překročení reagovaly náležitými opatřeními v oblasti měnové politiky. ERM pomohl stabilizovat směnné kursy zúčastněných měn. Frekvence změn v paritě se pak v letech 1979 až 1995 stále snižovala. Hlavní rozdíl mezi EMS a HMU tkví v tom, že HMU byla zbudována na jednotné měně vytvořené na základě Smlouvy a nahrazující měny jednotlivých států. Byla vytvořena Evropská centrální banka odpovídající za jednotnou měnovou politiku a došlo ke sblížení hospodářské a fiskální politiky v členských státech. V EMS členské státy nadále používaly svoje měny a nadále sledovaly vlastní měnovou politiku. V době svého vzniku EMS znamenala bezprecedentní posun z hlediska měnové autonomie, protože paritu směnných kursů bylo možno měnit pouze „vzájemnou dohodou“. Smlouva požaduje, aby ekonomiky členských států dosáhly určité stanovené úrovně z hlediska inflace, schodku veřejných rozpočtů a z hlediska veřejného dluhu, směnných kursů a úrokových sazeb. Dosažení těchto cílů vytváří nejen stabilní hospodářské podmínky, ale také určitý stupeň sblížení mezi zúčastněnými členskými státy, jehož je zapotřebí k náležitému fungování HMU. Konečné rozhodnutí o tom, které členské státy plní požadované podmínky nutné k přechodu na euro, učinila Rada na svém zasedání na úrovni hlav států a vlád 2. května 1998.

Hospodářská a měnová unie (HMU) je oblast jednotné měny v rámci jednotného trhu EU, kde se lidé, zboží, služby a kapitál pohybují beze všech omezení. HMU tvoří rámec hospodářského růstu a stability, který má oporu v působení nezávislé centrální banky a v

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

zákoně povinnosti zúčastněných členských států sledovat zdravou hospodářskou politiku a pečovat o její koordinované uplatňování.

Obchod mezi jednotlivými členskými státy představuje 60 % celkového objemu obchodu v EU. Evropská hospodářská a měnová unie je hospodářskou nutností a přirozeným způsobem se doplňuje s evropským jednotným trhem, který znamená volný pohyb lidí, zboží, služeb a kapitálu v Evropské unii. Euro odstraňuje vysoké transakční náklady spojené s převody různých měn a s nejistotami pramenícími z obav o stabilitu kursů. Efektivnější jednotný trh podporuje hospodářský růst a zaměstnanost a euro posílí mezinárodní měnovou stabilitu. Snadnost porovnávání cen v eurech přispěje ke zvýšení konkurenceschopnosti firem a spotřebitelům přinese stálé, někdy dokonce i nižší ceny. Obecně řečeno, jednotná měna posiluje jednotu Evropy a má za úkol působit jako faktor stability, míru a prosperity. Pravidla, instituce a cíle HMU jsou stanoveny v Maastrichtské smlouvě.

HMU je založena na dvou koncepcích: jsou jimi koordinace hospodářské politiky a fungování nezávislé měnové instituce – Evropského systému centrálních bank (ESCB). Definování hlavních směrů hospodářské politiky je úkolem Rady ministrů financí (která sdružuje ministry hospodářství a financí členských států Unie). K tomuto účelu Rada ministrů vydává roční obecné hospodářsko-politické směrnice. Rada ministrů financí může na zúčastněné státy vyvíjet tlak s cílem přimět je k respektování rozpočtových závazků stanovených v jejich ročních programech stability.

Na ESCB participují centrální banky členských států Evropské unie spolu s Evropskou centrální bankou (ECB). ESCB je nezávislý, a proto nemůže od žádného členského státu ani od evropských institucí přijímat pokyny. K 1. červnu 1998 centrální banky členských států Evropské unie oficiálně ustavily **Evropskou centrální banku (ECB)**; tato instituce začala v plném rozsahu fungovat od 1. ledna 1999. Jejím hlavním posláním je zajišťovat cenovou stabilitu.

HMU se zásadním způsobem doplňuje s evropským jednotným trhem, který má za cíl zajišťovat volný pohyb lidí, zboží, služeb a kapitálu v Evropské unii. S jednotnou měnou bude jednotný trh lépe fungovat, protože odpadnou transakční náklady na konverzi měn, zmizí výkyvy směnných kursů, které narušovaly obchodní a investiční činnost, a zprůhlední se ceny v eurech. Určitým problémem se může zdát, že Smlouva o Evropské unii neobsahuje žádné ustanovení o možnosti z HMU vystoupit. Stejně tak, ale Smlouva o Evropské unii neobsahuje žádné ustanovení, které by dávalo možnost vyloučit členský stát z používání eura, pokud tento stát bude plnit požadované podmínky.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.5.7 PAKT STABILITY A RŮSTU

Pakt stability a růstu představuje dohodu mezi všemi členskými státy, které podle této dohody musí dodržovat specifickou fiskální a rozpočtovou kázeň - ta je součástí jejich střednědobých hospodářských cílů. Pakt je důležitým činitelem zaručujícím udržitelné a stabilní hospodářské řízení. Pakt byl přijat na zasedání Evropské rady v Amsterdamu v červnu 1997. Má dva zásadní aspekty: za prvé jde o preventivní systém včasného varování s cílem zajistit a napravit nedostatky z hlediska rozpočtu dříve, než rozpočtový schodek přesáhne hodnoty 3 % hrubého domácího produktu (HDP), což je limit stanovený ve Smlouvě. Za druhé jde o soubor varovných opatření s odrazujícím účinkem, s jejichž použitím se na členské státy vyvíjí tlak, který je má odradit od nadměrných schodků a v případě, že k nadměrnému schodku dojde, přimět je k rychlým opatřením směřujícím k nápravě. Členské státy v eurozóně se mimoto zavázaly, že budou usilovat o plnění střednědobých rozpočtových cílů blízkých se vyrovnanému nebo přebytkovému stavu.

Jakou však máme záruku, že pokuty uvedené v Paktu stability a růstu budou opravdu uloženy? V přísně formálním smyslu je zárukou zákon, protože okolnosti, za kterých může být namísto uložení pokuty, jsou stanoveny v nařízení Rady, které je pro členské státy spadající do eurozóny závazné. Ve skutečnosti však k použití takových sankcí nejspíše dojde velmi zřídka, protože politický postup směřující k uložení takových sankcí má vytvářet maximální tlak, který „provinilý“ členský stát odradí od zachování rozpočtového schodku přesahujícího 3 % hrubého domácího produktu (HDP). Tento limit lze překročit pouze ve výjimečných případech stanovených v nařízení Rady. Stojí za to si pamatovat, že než je uložena sankce ve formě pokuty, má daný členský stát možnost nadále zachovávat nadměrně deficitní rozpočet v rozporu se zákonnými ustanoveními i navzdory tlaku ze strany svých partnerů a Komise po dobu nejméně dvou let. Do té doby bude sankce mít podobu neúročené kauce.

Co se stane, jestliže potrestaný členský stát nebude schopen zaplatit pokutu udělenou podle Paktu stability a růstu? Je nanejvýš nepravděpodobné, že by se kterýkoli členský ocitl v situaci, která by mu nedovolila zaplatit uloženou pokutu. Když Rada usoudí, že členský stát má nadměrný rozpočtový schodek, je takový členský stát vyzván ke složení neúročené kauce nepřesahující 0,5 % hrubého domácího produktu. Průměrný roční příjem států v Evropské unii je ekvivalentem 46 % hrubého domácího produktu. Kauce by se po dvou letech změnila na pokutu, čímž by daný členský stát o částku tvořící kauci přišel, ovšem pouze tehdy, pokud by „provinilý“ členský stát do dvou let nenapravitel stav svého deficitního rozpočtu (tj. rozpočtu se schodkem přesahujícím 3 % hrubého domácího produktu).

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.5.8 EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA

Pro potřeby měnové unie vznikly nové instituce. Jejich struktura a hlavní úkoly jsou upraveny kapitolou 2 (Měnová politika) a 3 (Institucionální ustanovení), které byly v roce 1992 doplněny do Smlouvy o Evropském společenství. **Evropský měnový institut (EMI)** byl přechodnou institucí, která ve druhé etapě připravovala přechod k závěrečné fázi, kdy také zanikla. Byl založen 1. ledna 1994 se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem. Z charakteru svěřených úkolů vyplývá, že EMI nahradil doposud existující Výbor guvernérů centrálních bank. Hlavním úkolem EMI bylo posilovat spolupráci mezi národními centrálními bankami a přispívat ke koordinaci měnových politik členských států s cílem zajistit cenovou stabilitu. Dalším úkolem EMI bylo sledovat fungování Evropského měnového systému, usnadňovat používání ECU a dohlížet na jeho vývoj. EMI předkládá stanoviska nebo doporučení Radě a národním vládám k vnější i vnitřní měnové situaci Společenství zejména z hlediska vlivu na fungování Evropského měnového systému. V přípravě na třetí etapu měl EMI za úkol připravovat nástroje a postupy pro uskutečňování jednotné měnové politiky v této etapě, dohlížet na technickou přípravu bankovek budoucí jednotné měny a do konce roku 1996 vypracovat projekt Evropského systému centrálních bank.

Evropský systém centrálních bank (ESCB) a Evropská centrální banka (**European Central Bank - ECB**) jsou trvalými institucemi, jež vznikají v závěrečné etapě měnové unie. ECB je koncipována jako nezávislá centrální banka Evropské unie. Její sídlo je v německém Frankfurtu nad Mohanem. Spolu s 15 národními centrálními bankami tvoří tzv. Evropský systém centrálních bank (ESCB). Centrální banky jednotlivých států mají v tomto systému postavení samostatných právnických osob. Jako účastníci oblasti jednotné měny musí jednat ve shodě s hlavními směrnicemi a instrukcemi rozhodovacích orgánů ECB. Na rozdíl od ECB a národních centrálních bank, nemá ESCB právní subjektivitu.

Rozhodovacími orgány jsou **Řídící rada** a **Výkonný výbor**:

Řídící rada se skládá ze členů Výkonného výboru ECB a z guvernérů národních ústředních bank. Formuluje měnovou politiku Společenství, a v případě potřeby také rozhodnutí týkající se střednědobých měnových cílů, klíčových úrokových měr a rozsahu rezerv. Řídící rada má výhradní právo povolovat vydávání bankovek v rámci Společenství. Pro vybraná rozhodnutí stanovená Statutem jsou hlasy v Řídící radě váženy podle podílu národních bank na upsaném kapitálu ECB. Hlasy členů Výkonného výboru se při tom neberou v úvahu. Rozhodnutí vyžadující kvalifikovanou většinu je přijato, když kladné hlasy představují alespoň dvě třetiny upsaného kapitálu ECB. Výkonný výbor ECB se skládá z předsedy, místopředsedy a čtyř dalších členů. Jsou vybíráni z osobností s uznávanou kvalifikací a profesionální zkušeností v měnových nebo bankovních záležitostech společnou dohodou vlád členských států na úrovni hlav států nebo vlád na základě doporučení Rady po předchozím vyjádření Evropského

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

parlamentu a Řídící rady. Jejich funkční období je osm let a nebude obnovitelné. Úkolem výkonného výboru je provádět měnovou politiku v souladu se směrnicemi a rozhodnutím Řídící rady. Odpovídá za běžnou agendu ECB.

Evropský systém centrálních bank je postaven na několika principech:

- Zajištění stability cen, jakožto prioritního cíle
- Podpory základní ekonomické politiky EU
- Nedělitelnost měnové politiky
- Federalismu a subsidiarity
- Nezávislost a odpovědnosti

Základní úkoly uskutečňované ESCB jsou následující:

- Definovat a provádět měnovou politiku Společenství
- Provádět devizové operace v souladu s příslušným ustanovením Smlouvy
- Držet a spravovat oficiální devizové rezervy členských států
- Podporovat plynulé fungování platebních systémů
- Legislativní činnost a konzultační činnost
- Shromažďování statistických informací

Při vzniku centrální banky se vedla důležitá diskuse o míře její nezávislosti. Při koncipování modelu nezávislosti centrálních bank v rámci ESCB byl využit dosavadní model nezávislosti německé Bundesbanky. Obecně se uznávalo, že nezávislost německé centrální banky významnou měrou přispěla ke stabilitě německé měny a prosperitě německého hospodářství po druhé světové válce. Stabilitu měny se podařilo udržet i přes silné politické tlaky při měnovém a politickém sjednocení Německa. Právně byl vztah Bundesbanky a vlády vymezen takt „Bundesbanka je povinna podporovat všeobecnou hospodářskou politiku spolkové vlády za podmínky respektování hlavního cíle banky. Při výkonu kompetencí, které jí byly svěřeny tímto zákonem, je nezávislá na pokynech vlády“.

Obecně je nezávislost ECB a národních centrálních bank upravena Smlouvou o založení ES a Statutem ESCB/ECB: „Při výkonu pravomocí a uskutečňování úkolů a povinností svěřených jim touto Smlouvou a Statutem nesmějí ECB, národní centrální banky, ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů Společenství, od žádné vlády členského státu nebo od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány a instituce Společenství a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů ECB či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“

Nezávislost ECB a národních centrálních bank v sobě zahrnuje čtyři podmínky:

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- institucionální nezávislost – banky nesmějí požadovat nebo přijímat pokyny od orgánů ES, vlády členského státu nebo jiného orgánu (čl. 108 Smlouvy, čl. 7 Statutu ESCB a ECB)
- osobní nezávislost – funkční období vrcholných orgánů národních bank musí být dostatečně dlouhé (min. 5 let) a představitelé centrálních bank mohou být odvoláni pouze z důvodů uvedených ve Smlouvě (čl. 14 Statutu) věcná nebo také
- funkční nezávislost – stanovení hlavního cíle a odpovědnosti za jeho plnění. Hlavním cílem centrálních bank a ECB je udržovat cenové stability (čl. 105 Smlouvy, čl. 2 Statutu)
- finanční nezávislost – vláda nesmí ovlivňovat rozpočet centrální banky a nesmí využívat centrální banku k financování státních výdajů. Finanční nezávislost umožňuje centrálním bankám faktický výkon nezávislosti (čl. 101 Smlouvy o ES).

Evropská centrální banka má právo přijímat právní akty a jiné právní nástroje. Jsou jimi zejména nařízení, rozhodnutí, doporučení, stanoviska a dále obecné zásady, pokyny a vnitřní rozhodnutí. Regulatorní pravomoc ECB je omezena ve Smlouvě a Statutu předmětem plnění úkolů určených pro ECB, resp. pro Eurosystem.

Role Rady ministrů a ostatních institucí v HMU

Rada, nazývaná také „Rada ministrů“, je složena z představitelů členských států na ministerské úrovni – každý stát má v Radě jednoho zástupce. Konkrétní složení Rady záleží na projednávané problematice. V případě HMU jde o ministry hospodářství a financí (ECOFIN). Ti na zasedáních ECOFIN odpovídají za účinnou koordinaci hospodářské politiky členských států, za dodržování Paktu stability a růstu a za orientaci politiky směnných kursů.

Rada přijímá veškerá legislativní opatření, která jsou nutná k činnosti HMU. Činí tak na základě návrhů Komise. Tímto postupem byl například uzákoněn právní status eura a neodvolatelné směnné kursy mezi eurem a jednotlivými účastnickými měnami. Naproti tomu Evropská rada je vždy tvořena hlavami států a vlád členských států a předsedou Komise. Evropská rada vytváří politické stimuly k rozvíjení HMU, včetně orientace na hospodářskou politiku členských států a Unie.

Evropská centrální banka (ECB) musí pravidelně podávat **Evropské radě a Evropskému parlamentu** zprávy o své činnosti. Parlament také může vyzvat členy Výkonného výboru ECB - jeho prezidenta, viceprezidenta a čtyři ostatní členy - k vysvětlení měnové politiky ECB.

Evropský parlament se podílí na přijímání legislativy týkající se HMU a má poradní roli při řešení různých aspektů fungování HMU. Konzultace s Evropským parlamentem se vyžaduje při posuzování připravenosti členských států na vstup do eurozóny a při jmenování členů Výkonného výboru Evropské centrální banky (ECB). Může také zvat prezidenta ECB a členy

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Výkonného výboru ECB na jednání parlamentních výborů k vysvětlení měnové politiky ECB. Národní vlády odpovídají za svou hospodářskou politiku, za koordinaci této politiky prostřednictvím jednání Rady a za dodržování limitů, pokud jde o schodky státního rozpočtu a výši veřejného zadlužení – jde o limity stanovené ve Smlouvě a v Paktu stability a růstu. Po přechodu na euro však vlády a ústřední banky členských států, které jsou v eurozóně, už nadále nebudou odpovídat za měnovou politiku.

Národní parlamenty budou nadále odpovídat za posuzování a schvalování legislativy o hospodářské politice jednotlivých členských států, která tvoří základní složku HMU. Smlouva o Evropské unii, kde se ustanovuje založení HMU, byla ratifikována parlamenty skoro všech členských států (některé členské státy, například Francie, předložily Smlouvu přímo občanům ke schválení v referendu). I při existenci HMU si národní parlamenty zachovají status demokraticky zvolených orgánů členských států s vysokou legislativní pravomocí.

3.5.9 JEDNOTNÁ MĚNA EURO

Výhody fungování jednotné měny

Nová měna znamená nepochybně větší pokrok v evropské integraci. Euro se má stát významným konkurentem amerického dolaru jako světová rezervní měna. Úspěšnost této předpovědi je závislá na objemu devizových rezerv v euru v centrálních bankách cizích států a na objemu světových finančních transakcí. Pokud jde o devizové rezervy v euru v centrálních bankách, lze odhadovat, že jejich objem se bude postupně zvyšovat na úkor devizových rezerv v ostatních měnách. Rozhodující střet mezi eurem a dolarem se pravděpodobně odehraje především na ruských a čínských trzích. Čína např. začínala r. 1999 s devizovými rezervami ze 40 % v euru, ze 40 % v dolarech a z 20 % v jenech a minoritních měnách (britské libry, švýcarské franky). Pokud jde o objem finančních transakcí na světových trzích, začínalo euro přibližně s 20 % podílem (asi 15% přebírá po německé marce) proti více než 50 % podílu amerického dolaru.

Euro je měnou velkého a likvidního finančního trhu, který je se svými 290. mil obyvatel největším na světě a reprezentuje světově nejvýznamnější kulturní i ekonomickou oblast. Zavedení jednotné měny pro 11 států přináší transparentnost a srovnatelnost cen v těchto zemích. Vzhledem k tomu, že mezi těmito státy vznikla jednotná měna a zanikly kursové rozdíly mezi dřívějšími měnami, včetně směnárenských poplatků, jsou ceny vyjadřované v euru okamžitě srovnatelné z prodejních i nákupních cen. Na první pohled je jasné, které zboží je levnější a které dražší. Navíc mezi státy odpadlo kursové riziko. Následně postupně dochází k daleko většímu sblížení cen jednotlivých států, než tomu bylo do zavedení eura.

Euro přineslo více přeshraničních obchodů a investic, a to především díky zrychlení a zjednodušení přeshraničních plateb v euru, které se staly v podstatě platbami vnitrostátními. Tato výhoda platí přiměřeně i pro platby v euru z ČR do zemí evropské měnové unie, protože i náš stát se připojil k trendu zjednodušování a zrychlování přeshraničních plateb v této nové

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

měně. Používání nové měny znamená také výrazné snížení řady transakčních nákladů. Počínaje snížením nákladů souvisejících s poplatky na vedení účtů, kde bylo možné odbourat účty v jedenácti „starých“ měnách a nahradit je jediným účtem v euru, přes odpadnutí nákladů na poplatky za dosavadní směnárenské operace mezi jedenácti měnami, které přešly na euro, až po zánik kursových rizik mezi měnami eurozóny.

Odpadla potřeba zajištění proti kursovému riziku pro jedenáct měna a náklady tak mohou být počítány jen proti jedné měně – proti euru. Zánik kursového a devizového rizika vůči zmíněným jedenácti měnám a jeho přechod na jediné riziko kursu mezi CZK a EUR vedou k novým kritériím pro investorská rozhodnutí, resp. k jednokriteriálnímu rozhodování podle parametrů nikoliv jedenácti, nýbrž jediné měny. Čeští podnikatelé tak již nemusí vyhodnocovat zvláště riziko pro Itálii, Portugalsko nebo Francii apod.

Nová segmentace trhů, kterou zavedení společné měny eura přináší, je důsledkem nerovnoměrného vývoje v zemích evropské měnové unie a často až propastných rozdílů. Z obavy, aby z méně rozvinutých regionů měnové unie neunikaly pracovní síly a investice do rozvinutějších oblastí, vyvíjejí národní a regionální vlády méně rozvinutých států a oblastí různé stimulační mechanismy právě pro zahraniční investice a investory.

Jak je zaručena stabilita eura?

Uplatňováním zdravé politiky řízené podle cílů HMU směřujících k zajištění stability. Evropská centrální banka (ECB) má jako hlavní cíl stanoveno udržování cenové stability v eurozóně. Tento cíl zajišťuje ECB naprosto nezávislým způsobem. Členské státy v eurozóně již dosáhly značného stupně hospodářské konvergence (sblížení) v oblasti veřejných financí, inflace a úrokových sazeb. Tyto členské státy se zavázaly, že budou sledovat politiku zaměřenou na stabilitu a že budou posilovat koordinaci svých hospodářských politik. A konečně i samo euro omezuje rizika měnové nestability, protože snižuje citlivost vůči výkyvům směnných kursů a zároveň zajišťuje vyváženost mezinárodního měnového systému.

Nevýhody a rizika spojená se zavedením jednotné měny

Neomezený pohyb kapitálu přináší nebezpečí rychlejšího přelévání zdrojů z oblastí s nižší produktivitou do oblastí, kde je produktivita vyšší. Směnný kurs není již možné používat jako nástroj obchodní politiky. Vlády tak ztratily možnost zvyšovat svoji konkurenceschopnost pomocí devalvace.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

KOORDINOVANÉ POLITIKY

3.6 REGIONÁLNÍ A STRUKTURÁLNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE

Cílem této politiky, v současnosti označované jako politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti (HSUS), je přispět ke zmírnění výrazných nerovností přetrvávajících mezi státy a regiony EU. Nerovnosti totiž negativně ovlivňují výkonnost ekonomiky celé Evropské unie a též i její politickou soudržnost. Koordinaci a harmonizaci politiky zajišťují orgány EU, realizaci pak členské státy.

Smysl a úkoly politiky soudržnosti

Regionální a strukturální politika EU, se řadí mezi nejvýznamnější politiky Evropské unie. Ze strany institucí Evropské unie jsou souhrnně tyto politiky společně s vybranými aktivitami v oblasti sociální a zemědělské politiky a politiky na podporu zaměstnanosti nazývány politikou hospodářské a sociální soudržnosti (HSS). V posledních letech je také v souvislosti s touto politikou stále více akcentován i další aspekt – územní soudržnost – odtud tedy název politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti (HSUS).

Hlavním úkolem politiky soudržnosti je zajistit, aby se regiony, jejichž rozvoj zaostává za evropským průměrem, dostaly pomocí investic do infrastruktury a do řady dalších oblastí na stejnou úroveň. Politika hospodářské a sociální soudržnosti má tedy podle svých tvůrců přispívat ke snižování rozdílů (disparit) mezi evropskými regiony a zeměmi.

Kromě přidané hodnoty, která má členským státům vznikat díky výměně zkušeností, odborných znalostí a správných postupů, evropské fondy rovněž podporují řádné řízení a zajišťují bezpečné financování po dobu sedmi let, čímž regionům a členským státům dávají možnost, aby se rozvíjely vyváženějším a udržitelnějším způsobem. Politiku hospodářské a sociální soudržnosti lze chápat jako nástroj sloužící členským státům EU coby vzor rozvoje, v němž hraje aktivní roli solidarita a spolupráce.

Důvodů pro vznik a existenci politiky HSUS je obecně celá řada, ať již mají své kořeny v historickém vývoji Evropských společenství či v aktuálních potřebách Evropské unie. Prvotním důvodem pro vznik politiky HSUS byla kompenzace slabším regionům za zostřenou konkurenci po vytvoření Společenství. Šlo o to, že tehdy si každý stát chránil své problémové regiony, jejichž odvětvové struktury dominovaly průmyslové podniky. Jakmile se vytvořilo Evropské hospodářské společenství, bylo jasné, že ne všechny průmyslové podniky přežijí, proto bylo nutno regionům, kde se tyto „přebytečné podniky“ koncentrovaly, nějakým způsobem pomoci.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Další důvod pro uplatňování regionální politiky či politiky soudržnosti souvisí s tím, že nejzaostalejší regiony se nacházejí právě v nejméně vyspělých státech EU, které objektivně mají nejmenší prostor k tomu jim reálně napomoci.

Navíc, Evropská unie realizuje i další politiky, ze kterých mají největší prospěch spíše vyspělejší regiony EU. Politika hospodářské a sociální soudržnosti EU, tak vlastně představuje rovněž určitou formu kompenzace regionálních dopadů ostatních politik.

Dále zde existuje určitý rozpor mezi regionální politikou uplatňovanou na národní úrovni a politikou volné hospodářské soutěže, kdy jakékoliv dotace, které se poskytují soukromým subjektům, narušují hospodářskou soutěž. Bylo tedy nutné vnést na společný evropský trh určitá pravidla, kdy se ještě jedná skutečně o regionální politiku a kdy už se jedná o zcela evidentní narušování hospodářské soutěže. To je další důvod, proč regionální politika na úrovni EU existuje.

Evropská unie také realizuje velmi ambiciózní projekt, kterému se říká ekonomická a monetární unie. Aby mohl dobře fungovat, musí regionální politika plnit alespoň částečně stabilizační roli fiskální politiky. Fiskální politika neboli přerozdělování přes státní rozpočet zpravidla funguje tak, že vyspělejší regiony platí více daní a slabší regiony dostávají více na sociálních dávkách. Na úrovni Evropské unie toto nefunguje, protože rozpočet EU nedosahuje ani 2 % HDP, kdežto v jednotlivých státech představují výdaje veřejného sektoru kolem 40 % HDP. Regionální politika EU přesto představuje sice velice redukovanou část, ale přece jen částečně plní stabilizační funkci fiskální politiky.

Pokud jde o další vztahy mezi regionální politikou EU a projektem ekonomické a monetární unie, existuje další souvislost v tom smyslu, že regionální politika představuje jeden z nástrojů, jak řešit nižší konkurenceschopnost. Tou první je pasivní způsob, možnost monetární intervence v tom smyslu, aby bylo dosaženo devalvace, a druhou možností je provést politiku aktivní adaptace, což znamená napomoci zvýšení konkurenceschopnosti, například přes podporu podnikání, podporu rozvoje lidských zdrojů či podporu infrastruktury.

Programové období 2007–2013: Zaměření se na růst a pracovní místa

Dosud největší soustředění zdrojů pro nejchudší členské státy a regiony, zapojení všech regionů a přesun priorit tak, aby byl podpořen růst, pracovní místa a inovace, to jsou v jádru největší změny politiky soudržnosti EU v současném období. V Evropské unii 27 států nyní žije každý třetí obyvatel EU – v celkovém počtu 170 milionu – v těch nejchudších regionech, které získávají pomoc v rámci cíle „Sbližování“.

Hospodářské a sociální nerovnosti se při posledním rozšíření významně prohloubily. Vyjádřeno v příjmech na osobu, Lucembursko je nyní sedmkrát bohatší než Rumunsko. Na regionální úrovni je rozdíl dokonce ještě větší: nejbohatším regionem je Vnitřní Londýn s 290

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

% příjmu na osobu EU-27, zatímco nejchudší region je Severovýchod v Rumunsku s 23 % průměru EU. Evropská rada odsouhlasila v prosinci 2005 rozpočet na období 2007–2013 a vyčlenil 347 miliard eur na strukturální fondy a na Fond soudržnosti, z čehož je plánováno vynaložit 81,5 % na regiony „Sbližování“.

V důsledku zjednodušených procedur bylo téměř všech 436 programu týkajících se všech regionu a členských států EU odsouhlaseno před koncem roku 2007. Podstatná změna jejich priorit znamená, že čtvrtina zdrojů je nyní vyčleněna na výzkum a inovace a asi 30 % na infrastrukturu pro ochranu životního prostředí a na opatření proti klimatickým změnám.

Cesta k reformě

V únoru 2004 vydala Evropská komise dokument o budoucnosti rozšířené Unie, včetně návrhu rozpočtu na roky 2007–2013. Z celkového rozpočtu 1 025 miliard eur bylo 336 miliard eur vyčleněno pro strukturální fondy a pro Fond soudržnosti a dalších 70 miliard eur bylo určeno pro rozvoj venkova pod jiným označením než soudržnost.

Po obtížných jednáních se Evropská rada 11. a 12. prosince v Bruselu dohodla na rozpočtu, který byl převeden v dubnu 2006 na meziinstitucionální dohodu mezi Radou, Parlamentem a Komisí o 864 miliardách eur, z nichž 308 miliard eur bylo určeno pro politiku soudržnosti. Ve stejnou dobu byl stanoven pozměněný rozpočet pro 2008/09. Od roku 2001 tlumila Komise rušné období reflexe o budoucnosti politiky soudržnosti EU.

V červnu 2004 předložila Komise legislativní balík pěti nařízení, včetně jednoho s obecnými opatřeními, tří o EFRR, ESF a o Fondu soudržnosti a posledního o „Evropském uskupení pro územní spolupráci.“ Rada a Parlament je přijaly v červnu 2006 po dosažení dohody o rozpočtu. V prosinci 2006 byla tato nařízení doplněna o jedno jednotné implementační nařízení nahrazující pět existujících opatření pro informování a publicitu, řídicí a kontrolní systémy, nepravidelnosti, finanční korekce a způsobilost.

Politika soudržnosti mezi roky 2007 až 2013

Souběžně se sdružením Cílů 2 a 3 transformovala reforma z roku 2006 iniciativu Interreg do třetího cíle a současně integrovala ostatní iniciativy Společenství do hlavních programů.

Prioritní cíle jsou definovány následovně:

- **„Sbližování“**: má za cíl urychlit sbližování nejméně vyvinutých členských států a regionů definovaných HDP na osobu menším než 75 % průměru EU;
- **„Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost“**: týká se všech ostatních regionů s cílem posílit konkurenceschopnost a přitažlivost regionů a rovněž zaměstnanost; a

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- **„Evropská územní spolupráce“:** vychází z iniciativy Interreg a podporuje přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráci a je rovněž dostupná pro síť.

Počet finančních nástrojů pro soudržnost je snížen ze šesti na tři: dva strukturální fondy (EFRR, ESF) a Fond soudržnosti. Specifická podpora původních EAGGF a FIFG nyní přechází pod nový Evropský zemědělský Fond pro rozvoj venkova (EAFRD) a Evropský fond pro rybářství (EFF).

Cíle „Sbližování“ se týkají 84 regionů v 17 členských státech a 170 milionů obyvatel a – na základě principu postupného vyřazování – dalších 16 regionů s 16,4 miliony obyvatel a s HDP pouze lehce nad prahovou úrovní v důsledku statistického vlivu rozšíření. Celková částka pro cíle sbližování je 282,8 miliardy eur, což představuje 81,5 % z celkového objemu. Z toho je 199,3 miliardy eur pro regiony v programu sbližování, 13,9 miliardy eur pro regiony postupně vyřazované a 69,6 miliardy eur pro Fond soudržnosti, který je pro 15 členských států.

Celkem 168 regionů v 19 členských státech, které představují 314 milionů obyvatel, připadá v úvahu pro cíle programu „Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost“. 13 z těchto regionů s 19 miliony obyvatel jsou tak zvanými oblastmi postupného přiřazování a jsou jim přidělovány speciální finanční objemy vzhledem k jejich dřívějšímu statutu regionů pro Cíl 1. Pro tento cíl je dostupných 54,9 miliardy eur, což je těsně pod 16 % z celkového vyčleněného objemu. Pro regiony postupného přiřazování je 11,4 miliardy eur.

Co se týče cíle „Evropská územní spolupráce“, v přeshraničních oblastech žije 181,7 milionů obyvatel (37,5 % z celkového počtu obyvatel EU) a všech ostatních regionů EU a jejich obyvatel se týká přinejmenším jedna z existujících 13 nadnárodních oblastí spolupráce. 8,7 miliardy eur (2,5 % z celku), dostupných pro tento cíl je rozděleno následovně: 6,44 miliardy eur pro přeshraniční, 1,83 miliardy eur pro nadnárodní a 445 milionů eur pro meziregionální spolupráci a síť. Jako součást tohoto cíle zahájila Komise iniciativu „Regiony pro hospodářskou změnu“ pro podporu sítí pro vzorovou spolupráci pro udržitelný rozvoj regionů a měst.

Administrace a řízení

Největší zjednodušení pro současné období se týká zavedení dvou programových kroků místo tří. Plánování vychází ze „Směrnice Společenství pro soudržnost“ a je prováděno na národní úrovni prostřednictvím Národních strategických referenčních rámců a implementace je ponechána na operačních programech. Jak nařízení, tak směrnice vyžadují, aby v nové generaci programů byla jistá část zdrojů „rezervována“ pro klíčové investice spojené s obnovenou strategií pro růst a pracovní místa.

To znamená výzkum a inovace, infrastruktury evropské důležitosti, průmyslová soutěž, obnovitelné energie, ekoinovace a lidské zdroje. V regionech „Sbližování“ musí tyto priority

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

dostávat 60 % z celkových dostupných prostředků a v ostatních regionech 75 %. Průměrná část zdrojů rezervovaných pro klíčové lisabonské investice dosahuje v EU-27 61,2 % pro cíl sbližování a 76,7 % pro cíl regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost. Celkem bude pro tyto investice vyčleněno přibližně 200 miliard eur. V porovnání s předchozím obdobím to představuje nárůst o více než 50 miliard eur.

Byla zmodernizována další opatření, jako jsou pravidla pro stanovení způsobilosti, která se nyní rozhodují spíše na národní úrovni než na úrovni EU, a zvýšené zaměření na princip proporcionality má za cíl snížit byrokracii a omezení ovlivňující menší programy.

Tři nové politické nástroje nazývané Jaspers, Jeremie a Jessica zlepší spolupráci mezi Evropskou komisí a Evropskou investiční bankou a ostatními finančními institucemi, aby se posílilo budování kapacit a zajistilo členským státům a regionům ustanovit zdravé a účinné používání fondů.

Evropské uskupení pro územní spolupráci (EGTC) umožní, aby regionální a místní orgány z různých zemí mohly vytvořit spolupracující uskupení jako právní nástroje pro projekty jako jsou přeshraniční doprava nebo zdravotnické služby.

Nástroj pro předpřístupovou pomoc (IPA) nahradil předchozí předpřístupové nástroje v roce 2007. IPA je navržen tak, aby pomohl kandidátským zemím a potenciálním kandidátským zemím ze Západního Balkánu připravit se na možné přistoupení, včetně oblastí regionálního rozvoje a spolupráce.

Čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti společně s Fórem soudržnosti 27. a 28. září 2007 pak znamenala spuštění debaty o budoucnosti politiky soudržnosti EU po roce 2013.

Základní fakta a čísla

- **Celkový objem dostupných prostředků strukturálních fondů a Fondu soudržnosti:** 347 miliard eur představujících 35,7 % rozpočtu EU a 0,38 % celkového HDP EU
 - z čehož pro regiony pro Cíl 1: 81,5 %
 - počet obyvatel v regionech pro Cíl 1: 170 milionů (35 % z celkového počtu včetně postupně vyřazovaných regionů)
- **Hlavní příjemci:** Polsko (67,3 miliardy eur), Španělsko (35,2 miliardy eur), Itálie (28,8 miliardy eur), Česká republika (26,7 miliardy eur), Německo (26,3 miliardy eur), Maďarsko (25,3 miliardy eur), Portugalsko (21,5 miliardy eur) a Řecko (20,4 miliardy eur).

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Očekávané výsledky

- Makroekonomické modely odhadují, že investice politiky soudržnosti přidají v nových členských státech v průměru přibližně 6 % HDP nad základní scénáře. Například model Hermin předvídá přidaných 9 % HDP v Litvě, České republice a na Slovensku; 5,5–6 % pro Bulharsko, Polsko a Rumunsko, 3,5 % pro Řecko a okolo 1–1,5 % pro Španělsko, východoněmecké spolkové země a Mezzogiorno.
- Do roku 2015 by měly strukturální fondy a Fond soudržnosti vytvořit až 2 miliony nových pracovních míst.
- Na základě odhadů *ex ante* několika členskými zeměmi vytvoří důrazné zaměření na výzkum a inovaci dalších 40 000 pracovních míst.
- V oblasti dopravy se předpokládá, že z investic politiky soudržnosti EU bude podpořeno vybudování nebo rekonstrukce 25 000 kilometrů silnic a 7 700 km železnic.
- Mnoho členských států a regionů dává ve svých programech prioritou opatřením proti klimatickým změnám a rozvoji ekonomiky s nízkou produkcí uhlíkových zplodin. Například Lucembursko si dalo za cíl snížit emise CO₂ o 10 %, a Slovensko plánuje snížit energetickou náročnost výroby o více než 20 %. Programy v Itálii, Francii, České republice, na Maltě, v Anglii a ve Walesu zahrnují opatření pro rozvoj specifických systémů pro vyhodnocování uhlíkových zplodin.

Práva spotřebitele v Evropské unii

Ochrana spotřebitele v EU je založena na kompromisech, hledá společné jádro problému, společné řešení, to, co je pro spotřebitele potřebné. Dokument se zabývá oblastmi: Všeobecná bezpečnost výrobků, Odpovědnost za vadné výrobky, Nepřiměřené smluvní podmínky, Údaje o cenách, Spotřebitelský úvěr, Odpovědnost a záruky u spotřebního zboží, Podomní obchod, Uzavírání smluv na dálku, Reklama, Cestovní ruch; je zde také charakteristika vybraných evropských institucí i jejich cílů, vše včetně kontaktů.

- Všeobecná bezpečnost výrobků
- Odpovědnost za vadné výrobky
- Nepřiměřené smluvní podmínky
- Údaje o cenách
- Spotřebitelský úvěr
- Odpovědnost a záruky u spotřebního zboží
- Podomní obchod
- Uzavírání smluv na dálku
- Reklama
- Cestovní ruch
- Generální ředitelství pro zdraví a ochranu spotřebitele
- Spotřebitelské instituce a ochrana v rámci "unijních" institucí

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- Nové úkoly evropské spotřebitelské politiky
- Kontakty

Ochrana spotřebitele v Evropské unii je založena na kompromisech. Vždy se hledá cesta, jak vyhovět specifickým potřebám a zvyklostem toho či onoho státu, a vždycky se hledá společné jádro problému, společné řešení, to, co má ochrana spotřebitele ve všech členských státech společného. Obvykle se ukáže, že kompromisy jsou možné, že společné jádro zahrnuje téměř vše, co je pravděpodobně pro spotřebitele opravdu potřebné a že zdánlivě nepřekonatelné rozdíly mají původ spíše ve snaze některých výrobců chránit si své trhy mimotržními prostředky. Evropská spotřebitelská politika jistě nepatří mezi uzavřené záležitosti. Co lze tedy v blízké budoucnosti na tomto poli od Evropské unie očekávat? Pravděpodobně jen velmi málo v oblasti legislativy. Velké, přelomové úkoly, jako byly svého času směrnice o odpovědnosti za škody způsobené vadami výrobku, směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách a další dříve zmíněné předpisy jsou hotové a vyzkoušené. Je sice možné očekávat některé úpravy a drobné změny, ale na podstatě věci se asi změní jen málo.

3.7 EVROPSKÁ POLITIKA OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Politika životního prostředí EU byla zavedena až v polovině 80. let, k regulaci ochrany životního prostředí již dříve - v rámci regulace vnitřního trhu. Hlavními institucemi aktivními v oblasti evropské ochrany životního prostředí jsou orgány ES, specializované agentury pro ochranu lidských práv i nezávislé lobbystické skupiny. V rámci Evropské komise hraje hlavní roli Generální ředitelství pro životní prostředí, kde se připravuje většina evropských norem týkajících se životního prostředí.

- Vývoj ochrany životního prostředí v rámci Evropské unie
- Principy ochrany životního prostředí v EU
- Mechanismy ochrany životního prostředí v EU
- Šestý akční program pro životní prostředí
- Zamezení změny klimatu
- Evropský systém obchodování s emisemi
- Klimaticko-energetický balíček
- Adaptační opatření
- Mezinárodní role EU

Vývoj ochrany životního prostředí v rámci Evropské unie

Politika ochrany životního prostředí prošla od počátku evropské integrace dynamickým vývojem. Ve smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství nebyla o životním prostředí žádná zmínka a EHS nebyly v této oblasti svěřeny žádné kompetence ani rozpočtové

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

zdroje. Nepřímou zmínku o ochraně životního prostředí obsahovala smlouva o Euratomu, ale pouze v souvislosti s ochranou proti ionizujícímu záření. Jako samostatnou politiku zavedl ochranu životního prostředí až Jednotný evropský akt v roce 1987. Na evropské úrovni ale došlo k regulaci ochrany životního prostředí již dříve, a to v rámci regulace vnitřního trhu. Šlo vlastně o skrytou politiku ochrany životního prostředí, a to v případech, kdy rozdíly ve standardu životního prostředí představovaly překážku pro vnitřní trh nebo kdy ES reagovalo na ad hoc vzniklé problémy celoevropských rozměrů související s životním prostředím. V současné době má Evropská unie na světové úrovni vedoucí postavení v boji za ochranu životního prostředí, a to především v boji proti změně klimatu.

Vývoj v oblasti ochrany životního prostředí v rámci EU lze shrnout takto:

1959 – první norma v oblasti životního prostředí ve smlouvě o Euratom týkající se ochrany pracovníků proti ionizujícímu záření

1972 – mezinárodní konference o životním prostředí ve Stockholmu, která přinesla množství podnětů k ochraně životního prostředí ve státech EHS i na úrovni EHS samotného

1973 – vznik sekce Evropské komise na ochranu životního prostředí; přijetí prvního akčního plánu pro ochranu životního prostředí

1980 – Evropský soudní dvůr potvrdil možnost přijímat evropské závazné normy o ochraně životního prostředí v rámci regulace vnitřního trhu

1981 – v rámci Evropské komise zřízeno samostatné generální ředitelství pro životní prostředí

1984 – vznik zvláštního fondu pro ochranu životního prostředí na evropské úrovni

1987 – Jednotný evropský akt vytváří zvláštní politiku ochrany životního prostředí

1993 – Maastrichtská smlouva zavádí princip ohleduplnosti vůči životnímu prostředí při přijímání a provádění všech politik ES

1994 – vznik Kohezního fondu neboli Fondu soudržnosti, který mj. financuje projekty na ochranu životního prostředí a poskytuje pomoc zemím, jejichž HDP na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU.

2001 – platí VI. akční plán pro životní prostředí (2001–2010)

Principy ochrany životního prostředí v EU

Základními principy ochrany životního prostředí v ES jsou:

- 1 Princip „platí znečišťovatel“** – ekonomické náklady na odstranění znečištění životního prostředí by neměla hradit celá společnost, ale specifictví původci znečištění.
- 2 Princip udržitelného rozvoje** – byl definován jako „rozvoj uspokojující požadavky současnosti bez toho, aby byla narušena schopnost příštích generací uspokojit své vlastní potřeby“. Tento princip se stává obecným principem ochrany životního prostředí ve všech členských státech.
- 3 Princip vysoké úrovně ochrany** – při přijímání evropských norem ochrany životního prostředí by se mělo vycházet z tradice „přísnějších“ členských států a nejnovějších

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

technologií a metod ochrany. Standard ES pak může být „měkčí“ než v „nejpřísnějším“ státě EU – jednotlivé státy si ale mohou své starší „přísnější“ normy ponechat. Princip vysoké úrovně ochrany také slouží k „exportu“ národní legislativy o životním prostředí z náročnějších států EU do ostatních členských států – tím se omezí „nekalá konkurence“ států EU s měkčími nároky na ochranu životního prostředí.

- 4 Princip prevence** – je levnější a účinnější vzniku poškození životního prostředí zabránit, než řešit poškození, až když nastane.
- 5 Princip ochrany co nejbliže u zdroje znečištění** – škodě na životním prostředí má být zabráněno co nejbliže původci škody, a ne až na dalších stupních řetězce znečištění. Ukázkou použití tohoto principu je např. snaha zpracovávat nebezpečný odpad co nejbliže jeho původci, a ne na vzdálených zpracovatelských zařízeních.
- 6 Princip integrované ochrany** – při ochraně životního prostředí se musí přihlížet ke všem možným dopadům, tj. znečištění ovzduší a vody, ochrana živočišných a rostlinných druhů, ochrana rázu krajiny atd., nelze sledovat jen jeden aspekt ochrany životního prostředí a opominout ostatní. V širším smyslu princip integrované ochrany znamená, že se k dopadům na životní prostředí musí přihlížet i při navrhování a provádění ostatních politik ES. Princip integrované ochrany je považován za vůbec nejdůležitější princip politiky ochrany životního prostředí v ES.
- 7 Princip subsidiarity** – je společný pro všechny koordinované politiky ES a týká se rozdělení pravomocí mezi ES a členské státy. Podle principu subsidiarity by ES mělo být v oblasti životního prostředí aktivní pouze tehdy, pokud by stejně účinně nemohly zasáhnout i členské státy samostatně. V principu subsidiarity mají členské státy jistou záruku proti nekontrolované expanzi pravomocí ES. V politice životního prostředí je však použití principu subsidiarity omezeno charakterem problému – problémy životního prostředí jako znečištění ovzduší a mezinárodních řek, migrace zvířat nerespektují státní hranice, a regulace na úrovni ES je proto většinou účinnější.

Mechanismy ochrany životního prostředí v EU

Ochrana životního prostředí je v rámci EU regulována závaznými i nezávaznými mechanismy. Základem závazné regulace ochrany životního prostředí je Smlouva o EU, podle které musí být ochrana životního prostředí integrována do všech politik Evropského společenství s důrazem na udržitelný rozvoj. Tato integrace úvah o životním prostředí do tvorby politik napomáhá předcházet problémům tam, kde vznikají, aby se nemusela později hledat samostatná řešení každého jednotlivého důsledku. Smlouva o EU obsahuje zvláštní kapitolu zaměřenou pouze na ochranu životního prostředí.

Mezi nezávazné mechanismy EU patří zejména dokumenty typu akčního plánu pro ochranu životního prostředí, které stanovují základní cíle EU pro životní prostředí a navrhují kroky k dosažení těchto cílů. Akční plány se zpracovávají se na období několika let, v současnosti probíhá Šestý akční plán na období 2001 až 2010. Evropská Unie také vydává doporučení a stanoviska k ochraně životního prostředí a koordinuje programy z fondů ES (Kohezní fond či

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

specializované fondy životního prostředí, např. LIFE, SAVE, ALTENER). Jinou metodou nezávazných norem je udělování tzv. „ekologické známky“ (Eco-label) nebo tzv. „ekologický audit“.

Hlavními institucemi aktivními v oblasti evropské ochrany životního prostředí jsou orgány EU, specializované evropské agentury pro ochranu lidských práv i nezávislé lobbyistické skupiny. V rámci Evropské komise je hlavní role přisouzena Generálnímu ředitelství pro životní prostředí, kde se připravuje většina evropských norem týkajících se životního prostředí. Menší úlohu pak mají Generální ředitelství pro zemědělství (zemědělská politika má rovněž výrazný dopad na stav životního prostředí), Generální ředitelství pro energetiku a dopravu (např. programy SAVE a ALTENER pro omezování emisí oxidu uhličitého a využívání obnovitelných zdrojů energie) a Generální ředitelství pro rybolov (ochrana mořské biodiversity a zdrojů ryb). GR pro životní prostředí zaměstnává okolo 500 lidí, z nichž dvě třetiny pracují pro Evropskou komisi nastálo a jedna třetina jsou odborníci z členských zemí působících v Evropské komisi jen dočasně.

Významnou institucí v evropské politice na ochranu životního prostředí je Evropská agentura pro životní prostředí se sídlem v Kodani, jejímž úkolem je přinášet kvalitní a nezávislé informace o životním prostředí. Slouží jako významný zdroj informací pro orgány EU, které se zabývají vypracováním, přijímáním, prováděním a hodnocením politiky na ochranu životního prostředí. Zároveň poskytuje důležité informace členským zemím, zástupcům podnikatelské sféry, akademické obce, nevládních organizací či občanských společností. V současnosti má agentura EEA 32 členských zemí. Agentura je pověřena koordinovat Evropskou informační a pozorovací síť pro životní prostředí (síť Eionet).

Při formulaci evropských standardů ochrany životního prostředí hrají velmi výraznou roli zájmová sdružení zastupující ekologické aktivisty i průmyslové výrobce. Mezi nejvýznamnější patří Evropská environmentální kancelář sdružující především ekologické nestátní organizace, Greenpeace International, Světový fond divočiny, Climate Network Europe či Birdlife International na straně ekologických aktivistů a Evropské sdružení automobilového průmyslu (ACEA), Evropská rada chemického průmyslu (CEFIC) či Evropské sdružení petrochemického průmyslu (EUROPIA) zastupující průmyslovou lobby.

Šestý akční program pro životní prostředí

Cíle v oblasti životního prostředí pro období 2001 až 2010 jsou stanoveny v 6. akčním plánu s názvem Životní prostředí 2010: Naše budoucnost, naše volba. Hlavním cílem je zajištění efektivnější aplikace zákonů o životním prostředí v členských státech EU (k tomu slouží mimo jiné mezinárodní síť inspekčních orgánů zemí EU nazvaná IMPEL), dále pak začlenění problematiky životního prostředí do dalších oblastí hospodářství a podněcování občanů i podniků k intenzivnějšímu úsilí o lepší životní prostředí. K dosažení těchto cílů slouží soubor různorodých nástrojů, které se navzájem doplňují. Jde o právní požadavky, tj. opatření, která

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

ukládají povinnosti a kontrolují jejich plnění, o transfer technologií, tržní nástroje, výzkum, opatření týkající se odpovědnosti za životní prostředí, „zelené“ veřejné zakázky a dobrovolné režimy a dohody.

Akční plán se zaměřuje zejména na boj proti změně klimatu, na ochranu biologické rozmanitosti, což představuje ochranu přírodních systémů, zabránění půdní eroze a znečišťování, dále na snižování dopadů znečištění životního prostředí na zdraví a lepší využívání přírodních zdrojů a odpadové hospodářství.

Zamezení změny klimatu

Na celém světě panuje stále větší shoda v tom, že pokud rychle nezačneme jednat, hrozí naší planetě nezvratná změna klimatu. Využívání fosilních paliv, tedy uhlí, zemního plynu a ropných produktů v domácnostech, dopravě i v průmyslu představuje příliš velkou zátěž pro životní prostředí. Zemská atmosféra není schopna absorbovat emise oxidu uhličitého z těchto paliv, aniž by nedocházelo ke zvyšování teploty. První strategii na snížení emisí oxidu uhličitého přijala Evropská komise v roce 1991. Podpisem Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě OSN o klimatických změnách zavázala EU snížit do roku 2008–2012 emise skleníkových plynů o 8 % oproti úrovni v roce 1990. K dosažení tohoto cíle přijala Evropská komise v roce 2000 Evropský program pro změnu klimatu (ECCP), v rámci něhož spolupracuje s průmyslovými podniky, organizacemi, které působí v oblasti ochrany životního prostředí, a dalšími zainteresovanými stranami na nalezení ekonomicky efektivních opatření ke snížení emisí. Společně se tak snaží zabránit tomu, aby světová teplota vzrostla o více než o 2 °C, což je úroveň, kterou vědci ve stále větší míře považují za bod, odkud není cesty zpět. K dosažení tohoto cíle je potřeba udržitelnějším způsobem využívat zdroje energie a přejít na více forem obnovitelné energie, zachycovat a ukládat oxid uhličitý a důrazněji bojovat proti odlesňování. Pro získání vědeckých podkladů ke změně klimatu vznikl Mezivládní panel pro změny klimatu, kterého se účastní vědci a instituce z celého světa. Jejich výsledky pak slouží jako podklad pro politická jednání a následná rozhodnutí. Reakce na nastávající i předpokládané změny lze rozdělit do dvou skupin. První z nich je aktivní snaha o snížení emisí skleníkových plynů, aby rozsah změn byl ještě snesitelný. Druhou skupinou jsou pak opatření, která nám umožní určité přizpůsobení se těmto změnám.

Evropský systém obchodování s emisemi

Základním kamenem politiky EU v oblasti změny klimatu je Evropský systém obchodování s emisemi, jenž byl spuštěn v roce 2005 jako první svého druhu na světě. Vlády členských zemí EU stanovily limity množství CO₂, které mají elektrárny a energeticky náročné podniky povoleno každoročně vypouštět do ovzduší. Toto množství představuje téměř polovinu celkových emisí CO₂ v EU. Evropský systém obchodování s emisemi poskytuje finanční stimul ke snížení emisí vybudováním obchodního režimu založeného na tržním systému. Podniky, které vypouštějí do ovzduší méně CO₂, než stanovuje určený limit, mohou

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

nevyužité emisní kvóty prodat společně, které naopak povolené limity překračují. Podniky, které překračují povolený emisní limit a nevyřeší situaci nákupem emisních povolenek, jsou nuceny zaplatit vysoké pokuty. Díky Evropskému systému obchodování se emisemi lze emise omezovat tehdy, kdy je to nejlevnější, čímž se snižují celkové náklady na jejich snižování.

Další opatření EU v oblasti změny klimatu jsou zaměřena například na zvýšení účinnosti paliva u automobilů a zvýšení energetické účinnosti budov (lepší izolace může snížit náklady na vytápění až o 90 %), na vyšší využívání zdrojů obnovitelné energie, například větru, slunce, přílivové energie, biomasy a geotermální energie (teplo z horkých pramenů nebo vulkánů), a na snížení emisí metanu ze skládek.

V říjnu 2005 byla zahájena druhá fáze Evropského programu pro změnu klimatu, jejímž cílem je posílení Evropského systému obchodování s emisemi zahrnutím emisí z leteckého průmyslu a silniční přepravy, rozvoj technologie separace a ukládání uhlíku a přijetí opatření k financování procesu přizpůsobování se dopadům klimatických změn.

Klimaticko-energetický balíček

V roce 2008 přijali vrcholní představitelé evropských zemí tzv. klimaticko-energetický balíček s řadou návrhů na konkrétní opatření a sérii ambiciózních cílů.

Evropa se zavázala snížit do roku 2020 celkové množství emisí skleníkových plynů alespoň o 20 % oproti hodnotám z roku 1990 a je odhodlána zvýšit procentní podíl na tomto snížení až na 30 % za předpokladu, že k podobnému omezení přistoupí i další průmyslové země. K dosažení plánovaného snížení emisí byly vytyčeny dílčí cíle – posílení energetické účinnosti o 20 % do roku 2020, navýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě energie v průměru o 20 % taktéž do roku 2020 a dosažení 10 % podílu biopaliv na celkovém množství paliv v dopravě opět do roku 2020. Balíček rozšiřuje oblast působnosti Evropského systému obchodování s povolenkami na všechny významné průmyslové znečišťovatele a zavádí více dražeb. Pro sektory, které nejsou v systému zahrnuty, např. stavby, doprava, zemědělství či odpady, byl v oblasti emisí stanoven cíl dosáhnout do roku 2020 hodnot o 10 % nižších než v roce 2005. Další opatření podporují technologie separace a následného uložení uhlíku a snížení emisí CO₂ z automobilů a do budoucna zavádějí přísnější normy jakosti paliv.

Adaptační opatření

V červnu 2007 zveřejnila Evropská komise Zelenou knihu k problematice adaptací na změnu klimatu. Tento dokument se zabývá dopady změny klimatu a implementací adaptačních opatření do domácích a zahraničních politik na evropské, národní, regionální a lokální úrovni. Zelená kniha rovněž klade důraz na koordinovanou výměnu výsledků výzkumu i zkušeností s

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

adaptačními opatřeními v rámci zemí EU i rozvojových zemí. Na základě konzultací a připomínek členských států a nezávislých organizací v EU k Zelené knize představila Evropská komise na konci roku 2008 Bílou knihu s názvem „Cesta k evropskému programu adaptace na změnu klimatu“, v níž se členské státy shodly, že kromě výrazného omezení globálních emisí skleníkových plynů je zároveň nutné zavést vhodná a účinná adaptační opatření na zmírnění negativních dopadů změny klimatu. Adaptace představuje celosvětově významné téma, které se bude projednávat i během předsednictví ČR. Evropská Unie podporuje zavádění takových adaptačních opatření, která berou na zřetel i další aspekty, jako jsou např. ochrana biologické rozmanitosti a půdy.

EU neustále podněcuje mezinárodní jednání o nutných krocích, které musí být učiněny, dokud ještě není pozdě. To představuje vznik nové, ambiciózní dohody, která se vypořádá s vážnými důsledky změny klimatu a zároveň pomůže světu najít způsob, jak do roku 2020 stabilizovat emise skleníkových plynů, a do roku 2050 snížit jejich objem nejméně na polovinu hodnot z roku 1990.

Cílem je vybudovat a co nejdříve implementovat dlouhodobě udržitelný nízkouhlíkový energetický systém. Proto je nutné se soustředit na posílení energetické účinnosti, díky níž se za nulové či možná i negativní náklady podstatně sníží globální emise, a na urychlení vývoje a rozmístění nových technologií pro získávání čisté energie. Také je třeba zajistit potřebné mechanismy financování a uvést je v účinnost. Více než polovina nutných investic bude určena rozvojovým zemím, a proto EU předpokládá vytvoření moderní sítě mezinárodních finančních zdrojů, které se budou odvíjet od hladiny emisí jednotlivých zemí a jejich schopnosti poskytovat prostředky.

V prosinci 2007 přijaly smluvní strany Rámcové úmluvy Organizace spojených národů (OSN) na Bali na třinácté konferenci o změně klimatu takzvanou „cestovní mapu“, která je průlomovým rozhodnutím. Podařilo se v ní totiž sjednotit názory všech smluvních stran na budoucí směřování mezinárodní politiky v oblasti ochrany klimatu. Podle této cestovní mapy by měla světová jednání vyvrcholit na patnácté konferenci smluvních stran rámcové úmluvy v prosinci 2009 v Kodani, kde by měla být přijata nová dohoda o nastavení režimu a redukčních závazků po vypršení prvního kontrolního období Kjótského protokolu v roce 2012. Bude důležité dosáhnout dohody zejména s USA a dalšími významnými producenty skleníkových plynů, např. Ruskem, Brazílií, Čínou a Indií o jejich zapojení do mezinárodního systému ochrany klimatu, ale i s rozvojovými zeměmi, na něž klimatické změny dopadají nejtvrdějším způsobem.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.8 ENERGETICKÁ POLITIKA EU A JEJÍ NÁSTROJE

Prvotním cílem evropské energetické politiky je zajistit stabilní dodávky energie a současně spotřebitelům poskytnout možnost nakupovat elektrickou energii, plyn či pohonné hmoty, apod. za dostupné ceny, a to vše při respektování ochrany životního prostředí. Energetika je jako jeden z klíčových sektorů evropské ekonomiky životně důležitá pro konkurenceschopnost a dále pro naplňování závazků vyplývajících z Kjótského protokolu a rovněž významná je i z hlediska zajištění evropské bezpečnosti.

Vývoj energetické politiky

Energetická politika, která dnes patří mezi klíčové politiky Evropské Unie, není, na rozdíl od zemědělství, dopravy či životního prostředí, pevně zakotvena v základních dokumentech Evropské unie. Ve Smlouvě o založení Evropského společenství jsou opatření v oblasti energie uvedena až na posledním místě. První zmínky o energetické politice najdeme v Pařížské smlouvě z roku 1951 zakládající Evropské společenství uhlí a oceli, které bylo v roce 2002 včleněno do Smlouvy o Evropském společenství. Dalším významným uskupením se zaměřením na jaderný průmysl je Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM), které bylo založeno na základě Římských smluv v roce 1957 a v roce 1967 bylo plně integrováno do Evropské Unie. Evropská Unie zatím nemá zcela ucelenou energetickou politiku, ale díky aktuálním problémům s dodávkami energií a klimatickými změnami, se energetika dostává do popředí zájmů a vzniká nová strategická koncepce v oblasti energetiky EU.

Cíle energetické politiky EU

Evropská energetická politika je v současné době jednou z hlavních priorit Evropské unie. Mezi hlavní důvody patří vysoká míra závislosti na importu, nerovnováha mezi oblastmi produkce a spotřeby, vysoké ceny energií a negativní vliv energetiky na globální klima. Efektivní řešení těchto problémů, se kterými se potýkají všechny státy Evropské Unie, vyžaduje spolupráci na evropské úrovni. Vzhledem k těmto výzvám zahájila Evropská komise řadu aktivit v oblasti energetické politiky s cílem vypořádat se s problémem klimatických změn, snížit vnější závislost EU na dodávkách plynu a ropy a zároveň podpořit dlouhodobý ekonomický růst a zaměstnanost. Cílem EU na tomto poli je dosáhnout větší teritoriální diverzifikace dodavatelů, pestřejší palety využívaných zdrojů, posílení obnovitelných zdrojů a vytvoření skutečně jednotného trhu energií v rámci EU, který by umožňoval solidaritu v krizových situacích. Celkově je třeba směřovat ke snižování energetické náročnosti ekonomiky a snížení dopadů energetiky na životní prostředí na evropské i celosvětové úrovni.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Energetický balíček

K zásadnímu přelomu ve vývoji evropské energetické politiky bylo vypracování nové strategické koncepce v oblasti energetiky, jejímž vyjádřením byl balík zásadních energetických dokumentů z ledna 2007, který vydala Evropská komise a ve kterých uvádí své návrhy, opatření a řešení, na jejichž základě se má formovat budoucí společná energetická politika EU. Tento takzvaný energetický balíček je výsledkem přezkumu energetické strategie EU publikovaného v Zelené knize z března 2006, za kterou stála snaha EU stát v čele celosvětového úsilí řešení aktuálních energetických problémů. Balíček vychází z naléhavé potřeby jednotného postupu členských států v oblasti energetiky a stanovuje hlavní priority současné energetické politiky EU, kterými jsou:

- boj proti změně klimatu
- snížení vnější závislosti EU na energetických dodávkách ropy a zemního plynu
- podpora konkurenceschopnosti

Strategický cíl je stanoven pouze v jednom ze tří základních pilířů, a to v oblasti boje proti změně klimatu, což dokazuje skutečnost, že boj proti změně klimatu se stává prioritou EU v oblasti energetiky. Jako strategický cíl si nová energetická politika EU stanovila snížení emisí skleníkových plynů. V rámci mezinárodních vyjednávání by EU chtěla do roku 2020 snížit emise skleníkových plynů ve vyspělých zemích o 30 % v porovnání s rokem 1990 a v rámci EU snížit bez ohledu na mezinárodní vyjednávání emise o 20 % do roku 2020 v porovnání s rokem 1990.

Jádrem energetického balíčku je akční plán, který má deset kapitol, v nichž jsou navržena konkrétní opatření. V dubnu 2009 za českého předsednictví byl schválen tzv. třetí energetický balíček, který přispívá k větší integraci, liberalizaci a regionální spolupráci na energetickém trhu. Dotýká se především společných pravidel pro vnitřní trh s ropou a zemním plynem, přístupu do sítě pro přeshraniční obchod s elektřinou a přístupu k plynárenským přepravním soustavám

Vnitřní trh s elektřinou a plynem

Vytvoření transparentního, stabilního, účinného a vzájemně propojeného vnitřního trhu s elektřinou a plynem je nezbytnou podmínkou k zajištění bezpečných, udržitelných a konkurenceschopných dodávek energie. Pouze dokončený a plně funkční vnitřní trh s elektrickou energií a plynem vytvoří předvídatelné a stabilní prostředí EU nezbytné pro investice a přeshraniční spolupráci. Na základě liberalizačních směrnic se Evropská unie stala nejvíce integrovaným energetickým trhem na světě. V roce 2004 se otevřely trhy plynem a elektřinou pro veškeré podnikové zákazníky a v roce 2007 pro domácnosti. V dubnu 2009 byl schválen třetí liberalizační balíček, který mimo jiné obsahuje pravidla pro provedení vlastnického unbundlingu - oddělení výroby elektrické energie a plynu od distribuční

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

soustavy, který je možno provést třemi způsoby. První varianta je model plného vlastnického oddělení výroby elektrické energie a plynu od přenosové soustavy. To by donutilo společnosti, aby prodaly své přenosové soustavy. Tím by došlo k vytvoření nezávislých provozovatelů přenosových a distribučních soustav. Výrobní a dodavatelské společnosti by v tomto případě nemohly vlastnit majoritní podíl v přenosových a distribučních společnostech. Druhá varianta předpokládá vznik nezávislého provozovatele soustav (ISO), který bude fungovat jako vlastnický oddělená společnost provozující přenos energie na cizím majetku. Třetí varianta předpokládá vznik nezávislého provozovatele přenosových soustav (ITO), což znamená právní oddělení přenosové soustavy a produkce energie. Modely ISO a ITO společnostem umožňují, aby si ponechaly vlastnictví sítí. Členské státy by však mohly požadovat po těchto společnostech, aby převedly provoz svých přenosových sítí na jiný samostatný subjekt (ISO). Model ITO společnostem umožní, aby si ponechaly vlastnictví sítí, v praxi však budou zavedena taková pravidla a struktura, jež by zaručovala oddělený provoz. Jedná se o vytvoření dozorčí rady složené ze zástupců plynárenské/elektrárenské společnosti, členů zastupujících akcionáře třetích stran, zástupců provozovatele přepravních soustav a svěřenského správce, která bude odpovědná za přijímání rozhodnutí, jež mohou mít značný vliv na hodnotu majetku akcionářů. Dále musí vzniknout program shody, který stanoví opatření, jež mají zajistit vyloučení diskriminačního jednání a bude ustanoven kontrolor shody, který bude odpovědný za dohled nad prováděním programu shody. Pracovníci managementu nebudou moci pracovat pro výrobní a dodavatelskou společnost tři roky předtím, než byli zaměstnáni u přenosové a distribuční společnosti, a čtyři roky poté. Každý členský stát si může zvolit tu variantu unbundlingu, která nejlépe vyhovuje jeho specifickým podmínkám.

Třetí legislativní balíček obsahuje také ustanovení, která umožňují zabránit tomu, aby kontrolu nad přenosovými sítěmi získaly mimoevropské společnosti, které nespĺňují určité požadavky. Národní regulační orgány budou moci odmítnout vydat osvědčení pro provozovatele přenosových sítí, které ovládá osoba nebo osoby ze třetí země, pokud uvedená společnost nespĺňuje požadavky na oddělení vlastnictví nebo její vstup na trh by poškodil energetickou bezpečnost dotčeného členského státu nebo EU. Členské státy budou mít tři a půl roku na to, aby plně provedly opatření týkající se společností ze třetích zemí.

Energetická bezpečnost a spolehlivost

Zajištění energetické bezpečnosti je nezbytným předpokladem ekonomického rozvoje EU a její politické stability. Důvodem je nejen neustále rostoucí závislost EU na externích dodávkách energií, ale postupně rostoucí ceny energetických surovin, především ropy a zemního plynu, na světových trzích a celosvětově narůstající poptávka po těchto zdrojích, především v Číně a Indii. Zlepšením bezpečnosti a konkurenceschopnosti v oblasti dodávek energie se zabývá tzv. energeticko-klimatický balíček z ledna 2008 a balík návrhů z listopadu 2008. Jeho nejvýznamnější součástí je 2. strategický energetický přehled („2. SEER“), který je základem „Akčního plánu pro bezpečnost a solidaritu EU“ zaměřeného na energetickou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

bezpečnost, vnější vztahy a infrastrukturu. 2. SEER definuje šest prioritních oblastí: plán na propojení pobaltských zemí, jižní plynový koridor (Nabucco), LNG, Středomořský energetický okruh (rozvoj větrné a solární energie, integrace trans-saharského plynovodu), severo-j jižní propojení v rámci střední a jihovýchodní Evropy a „off-shore wind“ v Severním moři (napojení větrných elektráren v Severním moři do sítí UCTE). 2. SEER je doprovázen analýzou nabídky a poptávky, materiálem o zdrojích, výrobních nákladech a výkonu technologií pro výrobu elektřiny, vytápění a dopravu. Balíček obsahuje i jiné legislativní návrhy a sdělení jako např. návrh revize legislativy o strategických zásobách ropy, jehož cílem je zajistit disponibilní zásoby během výpadku dodávek.

EU si v oblasti energetické bezpečnosti stanovila následující tři směry

- identifikace prioritních akcí v infrastruktuře za pomoci analýzy poptávky a nabídky ze středně- a dlouhodobé perspektivy
- podpora rozvoje energetické infrastruktury a otevření diskuse o možnostech zlepšení stávajících procesů po stránce legislativní i implementační
- vytváření a rozvoj smluvních vztahů se třetími zeměmi a regiony s cílem zajistit stálé zásobování a aktivně přispět k diverzifikaci energetických zdrojů a přepravních tras

V rámci zvýšení energetické bezpečnosti přijal v dubnu 2009 Evropský parlament směrnici, kterou se členským státům ukládá povinnost neustále udržovat minimální zásoby ropy na úrovni nejméně 90 dní čistého dovozu nebo 70 dní spotřeby. Ropa je hlavním zdrojem energie Evropské unie a její hospodářství je hluboce závislé na nepřerušovaných a spolehlivých dodávkách ropy za přijatelnou cenu. Komise EU předpokládá, že poptávka po ropě v EU i nadále poroste až do roku 2030. Ropa bude i poté hlavním zdrojem primární energie v EU, přičemž její podíl bude činit asi 35 % hrubé spotřeby energie. Zásobování EU ropou a ropnými produkty má velký význam, zejména pro odvětví dopravy a pro chemický průmysl a energetické odvětví. Narušení dodávek ropy a ropných produktů či nedostatečné zásoby by mohly vést k ochromení dalších odvětví hospodářství a každodenního života občanů Unie.

Energetická účinnost a nízkouhlíkové zdroje energie

Zvyšování energetické účinnosti a hospodárnosti je jedním z klíčových prostředků k posílení energetické bezpečnosti, důležitým pilířem ambiciózní politiky boje proti změně klimatu a nástrojem pro zlepšení konkurenceschopnosti podniků. Aby bylo možné dosáhnout politických cílů v oblasti obnovitelné energie, které představují dosažení 12% podílu obnovitelných zdrojů energie v celkové skladbě energie do roku 2010, navrhla Evropská komise směrnici, která všem členským státům stanoví vnitrostátní cíle pro obnovitelnou energii. Směrnice obsahuje závazný cíl zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na konečné spotřebě energie na 20 % v rámci celé EU v roce 2020 a dosáhnout 10 % spotřeby biopaliv v dopravě, protože i když jsou dnes biopaliva dražší než jiné druhy obnovitelné energie,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

představují během příštích 15 let jedinou cestu k výraznému snížení závislosti na ropě v odvětví dopravy. K úspoře energie může dojít prostřednictvím změny chování spotřebitelů a širšího zavádění účinnějších technologií v podnikatelské sféře. Mezi konkrétní opatření na straně spotřeby patří zvyšování energetické účinnosti budov, kdy členské státy budou muset zaručit, že všechny nově postavené budovy od roku 2019 budou produkovat tolik energie, kolik samy spotřebovávají (například prostřednictvím solárních panelů nebo tepelných čerpadel), označování domácích spotřebičů a pneumatik energetickými štítky či požadavky na ekodesign energetických spotřebičů.

Vyšší využívání obnovitelných zdrojů energie eliminuje negativní změny globálního klimatu a zároveň přispívá k posilování konkurenceschopnosti prostřednictvím tvorby nových pracovních míst a upevňování evropské pozice lídra v eko-technologiích. Za obnovitelné zdroje jsou považovány vodní, větrné, solární elektrárny a zařízení využívající geotermální energii a spalující biomasu. K dosažení cílových hodnot se využívá řada podpůrných nástrojů. V jednotlivých členských zemích se podpůrná schémata liší podle politických priorit daných státními a sahají od přímé finanční podpory, přes stanovování minimálních výkupních cen vyrobené elektřiny až po investiční pobídky či daňové výhody.

Na podporu akcí v oblasti energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie je určený program Inteligentní energie pro Evropu II (IEE II) pro období 2007 – 2013. Je to jeden ze tří podprogramů Rámcového programu pro konkurenceschopnost a inovace a navazuje na předchozí program IEE I. Program IEE II je strukturován do konkrétních oblastí: SAVE — Energetická účinnost, ALTENER — Nové a obnovitelné zdroje energie, STEER — Energetická účinnost a obnovitelná energie v dopravě

Ochrana spotřebitele

Legislativní balíček z dubna 2009 posiluje práva spotřebitelů. Spotřebitelé by měli mít

- právo bezplatně změnit během tří týdnů svého dodavatele plynu nebo elektřiny;
- právo obdržet konečné vyúčtování nejpozději šest týdnů po změně dodavatele;
- právo na všechny příslušné údaje o spotřebě plynu a elektřiny; přístup k informacím o jednotlivých zdrojích energie, které tvoří energetický mix dodavatele;
- přístup k nezávislé službě pro stížnosti a alternativnímu systému opravných prostředků, jako je nezávislý ombudsman pro energetiku nebo orgán sdružující spotřebitele; právo na kompenzaci, pokud poskytované služby nedosahují příslušné kvality (např. v případě nesprávně vystavených či opožděných faktur);
- právo na informace o svých právech prostřednictvím faktur a internetových stránek dodavatele.

Podle balíčku by Komise měla vytvořit jasný a kompletní kontrolní seznam evropského

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

spotřebitele energie, jehož účelem bude informovat spotřebitele o jejich právech. Do roku 2020 by mělo 80 % spotřebitelů mít přístup k inteligentním měřicím systémům. Podle nové legislativy by členské státy měly také povinnost zajistit, že všichni spotřebitelé a všechny malé podniky (podniky s méně než 50 zaměstnanci a ročním obratem méně než 10 mil. EUR) budou mít přístup ke všeobecné službě. Tito spotřebitelé by měli mít právo na dodávky elektřiny za odpovídající, jednoznačně srovnatelné, transparentní a nediskriminační ceny. Legislativní balíček obsahuje ustanovení na ochranu zranitelných spotřebitelů. Členské státy by měly přijmout „odpovídající opatření“ na boj proti energetické chudobě, jako jsou národní energetické akční plány, posílení energetické účinnosti budov či sociální pobídky, které by zaručily, že i nejzranitelnější skupiny budou mít přístup k dodávkám energie.

Legislativní balíček dále obsahuje následující ustanovení:

- Vytvoření Agentury pro spolupráci energetických regulačních orgánů, která vypracuje nezávazné pokyny;
- Komise vypracuje a přijme závazné kodexy pro sítě, které budou vycházet z pokynů agentury - např. kodexy pro naléhavé situace;
- Zřízení Evropské sítě přenosových soustav pro elektřinu (ENTSOE) a pro plyn (ENTSOG), které budou povinny předkládat každoročně vnitrostátním regulačním orgánům desetiletý plán rozvoje;
- Opatření na zlepšení regionální spolupráce mezi jednotlivými národními regulátory, zejména v případě vážného výpadku dodávek energie;
- Opatření na posílení nezávislosti národních regulátorů.

Snižování emisí skleníkových plynů a systém pro obchodování s emisemi

Snižování emisí skleníkových plynů si Evropská unie vytkla v rámci nové energetické politiky za strategický cíl. V rámci mezinárodních vyjednávání by EU chtěla do roku 2020 snížit emise skleníkových plynů ve vyspělých zemích o 30 % v porovnání s rokem 1990 a v rámci EU snížit bez ohledu na mezinárodní vyjednávání emise o 20 % do roku 2020 v porovnání s rokem 1990.

Ekonomickým nástrojem na snížení emisí skleníkových plynů je systém přidělování povolenek na vypouštění oxidu uhličitého a následné obchodování s těmito povolenkami. Cílem obchodování je pomoci členským státům EU dodržet závazky vyplývající z Kjótského protokolu. Obchodování s emisemi nepředstavuje nové cíle na poli životního prostředí, ale umožňuje levněji dodržet současné cíle stanovené v rámci Kjótského protokolu. V první vlně se přidělování povolenek týká jen vybraných průmyslových odvětví, zejména výrobců energií, cementu či odvětví metalurgie. Ke snížení emisí bude výrobce nutit postupné snižování počtu povolenek, které budou dostávat. Povolenky na beztržné vypouštění tuny

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

oxidu uhličitého musí na konci každého kalendářního roku odevzdat, a to v množství, které pokryje skutečné emise. Firmy, jejichž zařízení počet povolenek emisně překročí, jsou pokutovány. Počet povolenek, které firma pro svá zařízení získá, je důležitý i pro její obchodní činnost. Když dostane více povolenek, než kolik spotřebuje pro pokrytí emisí, může tento přebytek prodat na trhu. Nedostatečný počet povolenek bude naopak ve finanční rozvaze pasivem a bude vyžadovat nápravná opatření: zakoupení chybějících povolenek na trhu nebo snížení výroby.

Jaderná energie

Ve zjevném odklonu od svého tradičně nezaujatého přístupu k jaderné energetice se Evropská komise začíná vyjadřovat ve prospěch jaderné energetiky jako nízkoemisního zdroje energie. EU ve snaze vyrábět energii bez emisí oxidu uhličitého staví výrobu energie na třech pilířích, kterými jsou obnovitelné zdroje, jádro a případně zachycování a ukládání oxidu uhličitého. Jaderné elektrárny vyrábějí téměř třetinu veškeré energie v EU, přičemž jde o jeden z nejlevnějších zdrojů energie a energii z jádra využívá více než polovina členských zemí. Nejvíce ve Francii, jejichž 59 reaktorů zajišťuje 80 procent dodávek elektřiny. Naopak část členů v čele s Rakouskem vystupuje ostře proti jaderné energii. Některé země se dříve rozhodly jádro přestat využívat, ale nyní své stanovisko mění. Jaderné elektrárny by měly být zásadní součástí budoucí evropské energetiky, přičemž nová energetická koncepce považuje jádro za obnovitelný zdroj. Jaderná energie je politicky velice ožehavé téma. Rozhodnutí, zda spoléhat na jadernou energii či nikoli, je věcí každého členského státu. Tento druh výroby elektřiny s sebou přináší složité otázky spojené s jaderným odpadem a odstavením vysloužilých reaktorů. Pokud však v Evropě klesne podíl jaderných elektráren na celkové výrobě elektřiny, musí je nahradit jiný druh energie s nízkými emisemi.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.9 POLITIKA NA PODPORU VÝZKUMU A TECHNOLOGICKÉHO VÝVOJE

Evropská unie se nesnaží koordinovat veškerý výzkum svou vědeckotechnickou politikou, určuje však jeho priority, podporuje kooperaci výzkumných pracovišť a dalších subjektů z členských zemí a podílí se na výzkumu finančně. Snahou Evropské komise a členských států Evropské unie je také propojit vysoce kvalitní výzkum a vývoj se vzděláváním a průmyslem a docílit tak trvale udržitelného růstu v zemích EU.

- Nutnost koordinace politiky na evropské úrovni
- Vývoj politiky na podporu výzkumu a technologického vývoje
- Mezinárodní srovnání
- Rámcové programy
 - 7. rámcový program
- Uskupení v rámci politiky na podporu výzkumu
- ČR na poli evropské vědy a výzkumu

Nutnost koordinace politiky na evropské úrovni

Výzkum a inovace přímo přispívají k lepší životní úrovni jednotlivců i k blahobytu společnosti jako celku. Hlavním cílem politiky v oblasti výzkumu a technologického rozvoje je vytvořit z Evropské unie jednu z předních světových ekonomik založených na vědomostech. Proto je v rámci vytváření jednotného výzkumného prostoru nutné, aby co nejlépe fungovala spolupráce na všech úrovních, aby existovala lepší koordinace mezi evropskými a vnitrostátními politikami, aby docházelo k rozvoji strukturálních kapacit a aby výzkumné sítě vytvářelo více týmů. Tím by se měl také povzbudit volný pohyb osob a předávání myšlenek.

Unie se nesnaží koordinovat veškerý výzkum svou vědeckotechnickou politikou, určuje však jeho priority, podporuje kooperaci výzkumných pracovišť a dalších subjektů z členských zemí a podílí se na výzkumu finančně.

Vývoj politiky na podporu výzkumu a technologického vývoje

Opatření podporující výzkum a technologický vývoj přijalo Společenství až v polovině 80. let 20. století. Hlavním podnětem byl prohlubující se rozdíl v dynamice inovačního procesu a zaostávání odvětví a oborů, jež jsou závislé na rozvoji vědy a výsledcích výzkumu. Byly to především informační technologie, biotechnologie a výroba nových materiálů, v nichž se země Evropské unie staly silně závislé na dovozu. To svědčilo o relativně zastaralé struktuře průmyslu. Proto se společenství rozhodlo společnými kroky posílit vědecké a technické základy průmyslu a podpořit tak jeho mezinárodní konkurenceschopnost. Hlavní problém Společenství nespočíval ani tak v nedostatečném vědeckotechnickém potenciálu, jako v jeho

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

racionálním využívání. Hlavními důvody byly národní roztříštěnost výzkumu, paralelní výzkumy zvyšující výdaje a nekoordinovaný přístup k řešení klíčových vědeckovýzkumných úkolů.

Až do roku 1986 probíhal výzkum v členských zemích samostatně, což bránilo realizovat projekty, které přesahovaly finanční a kapacitní možnosti jednotlivých zemí. Jednotný evropský akt v roce 1986 poprvé kodifikoval výzkum a technologický rozvoj jako samostatnou politiku Společenství a stal se tak počátkem koordinovaného postupu ve výzkumu a technologickém vývoji. V Maastrichtské smlouvě z roku 1992 se Společenství zavazuje posilovat vědecké a technologické základy evropského průmyslu a rozvíjet jeho mezinárodní konkurenceschopnost a podporovat všechny k tomu nezbytné výzkumné činnosti.

Současná evropská výzkumná politika a zavádění evropských výzkumných programů jsou povinností vyplývající z Amsterodamské smlouvy z roku 1997. Tato smlouva obsahuje celou kapitolu o vědeckém a technickém rozvoji a zdůrazňuje tak, že rozvoj vědy a technologie je jednou ze základních podmínek fungování průmyslově vyspělých zemí, jako jsou členské státy EU, neboť konkurenceschopnost firem a pracovní příležitosti, které tyto firmy nabízejí, závisejí do značné míry právě na stupni rozvoje vědy a výzkumu. Věda a výzkum jsou rovněž klíčové pro podporu dalších společných politik jako je ochrana spotřebitele nebo životního prostředí. Základem smlouvy je myšlenka, že úroveň života jednotlivce i celé společnosti závisí na kvalitě vědy a výzkumu.

Ve stejném roce, kdy byla přijata Lisabonská strategie (2000), jejímž cílem je, aby se Evropa stala „do roku 2010 světovou nejdynamičtější a nejvíce konkurenceschopnou ekonomikou založenou na vědomostech“, vznikla jednotná evropská struktura nazývá Evropský výzkumný prostor ERA. Je to platforma, jež má seskupit a zintenzivnit výzkumné úsilí na úrovni EU a koordinovat ho s národními a mezinárodními iniciativami. ERA by měla vést a usměrňovat celoevropské aktivity v oblasti výzkumu a inovační politiky, a zajišťovat tak příznivou budoucnost pro ekonomiku a konkurenceschopnost všech členských států. O dva roky později, na summitu v Barceloně, po zjištění, že EU zaostává za stanoveným časovým harmonogramem, byla tato lisabonská strategie posílena stanovením cílů pro členské státy, aby zvyšovaly procentuální podíl HDP, který věnují na výzkum a rozvoj – takzvaný Cíl 3 %.

Mezinárodní srovnání

Jedním ze způsobů, jak měřit pokrok dosažený na cestě k tomu, aby se EU stala světovým vůdcem v oblasti inovací a vědy, je srovnávání EU s jejími hlavními konkurenty, Spojenými státy a Japonskem. Jedním ze statistických nástrojů pro srovnání je Evropské hodnocení inovací (European Innovation Scoreboard), ve kterém jsou každoročně vyhodnocovány a vzájemně srovnávány úrovně inovačních systémů 37 zemí. Evropské hodnocení inovací za rok 2008 ukazuje, že téměř ve všech kritériích jsou výsledky Unie na poli inovací slabší než

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

výsledky dosažené Spojenými státy, a to navzdory strategiím vyhlášeným v Lisabonu a Barceloně a přesto, že se během posledních čtyř let propast mezi EU a jejími konkurenty USA a Japonskem snižuje. Výkonnost EU se zlepšuje především v oblasti lidských zdrojů a broadband a venture kapitálu.

Podle metodiky Eurostatu a OECD jsou celkové výdaje na vědu a výzkum vykazovány jako hrubé domácí výdaje a označovány anglickou zkratkou GERD (Gross Domestic Expenditure on R&D). GERD je základním souhrnným ukazatelem finančních vstupů do vědy a výzkumu používaným v mezinárodních srovnáních. Evropská Unie si v Lisabonu a následně v Barceloně stanovila do roku 2010 tzv. 3% cíl, což představuje GERD, kterého by členské státy měly dosáhnout, aby se Unie mohla stát nejdynamičtější světovou ekonomikou založenou na vědomostech. V roce 2006 byl průměrný GERD 27 členských států EU na úrovni 1,76 %, zatímco Spojené státy a Japonsko dosáhly ve stejném roce úrovně 2,62 %, respektive 3,99 % a Izrael dokonce 4,65 %. Pro srovnání v České republice byl tento podíl v roce 2006 pouhých 1,54 %.

Rámcové programy

Víceleté mechanismy financování výzkumu a vývoje jsou zakotveny ve Smlouvě ustavující Evropské hospodářské společenství. Tzv. Rámcové programy EU (RP) pro vědu a výzkum jsou největším nástrojem komunitárního financování vědy a výzkumu na evropské úrovni. Rámcové programy mají stanovené vědecké a technické cíle, kterých má být dosaženo prostřednictvím uvedených směrů, a mají určenou celkovou výši finančních prostředků včetně podílu finanční spoluúčasti Společenství.

Rámcový program, který musí jednomyslně přijmout Rada Evropské unie se uskutečňuje prostřednictvím specifických programů pro každou činnost. Ty pak Rada schvaluje kvalifikovanou většinou. Rámcové programy soustřeďují prostředky vždy na několik vybraných prioritních směrů. Konkrétních specifických programů přijatých jako součást rámcových programů je celá řada. Na základě veřejné soutěže Evropská komise vždy uzavírá smlouvy s partnery ochotnými spolupracovat na takových specifických programech a vložit do nich vlastní prostředky. Přitom se požaduje, aby se finanční spoluúčast partnerů zpravidla rovnala příspěvku Společenství.

Účastníkem projektu rámcových programů může být v podstatě kdokoliv, kdo se aktivně zapojuje do vědy a výzkumu. Může se jednat o výzkumné týmy z univerzit a jiných výzkumných institucí, samostatné vědecké pracovníky, malé a střední i velké průmyslové podniky, mezinárodní organizace, regiony, města, krajské úřady či ministerstva. Je třeba splnit tzv. minimální podmínky účasti, které jsou vždy specifikovány v příslušné výzvě pro podávání návrhů projektů. Řešitelské týmy musí být až na výjimky multipartnerské a mezinárodní, tj. účastníky projektu jsou alespoň 3 různé týmy ze 3 různých členských zemí či zemí asociovaných k rámcovému programu. Projekty jsou vybírány na základě výzev, které

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

jsou nepravidelně vyhlášovány Evropskou Komisí podle jednotlivých specifických programů a témat.

7. rámcový program

Na období od 1. ledna 2007 do 31. prosince 2013 existuje Sedmý rámcový program pro činnosti Společenství v oblasti výzkumu a technologického rozvoje, včetně demonstrací (dále jen „sedmý rámcový program nebo 7. RP“). Jeho hlavním cílem je prostřednictvím podpory výzkumu, vývoje, inovací, mobility výzkumníků a specifických typů projektů podporujících spolupráci firem a výzkumu posílit konkurenceschopnost Evropy a tím přispět k naplnění cílů Lisabonské strategie. Evropská Komise si je vědoma skutečnosti, že celkové náklady na vědu s výzkum v EU stále nedosahují výše, kterou poskytují její světoví konkurenti, proto neustále navyšuje rozpočty určené pro rámcové programy. První RP začínal na 3,27 mld. € na období, 6. RP (2002–2006) už disponoval rozpočtem 17,5 mld. €, u 7. rámcového programu dochází ke skokovému navýšení rozpočtu na vědeckovýzkumné granty, vědeckou spolupráci a mobilitu vědeckých pracovníků částkou na 54,585 mld. euro.

7. rámcový program je organizován prostřednictvím čtyř specifických programů a dvou programů přidružených. Ve specifickém programu Spolupráce jde o výzkum vyvolaný potřebami společnosti, který bude podporovat aktivity, jaké existovaly v předchozích rámcových programech. Jedná se zejména o projekty řešené mezinárodními konsorciemi sestavenými z několika národních týmů, dále budou vytvářeny tematicky zaměřené sítě a podpůrné aktivity a půjde též o koordinaci výzkumných programů i o projekty spolupráce se třetími zeměmi.

Zcela nový program Myšlenky má naplnit ambice výzkumných týmů v oblasti špičkového hraničního výzkumu, a to v celém rozsahu vědy a výzkumu, tzn. že nebudou preferovaná žádná témata. Projekty budou předkládat jednotlivci a jednotlivé týmy.

Program Lidé má dále rozvinout současný systém mobilit Marie Curie pro jednotlivé výzkumné pracovníky a posílit tak možnosti rozvoje jejich kariéry a vytvářet hlubší návaznosti na národní systémy. Posílení by mělo nastat jak na kvantitativní tak i na kvalitativní úrovni. Jednou z priorit je výměna pracovníků mezi akademickou sférou a podniky. Posledním ze specifických programů je program Kapacity, jehož cílem je budování materiálního, organizačního a lidského zázemí a kapacit pro evropský výzkum a vývoj.

Mezi přidružené programy patří program Euratom a program na podporu aktivit Společného výzkumného střediska, jehož prostřednictvím Evropská unie financuje přímé činnosti výzkumu a vývoje v sedmi výzkumných ústavech Evropské komise v Belgii, Nizozemí, Německu, Itálii a Španělsku pro potřeby evropských institucí či členských států.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Uskupení v rámci politiky na podporu výzkumu

Evropské technologické platformy (ETP) jsou volná pracovní uskupení sdružující průmyslové podniky všech velikostí, orgány veřejné správy na všech úrovních, výzkumné instituty a akademickou sféru, bankovní instituce i nevládní organizace. V současnosti existuje přes třicet těchto sdružení, z nichž každé pokrývá některou ze strategicky významných technologických oblastí. V rámci těchto oblastí pomáhají ETP lépe propojit priority evropského výzkumu a vývoje s potřebami průmyslu a zároveň posilují přenos nových znalostí získaných ve výzkumu do praxe. Cílem platform je vytvoření střednědobé až dlouhodobé vize budoucího technologického vývoje, která by zahrnovala významné otázky týkající se hospodářského růstu, konkurenceschopnosti a udržitelného rozvoje v Evropě, což je plně v souladu s Lisabonskou strategií.

Za tímto účelem vznikla tzv. Strategická výzkumná agenda, která definuje vědecko-výzkumné priority, časový harmonogram i potenciální zdroje pro jejich realizaci. Díky tomu mohou být technologické platformy chápány také jako vhodné mechanismy pro mobilizaci soukromých i veřejných prostředků pro investice do výzkumu (národní podpora výzkumu, Strukturální fondy, Evropská investiční banka, EUREKA apod.). V případě, že Evropská komise spolu s členskými státy uzná, že Strategická výzkumná agenda některé ETP je dostatečně rozpracovaná a nosná, pro její realizaci existuje dostatečná vůle mezi průmyslovými partnery a zároveň jejich cílů nelze dosáhnout prostřednictvím běžného grantového financování, navrhne Komise transformaci dané ETP podle článku 171 na nezávislou právnickou osobu tzv. Společnou technologickou iniciativu (JTI). Nové uskupení, nazývané též „partnerství veřejného a soukromého sektoru“ sloučí finanční prostředky od podílejících se členských států a průmyslových partnerů, vezme v úvahu priority 7.RP a začne samo fungovat jako malý grantový program v dané oblasti.

V současné době je schváleno pět společných technologických iniciativ: Inovativní medicína, Zabudované elektronické systémy Nanoelektronické technologie 2020, Aeronautika a letecká doprava a Vodík a palivové články. Od listopadu 2008 probíhají přípravy na spuštění nové JTI s názvem Energeticky efektivní budovy. Evropská komise vystupuje v roli partnera také v tzv. společných podnicích. V současné době fungují tři, a to od roku 1999 Evropský program satelitní navigace a od roku 2007 Management letového provozu a Experimentální termojaderný reaktor. Podobný právní a schvalovací status jako JTI mají i tzv. iniciativy podle čl. 169, ve kterých ale nejde o ustavení nové právnické osoby, ale o vznik nového společného výzkumného programu. V současnosti jsou připravovány čtyři takové výzkumné iniciativy, a to Eurostars, Prostředí na podporu samostatného žití, Evropský metrologický výzkumný program a Společný program výzkumu baltského moře.

Další snahou Evropské komise a členských států propojit vysoce kvalitní výzkum a vývoj se vzděláváním a průmyslem a docílit tak trvale udržitelného růstu v zemích EU je nedávné založení Evropského technologického a inovačního institutu. Ten má dvě základní úrovně.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Jednou je správní rada sestávající z 18 členů z oblasti výzkumu, inovací, vzdělání a z podnikatelského prostředí, kteří jsou odpovědní za výběr a následnou podporu tzv. Znalostních a inovativních společenství. Znalostní a inovativní společenství se budou nacházet po celé Evropě a budou pracovat ve strategických transdisciplinárních oblastech. První taková společenství budou vybírána počátkem roku 2010.

ČR na poli evropské vědy a výzkumu

Napomáhat úspěšnému zapojení českého výzkumu do evropské výzkumné spolupráce je hlavním úkolem České styčné kanceláře pro výzkum a vývoj CZELO se sídlem v Bruselu, která je projektem Technologického centra AVČ a je podporována grantem Národního programu výzkumu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. K integraci ČR do oblasti vědy a výzkumu dochází zejména prostřednictvím Rámcových programů pro výzkum a vývoj. CZELO poskytuje zdarma služby výzkumníkům ze všech oborů a vývojových organizací v České republice. Jedná se především o poskytování informací českým výzkumným institucím o příležitostech zapojení do mezinárodních výzkumných konsorcií, o zajišťování předběžného jednání o návrzích projektů s úředníky Evropské komise a následné setkání s nimi či o zajišťování základní podpůrné infrastruktury a asistence při setkáních českých výzkumníků s potenciálními projektovými partnery v Bruselu. Dále CZELO pořádá informační dny o českém výzkumu a vývoji pro představitele evropských institucí a systematicky propaguje český výzkum a jeho výsledky, partnerské kapacity a konkrétní nabídky ke spolupráci.

Dalším projektem Technologického centra AV ČR je Národní informační centrum pro evropský výzkum NICER, jehož hlavním cílem je napomoci českým výzkumným týmům úspěšně se zapojit do rámcových programů EU. Na podporu účasti českých týmů v evropském výzkumu v rámci probíhajícího 7. rámcového programu je určen projekt NICER II (OK 468). Česká republika se poprvé zapojila do výzkumné politiky EU v roce 1993 prostřednictvím 3. RP, kterého se mohla účastnit jako „třetí země“ ve vybraných oblastech výzkumu a vývoje. Podobně tomu bylo i ve 4. RP, kdy se ČR mohla účastnit jen některých programů. V 5. RP se ČR stala asociovanou zemí k tomuto programu a 6. RP se účastnila již jako plnohodnotný člen EU.

Podle Evropského hodnocení inovací z počátku roku 2008 se ČR posunula na 21. místo z celkem 37 sledovaných zemí, čímž předstihla i některé země EU15. I když se ČR podle hodnocení EIS posunuje mírně vpřed, stále je ještě v řadě sledovaných indikátorů hluboko pod evropským průměrem. Nezbytné je zlepšit především ochranu duševního vlastnictví. Důležité je i nadále věnovat zvýšenou pozornost otázkám vzdělávání a zlepšování kvality lidských zdrojů, které jsou nezbytné pro rozvoj ekonomiky založené na znalostech.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.10 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE A ZAHRANIČNÍ POMOC EU

Zahraniční rozvojová spolupráce EU je financována ze zdrojů společného rozpočtu Evropských společenství a z tzv. Evropského rozvojového fondu. Tyto prostředky každoročně dosahují výše téměř 9 mld. EUR. Realizace rozvojové spolupráce probíhá na základě širokého spektra regionálně nebo tematicky zaměřených programů, které jsou vypracovány a spravovány Evropskou komisí.

Vnější působení EU (EU jako globální partner) zůstává jednou z priorit v rámci současné finanční perspektivy, stanovující rámec pro alokaci prostředků v letech 2007 až 2013. Evropská komise v dokumentu „Budování naší společné budoucnosti“ řadí imperativ Evropy jako silného globálního aktéra mezi tři klíčové priority (vedle udržitelného rozvoje EU a konceptu evropského občanství).

Rubrika přináší základní informace o **zahraniční pomoci Evropské unie**, podrobněji se věnuje jednotlivým **programům a finančním nástrojům** zahraniční pomoci EU a v neposlední řadě informuje o možnostech **zapojení do těchto programů**, zejména se zaměřením na firmy a subjekty z České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

II EUROREGIONY

1 TYPY PŘÍHRANIČNÍCH REGIONŮ, EUROREGIONY

1.1 Typy příhraničních regionů

Typy příhraničních regionů lze vymezit na základě několika kritérií. Mezi ty nejdůležitější patří:

- Vnitřní homogenita příhraničního regionu
- Stupeň rozvoje příhraničního regionu
- Poloha podél hranic Evropské unie
- Fyzikálně geografická charakteristika příhraničního regionu

Vnitřní homogenita příhraničního regionu je dána stupněm sdílených identit či mírou společného povědomí. Tyto regiony inklinují ke vzájemné přeshraniční spolupráci a vnímají ji jako přirozený proces. Hranice, pokud mezi nimi ještě nějaká funkčně existuje, pak opravdu tvoří fyzickou bariéru. Naopak u příhraničních regionů výrazně heterogenní, může hranice vytvářet pozitivní ochranou linii, a to nejen ve smyslu sociálně-kulturním. Jako příklad těchto Regionů je možné uvést ty jež vychází ze sdílených historických, kulturních či jazykových vzorců a jednak založené na jiné společné identitě př. Hospodářská komplementarita, jednotný trh práce atd. Mezi historicky-kulturně homogenní příhraniční regiony patří např. severoportugalské Norte a Galicie, dánsko-německé pomezí, irsko-severoírské hranice apod. Homogenita příhraničních regionů dosažená díky hospodářským faktorům je patrná např. u euroregionu Euroregiono.

Stupeň rozvoje příhraničního regionu úzce souvisí s cílovým statutem v rámci strukturální politiky Evropské unie. Příhraniční regiony varují dle podle tohoto kritéria od nejméně vyspělých, spadajících pod Cíl 1, přes relativně vyspělé regiony spadající pod cíl 2, k poměrně bohatým regionům.¹

a) Regiony zaostávající v rozvoji (Cíl 1)

Jde o regiony, kde HDP na jednoho obyvatele nepřesahuje 75 % průměru ve Společenství a také o řídké osídlené regiony ve Finsku a ve Švédsku (méně než 8 obyvatel na km²). Jde také o nejvzdálenější regiony (francouzské zámořské departmenty, Kanárské ostrovy, Azory a

¹ Viz. 3 cíle regionální politiky EU, <http://www.mmr.cz/i>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Madeira). Spadají sem i některé pobřežní oblasti Švédska. Všechny tyto regiony mají řadu hospodářských ukazatelů v oblasti „červených čísel“:

- nízká úroveň investování;
- nadprůměrná míra nezaměstnanosti;
- nedostatek služeb pro obyvatelstvo i pro firmy;
- nerozvinutá základní infrastruktura.

b) Regiony procházející konverzí (Cíl 2)

Jde o regiony, které mohou trpět obtížemi čtyř různých typů:

- restrukturalizace probíhající v průmyslu nebo v sektoru služeb;
- úpadek tradičních činností ve venkovských oblastech;
- upadající městské oblasti;
- potíže v odvětví rybolovu a produkce ryb.

Poloha podél hranic je dalším důležitým kritériem pro členění příhraničních regionů. Dle tohoto kritéria lze rozlišit regiony na ty podél vnitřních hranic EU a ty jež se nachází na jejich vnějších hranicích. Toto dělení je důležité z hlediska určování stupně perifernosti daného příhraničního regionu. Regiony jež se nachází na vnitřních hranicích dokáží lépe, resp. dříve odbourat izolující hraniční efekt a postupně pozbývají svůj periferní charakter.

Na základě fyzikálních geografických charakteristik lze pak vymezit regiony pozemní a námořní. K námořním patří např. Sardinie/Korsika, East Sussex/Haute Normandie apod. V rámci příhraničních regionů mají námořní regiony zvláštní status a na jejich rozvoj jsou zaměřeny i speciální programy.

Struktury přeshraniční spolupráce dle intenzity jejich integrace

Dle vstupních charakteristik příhraničních regionů lze vymezit čtyři základní typy struktur na jejichž základech tato spolupráce probíhá. Tyto struktury se člení na:

- Struktury typu A – dlouhodobě integrované přeshraniční struktury
- Struktury typu B – integrované struktury svázané s konkrétními přeshraničními programy
- Struktury typu C – propojené struktury
- Struktury typu D – přeshraniční informační a konzultační fóra

Struktury typu A patří mezi nejstarší. Konstituovaly se po celá desetiletí a v komparaci s ostatními strukturami vykazují nejvyšší stupeň integrace. Skládají se z regionálních a místních zástupců, mají komplexní a integrovanou organizaci a přeshraniční způsobilost založenou na společném řídicím centru. Vedení disponuje pravomocemi plánovat, vyvíjet a realizovat rozmanité přeshraniční strategie a programy.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

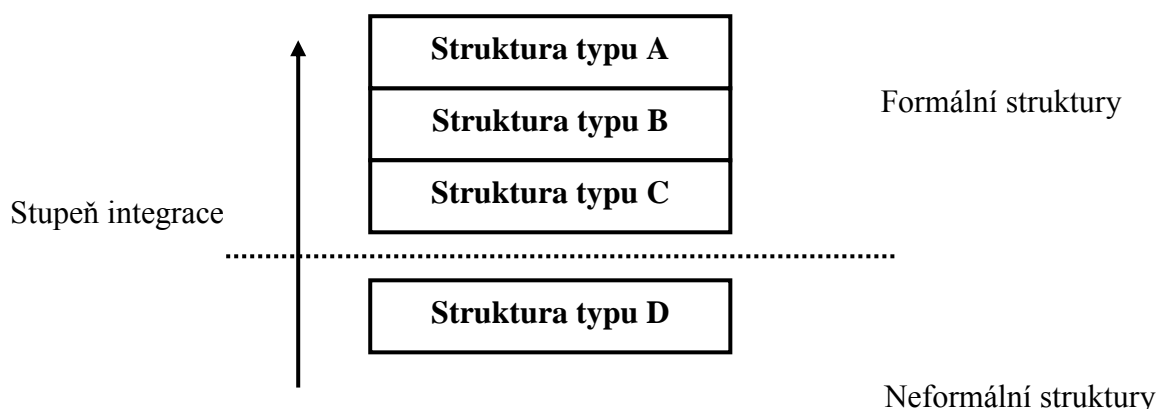
Struktury typu B vykazují též vysokou úroveň integrace, nejedná se však o historický fenomén jak je tomu u struktur typu A. Vznikaly v souvislosti s rozvojem strukturální politiky EU, tudíž jsou se strukturálními požadavky silně vázány. Sdružují místní a regionální zástupce i když v menší míře jak je tomu u struktur typu A. Organizace je postavena na základě společného sekretariátu a technických a správních funkcí, nezahrnuje však politické orgány. Funkce jsou zaměřeny na plánování a realizaci programů, ale odlišují se od typu A tím, že jsou směřovány pouze ke konkrétním programům.

Struktury typu C se vyznačují nižším stupněm integrace a mohou zahrnovat i státní reprezentaci. Organizace je často tvořena oddělenými sekretariáty a pracovními skupinami pro určité správní a technické činnosti. Integrace je často tvořena pouze společným bankovním kontem.

Struktury typu D představují různé možnosti spolupráce variující od pracovních skupin k „ad-hoc“ mechanismům s jen minimálními informačními, stimulujícími či studijními funkcemi. Jde o partnerství regionálních nebo místních orgánů a v rámci strukturální politiky EU zastávají pouze neformální roli (poradenství, příprava projektů atd.).

Podle kritéria vztahu spolupráce ke strukturální politice EU zastupují typy A,B,C formální roli a typ D pak roli neformální.

Obrázek: Rozčlenění struktur spolupráce dle stupně integrace

Pramen: Dokoupil. J., úpravy autor

Tato linie není pevná a vyvíjí se podle toho jak se integrační činnost dále prohlubuje. Na základě těchto informací lze vymezit tři nejobvyklejší typy přeshraničních struktur:

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- a) **Euroregiony** – reálně tvořené právníckými osobami, jsou mnohoúhelné a disponují rozsáhlými pravomocemi
- b) **Pracovní společenství** – založené na pracovních dohodách, mají omezená oprávnění
- c) **Různé institucionální organizace** – mohou a nemusí mít právní formu, mohou zahrnovat spektrum více či méně integrovaných struktur

1.2 Euroregion

Euroregion patří mezi nejdůležitější a nejprogresivnější formy přeshraniční spolupráce. Je pravděpodobné, že ostatní formy spolupráce (pracovní společenství či jiné institucionální organizace) budou postupně postupně prohlubovat institucionální propojenost a přiblíží se tak struktuře euroregionů. Euroregiony mají ve vztahu k nejnižší rovině EU oproti jiným strukturám přeshraniční spolupráce určitou výhodu. Svým supranacionálním charakterem, silnou vazbou na programy i instituce EU a dobrými výsledky v otázce regionálního rozvoje dosahují privilegovaného postavení a jejich velký nátlakový potenciál v zásadě neodpovídá jejich lokálnímu postavení.

Tyto skutečnosti pak zapříčiňují fakt, že i ostatní formy přeshraniční spolupráce usilují o podobné postavení, takže je možné s mírnou nadsázkou říci, že netvoří jiný typ spolupráce, ale spíše jiné vývojové stádium, které se neustále přibližuje typu euroregionálnímu. V kontextu nového rozšíření je možné, že vliv euroregionů ještě poroste jelikož, by byla tato silně integrovaná forma přeshraniční spolupráce vhodná i jako nástroj regionální a rozvojové politiky EU.

1.2.1 Euroregion – teoretické vymezení

Euroregiony je možné z institucionálního hlediska definovat jako formální strukturu pro přeshraniční spolupráci, která zahrnuje zástupce z místní a regionální úrovně a také pokud to připadá v úvahu, sociální a hospodářské partnery². Euroregiony mají typickou organizační strukturu, která se skládá na nejvyšší úrovni z volené rady, dále z pracovní skupiny a několika tématických pracovních skupin a přeshraničního sekretariátu. Institucionální definice vypovídá o silné integrované organizační struktuře, kterou se euroregion odlišuje od jiných přeshraničních forem spolupráce.

Z geografického pohledu je možno euroregion chápat jako rekonstituci původních regionů, které byly násilně rozděleny státní hranicí. Euroregionalismus je tedy přirozený proces regionální integrace v důsledku odbourávání národních hranic.

Z politického hlediska se pak jedná o zájmové sdružení, které využívá strategie supranacionality k posilování svých možností lobování za své zájmy u adresátů.

² Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci, AEBR (usp. pro účely Evropské komise): Gronau 2001. s.8

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Evropské studie vnímají euroregion jako kvalitativně nový typ evropského regionu, který posiluje nadnárodní charakter EU a tím i význam komise EU. Existují sice snahy porovnávat euroregiony s klasickými NUTS³ regiony (členění euroregionů dle NUTS jednotek je uskutečňováno dle úrovně, na které je přeshraniční spolupráce rozvíjena) nicméně podobné srovnání je velmi zjednodušené. NUTS regiony jsou subnárodní administrativní celky, kdežto euroregiony jsou supranacionální většinou soukromoprávní subjekty.

Z ekonomického pohledu je euroregion považován za důsledek propojování trhů práce, zboží služeb apd. Euroregiony tak reflektují obecný vývoj v EU s jediným rozdílem, že se jedná o mikroúrovňovou ekonomickou integraci.

Z hlediska administrativy EU je možno pohlížet na euroregion jako na jeden z prostředků jak eliminovat přeshraniční napětí a naplňovat tím politiku soudržnosti. Euroregiony jsou též vhodným nástrojem pro regionální politiku při rozšiřování EU.

Lokální administrativa naopak spatřuje v euroregionech jeden z možných druhů mezinárodní spolupráce a strukturu s rozšířenými možnostmi finančních příjmů z programů EU

Euroregiony představují geograficky limitované území zahrnující části území dvou a více států, jejichž místní či regionální orgány územní samosprávy se dohodly na kordina své činnosti v rozličných oblastech vyznačující se dobrovolnou přeshraniční spoluprací v ekonomické, sociální, kulturní a jiných oblastech.

Jsou tedy založeny z účelem podpory rozvoje příhraničních oblastí formou vzájemné spolupráce přesahující hranice států. Ta je založena na sladění rozhodujících postupů v souladu s cíli euroregionu a spočívá v zásadách rovnoprávnosti Evropskou rámcovou úmluvou o spolupráci přesahující hranice mezi územními celky a orgány.

Euroregion není politicko-správní jednotkou, jde o dobrovolné zájmové sdružení, které spojuje příhraniční kraje nebo okresy dvou a více sousedících států.

Euroregion podporuje v rámci svých možností zájmy svých obcí i aktivity jednotlivců, které odpovídají rozvojovým cílům regionu. Hlavním motivem sdružených měst a obcí, které jsou zde zastoupeny svými místními představiteli veřejné správy je odstraňování nerovností mezi

³ Územní jednotka NUTS ("La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques") je základním systematickým a závazným nástrojem zejména pro statistické účely a pro poskytování statistických informací Evropské unii v rámci čerpání prostředků ze strukturálních fondů EU. Celá ČR tak tvoří region na úrovni NUTS I, který se dále dělí na 8 tzv. regionů soudržnosti (NUTS II), 14 krajů (NUTS III), okresy (NUTS IV) a obce (NUTS V).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

regiony na obou stranách hranice, vedoucích k postupnému vyrovnání ekonomického i sociálního rozvoje.

1.2.2 Pohled do historického vývoje euroregionů

Vzájemná spolupráce napomáhá také zmírňovat nevýhody, které vyplívají z přítomnosti hranice. Překonává národní okrajové polohy pohraničních oblastí a zlepšují životní podmínky zde žijících obyvatel.

Specifickým rysem euroregiony je budování vztahu „zdola“, což umožňuje zapojení co největšího počtu subjektů z celého regionu do projektu. Návrhy projektu tak lze kvalitně připravit, zkonzultovat, a realizovat s využitím vlastního potenciálu regionu.

Zakládání euroregionů bylo donedávna tradiční v příhraničních oblastech členských zemí EU či zemí s obdobným hospodářským, polickým i kulturním vývojem. Průkopnické skupiny v příhraničních regionech, zejména na hranicích mezi Nizozemím/Německem/Francíí, už od roku 1950 iniciovaly a dále rozvíjely přeshraniční spolupráci, aby překonaly historické bariéry a zmírnily problémy s okrajovou polohou a pozicí na periferii ve vztahu k ekonomickým centřům a v neposlední řadě i rozdíly způsobené bariérovým účinkem hranic.

Většina z těchto pohraničních regionů patřila k nejvíce zaostalým oblastem tehdejší spojené západní Evropy. To přimělo centrální vlády věnovat péči a zřídit regionální vlády, které měly zlepšit efektivitu regionů.

Nejrannější formu struktur pro přeshraniční spolupráci představovala přeshraniční sdružení obcí v specifických oblastech společného zájmu, následně byla zformována víceúčelová zastřešující sdružení. V 70. a 80. letech byly vytvořeny Přeshraniční akční programy (SRN/Belgie/Nizozemí). V ES paralelně vznikl jednotný vnitřní trh se čtyřmi základními svobodami, což přeshraniční spolupráci ještě více posílilo.

Prvním euroregionem, který vznikl v Evropě, byl Euroregion Gronau na německo-nizozemských hranicích založený roku 1958 s cílem obnovit a posílit vzájemnou důvěru mezi dřívějšími protivníky a spolupracovat v oblastech společného zájmu .

Zatímco zakládání starších euroregionů mělo cíl především zvládnout společné problémy regionálního rozvoje pomocí harmonizace správních činností a navenek sebejistého vystupování, dostává se do popředí na začátku 90. let další motiv regionů zaostávajících ve svém vývoji. Euroregiony mohou být nástrojem k získání maxima podpůrných prostředků z programů Evropské unie.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

1.2.3 Faktory ovlivňující vznik euroregionů:

Z důvodu, že euroregiony vznikají na hranici dvou a více sousedících států se jedná většinou o okrajové regiony, které jsou určitým způsobem znevýhodněny oproti centru státu. Faktory ovlivňující vznik euroregionů se člení na:

Geograficko historické faktory:

- poloha na periferii a geografická izolace posiluje případné kulturní, hospodářské či politické povědomí v dané oblasti okolo hranice.
- Poloha v pohraničí vyvolává sounáležitost v oblasti kulturně historické, připomíná úzké sepectí a vztahy se sousedním regionem nebo okresem za hranicí.

Kulturně historické faktory:

- historické osídlení kolem hranice podmiňuje vědomí obyvatelstva a sounáležitost k danému prostředí
- pocit sounáležitosti se vytváří také díky společným etnickým základům
- prostřednictvím společného jazyka se udržuje společná identita vůči centru státu
- společnou identitu také zachovávají historicky doložené období většího regionálního rozkvětu

Politicko historické faktory:

- poručnictví centra státu a snahy o asimilaci zvláště v období národních států ještě více posilují regionální vědomí
- vzpomínky na zánik historicko-politického útvaru udržuje pocit politické sounáležitosti
- integrační síla v podobě historické nebo žijící regionální osobnosti
- etablování regionální politické kultury moderní veřejností

Ekonomicko historické faktory:

- sektorová diferenciaci v průběhu průmyslové revoluce
- čelní pozice daného regionu určité ekonomické oblasti utužuje společenské vědomí
- ekonomická závislost na centru státu nebo zvenčí doprovázená zaostalostí
- specifický hospodářský systém daný tradicí

Demografické faktory:

- vysoký stupeň emigrace posiluje rozdíly mezi regiony přičemž v těch zaostávajících se rozvíjí regionální povědomí
- vysoký stupeň imigrace nebo hojný turismus mohou v konzervativní společnosti vyvolat potřebu určitého vymezení či ohraničení

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

1.2.4 Financování činnosti euroregionů

Přeshraniční spolupráce tvoří jednu z hlavních oblastí podporovaných v rámci regionální politiky Evropské komise. Ze strany Evropské unie je financována pomocnými programy / iniciativami – Interreg a Phare CBC (Gross-border Cooperation, přeshraniční spolupráce). Interreg podporuje euroregiony na hranicích mezi členskými zeměmi EU a také části euroregionů jež je na území EU s kandidátskou zemí usilující o vstup do EU, část euroregionu ležící vně EU je financována programem Phare CBC. Ten také financuje euroregiony na hranicích kandidátských zemí které na území EU nezasahují. Projekty jsou spolufinancovány ze strukturálních fondů EU a to zejména z Evropského regionálního rozvojového fondu⁴.

Rozhodnutí euroregionu jsou samostatná, nezávislá na zemi, či regionu. Hlavní cíle tvoří hospodářský rozvoj a rozvoj infrastruktury. V současné době probíhá třetí fáze iniciativy Interreg. Prostřednictvím programu Phare CBC evropská komise vybírá a finančně podporuje projekty a rozvojové programy euroregionů

2.3.5 Euroregiony a evropská integrace

Evropská unie považuje euroregiony za jeden ze základních vzorců regionální politiky a za další etapu zapojení nových zemí do struktur Evropské unie. Pro země střední a východní Evropy je aktivní účast v těchto strukturách obzvláště důležitá pokud se chtějí stát plnoprávnými členy EU.

Přeshraniční spolupráce velice úzce souvisí s evropským integračním procesem jehož myšlenku dále rozvíjí a uvádí v praxi. Vznik příhraničních regionů, euroregionů a dalších forem integrace jednotlivých částí evropského prostoru zabezpečuje výraznější účast obyvatel na řízení sociálně ekonomického rozvoje. Prioritou je posunout tyto území ze zapomenutých periferií na úroveň ostatních regionů či je dokonce předčít. Většina programů totiž běží dle právních předpisů platných v EU. Euroregiony jsou tak v podstatě vázány spíše na Evropskou unii a její programy než na národní vlády.

S pomocí přeshraniční spolupráce se podařilo postupně připravit obce i jejich občany na bezproblémový vstup do EU, v níž je vzájemná spolupráce mezi sousedy zcela prioritní. Evropská unie v rámci své regionální politiky prostřednictvím iniciativy Interreg podporuje příhraniční rozvojové programy s cílem postupně překonat stávající problémy, které jsou překážkami na plynulé evropské integraci.

⁴ Evropský fond regionálního rozvoje (European Regional Development Fund - ERDF) Byl založen v roce 1975 a je co do objemu finančních prostředků největší. Ze zdrojů ERDF jsou financovány projekty v regionech spadajících do Cílů 1 a 2. Jedná se zejména o investice do infrastruktury včetně transevropských sítí pro regiony zařazené do Cíle 1, do vzdělání pro regiony zařazené do Cíle 1, do výroby určené k vytváření nových nebo stávajících pracovních míst, do rozvoje místního potenciálu: místní rozvoj a rozvoj malého a středního podnikání v problémových regionech, do životního prostředí a do výzkumu a rozvoje.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Evropská unie tedy přináší pohraničí a zejména euroregionům intenzivní podporu. Dynamika jejich rozvoje je navíc výraznější než dynamika rozvoje centra a to zejména díky podílení se na přeshraniční spolupráci. Dle Klausena jsou periferní oblasti daleko více „evropanizovány“ než jejich hospodářská centra států. Euroregiony bývalých kandidátských zemí se po vstupu do EU stávají příjemci podpory z Evropského fondu regionální rozvoje.

V okamžiku odstranění hospodářských, kulturních dopravních a právních hranic a s celkovou integrací Evropy se může dosavadní okrajová poloha na hranicích jednotlivých států zkonvertovat ve výhodně položené území uvnitř Evropy. Tyto pohraniční regiony tak budou vytvářet pomyslné mosty mezi jednotlivými státy a vytvářet tím základní kámen evropského sjednocení.

3 PROGRAMY A INICIATIVY PODPORY PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

Od roku 1990 Evropská unie finančně podporuje přeshraniční spolupráci množstvím iniciativ, programů a projektů. Prvním z těchto nástrojů byla iniciativa Společenství Interreg, která byla započata v roce 1990 a týká se příhraničních regionů EU. V roce 1994 následoval program Phare CBC (přeshraniční spolupráce), který se zaměřuje na regiony zemí ve střední Evropě. Iniciativy Interreg a Phare CBC se v 90. letech značně rozvinuly a v období let 2000-06 podporují významné programy.

Mezi další, méně rozvinuté nástroje EU, které podporují přeshraniční spolupráci, patří projekty Tacis CBC (zaměřený na příhraniční regiony zemí bývalého Sovětského svazu), MEDA (podporuje nečlenské země ve Středomoří) a CARDS (nové programy pro země na západě Balkánu). Od roku 1990 poskytuje Evropská unie finanční pomoc rovněž projektům AEER LACE, které se soustředí na poradenskou činnost a výměnu zkušeností mezi příhraničními regiony.

3.1 Interreg

3.1.1 Vznik, vývoj, zaměření a členění programu Interreg

Program Interreg vznikl jako iniciativa⁵ Evropského Společenství. Zabývá se transevropskou spoluprací a je zaměřen na povzbuzení harmonického a vyváženého rozvoje celého území Evropy. Tato spolupráce se v letech 1991 - 1993 soustředila na přeshraniční dvoustrannou, výjimečně třístrannou kooperaci regionů po obou stranách hranic.

⁵ K dalším Iniciativám patří: EQUAL se zaměřením na boj proti diskriminaci na trhu práce, LEADER+ má za cíl pomáhat projektům na rozvoj venkova a URBAN II podporuje uskutečňování inovačních strategií ve městech a městských čtvrtích.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

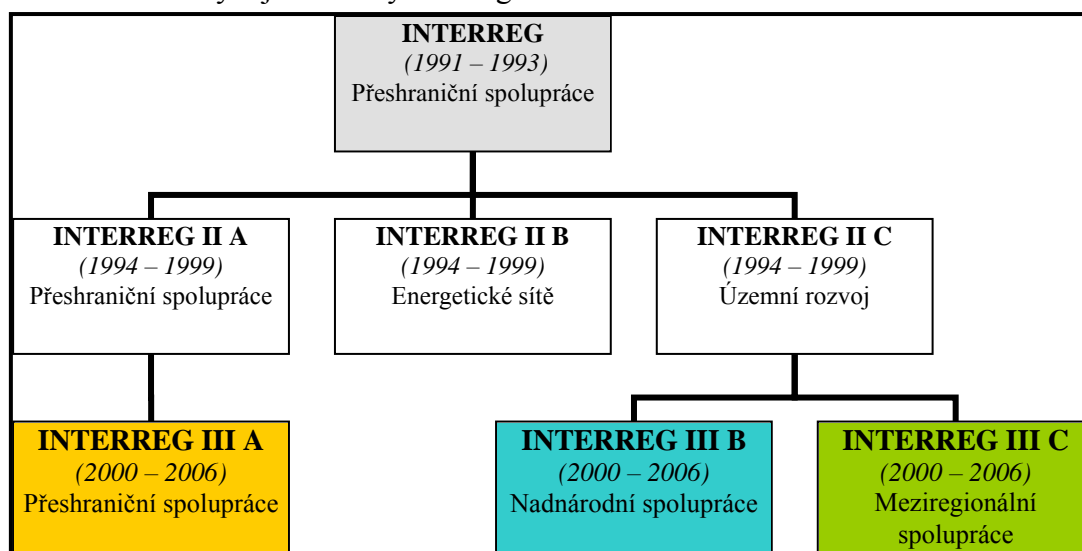
„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Ve druhém období 1994 - 1999 tato činnost pokračovala, ale byla rozšířena o další formy, tzv. „větve“. Dvoustranná přeshraniční spolupráce pokračovala jako větev IIA. Větev IIB byla vyhrazena pro tvorbu nadnárodních energetických sítí. Rozšiřující se spolupráce nejen mezi členskými, nýbrž i s nečlenskými státy EU vedla k tomu, aby se spolupráce v územním rozvoji, pod názvem Interreg IIC, uskutečňovala i na základě vícestranného přístupu, a to v několika různých prostorech pokrývajících celou Evropu, které se v řadě případů překrývají (např. Rakousko do programu CADSES i do Alpského prostoru, nebo Badensko-Würtembersko do programu CADSES i do Severozápadní Evropy). Z iniciativy čtyř členských států (Rakouska, Německa, Itálie a Řecka) byla spolupráce v prostoru zahrnujícím též Českou republiku dohodnuta v roce 1996 a věcně zahájena v roce 1997. Týkala se prostoru střední Evropy, Jaderského moře, Podunají a jihovýchodní Evropy. Oficiálně užívaný název tohoto prostoru je CADSES.

Ve třetím období 2000 - 2006 činnost Interreg pokračuje, i když s určitými úpravami. Na větev IIA předcházejícího cyklu navazuje větev IIIA, na větev IIC navazuje větev IIIB. Spolupráce mezi zeměmi v Programu Interreg IIIB, jehož se účastní i Česká republika, pokračuje v prostoru CADSES. Došlo pouze k jeho nepatrnému rozšíření. Dřívější větev IIB měla časově omezený charakter a nemá žádnou návaznost. Jako zcela nová však vzniká větev IIIC, jež počítá se spoluprací mezi zeměmi a regiony nejrůznějších částí Evropy.

Obrázek č. 1: Vývoj Iniciativy Interreg

Pramen: <http://www.strukturalni-fondy.cz/>, úpravy autor

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

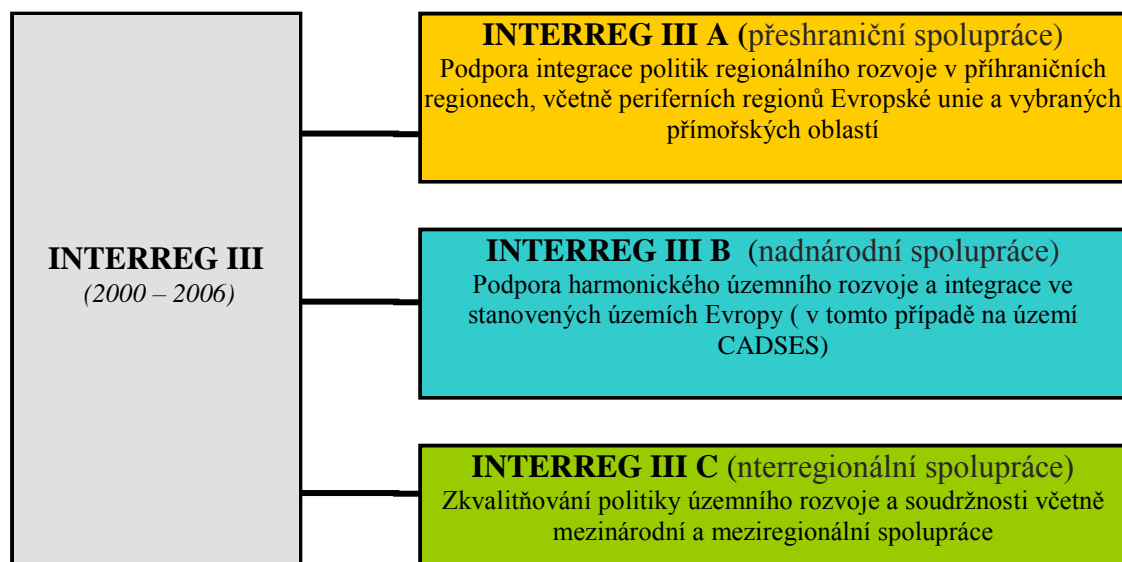
„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.1.2 Definice a zaměření programů Interreg IIIA, B a C

Současný program Interreg je rozdělen do tří níže uvedených větví:

Obrázek č. 2: Rozčlenění Iniciativy Interreg III do větví

Pramen: <http://www.strukturalni-fondy.cz/>, úpravy autor

3.1.3 Finanční prostředky určené České republice v rámci iniciativy Interreg

Interreg je ze čtyř Iniciativ Společenství co do objemu finančních alokací EU největší. Finanční prostředky na Interreg jsou hrazeny z Evropského fondu pro regionální rozvoj. V současné době je realizována III fáze této Iniciativy, která běží v období 2000 - 2006. Po vstupu do EU se ČR připojila k Iniciativě Interreg III na období 2004 - 2006.

ČR má k dispozici na období 2004 - 2006 k dispozici celkem 68,67 mil. EUR⁶. Ty se dělí do třech větví programu následujícím způsobem:

Větev A - k dispozici 80 % z celkového objemu finančních prostředků (cca 54,93 mil. EUR)

Větev B - k dispozici 14% z celkového objemu finančních prostředků (cca 9,62 mil. EUR)

Větev C - k dispozici 6% z celkového objemu finančních prostředků (cca 4,12 mil. EUR)

⁶ <http://www.strukturalni-fondy.cz/>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.2 Interreg IIIA

Podporovanými oblastmi v rámci Iniciativy jsou územní jednotky NUTS III lokalizované podél vnějších i vnitřních hranic EU.

3.2.1 Cíle programu

Základním cílem všech pěti programů Iniciativy Společenství Interreg IIIA je pozvednout celkovou socioekonomickou úroveň příhraničních regionů s ohledem na obchodní, hospodářské, turistické, společenské a kulturní vztahy mezi sousedícími regiony.

Jednotlivé programy se zaměřují zejména na:

- podporu rozvoje měst a venkova
- nepřímou podporu podnikání a rozvoje malých a středních firem, hospodářskou spolupráci a rozvoj hospodářského sektoru
- rozvoj cestovního ruchu a turistiky
- podporu integrace trhu práce a sociálního zařazení
- rozvoj lidských zdrojů, technologický rozvoj, vzdělávání, na kulturu, vědu a zdravotnictví s cílem zvýšit produktivitu a pomáhat při vytváření udržitelných pracovních příležitostí
- ochranu přírody a životního prostředí, podporu obnovitelných zdrojů energie
- rozvoj dopravy a regionálních informačních a komunikačních sítí
- podporu malých místních iniciativ, socioekonomických aktivit s cílem podpořit projekty typu „lidi pro lidi“, tj. zvýšit spolupráci mezi komunitami z obou stran hranice

V ČR je Iniciativa realizována na pěti hranicích: česko - saské, česko - bavorské, česko - rakouské, česko – slovenské a česko - polské. Implementace jednotlivých programů se řídí dvěma základními programovými dokumenty:

- a) Programem Iniciativy Společenství (Community Initiative Programme - CIP)
- b) Programovým dodatkem (ProgrammeComplement - PC).

CIP je předkládán Evropské Komisi k odsouhlasení a obsahuje základní rysy programu, především vymezení strategie, jednotlivých priorit a opatření a popis implementačních struktur a finančních alokací. Dokument je dále rozpracován v Programovém dodatku, který je EK je zaslán pouze na vědomí.

Iniciativa je zaměřena na obce (svazky obcí), města, kraje, organizace zřizované kraji či obcemi, které poskytují veřejné služby a jsou zcela vlastněny těmito kraji či obcemi, nestátní neziskové organizace (NNO), zájmová sdružení právnických osob, hospodářské a agrární komory⁷. Iniciativa je financována z Evropského fondu regionálního rozvoje, výše příspěvku

⁷ Průvodce programy Interreg III B. IIIC., Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2003 s.20

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

na projekt je maximálně 75 % celkových nákladů projektu. Pro ČR bylo na období 2004 - 2006 vyčleněno 55 mil. EUR, které byly mezi pět hranic rozděleny následujícím způsobem:

Tabulka č. 1: Rozdělení finančních prostředků Iniciativy INTERREG III A na období 2004 – 2006 v €

Oblast	2004	2005	2006	Celkem
ČR - Bavorsko	2 626 580	2 679 435	3 293 985	8 600 000
ČR - Sasko	3 023 621	3 084 466	3 791 913	9 900 000
ČR - Rakousko	3 359 579	3 427 185	4 213 236	11 000 000
ČR - Polsko	5 039 368	5 140 777	6 319 855	16 500 000
ČR - Slovensko	2 748 746	2 804 060	3 447 193	9 000 000
Celkem	16 797 894	17 135 923	21 066 182	55 000 000

Pramen: Průvodce programy Interreg III B. IIIC., Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2003 s.112

3.2.2 Územní vymezení

Česká Republika - Polsko

- správní regiony NUTS III na české straně – Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Olomoucký a Moravskoslezský kraj
- správní regiony NUTS III na polské straně – Jeleniogórsko-Wałbrzyski, Opolski, Rybnicko-Jastrzębski, Bielsko-Bialski vojvodství

Česká Republika - Slovensko

- správní regiony NUTS III na české straně – Moravskoslezský, Zlínský a Jihomoravský kraj
- správní regiony NUTS III na slovenské straně – Žilinský, Trenčinský a Trnavský samosprávný kraj

Česká Republika - Rakousko

- správní regiony NUTS III na české straně – Jihočeský, Jihomoravský a kraj Vysočina
- správní regiony NUTS III na rakouské straně – regiony Weinviertel, Waldviertel, Mühlviertel, město Viděň, okres Werner Umland Nord; Do dotační oblasti dále spadají regiony Linz-Wels, Innviertel, St. Pölten a Mostviertel-Eisenwuzen, kde však může být použito maximálně 20 % celkových výdajů projektů Iniciativy Společenství Interreg IIIA.

Česká Republika - Bavorsko

- správní regiony NUTS III na české straně – Jihočeský (vyjma okresů Tábor a Jindřichův Hradec), Plzeňský, Karlovarský
- správní regiony NUTS III na bavorské straně – okresy Cham, Freyung Grafenau, Hof, Neustadt an der Waldnaab, Regen, Schwandorf, Tirschenreuth a Wunsiedel im Fichtelgebirge a statutární města Hof a Weiden v Horním Falcku (Oberpfalz);

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Omezenou podporu ve výši max. 20 % celkových výdajů projektů Interreg IIIA lze čerpat i v okresech Amberg Sulzbach, Bayreuth, Deggendorf, Kronach, Kulmbach, Passau, Regensburg a Straubing Bogen a ve statutárních městech Amberg, Bayreuth, Passau, Regensburg a Straubing.

Česká Republika - Sasko

- správní regiony NUTS III na české straně – Karlovarský, Ústecký a Liberecký kraj
- správní regiony NUTS III na saské straně – okres Vogtland, statutární město Plavno (Plauen), okres Aue-Schwarzenberg, okres Annaberg, Střední Krušnohorský okres, okres Freiberg, okres Weißeritz, okres Saské Švýcarsko, okres Budyšín (Bautzen), okres Löbau-Zittau. Do dotační oblasti spadají i okresy Saale-Orla (Svobodný stát Durynsko), Greiz (Svobodný stát Durynsko), Zwickauer Land, statutární město Cvikov (Zwickau), okres Stollberg, statutární město Kamenice (Chemnitz), okres Mittweida, okres Míšeň (Meißen), statutární město Drážďany (Dresden), okres Kamenec (Kamenz), statutární město Hoyerswerda, Dolnoslezský-Hornolužický okres a statutární město Zhořelec (Görlitz), kde však může být použito maximálně 20 % celkových výdajů projektů Iniciativy Společenství Interreg IIIA.

3.2.3 Financování projektů

Jednou ze základních podmínek pro výběr projektu je zajištění spolufinancování projektu žadatelem. Struktura financování jednotlivých projektů je následující:

- maximální podíl prostředků Evropského fondu regionálního rozvoje (tj. dotace EU) – 75 % výše celkových způsobilých výdajů projektu
- maximální podíl prostředků státního rozpočtu – 5 % výše celkových způsobilých výdajů projektu
- minimální míra spolufinancování zajištěná žadatelem při předkládání žádosti – 25 % způsobilých výdajů projektu

Jelikož na 5% spolufinancování ze státního rozpočtu není právní nárok, je zapotřebí již při předložení projektu prokázat zajištění spolufinancování v minimální výši 25 % pro případ, že by nebyla danému projektu přidělena tato státní podpora, resp. byla přidělena v nižší než maximální výši.

Vzhledem k tomu, že podpora z ERDF je vyplácena zpětně, žadatel si musí zajistit kompletní předfinancování. Pokud je projekt realizován prostřednictvím několika věcně ucelených etap, musí žadatel prokázat předfinancování pouze na realizaci příslušné etapy. Spodní hranice velikosti podpory z ERDF je u velkých projektů v rámci jednotlivých programů Společenství Interreg IIIA stanovena od 7 500 do 20 000 € podle programu. Horní hranice je v Programu Česká republika-Slovenská republika stanovena na 150 000 €, v ostatních programech určena není.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.2.4 Fond mikroprojektů

Fond mikroprojektů je nástroj, jehož hlavním cílem je podporovat přímou přeshraniční spolupráci v regionech. Orientuje se především na měkké, neinvestiční projekty, zvláště projekty „Lidé lidem“, korespondující s prioritami a opatřeními stanovenými v Programu Iniciativy Společenství. Jde o různá setkávání, společenské akce, sportovní turnaje, výměny mládeže, spolupráce škol, podobných institucí atd.

Fond je součástí všech pěti realizovaných programů a pokrývá celé území dotčených krajů. Správcem Fondu jsou zejména euroregiony a sdružení měst a obcí. Velikost podpory se liší, v závislosti na hranici se pohybuje zhruba v rozmezí minimálně 1000 až 2000 €, maximálně 7 500 a 20 000 € a i zde dotace z ERDF tvoří maximálně 75 % veškerých způsobilých výdajů projektu.

Platby z ERDF jsou stejně jako u velkých projektů prováděny zpětně, tudíž žadatel si musí zajistit předfinancování projektu. Navíc si musí zajistit celý podíl spolufinancování, neboť v rámci Fondu nejsou poskytovány dotace ze státního rozpočtu. Proplacení jednotlivých projektů zprostředkovává administrátor, který zároveň před vyplacením částky podpory provádí prvotní kontrolu projektů.

3.3 Program Interreg IIIB

Evropa je pro realizaci programu Interreg IIIB rozdělena do třinácti území. Největším a nejkomplexnějším z nich je území CADSES – středoevropské, jaderské, podunajské a jihovýchodní evropské území. Tento prostor zahrnuje 18 zemí⁸: Albánie, Bosnu a Hercegovina, Bulharsko, Česká republika, Chorvatsko, Srbsko a Černá Hora, severní a východní Itálie, Maďarsko, Makedonie, Moldávie, východní část Německa, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko a část Ukrajiny.

3.3.1 Cíle programu

Integrace v území CADSES se orientuje na dosahování těchto cílů:

- stanovení společného chápání územních politik;
- zřízení základny pro rozvíjení společných pravidel a zásad v územním plánování;
- vytváření jednotné představy dopravních a komunikačních sítí;
- podpora nejlepších podmínek trvale udržitelného rozvoje;
- ochrana přírodního dědictví a předcházení jeho devastaci – včetně předcházení povodním a katastrofám;
- zhodnocení potenciálu kulturního a historického dědictví jako prvku ekonomického rozvoje.

⁸ Průvodce programy Interreg III B. IIIC., Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2003 s.8

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Tyto cíle se odrážejí ve čtyřech prioritách:

Priorita I. - Podpora územně rozvojových přístupů a činností pro sociální a ekonomickou soudržnost

Priorita II. - Efektivní a trvale udržitelné dopravní systémy a přístup k informační společnosti

Priorita III. - Podpora nakládání s krajinou, přírodním a kulturním dědictvím

Priorita IV. - Ochrana životního prostředí, hospodaření se zdroji a předcházení rizikům

Každá země v území CADSES může na tomto Programu participovat a účastnit se jednání řídicích orgánů. Je zde snaha integrovat všechny programy a nástroje, které Evropská unie poskytuje zemím, jež patří do území CADSES, ale nejsou dosud členy EU. Program je výsledkem společného procesu, kterého se přímo účastnily téměř všechny partnerské země prostřednictvím národních a nadnárodních seminářů, konferencí a k tomu určených setkání skupin expertů. Během programovacího procesu byla zvláštní pozornost věnována všem aspektům životního prostředí.

3.3.2 Financování

Projekty Interreg IIIB jsou financovány především z Evropského regionálního rozvojového fondu. Spolufinancování je prováděno z národních, veřejných a soukromých zdrojů. V zemích, které nejsou členy EU, nelze do doby jejich vstupu využít prostředky z ERDF. Financování projektových partnerů z těchto zemí je nutno zajistit prostřednictvím předstupních fondů EU, jako jsou např. Phare, TACIS, ISPA, CARDS, SAPARD.

3.4 Program Interreg IIIC

Jedná se o zcela nový program, který nenavazuje na předchozí iniciativu společenství. Evropská komise se rozhodla v současném programovém období zřídit tento Program, jelikož se z předchozích zkušeností v menších meziregionálních projektech ukázal vzrůstající zájem o tento typ spolupráce. Základním cílem meziregionálních projektů programu Interreg IIIC je podpora evropských regionů při řešení vznikajících socioekonomických problémů, jež způsobuje zejména globalizace, pomocí výměny zkušeností s dalšími nesousedícími regiony, které mají podobné problémy. Regiony s obdobnými problémy by měly v rámci meziregionální spolupráce nalézat společná řešení. Do Programu jsou zapojeny všechny členské státy Evropské unie a přihlásily se také Norsko a Švýcarsko, které financují Program a vybrané projekty z vlastních zdrojů.

3.4.1 Cíle a témata programu Interreg

Souhrnný cíl programu Interreg IIIC, který se zaměřuje na meziregionální spolupráci, je zlepšit efektivnost politik, nástrojů regionálního rozvoje a soudržnosti formou výměny informací ve velkém rozsahu a sdílením zkušeností. Tento Program chce pomoci překonat překážky, které kladou národní hranice vyváženému vývoji a integraci evropského území.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Jako část strukturálních fondů je program Interreg IIC v souladu s úsilím zajistit harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj v celé Evropě. Program Interreg IIC proto usiluje o podporu celoevropské spolupráce mezi regiony a obcemi za účelem přenosu a výměny informací, znalostí a získané praxe ze všech typů činností podporovaných v rámci Cíle 1 a 2 strukturálních fondů, programů Iniciativy Společenství Interreg, Iniciativy Společenství URBAN, urbanistického vývoje a budoucích regionálních inovačních akčních programů.

Témata spolupráce mají přispět ke zlepšení regionální politiky Evropské unie jako celku. Konkrétní témata pro meziregionální spolupráci jsou následující:

a) Výměna názorů a zkušeností v oblasti typů činností podporovaných v Cílech 1 a 2 strukturálních fondů Toto téma je zaměřeno na podporu přímé spolupráce mezi veřejnými orgány nebo ekvivalentními subjekty v celé Evropě na typech projektů podporovaných v Cílech 1 a 2 programů strukturálních fondů.

b) Výměna názorů a zkušeností v oblasti meziregionální spolupráce, která spojuje veřejné orgány nebo ekvivalentní subjekty účastníci se ostatních programů Interreg IIC. Cílem tohoto tématu je umožnit výměnu zkušeností a vytváření sítí mezi pohraničními a nadnárodními oblastmi. Akce mohou pokrýt spolupráci při pohraničních a nadnárodních činnostech, kde by byl prospěšný širší stupeň kooperace.

c) Výměna názorů a zkušeností v oblasti meziregionální spolupráce v rámci městského rozvoje Městský rozvoj je v současnosti jednou z klíčových záležitostí regionální politiky v Evropě.

d) Výměna názorů a zkušeností v oblasti meziregionální spolupráce spojující regiony zúčastněné ve třech tématech regionálních inovačních akcí pro roky 2000 – 2006
Pro toto plánovací období byly definovány tři priority inovačních akcí:

- regionální hospodaření založené na znalostech a technologické inovaci;
- informační společnost a regionální rozvoj;
- regionální identita a udržitelný rozvoj.

e) Výměna názorů a zkušeností v rámci ostatních vhodných témat pro meziregionální spolupráci Těmito tématy by pro účast v programu Interreg IIC mohly být osloveny další subjekty. Zahrnují námořní a pobřežní spolupráci, problémy územního plánování, spolupráci v ostrovních a ultra-periferních (silně okrajových) problémech, spolupráci při řešení přírodních nebo člověkem způsobených katastrof, jakož i zmírnění ekonomických následků překážek, jako je velmi nízká populační hustota nebo horské podmínky.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.4.2 Vymezení oblasti spolupráce

Oblast spolupráce Interreg IIC pokrývá celou oblast Evropské unie, včetně ostrovních a okrajových vnějších oblastí. Dále Program povzbuzuje účast třetích zemí, zvláště kandidátských zemí, Norska, Švýcarska a států na jižním pobřeží Středozemního moře. Pro snadnější organizaci a řízení Programu bylo území Evropské unie rozděleno do čtyř Programových zón⁹:

Zóna Východ:

Členské země Evropské unie: Rakousko, Německo (Berlin, Brandenburg, Sachsen-Anhalt, Sachsen, Thüringen, Bayern), Itálie (Trentino-Alto Adige, Friuli-Venezia Giulia, Veneto, Emilia-Romagna, Marche, Abruzzo, Puglia, Molise), Řecko (Anatoliki Makedonia, Thraki, Kentriki Makedonia, Dytiki Makedonia, Thessalia, Ipeiros), Polsko (Dolnoslaskie, Dlubelskie, Lubuskie, Lodzkie, Malopolskie, Mazowieckie, Opolskie, Podkarpackie, Slaskie, Swietokrzyskie, Wielkopolskie) Slovensko, Slovinsko, Česká republika, Maďarsko
Nečlenské země Evropské unie: Bulharsko, Chorvatsko, Srbsko a Černá hora

Zóna Sever:

Členské země Evropské unie: Dánsko, Švédsko, Finsko, Německo (Niedersachsen, Schleswig – Holstein, Hamburg, Bremen, Mecklenburg – Vorpommern), Litva, Lotyšsko, Estonsko, Polsko
Nečlenské země: Norsko, Bělorusko

Zóna Západ:

Členské země Evropské unie: Belgie, Francie (Alsace, Basse-Normandie, Bourgogne, Bretagne, Centre, Champagne–Ardenne, Franche–Comté, Haute Normandie, Ile de France, Lorraine, Nord – Pas-de-Calais, Pays de la Loire, Picardie, Irsko, Lucembursko, Německo (Baden – Württemberg, Hessen, Nordrhein – Westfalen, Rheinland – Pfalz, Saarland), Nizozemí, Velká Británie

Zóna Jih:

Členské země Evropské unie: Francie (Midi-Pyrennées, Limousin, Auvergne, Aquitaine, Languedoc-Roussillon, Poitou-Charentes, Provence-Alpes-Côte d'Azur, Rhône-Alpes, Corse, Guyane, Guadeloupe, Martinique, Réunion, včetně zámořských departmánů Guyana, Guadeloupe, Martinique, Reunion), Itálie (Piemont, Lombardie, Ligurie, Toskane, Ombrie, Lazio, Campanie, Sardaigne, Basilicate, Calabre, Sicile, Val d'Aoste, Portugalsko (včetně Madeiry a souostroví Azory), Řecko (Dytiki Ellada, Peloponnisos, Voreio Aigaio, Notio Aigaio, Kriti, Ionia Nisia, Stera Ellada, Attiki), Španělsko (včetně Kanárských ostrovů)

⁹ Průvodce programy Interreg III B. IIC., Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2003 s.29-33

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.4.4 Formy spolupráce, financování

Spolupráce na pěti tématech může být prováděna trojím způsobem:

a) Operace regionálního rámce (Regional Framework Operations – RFO) představuje nejsložitější operaci, která má vytvořit druh „miniprogramu“. Jejím cílem je výměna zkušeností v metodologii a činnostech založených na projektech mezi skupinami regionů. Jedná se o snahu vytvořit jasný strategický přístup pro meziregionální spolupráci účastníků, který jim umožní na delší dobu rozvinout proces výměny názorů a zkušeností. Celkový příspěvek ERDF pro RFO může představovat sumu mezi 0,5 mil. až 5 mil. EUR. RFO mohou pokrýt všechna témata spolupráce.

b) Individuální projekt (Individual interregional co-operation project).

Individuální projekty spolupráce mají za cíl výměnu zkušeností v metodologii a činnostech založených projektem. Cílem operace není pouze přenos znalostí, ale skutečná spolupráce při realizaci různých částí projektu, s významnou přidanou hodnotou pro jeho účastníky. Celkový příspěvek ERDF může představovat sumu mezi 0,2 mil. až 1 mil. EUR. Individuální projekty meziregionální spolupráce mohou zahrnovat všechna témata spolupráce.

c) Vytváření Sítí (Networks). V sítích spolupracují veřejné orgány. Podmínkou je účast partnerů nejméně z pěti zemí, ze kterých minimálně tři musí být členskými zeměmi EU. Základním cílem sítí je výměna zkušeností a přenos know-how. Sítě mají za cíl spojit různé regiony uvnitř a vně Evropské unie v realizačních metodách projektů a rozvoji. Celkový příspěvek ERDF může představovat sumu mezi 0,2 mil. až 1 mil. EUR. Tvorba sítí může pokrýt všechna témata popsána výše s výjimkou těch, která se vztahují k tématu (d) a mohou být uhrazena jinak.

3.5 CBC Phare

Program Přeshraniční spolupráce (Cross-Border Co-operation – CBC)¹⁰ byl samostatným programem v rámci Phare s určenou alokací na příhraniční Euroregiony. Program byl zahájen v roce 1994 na podporu aktivit dvoustranné přeshraniční spolupráce v regionech zemí střední a východní Evropy se sousedícími zeměmi EU a byl zaměřen na pomoc příhraničním regionům při překonávání specifických problémů jejich rozvoje. Základním cílem programu bylo potlačit negativní vliv hranice na životní podmínky obyvatel v příhraničních regionech, prohloubit vzájemnou spolupráci lidí a vytvořit srovnatelné výchozí podmínky pro další rozvoj území na obou stranách hranice.

¹⁰ <http://www.crr.cz/index.php?lssel=65>

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.5.1 Vývoj programu CBC Phare v České republice

Program CBC Phare byl v České republice zahájen v roce 1994 v česko-německé příhraniční oblasti. Jedním z hlavních důvodů, proč program vznikl, byla existence programu Interreg IIIA, a s tím související i potřeba financování programu obdobného zaměření i na straně sousední, nečlenské země EU. Od roku 1995 se program CBC Phare rozšířil i do česko-rakouské příhraniční oblasti a od roku 1999 získalo svůj program na podporu přeshraniční spolupráce i česko-polské a jednorázově (v roce 1999) i česko-slovenské příhraničí.

Hlavním úkolem programu v tomto prvním období bylo zmírňování deficitů v příhraničních oblastech, a to zejména v oblasti technické a dopravní infrastruktury, dále pak podpora přeshraniční spolupráce zaměřená na odstraňování negativních vlivů periferní polohy a dlouhodobé izolace pohraničních regionů a podpora úsilí k vytváření srovnatelných podmínek pro další rozvoj území na obou stranách hranice. Program byl zpočátku realizován v podobě velkých investičních projektů, přičemž řízení programu bylo zajišťováno z centra prostřednictvím řídicí jednotky programu (PMU).

Rok 1996/97 byl významným mezníkem vývoje programu, kdy byl zahájen proces jeho decentralizace na úroveň regionů. Program CBC Phare napomohl k rozvoji skutečných kontaktů mezi obyvateli a institucemi v příhraničních oblastech až zahájením činnosti fondu malých projektů (FMP). FMP přinesl flexibilní nástroj podporující realizaci malých neinvestičních akcí pro rozvoj a rozšiřování přeshraničních aktivit obyvatel na obou stranách hranice. O úspěch FMP se zasloužily i dobře fungující regionální řídicí a rozhodovací struktury (řídicí výbory, sekretariáty, hodnotící komise) účinně podporované implementační agenturou programu. Fondový mechanismus se postupně rozšiřoval (programy roku 1997, 98, 99) a vedle neinvestičních projektů vznikly fondy i na podporu malých infrastrukturních projektů (fondy na odstranění povodňových škod v roce 1997, fond obnovy lesa, fond obnovy venkova, fond malých infrastrukturních projektů).

Některá ustanovení Nařízení Evropské komise vydaného v roce 1998 č. 2760/98, týkající se např. podpory velkých investičních projektů (zavedení min. dotace ze zdrojů Phare ve výši 2 mil. EUR na jeden projekt) zkomplikovala využitelnost programu pro uspokojení skutečných potřeb příhraničních oblastí. Zavedením mechanismu grantového schématu a jeho praktickým uplatněním v programu CBC Phare došlo k pozitivní změně, která odstranila toto doposud slabé místo programu a přiblížila způsob jeho implementace standardu programů EU.

V předvstupním období 2000 -2003 měla Česká republika jako kandidátská země přístup ke třem programům: Phare, ISPA a Sapard. Celkový rozsah této pomoci byl oproti předcházejícímu období let 1994-1999 zhruba trojnásobný.

Program CBC Phare měl roční alokaci ve výši 19 mil. EUR (z toho náleželo česko-německé příhraniční oblasti 10 mil. EUR, česko-rakouské 4 mil. EUR a česko-polské 5 mil. EUR).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Pro vlastní implementaci projektů pak platila pravidla a procedury, která definuje Praktický průvodce smluvními postupy pro programy Phare, ISPA a Sapard (PRAG – Practical Guide to Phare, Ispa & Sapard contract procedures). "Phare Programming Guide" uvádí metodické pokyny pro všechny programy Phare, které byly připravovány v rámci příslušného programového ročníku.

Programy let 2000 - 2003 byly implementovány jak prostřednictvím velkých investičních projektů, tak prostřednictvím grantových schémat. Metoda grantových schémat je použita u Společných fondů malých projektů ve všech programech (česko německý, česko rakouský a česko polský). Grantová schémata pro menší projekty investičního charakteru s dotací do 300 tis.EUR jsou použita jen v programech let 2002 a 2003 na česko německém a česko rakouském příhraničí. Na česko polském příhraničí byly prostředky programu využity na podporu velkých investičních projektů.

3.5.2 Proces sbližování programu CBC Phare s Iniciativou Interreg

Rokem 2000 začalo nové období, které je charakterizováno přibližováním programu CBC Phare k programu Interreg IIIA. Legislativní rámec pro tento proces přibližování vytvořila směrnice k programu Interreg z dubna 2000 a nařízení EK k programu CBC Phare 2760/98, které umožňují v ČR postupně aplikovat postupy a pravidla programu Interreg.

Proces sbližování lze charakterizovat některými společnými kroky: především se jedná o společné programování, o stanovení společné strategie pro oba programy, o vytváření společných rozhodovacích a monitorovacích struktur, o definici společných kritérií pro hodnocení a výběr projektů. První krok představovalo zpracování a následně přijetí a schválení Společných programových dokumentů pro programy Phare CBC a Interreg (JPD, tzv. "Joint Programming Documents"). JPD obsahují popis a analýzu sociálně ekonomické situace příhraničních oblastí, její vyhodnocení analýzou SWOT, obsahují společné priority a opatření které vycházejí ze společné strategie a společných cílů rozvoje. Na rozdíl od předchozího období je hlavním strategickým cílem obou programů snaha o vytváření jednotného integrovaného sociálně ekonomického prostoru.

3.5.3 Stav programu

Program finančního roku 2003 byl posledním programem CBC Phare. Poslední termíny k předkládání projektů do grantových schémat programů let 2002 a 2003, které byly vyhlášeny souběžně (Společné fondy malých projektů na všech programech a grantová schémata malých investičních projektů na česko německých a česko rakouských programech) byly počátkem července 2004.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Vzhledem k tomu, že na základě auditu Evropské komise nebyl České republice udělen EDIS¹¹ PHARE, byla dnem 4.8.2004 pozastavena možnost uzavírat kontrakty (podepisování smluv s příjemci dotace) u programu PHARE a to až do doby udělení EDIS České republice. Toto opatření se týkalo i grantových schémat malých investičních projektů programů let 2002 a 2003. Po odstranění nedostatků bránícím udělení EDIS byl dnem 8.12.2005 České republice tento certifikát EDIS udělen, čímž bylo umožněno pokračovat v implementaci pozastavených programů.

Na základě udělené akreditace bylo nutno upravit příslušnou prováděcí dokumentaci programů tak, aby odpovídala novým podmínkám. Současně byly projekty grantových schémat, které doporučily příslušné regionální komise ke spolufinancování z prostředků CBC PHARE. Výsledky zasedání hodnotících komisí a seznamy doporučených projektů pak potvrdil ministr pro místní rozvoj svým rozhodnutím č. 13 ze dne 24.1.2005. Po tomto datu pak bylo zahájeno podepisování smluv o financování projektů s úspěšnými žadateli.

Celkově bylo v letech 1994 - 2004 bylo pro Českou republiku z programu CBC Phare vyčleněno přes 220 mil. EUR.

3.6 Phare CREDO

Program Phare CREDO vznikl v roce 1996 s cílem povzbudit a podpořit přeshraniční spolupráci „východ-východ“, kam spadají příhraniční regiony a společenství mezi jednotlivými zeměmi střední Evropy a mezi zeměmi střední Evropy a nově vzniklými nezávislými státy bývalého SSSR¹². K úkolům programu CREDO patřilo povzbuzování dobrých sousedských vztahů a sociální stability v příhraničních regionech, podpora přeshraniční spolupráce, která by přispěla k rozvoji hospodářství a daného společenství, a pomoc směřující k decentralizaci v zemích střední Evropy. Projekty vhodné pro tento program zasahovaly do mnoha odvětví, jako je hospodářský rozvoj, sociálně-kulturní spolupráce, městské a regionální služby, lidské zdroje, životní prostředí a místní a regionální vlády. Příjemci, kteří splňovali podmínky, byli rozděleni mezi veřejný a soukromý sektor a nevýdělečné organizace.

Program CREDO rozšířil na mnoha hranicích prostor a možnosti pro přeshraniční spolupráci. Podpořil ryze přeshraniční projekty s partnery na obou stranách hranice. V mnoha příhraničních regionech byl ale také špatně vnímán vinou svých složitých a byrokratických struktur a vedení, relativně nízkého celkového rozpočtu, prodlev v realizaci a nedostatku programového přístupu podobného jako u iniciativ Interreg a Phare CBC. Proto se Evropská komise rozhodla na hranicích mezi kandidátskými zeměmi zrušit program CREDO a zahrnout tyto regiony do iniciativy Phare CBC.

¹¹ Rozšířený decentralizovaný implementační systém

¹² Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci, AEBR (usp. pro účely Evropské komise): Gronau 2001. s.46

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.7 Tacis CBC

Program přeshraniční spolupráce Tacis byl zahájen v roce 1996 s cílem financovat přeshraniční činnosti na západních hranicích zemí přijímajících Tacis, které sousedí se zeměmi EU a zeměmi střední Evropy, tj. západní příhraniční regiony Ruské federace, Běloruska, Ukrajiny a Moldávie¹³. Program Tacis CBC se zaměřil na příhraniční sítě, např. vybavení hraničních přechodů, životní prostředí nebo přeshraniční spolupráce na místní úrovni. Sem spadají i Baltické malé projekty. Program z roku 1997 obsahuje Iniciativu budování regionálních kapacit, jejíž realizace byla svěřena AEBR. Tacis CBC je součástí širšího programu Tacis, který se zabývá zajišťováním pomoci hospodářské transformace a obnovy v Nových nezávislých státech a v Mongolsku. Předpisy rady z roku 1999 podporují přeshraniční spolupráci mezi novými nezávislými státy a EU/zeměmi střední Evropy a mezi novými nezávislými státy navzájem. V předpisech se uvádí, že přeshraniční spolupráce by měla v první řadě sloužit k:

- pomoci příhraničním regionům při překonávání konkrétních rozvojových problémů, které pramení z jejich relativní izolace
- podpoře propojování sítí na obou stranách hranic, např. vybavení hraničních přechodů
- zrychlení transformačních procesů partnerských států formou spolupráce s příhraničními regiony v zemích EU nebo v zemích střední Evropy
- omezení přeshraničních rizik a znečišťování životního prostředí.

Programu Tacis CBC chybí programový přístup a konkrétní regionální nebo další instituční dohody, které by se týkaly činnosti programu. Tacis CBC proto neodpovídá programům Interreg (Oblast A) a Phare CBC. Ukázalo se, že je prakticky nemožné dosáhnout úspěšné koordinace mezi přeshraničními činnostmi, které spadají pod program Tacis a další podpůrné nástroje EU.

3.8 CARDS

V roce 2000 přijala EU předpisy, které se týkají pomoci zemím na západním Balkáně (označované jako CARDS)¹⁴. Mezi tyto země patří Albánie, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Federální republika Jugoslávie a bývalá jugoslávská republika Makedonie. CARDS podporuje rozvoj užšího vztahu mezi nimi a Evropskou unií a mezi nimi a zeměmi, které kandidují na přijetí do Evropské unie, v souladu s dalšími nástroji pro přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráci s nečlenskými zeměmi.

¹³ Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci, AEBR (usp. pro účely Evropské komise): Gronau 2001. s.47

¹⁴ Tamtéž

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

3.9 MEDA

EU také upravila předpisy, které se týkají programu MEDA (finanční a technická pomoc nečlenským zemím ve Středomoří)¹⁵. Přestože v programu MEDA existují možnosti podpory EU pro přeshraniční činnosti, nejsou zde žádná programová nebo instituční opatření srovnatelná s programy Interreg větev A nebo Phare CBC.

3.10 LACE

Projekt LACE (Pomoc a spolupráce při tvorbě vazeb pro evropské příhraniční regiony)¹⁶ je aktivita AEER, která byla zahájena v roce 1990 spolu s iniciativou Interreg. Jeho cílem bylo sledovat evropskou přeshraniční spolupráci. Od svého počátku je projekt LACE úzce spojen s činností iniciativy Interreg. Podporuje přeshraniční spolupráci a přeshraniční struktury v rámci EU a aktivně se zapojuje do procesu posilování tvorby sítí mezi příhraničními regiony. Dále podporuje předávání know-how a zkušeností méně vyspělým příhraničním regionům. Projekt LACE-TAP je řízen sdružením AEER a jeho náklady jsou hrazeny částečně granty EU a částečně AEER a regionálními příspěvky. V období let 1996-97 a 1999-2000 Evropská komise financovala podobné aktivity v zemích střední Evropy v rámci projektu LACE-Phare CBC, který řídí sdružení AEER. Následující seznam shrnuje činnosti a služby projektů LACE-TAP a LACE-Phare CBC.

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci, AEER (usp. pro účely Evropské komise): Gronau 2001. s.47

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

4. EUROREGIONY V ČESKÉ REPUBLICE

Na území České republiky začaly vznikat první struktury přeshraniční spolupráce typu euroregionů na počátku 90. let po změně politického systému. První euroregiony vznikly na hranicích s Německem, následované euroregiony na česko-rakouské, česko-polské a nakonec i na česko-slovenské hranici. V současnosti se na území České republiky nachází 13 euroregionů, které si blíže představíme v této kapitole.

4.1 Euroregion Beskydy - Beskidy

Datum vzniku: 09. 06. 2000

Rozloha v km²: 3 844

Počet obyvatel: 992 100

Počet obcí: 133

Okresy v ČR: Frýdek Místek, Karviná

Přeshraniční spolupráce se státy: Polsko, Slovensko

Euroregion Beskydy leží v pohraniční oblasti severovýchodní části České republiky, severozápadní části Slovenské republiky a jižní části Polské republiky. Centry euroregionu jsou na české straně město Frýdek-Místek, na polské straně Bielsko-Biala a na slovenské straně Žilina. Euroregionem prochází hlavní silniční i železniční tah spojující severní, jižní a východní Evropu. Euroregion Beskydy vznikl dne 18. února 2000 v Rajczy (Polská republika), kde byla podepsaná smlouva o slovensko-polském spoločenství pod názvem euroregion Beskydy mezi združením region Beskydy se sídlem v Žiline a region Beskidy se sídlem v Bielsku-Biala. Po vzájemné dohodě, v zájmu rozšíření spolupráce na českou stranu Beskyd, byla dne 9. června 2000 ve Frýdku-Místku podepsaná nová smlouva o slovensko-polsko-české spolupráci pod názvem euroregion Beskydy se sdružením region Beskydy se sídlem ve Frýdku-Místku¹⁷. Hlavní výhodou takto vzniklého euroregionu je to, že zástupci všech tří beskydských regionů teď mohou žádat Evropskou unii o peníze na společné projekty.

4.1.1 Vymezené území a struktura euroregionu

¹⁷ <http://www.euroregion-beskydy.cz/>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Z hlediska státní správy zahrnuje Euroregion v ČR okres Frýdek - Místek, příhraniční část okresu Karviná, v Polsku vojvodství Bielsko-Biala a na Slovensku města a obce Žilinského kraje. Rozloha území na české straně činí cca 605 km², sahá až po města Havířov, Ostrava Příbor, Frenštát pod Radhoštěm.

a) členové na české straně:

Sdružení měst a obcí povodí Ondřejnice, sdružení obcí povodí Morávky, Slezská brána, zájmové sdružení Frýdlantsko-Beskydy, sdružení obcí povodí Stonávky, mikroregion Žermanické a Těrlické přehrady, sdružení obcí Frýdecko-Místecka Celkem se na české části euroregionu Beskydy nalézají 5 měst a 55 obcí s více jak 161 tis. obyvateli. Město Frýdek-Místek je největší na tomto území s celkovým počtem cca. 65 tis. obyvateli.

b) členové na polské straně:

Polská strana euroregionu Beskidy se skládá s okresů Bielský okres (Bielski Powiat Ziemski), Żywiec, Sucha, Beskidzka, nalézají se zde 4 města - Bielsko-Biala (hlavní sídlo), města Szczyrk, Żywiec, Jordanów a 20 obcí o celkové rozloze 1216 km² s počtem obyvatel 343 575.

c) členové na slovenské straně:

Na slovenské straně spadá do euroregionu Beskydy 7 měst (Turzovka, Žilina, Bytča, Námestovo, Čadca, Kysucké nové Město, Rajecké Teplice) a 42 obcí o celkové rozloze 2023 km².

4.2 Euroregion Bílé Karpaty - Biele Karpaty

Datum vzniku: 30. 07. 2000

Rozloha v km²: 8 609

Počet obyvatel: 1 219 347

Počet obcí: 436

Okresy v ČR: Zlín, Uherské Hradiště, Vsetín, Kroměříž

Přeshraniční spolupráce se státy: Slovensko

Euroregion Bílé - Biele Karpaty (ER BBK) vznikl podepsáním zakladatelské smlouvy přeshraničního sdružení 30. července 2000 a registrací na krajském úřadě v Trenčíně dne 28. srpna 2000 jako sdružení právnických osob¹⁸. Zakladateli jsou opět sdružení právnických osob, a to Region Bílé Karpaty se sídlem ve Zlíně a Región Biele Karpaty se sídlem v Trenčíně. Zakladatelské organizace sdružení jsou ze třech sektorů: Veřejné správy, podnikatelského sektoru a mimovládních organizací. Spoluúčastí všech třech sektorů má ER BBK o mnoho pestřejší sociální, společenský a ekonomický záběr, jak euroregiony s čistým zastoupením samospráv.

¹⁸ <http://www.erbbk.sk>

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Předmětem činnosti je všestranný rozvoj regionu Zlínského kraje a přilehlých příhraničních mikroregionů se zaměřením na přeshraniční spolupráci s partnerskými organizacemi ve Slovenské republice působícími na území Trenčínského kraje, kooperace a koordinace aktivit pro vytváření podmínek harmonického rozvoje příhraničních regionů a oblastí.

4.2.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Územně je Euroregion Bílé - Biele Karpaty totožný s vyššími územními celky na obou stranách hranice a pokrývá území Trenčínského a Zlínského kraje + mikroregion Horňácko z Jihomoravského kraje (lokality Velké nad Veličkou daná končícím územím Bílých Karpat. Členy jsou:

a) na České straně euroregionu: 163 měst a obcí a Sdružení měst a obcí Východní Moravy, Mikroregion Jižní Valašsko, Mikroregion Vsetínsko, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Morespol, s.r.o., Mikroregion Valašskomeziříčsko-kelečsko, Regionální rozvojová agentura Bílé Karpaty - Moravské Kopanice, Sdružení Uherskobrodská, Region Slovácko, Mikroregion Vizovicko, Mikroregion Horňácko, Mikroregion Rožnovsko, Mikroregion Luhačovské Zálesí, Střední uměleckoprůmyslová škola sklářská a SOU sklářské, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, GISarch studio, s.r.o.,

b) na Slovenské straně euroregionu: 273 měst a obcí a Akadémia vzdelávania Považská Bystrica, Energyr spol. s r.o. Nové Mesto nad Váhom, LEVAGRI & CO., a.s. Trenčín, Matúšovo kráľovstvo – občianske združenie Podolie, Mesto Trenčín, Mikroregión MACHNÁČ Motešice, Občianske združenie SPOD SKÁL Mikušovce, Regionálna lekárska komora Trenčín, Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Trenčín, Regionálne združenie miest a obcí stredného Považia Trenčín, Regionálne združenie Mikroregión Strážovské vrchy Domaniža, Slovenská obchodná a priemyselná komora, Trenčianska RK, Spoločnosť pre trvalo udržateľný život, odbočka Biele Karpaty, Trenčín, Stoneco, s.r.o. Prievidza, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Združenie miest a obcí Hornej Nitry Prievidza, Združenie pre rozvoj regiónu Horná Nitra, Rozvojová regionálna agentúra Prievidza, Zväz sklárskeho priemyslu SR

4.3 Euroregion Egrensis

Datum vzniku: 03. 02. 1993

Rozloha v km²: 18 192

Počet obyvatel: 2 000 000

Počet obcí: 312

Okresy v ČR: Cheb, Karlovy Vary, Sokolov, Tachov

Přeshraniční spolupráce se státy: Německo

Euroregion „Euregio Egrensis“ se nachází v nejzápadnější oblasti České republiky a příhraničních regionů Bavorska, Saska a Durýnska. Vznik se datuje ke dni 3. února 1993 kdy došlo v Chebu ke sloučení tří pracovních sdružení na základě společné dohody. Dnes

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

zaujímá oblast Euregia Egrensis celkem plochu přes 17 000 km² s přibližně 2 miliony obyvateli¹⁹. Pojem Euregio je zkrácenou formou pojmu evropský region a slovo Egrensis je latinského původu a je odvozen od historického označení oblasti kolem městě Cheb.

Cílem Sdružení je všestranně působit ve prospěch prohloubení a rozvíjení přátelských vztahů nejen v rámci západočeského regionu, ale také mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo. K naplnění tohoto cíle se Sdružení zaměřuje především na iniciování a podporu všech forem spolupráce mezi městy, obcemi, institucemi, organizacemi i jednotlivci v příhraničním regionu trojmezí Čech, Bavorska a Saska/Durýnska.

4.3.1 Vymezené území a struktura euroregionu:

Poloha regionu je určena západním výběžkem západočeského kraje, severním Bavorskem, východním Durýnskem, a jižním Saskem. Členové euroregionu jsou:

- na české straně: Obce na území okresů Cheb, Karlovy Vary, Sokolov, Tachov, celkem 72 obcí a měst
- na bavorské straně: 9 okresů: Kronach, Hof, Kulmbach, Wunsiedel I.F., Bayreuth, Tirschenreuth, Neustadt a.d. Waldnaub, Amber-Sulzbach, Schwandorf. 4 svobodná města 40 měst a obcí + spolky, sdružení, organizace, soukromé osoby.
- na saské straně: obce okresů Vogtland a Aeu-schwarzenberg
- na durýnské straně: obce okresů Greiz a Saale-Orla-Kreis (dohromady cca 200 obcí)

4.4 Euroregion Glacensis

Datum vzniku: 05. 12. 1996

Rozloha v km²: 4853,1

Počet obyvatel: 1 050 245

Počet obcí: 115

¹⁹ <http://www.euregio-egrensis.org/>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Okresy v ČR: Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Hradec Králové, Šumperk, Jeseník, Ústí nad Orlicí, Pardubice

Přeshraniční spolupráce se státy: Polsko

Euroregion Glacensis je největší a nejstarší česko-polský euroregion s nejdélší společnou hranicí. Byl založen podpisem smlouvy o vytvoření česko-polského Euroregionu Glacensis 5.12.1996 v Hradci Králové²⁰. Sídlo sdružení je v Rychnově n. K., kde také působí sekretariát české části Euroregionu. Sídlem polského sekretariátu Euroregionu Glacensis je Kłodzko.

4.4.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Území Euroregionu zahrnuje v ČR okresy Trutnov, Náchod, Rychnov n. K., Ústí n. O., Svitavy, Chrudim, Pardubice, Hradec Králové, Jičín a části okresů Šumperk a Jeseník o rozloze 1926 km² a v PR okresy Kłodzki, Ząbkowicki, Dzierżoniowski, Wałbrzyski s rozlohou 2927 km²

a) na České straně: 84 měst a obcí, Krajský úřad Pardubice, Svazek obcí Orlické hory, Sdružení obcí Žacléřsko, Sdružení obcí Jesenicko

b) na Polské straně:

- okres Kłodzki: 14 měst a obcí + okresní úřad Kłodzko
- okres Ząbkowicki: 7 měst a obcí
- okres Dzierżoniowski: 2 obce
- okres Wałbrzyski: 8 měst a obcí

4.5 Euroregion Krušnohoří / Erzgebirge

Datum vzniku: 18. 12. 1992

Rozloha v km²: 5 338

Počet obyvatel: 767 947

Počet obcí: 60 (ČR)

Okresy v ČR: Most, Chomutov, Louny, Teplice (část), Litoměřice (část)

Přeshraniční spolupráce se státy: Německo

Euroregion Krušnohoří / Erzgebirge se rozkládá v severozápadních Čechách a přeshraniční oblastí Saska. Páteří euroregionu je hřeben pohoří Krušných hor. Vzájemná spolupráce tu probíhá již od června roku 1992 kdy byla podepsána smlouva o spolupráci a vytvoření euroregionu²¹.

²⁰ <http://www.euro-glacensis.cz/new/index.html>

²¹ <http://euroregion.pons.cz/>

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

4.5.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Euroregion Krušnohoří tvoří na české straně obce a města okresů Most, Chomutov, Louny, část Teplicka a Litoměřicka, na německé straně okresy Střední Krušnohoří, Annaberg, Stollberg a Freiberg. Rozloha německé části je 2 248 km² a české 3 090 km², počet obyvatel pak 437 086 (SRN) a 330 888 (ČR). Členskou základnu tvoří:

a) na České straně 60 měst a obcí, Asociace mezinárodní spolupráce firem, Most, BES s.r.o. Agroservis Černovice u Chomutova, Česká rafinérská a.s. Litvínov, Česká reklamní společnost Most, DEVELOP Most, CHEMOPETROL a.s. Litvínov, Městské divadlo v Mostě, Sdružení odborových organizací Mostecké uhelné společnosti, Sdružení odborových organizací Severních Čech Most, SOFTEX NCP Most, Galerie výtvarného umění v Mostě, Výzkumný ústav pro hnědé uhlí v Mostě, Krušnohorská regionální agentura Chomutov, Klášterský klub pro spolupráci se zahraničím v Klášterci, RIV s.r.o. MODUA s.r.o., Vzdělávací společnost Podkrušnohoří v Žatci

b) na Německé straně: města a obce okresů Annaberg, Freiberg a Stollberg

4.6 Euroregion Elbe / Labe

Datum vzniku: 24. 06. 1992

Rozloha v km²: 5 547

Počet obyvatel: 1 402 000

Počet obcí: 184

Okresy v ČR: Ústí nad Labem, Litoměřice, Teplice, Děčín (část)

Přeshraniční spolupráce se státy: Německo

Euroregion Labe je svazek obcí se sídlem v Ústí nad Labem, toto dobrovolné zájmové společenství bylo založeno dne 24.6.1992 a od roku 1993 je členem Sdružení evropských příhraničních regionů (AGEG). Jeho založením je naplňována Rámcová dohoda Euroregionu Elbe / Labe, uzavřená dne 24.06.1992, v upraveném znění ze dne 14.02.1995, navazující na Evropskou dohodu o přeshraniční regionální spolupráci, přijatou Radou Evropy v roce 1980²².

4.6.1 Vymezené území a struktura euroregionu:

Euroregion Elbe / Labe je vymezen oblastí v česko-německém pohraničí, tato oblast zahrnuje na české straně část severních Čech a na německé straně Saské Švýcarsko, část horního Polabí a Východní Krušnohoří. Euroregion Elbe / Labe je tvořen dvěma veřejnoprávními komunálními spolky, a to Komunálním společenstvím Euroregionu Horní Polabí / Východní Krušnohoří (Kommunalgemeinschaft Euroregion Oberes Elbtal / Osterzgebirge e.V.) a Euroregionem Labe. Členy těchto spolků jsou:

²² <http://www.euroregion-labe.cz/cz/index.htm>

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

a) na území ČR

Okres Děčín: 25 měst a obcí

Okres Litoměřice: 62 měst a obcí

Okres Teplice: 7 měst a obcí

Okres Ústí nad Labem: 8 měst a obcí

b) na území SRN

V okresech Míšeň, Saské Švýcarsko a Weisseritzkreis 81 měst a obcí + zemské hlavní město Drážďany

4.7 Euroregion Neisse - Nisa – Nysa

Datum vzniku: 21. 12. 1991

Rozloha v km²: 12 193

Počet obyvatel: 1 759 000

Počet obcí: 124

Okresy v ČR :Liberec, Jablonec nad Nisou, Semily, Česká Lípa, Děčín (část)

Přeshraniční spolupráce se státy: Německo, Polsko

4.7.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Euroregion–Neisse–Nisa–Nysa se rozprostírá v nejsevernějších místech České republiky, v oblasti šluknovského a frýdlantského výběžku, jizerských hor a polských a německých nížin od města Jelenia Góra přes Zgorzelec/ Görlitz až po Bautzen. Byl založen v roce 1991 a stal se průkopníkem spolupráce mezi regiony v pohraničí je první společensky uznanou formou přeshraniční spolupráce ve střední a východní Evropě. Na „Konferenci Trojmezí 23. – 25.5.1991“ schválili zástupci tří zemí jako nejdůležitější výsledek Memorandum, které od tohoto okamžiku určovalo další kroky. V červnu 1991 byla vytvořena třístranná pracovní skupina, která navrhla model struktury, který je do dnešních dnů základem pro práci. K založení Euroregionu – Neisse – Nisa – Nysa došlo na ustavujícím zasedání v Žitavě dne 21. prosince 1991 a stal se tak průkopníkem spolupráce mezi regiony v pohraničí jakožto první společensky uznaná forma přeshraniční spolupráce ve střední a východní Evropě²³. Členy euroregionu tvoří:

a) V České republice:

Okres Liberec: 45 měst a obcí a Krajská hospodářská komora Liberec

Okres Česká Lípa: 26 měst a obcí

Okres Jablonec nad Nisou: 25 měst a obcí

Okres Semily: 17 měst a obcí a sdružení pro Český ráj

²³ <http://www.neisse-nisa-nysa.org/>

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Okres Děčín: 17 měst a obcí
+ Bělá pod Bezdězem (131)

b) V Německu:

Landkreis Bautzen , Landkreis Löbau-Zittau, Landkreis Kamenz , Kreisfreie Stadt,
Hoyerswerda, Kreisfreie Stadt Görlitz

c) V Polské republice

Obce okresů: Bolesławiec , Jelenia Góra, Lubań, Żary, Zgorzelec, Złotoryja , Lwówek Śl

4.8 Euroregion Pomoraví / Jižní morava, Západné slovensko, Weinviertel

Datum vzniku: 23. 06. 1999

Rozloha v km²: 14 300

Počet obyvatel: 997 332

Počet obcí: 248

Okresy v ČR: Břeclav, Hodonín, Brno venkov, Znojmo,

Přeshraniční spolupráce se státy: Rakousko, Slovensko

Tento euroregion spojující Českou republiku , Slovensko a Rakousko rozprostírající se v rovinaté, převážně zemědělské oblasti začal vznikat dne 12. 9. 1997 kdy byla v Hohenau zástupci správních institucí těchto tří zemí vypracována deklarace o přeshraniční spolupráci, dne 1. 12. 1997 pak došlo v Mistelbachu k podpisu dohody mezi regionálním Sdružením měst a obcí jižní Moravy, regionálním Sdružením Záhorie na západním Slovensku a euroregionem Weinviertel. Dne 23. června 1999 byla ve Skalici uzavřena dohoda o vytvoření přeshraničního sdružení Euroregion Pomoraví. O rok později, 21. července 2002 opět ve Skalici, byl všemi stranami podepsán dokument „Jednací řád EUREGIO“²⁴.

²⁴ <http://www.euregio-weinviertel.org/>

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

4.8.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Euroregion se rozkládá: na území Jižní Moravy, Horního Rakouska (Weinviertel), západního Slovenska (Záhorie). Podíl z rozlohy 14 300 Km² je následující ČR - 43,5%, Rakousko 36,4%, SR - 20,1%. Členskou základnu vytváří:

- v ČR: Sdružení obcí a měst jižní Moravy (Brno) – 74 měst a obcí v okresech Břeclav, Brno-venkov, Hodonín, Znojmo
- v Rakousku: Regionalverband Europaregion Weinviertel (Hollabrunn) – 110 měst a obcí, v okresech: Gänserndorf, Hollabrunn, Korneuburg, Mistelbach
- na Slovensku: Regionálne združenie Záhorie – 64 měst a obcí v okresech: Malacky, Myjava, Senica, Skalica.

4.9 Euroregion Praděd - Pradziad

Datum vzniku: 02. 07. 1997

Rozloha v km²: 4 045

Počet obyvatel: 539 000

Počet obcí: 86

Okresy v ČR: Jeseník, Bruntál (část)

Přeshraniční spolupráce se státy: Polsko

Euroregion je dobrovolným sdružením českých a polských spolků a svazků měst a obcí, které se nacházejí na území okresů Bruntál a Jeseník v České Republice a na území jižní části Opolského Slezska (vojvodství Opole) v Polské republice. Vznik euroregionu se datuje na základě rámcové smlouvy o vytvoření česko-polského euroregionu, která byla podepsána 2.7.1997²⁵. 4.9.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Euroregion pracuje na území českých okresů Bruntál, Jeseník a na území jižní části Opolského Slezska v Polsku. Zakládajícími členy Euroregionu jsou:

a) na české straně:

Sdružení obcí Bruntálska, sdružení měst a obcí Jesenicka, sdružení obcí Osoblažska, sdružení obcí Rýmařovska, sdružení obcí Vrbenska,

b) na polské straně: Spolek pro rozvoj obcí povodí Osoblahy a Turistická unie Niské země.

4.10 Euroregion Silva Nortica

Datum vzniku: 13. 04. 2000 (28.5. 2002)

Rozloha v km²: 10 639

²⁵ <http://www.europaded.cz/>

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Počet obyvatel: 668 500

Počet obcí: 121

Okresy v ČR: Jindřichův Hradec, České Budějovice, Jihlava, Tábor

Přeshraniční spolupráce se státy: Rakousko

Česká část Euregia Silva Nortica má rozlohu 6035 km² a 444,5 tis. obyvatel. Území je součástí Českého masivu, s výrazným zastoupením Českobudějovické a Třeboňské pánve. Rakouská část Euregia Silva Nortica, region Waldviertel, má rozlohu 4604 km² a 224 tis. obyvatel. 13. dubna 2000 byla podepsána Deklarace o spolupráci mezi regiony. Jednání byla nakonec završena slavnostním založením Euregio Silva Nortica 28.5.2002 v Hospodářském parku Gmünd/České Velenice²⁶. Zakladateli jsou Europaplattform Pro Waldviertel na rakouské straně a sdružení Jihočeská Silva Nortica na české straně.

4.10.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Euroregion Silva Nortica zahrnuje území okresu Jindřichův Hradec, České Budějovice, Písek a Tábor v Jihočeském kraji a region Waldviertel s okresy Zwettl, Krems, Gmünd, Waidhofen an der Thaya a Horn na území Spolkové země Dolní Rakousko. Čelnové euroregionu jsou:

a) Na české straně

Okres České Budějovice: 9 měst a obcí

Okres Jindřichův Hradec: 24 měst a obcí

Okres Tábor: 1 město a jedna obec

Okres Písek 2 města a 1 obec

Jihočeská hospodářská komora, České Budějovice, ENVI, s.r.o. (společnost pro ekologické, obchodní a proječní služby), Třeboň, ČSAD Jihotrans, a.s., České Budějovice ADACO, a.s., Jindřichův Hradec, Regionální agrární komora, České Budějovice, Okresní agrární komora, Jindřichův Hradec

b) Na rakouské straně

Okres Gmünd: 18 měst a obcí

Okres Zwettl: 21 měst a obcí

Okres Waidhofen/Thaya: 10 měst a obcí

Okres Horn: 13 měst a obcí

Okres Melk: 10 měst a obcí

Okres Krems a. Donau: 11 měst a obcí

²⁶ http://www.ersn.cz/lang_cs/page.asp/627.htm

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

4.11 Euroregion Šumava - Bayerischer Wald - Mühlviertel

Datum vzniku: 20. 09. 1993

Rozloha v km²: 16 345

Počet obyvatel: 1 260 000

Počet obcí: 274

Okresy v ČR: Prachatice, Domažlice, Klatovy, Český Krumlov

Přeshraniční spolupráce se státy: Německo, Rakousko

V roce 1993 vzniká v Českém Krumlově zájmové sdružení Euroregion Šumava - Jihozápadní Čechy, které je dobrovolným sdružením obcí, měst a jejich sdružení a dalších právnických osob²⁷. Euroregion Šumava je programově a účelově zaměřen na mezinárodní spolupráci s městy, obcemi a vyššími správními celky pohraničních regionů východního Bavorska (SRN) a Mühlviertelu (Horní Rakousko).

4.11.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Území euroregionu spojuje tři členské státy EU: ČR, SRN, Rakousko (celkem 14 okresů) jehož páteří je celá oblast Šumavy v čele s NP Šumava. Členská základna se skládá:

a) na území České republiky:

Okres Český Krumlov: 25 měst a obcí

Okres Prachatice: 33 měst a obcí

Okres Klatovy: 27 měst a obcí

Okres Domažlice: 6 měst a obcí

b) na území SRN (Bavorsko)

Okres Freyung – Grafenau: 20 měst a obcí

Okres Passau: 9 měst a obcí

Okres Cham: 21 měst a obcí

Okres Regen: 11 měst a obcí

Okres Deggendorf: 10 měst a obcí

Okres Straubing – Bogen: 2 města

c) na území Rakouska (Mühlviertel)

Okres Freistadt: 27 měst a obcí

Okres Perg: 26 měst a obcí

Okres Rohrbach: 41 měst a obcí

Okres Urfahr/Umgebung: 16 měst a obcí

²⁷ <http://www.euregio.cz/>

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

4.12 Euroregion Těšínské Slezsko - Śląsk Cieszyński

Datum vzniku: 22. 04. 1998

Rozloha v km²: 1 528

Počet obyvatel: 657 000

Počet obcí: 59

Okresy v ČR: Třinec, Karviná (část), Frýdek Místek (část)

Přeshraniční spolupráce se státy: Polsko

Euroregion Těšínské Slezsko - Śląsk Cieszyński je lokalizován na severovýchodě České republiky a jižního Polska, v těsném sousedství se Slovenskem. Rozprostírá se na území v úseku od Hřčavy (ČR) a Jaworzynki (PR) po Bohumín (PR) a Chalupki (PR). Přírozenou osu tvoří řeka Olše, centrem jsou pak hraniční města Český Těšín a Cieszyn. Euroregionem prochází hlavní komunikační tah spojující severní a jižní Evropu. Na jeho území se nachází největší hraniční přechod mezi Českou a Polskou republikou: Český Těšín-Cieszyn. Smlouva o vytvoření euroregionu se datuje k termínu 22. dubna 1998²⁸

4.12.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Z hlediska státní správy Euroregion zahrnuje v ČR okres Karviná a příhraniční část okresu Frýdek-Místek, v PL příhraniční část Slezského vojvodství.

1. Regionální sdružení pro česko-polskou spolupráci Těšínského Slezska: Svaz obcí okresu Karviná
2. Regionální rada rozvoje a spolupráce se sídlem v Třinci
3. Sdružení obcí Jablunkovska
4. Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej Olza

4.13 Euroregion Silesia

Datum vzniku: 20. 09. 1998

Rozloha v km²: 2 764

Počet obyvatel: 517 000

Počet obcí: 77

Okresy v ČR: Opava, Bruntál (část), Nový Jičín (část)

Přeshraniční spolupráce se státy: Polsko

²⁸ <http://www.euroregion.inforeg.cz/>

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

4.13.1 Vymezené území a struktura euroregionu

Euroregion Silesia je jedním ze čtyř euroregionů na území Moravskoslezského kraje, zahrnující na české straně území okresu Opava, části okresu Bruntál (Krnovsko) a Novojičínsko. Na polské straně euroregion zahrnuje powiaty (okresy) raciborski, glubczycki, wodzislawski a rybnicki, které se nacházejí na území dvou vojvodství - Opolského a Slezského. Celkový počet obyvatel členských obcí a měst je téměř 520 tisíc. Spolupráce na území euroregionu měla nejprve charakter individuální partnerské spolupráce jednotlivých obcí a měst, postupně však nabývala regionálního charakteru a 20. září 1998 vyvrcholila ustavením euroregionu Silesia²⁹.

Členy české části euroregionu, sdružení s názvem Euroregion Silesia - CZ, je v současné době 58 obcí a měst a 3 přidružené organizace - Matice slezská, Hospodářská komora Opava a Slezská univerzita Opava. Polskou stranu euroregionu tvoří Stowarzyszenie Gmin Dorzecza Górnej Odry (Sdružení obcí povodí Horní Odry), jehož členy je 19 polských měst a obcí.

a) V České republice:

Okres Opava: 48 měst a obcí

Okres Bruntál: 7 měst a obcí

Okres Nový Jičín: 3 města

b) V Polské republice

Okres Glubczycki: 4 města + přilehlé obce

Okres Raciborski: 8 měst + přilehlé obce

Okres Rybnicky: 1 město + přilehlé obce

Okres Wodzislawski: 6 měst + přilehlé obce

4.14 Hlavní cíle a úkoly všech euroregionů

Hlavní cíle všech euroregionů jsou až na místní odlišnosti totožné. Jedná se zejména o:

- výměnu zkušeností a informací při rozvoji regionu
- výměnu zkušeností a informací z oblasti trhu práce
- spolupráce při územním plánování a stavebnictví
- řešení společných zájmů v oblasti dopravy, komunikací a spojů
- řešení společných problémů ekologie a životního prostředí
- spolupráci při prevenci a řešení důsledků živelných pohrom
- akce podporující rozvoj kultury, osvěty a sportu, zejména poskytování informací o jednotlivých aktivitách
- kulturní výměnu a péči o společné kulturní dědictví

²⁹ <http://www.euroregion-silesia.cz/>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- vzájemnou spolupráci záchranných a horských služeb na území Euroregionu
- spolupráci mezi školami a mládeží na území Euroregionu
- spolupráci v oblasti hospodářství, obchodu, průmyslu, malého a středního podnikání, zemědělství, lesního hospodářství, potravinářského průmyslu,
- péče o bezpečnost obyvatel, vzájemné spolupráce záchranných služeb na území
- vzájemné spolupráce záchranných služeb na území
- rozvoj turismu a cestovního ruchu včetně rozvoje a dalšího zlepšování hraničního styku

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

5 Spolupráce v rámci zemí Visegrádu

Konsultativní Rada euroregionů Visegrádských zemí

Představitelé euroregionů zemí tzv. Visegrádské čtyřky (České republiky, Polska, Slovenska a Maďarska) se zavázali k dalšímu společnému řešení problémů a zajištění rozvoje příhraničních oblastí. Ve dnech 5.-6.května 2004 byla v maďarském Esztergomu založena Konsultativní rada euroregionů visegrádských zemí. Založení Rady inicioval Euroregion Váh-Dunaj-Ipel, který je oficiálním partnerem Euroregionu Silesia. Tyto a dalších čtrnáct euroregionů se stalo zakládajícími členy Rady.

Na území Visegrádské čtyřky se v současnosti nachází 24 euroregionů, z toho je jich nejvíce koncentrováno v České republice a Polsku.

Historicky prvním euroregionem v postkomunistických zemích, a to na vnější hranici EU, tzn. na hranici členské a kandidátské země, je euroregion NISA, který vznikl v roce 1991 dohodou mezi zástupci komunálních sdružení z Liberecka, polské Jelení hory a německé Žitavy.

Naproti tomu zapojení Slovenska do přeshraniční spolupráce v rámci euroregionů je teprve v začátcích, především kvůli nedokonalé legislativě. Také jediné Slovensko se až do roku 1998 nezapojovalo do programu PHARE CBC.

Cíle a poslání rady:

Rada vykonává koordinaci společných cílů vytyčených euroregiony. Při plnění svých úkolů Rada spolupracuje s euroregiony, které jsou v kontaktu s místními samosprávami, jakož i s přímo nebo nepřímo spolupracujícími orgány státní správy, dotčenými hospodářskými, společenskými a odbornými organizacemi. Pro plnění svých úkolů Rada vyhledává dostupné mezinárodní programy. Při plnění svých úkolů Rada udržuje styky s mezinárodními organizacemi, které mohou mít vztah k její činnosti : s příslušnými orgány Rady Evropy a Evropské unie, případně s Asociací evropských hraničních regionů (AEBR), jakož i s ostatními evropskými organizacemi podobnými Radě.

Cílem je efektivněji podporovat stávající a nově se formující kontakty v přeshraniční spolupráci a dále:

- napomáhat a koordinovat spolupráci organizací působících na jejich území – při respektování jejich samostatnosti,
- dále posilovat přeshraniční sousedské vztahy založené na již existujících systémech místních samospráv a územního rozvoje
- dále rozvíjet prostředky své spolupráce,
- zvýšit úroveň zpracovávání a realizace programu rozvoje jejich území

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Oblast činnosti a kompetence Rady

Rada koordinuje cíle se záměry rozvoje vlád, místních samospráv, orgány územního rozvoje a hospodářských organizací na svém území. V rámci toho:

- zkoumá a vyhodnocuje společenskou a hospodářskou situaci, její podmínky, přičemž informace použité během průzkumu a jejich výsledky dává k dispozici regionálnímu informačnímu systému,
- vypracuje dlouhodobou koncepci, případně rozvojový program Rady a jednotlivé podprogramy,
- vypracuje finanční plán pro realizaci svých rozvojových programů,
- shromažďuje zdroje k činnosti Rady a k uskutečnění rozvojových programů,
- určuje svou organizační formu,
- schvaluje svůj organizační a jednací řád,
- z řad svých členů volí na dobu jednoho roku předsedu Rady,
- vypracovává svůj pracovní plán a určuje svůj střednědobý pracovní program,
- zvolí Výbor pro hospodářství a finanční kontrolu, vytváří své výbory a určuje jejich jednací řád.

Členové Rady

Členy Rady jsou euroregiony Vyšehradských států:

- Euroregion Váh-Dunaj-Ipel
- Euroregion Dunaj
- Euroregion Tatry
- Euroregion Silesia
- Euroregion „Pro Europa Viadrina“
- Euroregion Karpaty
- Euroregion Sajo-Rima
- Euroregion Dráva-Mura
- Euroregion Bihar – Bihor
- Přeshraniční spolupráce Euroregion Ipel
- Euroregion Baltik
- Euroregion Praděd/Pradziad
- Euroregion Bílé Karpaty
- Obecně prospěšná společnost rozvoje Euroregion Košice – Miskolc
- Regionální spolupráce Euroregion Dunaj – Koros – Maros – Tisza
- Euroregion Ister – Granum

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Úředním jazykem Rady jsou úřední jazyky Vyšehradských států (polština, slovenština, čeština, maďarština), jakož i angličtina, která se užívá i jako pracovní jazyk.

Orgány Rady

Orgány Rady jsou:

a) Předsednictvo:

- Předseda (Předseda volený členy Předsednictva)
- členové Předsednictva (předsedové nebo představitelé euroregionů tvořících Radu)

b) Výbory:

- Výbor pro hospodářství a finanční kontrolu
- Výbor pro územní rozvoj
- Výbor pro cestovní ruch
- Výbor pro ochranu životního prostředí
- Výbor pro kulturu, školství a mládež
- Výbor pro přeshraniční programy

Výbory zakládá Předsednictvo. Z členů výborů je jednohlasným hlasováním volen předseda a pro případ jeho zastupování zástupce. Funkční období předsedů výborů se přizpůsobuje skutečnému funkčnímu období Předsednictva.

c) Sekretariát

Úkoly Sekretariátu:

Administrativní úkoly:

- připravuje a organizuje schůze,
- zabezpečuje personální a věcné podmínky schůzí,
- vykonává koordinační práci mezi členy Rady a při přípravě schůzí,
- vyhotovuje zápis ze schůzí a vede evidenci přijatých usneseníh,
- organizuje všeobecnou činnost Rady.

Úkoly pro přípravu rozhodnutí:

- připravuje návrhy a návrhy usnesení včetně alternativ,
- vyhledává, shromažďuje a eviduje rozvojové programy EU a zajišťuje jejich dostupnost,
- vykonává koordinaci zdrojů, připravuje příslušné dohody,
- připravuje pro Předsednictvo návrhy na získání resortních zdrojů a financování programů,
- spolupracuje při vypracování návrhů Předsednictva.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Úkoly související s výkonem:

- organizuje plnění usnesení Předsednictva,
- spolupracuje při vypracování podmínek grantů,
- může být pověřen sledováním plnění usnesení a přípravou zpráv, řídí projekty.

Financování rady

V roce založení Rady jsou finanční náklady potřebné pro činnost a realizaci cílů hrazeny z grantů. Předsednictvo jednomyslným hlasováním rozhoduje o případném příspěvku členů Rady na provozní náklady, dále rozhoduje o výši členského příspěvku. Členové Předsednictva a externí odborní členové výborů nemají nárok na honorář ani na úhradu nákladů.

Spolupráce Euroregionu Silesia v rámci Konsultativní Rady euroregionů Visegrádských zemí je dána už tím, že Euroregion Silesia byl zakládajícím členem Rady v roce 2004. Velká očekávání ze strany euroregionů při zakládání této Rady v účinnou spolupráci ve středoevropské oblasti bohužel nebyla naplněna. V rámci zemí tzv. Visegrádské čtyřky však Euroregion Silesia navázal spolupráci zejména s maďarsko-slovenskými a polsko-slovenskými euroregiony. V roce 2002 Euroregion Silesia uzavřel oficiální partnerskou smlouvu s Euroregionem Váh- Dunaj-Ipel (nyní Euroregion Dunaj).

ZÁVĚR

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Přeshraniční spolupráce se v současné Evropě, která je charakteristická právě vysokou koncentrací států a tím pádem vysokým počtem hranic ukazuje jako nezbytná. Výsledkem různých politických, hospodářských a sociálních systémů vytvářely tyto hranice společně s přírodními předpoklady skutečnou bariéru mezi jednotlivými státy. Počátky přeshraniční spolupráce se objevují již krátce po 2. světové válce. Cílem byla snaha po zlepšení životní úrovně, po trvalém zajištění míru, jakož i odstranění hraničních bariér, omezení a jiných faktorů, které vedly k rozdělení lidí a institucí v sousedních příhraničních regionech. Tato spolupráce se postupem času vyvíjí, zintenzivňuje a dnes je do ní zapojena většina evropských států.

Jednou z podmínek úspěšné spolupráce mezi úřady a veřejným institucemi na regionální a místní úrovni jsou právní nástroje, které tuto spolupráci umožňují. Mezi základní právní nástroje řadíme multilaterální smlouvy, bilaterální a trilaterální smlouvy a smlouvy na regionální a místní úrovni. Jako příklad lze uvést Madridskou rámcovou konvenci o přeshraniční spolupráci regionálních a místních institucí.

Jako nejdůležitější a nejprogresivnější formou přeshraniční spolupráce se ukázaly být euroregiony. Ty je možné z institucionálního hlediska definovat jako formální strukturu pro přeshraniční spolupráci, která zahrnuje zástupce z místní a regionální úrovně a také pokud to připadá v úvahu, sociální a hospodářské partnery. Euroregiony mají typickou organizační strukturu, která se skládá na nejvyšší úrovni z volené rady, dále z pracovní skupiny a několika tematických pracovních skupin a přeshraničního sekretariátu. Jde o dobrovolné zájmové sdružení, které spojuje příhraniční kraje nebo okresy dvou a více sousedících států. Euroregiony podporují v rámci svých možností zájmy svých obcí i aktivity jednotlivců, které odpovídají rozvojovým cílům regionu. Hlavním motivem sdružených měst a obcí, které jsou zde zastoupeny svými místními představiteli veřejné správy je odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice, vedoucích k postupnému vyrovnání ekonomického i sociálního rozvoje oblasti.

Na území České republiky začaly vznikat první struktury přeshraniční spolupráce typu euroregionů na počátku 90. let po změně politického systému. První euroregiony vznikly na hranicích s Německem, následované euroregiony na česko-rakouské, česko-polské a nakonec i na česko-slovenské hranici. V současnosti se na našem území nachází 13 euroregionů, jež pokrývají veškeré příhraniční oblasti České republiky. Jmenovitě jsou to euroregion Nisa, Labe, Krušnohoří, Egrensis, Šumava, Silva Nortica, Pomoraví, Bílé Karpaty, Beskydy, Těšínské slezsko, Silesia, Praděd a Glacensis. Členy euroregionů tvoří města, obce, sdružení obcí, dále pak občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, hospodářské a agrární komory, firmy aj. Ze strany Evropské unie je činnost euroregionů financována především iniciativami Interreg a programem Phare CBC.

Iniciativa Společenství Interreg IIIA podporuje integrovaný regionální rozvoj v příhraničních regionech. Je jednou ze tří částí Iniciativy Společenství Interreg III realizované Evropskou komisí pro členské země Evropské unie. V současné době je realizována třetí programová etapa této Iniciativy, která běží v období let 2000–2006. Jejím hlavním cílem je

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

překonání nevýhod plynoucích z příhraniční, tedy v rámci státu periferní, polohy dané oblasti. Iniciativa Společenství Interreg IIIA je v České republice realizována prostřednictvím pěti samostatných programů podle jednotlivých hranic, a to na hranicích s Polskem, Slovenskem, Rakouskem a na dvou německých hranicích, tj. s Bavorskem a Saskem. Finanční prostředky jež byly ČR vyčleněny v rámci této Iniciativy na zkrácené rozpočtové období 2004 – 2006 činí celkově 55 mil. €. Ty byly následně rozvrženy mezi programy dle rozpočtového klíče.

Zbylé dvě části mají odlišné zaměření, Interreg IIIB CADSES se zaměřuje na prohloubení nadnárodní spolupráce zemí prostoru CADSES (středoevropské, jaderské, podunajské a jihovýchodní evropské území) a Interreg IIIC podporuje meziregionální spolupráci a výměnu zkušeností při řešení společných problémů přímo sousedících regionů.

Předchůdcem Iniciativy Společenství Interreg IIIA byl v příhraničních oblastech program Phare CBC. Tento program byl v České republice realizovaný od roku 1994, a to na česko-německé hranici, rok poté navázal česko-rakouský program. Spolupráce na hranicích s ostatními kandidátskými zeměmi byla v rámci programu Phare CBC zahájena až v roce 1999, přičemž na československé hranici byl realizován pouze v roce 1999. Celkově bylo v letech 1994 - 2004 bylo pro Českou republiku z programu CBC Phare vyčleněno přes 220 mil. EUR.

Další rozvoj přeshraniční spolupráce bude záviset právě na intenzitě s jakou bude tato spolupráce prováděna. Jako velmi důležité se jeví členství euroregionů v asociacích, ať už na úrovni hranice, státu či Evropy. V rámci těchto asociací se zvyšuje možnost euroregionu lobovat o finanční prostředky určené na přeshraniční spolupráci z evropských fondů, dochází k výměně zkušeností, jsou reprezentovány jejich celkové zájmy ve vztahu k národním a mezinárodním parlamentům, orgánům, úřadům a institucím.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Čepelka, O.: INICIATIVA EVROPSKÉ UNIE LEADER PRO ROZVOJ VENKOVA, MMR ČR, Edice Strukturální fondy - svazek 14/2001, 1. vydání, Praha 2001. 116 str.

Dočkal, V. : Přeshraniční spolupráce na východních hranicích České republiky: Růžový obláček a hrana reality. Vyd. 1. Brno : Mezinárodní politologický ústav, 2005. 140 s. Studie, č. 35. ISBN 80-210-3751-2.

Dokoupil, J.: Diferencující aspekty zkoumání hraničního efektu (na příkladu česko-bavorského a česko-slovenského pohraničí), in Balej, M.(ed.): Pohraničí, přeshraniční spolupráce a euroregiony : sborník tematického okruhu PSE, Univerzita J.E. Purkyně, Ústí nad Labem 2002. s. 69-77.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Falt'an, L.: Regionálny rozvoj Slovenska v európskych integračných kontextoch. Vydavateľstvo Interlingua, Bratislava 2004. 215 str.

Hahn, A. :Rozvoj cestovního ruchu v euroregionu Jižní Morava - Dolní Rakousko - Západní Slovensko, Ekonomicko-správní fakulta, Katedra regionální ekonomie a správy, Brno 2004. 95 str.

Lukáš, Z.: Regionální a strukturální politika EU. Národní vzdělávací fond, Praha 2000. 132 str

Malý, J. : Finanční řízení a veřejné zakázky. Národní vzdělávací fond, Praha 2000. 110 str

Peková, J. – Pilný, J.: Veřejná správa a finance veřejného sektoru. ASPI Publishing, Praha 2002. 442 str.

Maryáš, J. – Oháňková, L.: Evropská unie a euroregiony. 1. vyd. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, Brno 2006. 241 str

Toman, P. : Projektové řízení. Národní vzdělávací fond, Praha 2000. 93. Str.

Staňková, M.:Přeshraniční spolupráce v EU. Ekonomicko-správní fakulta, Katedra veřejné ekonomie, Brno 2006. 87 str.

- Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci, AEBR (usp. pro účely Evropské komise): Gronau 2001. s.383
- Průvodce fondy EU, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Fajn studio/Nessa production, duben 2004. s. 148
- Iniciativa Společenství Interreg III A,, odbor program EU Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, odbor vnějších vztahů Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Fajn studio, 2004. s. 79
- EU regionům, delegace Evropské Komise v České republice, 2002. s. 24
- Průvodce programy Interreg III B. IIIC., Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2003 s.53.
- Jak funguje EU, Evropská Komise, generální ředitelství pro tiskové publikace a komunikaci, úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2004. s. 52

Internetové zdroje

- Euroregion Beskydy
Dostupné na WWW: <http://www.euroregion-beskydy.cz/>
- Euroregion Bílé-Biele Karpaty

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Dostupné na WWW: <http://www.erbbk.sk>

- Euroregion Egrensis
Dostupné na WWW: <http://www.euregio-egrensis.org/>
- Euroregion Elbe / Labe
Dostupné na WWW: <http://www.euroregion-labe.cz/cz/index.htm>
- Euroregion Glacensis
Dostupné na WWW: <http://www.euro-glacensis.cz/new/index.html>
- Euroregion Krušnohoří / Erzgebirge
Dostupné na WWW: <http://euroregion.pons.cz/>
- Euroregion Neisse-Nisa-Nysa
Dostupné na WWW: <http://www.neisse-nisa-nysa.org/>
- Euroregion Pomoraví
Dostupné na WWW: <http://www.euregio-weinviertel.org/>
- Euroregion Praděd
Dostupné na WWW: <http://www.europraded.cz/>
- Euroregion Silesia
Dostupné na WWW: <http://www.euroregion-silesia.cz/>
- Euroregion Silva Nortica
Dostupné na WWW: http://www.ersn.cz/lang_cs/page.asp/627.htm
- Euroregion Šumava
Dostupné na WWW: <http://www.euregio.cz/>
- Euroregion Těšínské Slezsko - Śląsk Cieszyński
Dostupné na WWW: <http://www.euroregion.inforeg.cz/>
- Centrum pro regionální rozvoj České republiky
Dostupné na WWW: <http://www.crr.cz/index.php>
- Evropský Statistický úřad
Dostupné na WWW: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/>
- Strukturální fondy Evropské Unie
Dostupné na WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/index.php?lang=1>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- Oficiální stránky Ministerstva pro místní rozvoj
Dostupné na WWW: <http://www.mmr.cz/index.php?>
- Euroskop – Vše o členství ČR v EU
Dostupné na WWW: <http://www.euroskop.cz/cze/>
- Europa – portál Evropské unie
Dostupné na WWW: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3
- Zastoupení Evropské Komise v ČR
Dostupné na WWW: <http://www.evropska-unie.cz/>
- Informační Kancelář Evropského parlamentu pro ČR
Dostupné na WWW: <http://www.evropsky-parlament.cz/>
- Společný technický sekretariát Interreg IIIB CADSES
Dostupné na WWW: <http://www.cadses.net>
- AEBR (Asociace evropských pohraničních regionů)
Dostupné na WWW: <http://www.aebr.net/>
- Interreg 3A CZ/PL
Dostupné na WWW: <http://www.interreg3a.cz/>
- Centrum pro regionální rozvoj České republiky
Dostupné na WWW: <http://www.crr.cz/>
- www.euractiv.cz
- www.strukturalni-fondy.cz
- www.euroregio-weinviertel.org
- www.businessinfo.cz
- www.integrace.cz
- www.crr.cz
- www.euroskop.cz
- www.czso.cz
- www.somjm.cz

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

- www.euroregion-silesia.cz
- www.czech.cz
- www.europska-unie.cz
- www.mmr.cz
- www.rrajm.cz
- www.cpkp.cz
- www.at-cz.net
- www.at-sk.net

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AEBR - Asociace evropských pohraničních regionů
AEBR LACE - Pomoc a spolupráce při tvorbě vazeb pro evropské příhraniční regiony
CADSES - Středoevropské, jaderské, podunajské a jihovýchodní evropské území
CARDS - pomoc zemím na západním Balkáně
CIP - Společný programový dokument pro IS
ČR - Česká republika
EDIS- Rozšířený decentralizovaný implementační systém
EK - Evropská Komise
ER - euroregion
ERDF - Evropský fond regionálního rozvoje
EU - Evropská unie
EURO - Evropská měnová jednotka
FMP - fond malých projektů
HDP - Hrubý domácí produkt
INTERREG - Program přeshraniční spolupráce mezi regiony
ISPA - Nástroj předvstupních strukturálních politik
JPD - Jednotný programový dokument
MEDA - finanční a technická pomoc nečlenským zemím ve Středomoří
MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
NDR - Německá demokratická republika
NNO - nevládní nezisková organizace
NP - národní park
NSR - Německá spolková republika
NUTS - Nomenklatura územních statistických jednotek, územní statistické jednotky, vymezené pro potřeby regionální politiky EU
PC - Programový dodatek
PHARE - Polsko a Maďarsko: pomoc hospodářské restrukturalizaci
PHARE CBC - Přeshraniční spolupráce
PHARE CREDO - Podpora přeshraniční spolupráce „východ-východ“
PMU - řídicí jednotka programu
PR - Polská republika
PRAG - Praktický průvodce smluvními postupy pro programy Phare, ISPA a Sapard
RFO - Operace regionálního rámce
SAPARD - Speciální akční program pro předvstupní pomoc v oblasti zemědělství a rozvoje

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

venkova

SR - Slovenská republika

SWOT - analýza silných, slabých stránok, príležitostí a ohrožení

TACIS CBC - pomoci hospodárskej transformácie a obnovy v postsovietských zemích

URBAN - Iniciatíva EÚ zameraná na hospodársku a sociálnu obnovu miest a mestských oblastí v kríze a cieľom podporovať udržateľný rozvoj miest

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

PŘÍLOHY

Příloha č.1 : Euroregiony na Území České republiky

Pramen: <http://www.strukturalni-fondy.cz/>, úpravy autor

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ
„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Příloha č.2 : Euroregion Silesia

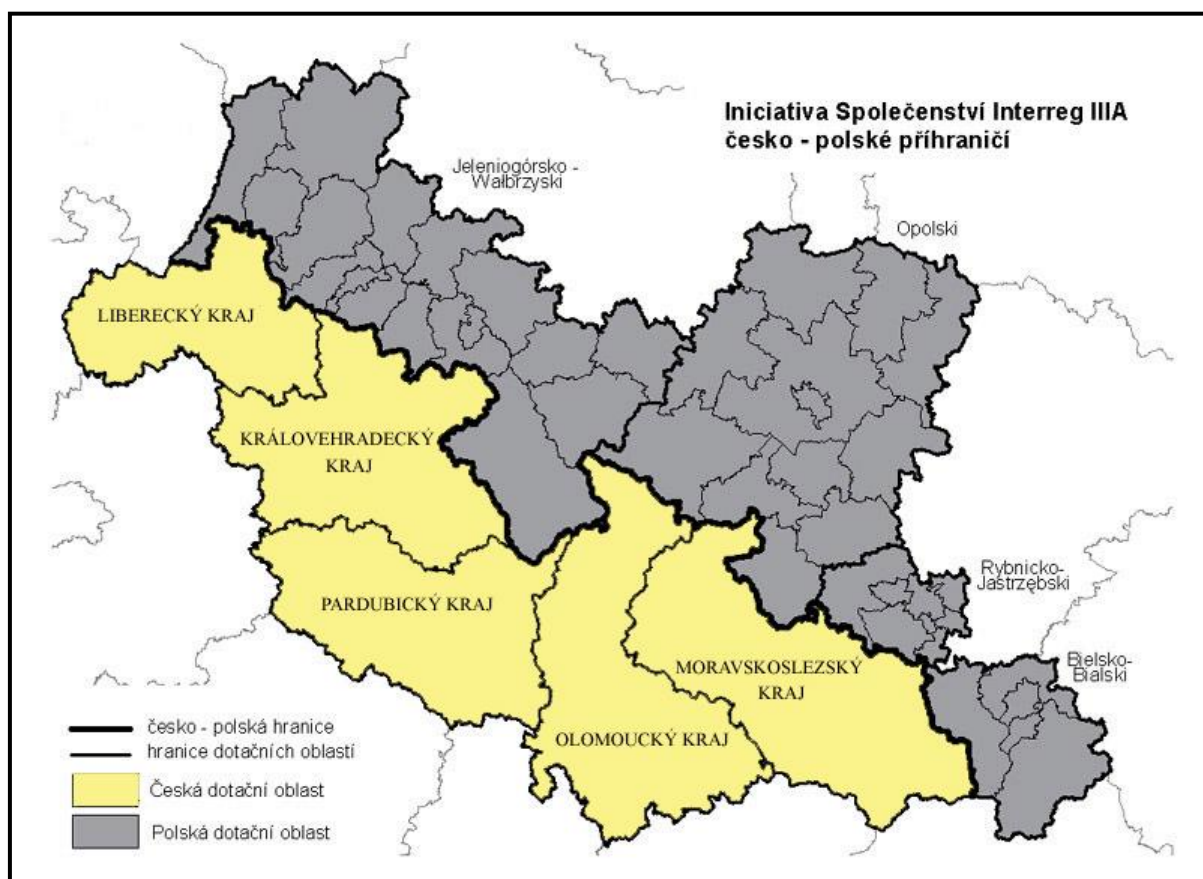
Pramen: <http://www.euroregion-silesia.cz/>, úpravy autor

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Příloha č.3 : Iniciativa Společenství Interreg IIIA česko – polské příhraničí

Pramen: <http://www.interreg3a.cz/>, úpravy autor

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

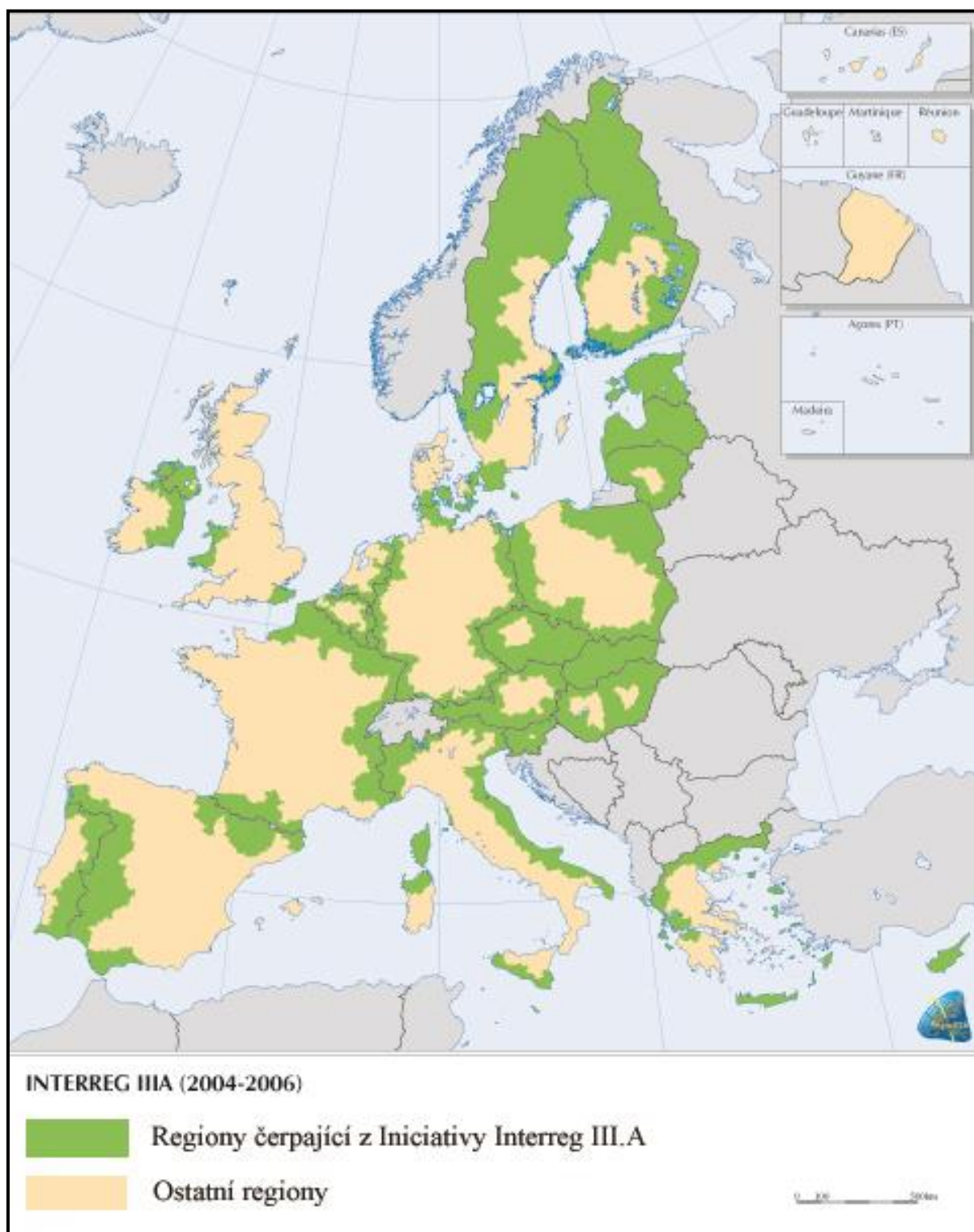
CZ.1.07/2.2.00/15.0222

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222

Příloha č. 4 : Regiony čerpající z Iniciativy Interreg IIIA

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Inovace výuky geografických studijních oborů“

CZ.1.07/2.2.00/15.0222